ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 1.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ

ΟΣΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΣΤΕΙΡΙΩΤΗ

εκδοσεις ακριτας

ΟΣΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ

Ο ΒΙΟΣ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ
ΤΟΥ ΣΤΕΙΡΙΩΤΗ

Σειρά: ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡ. 1

Φωτογραφίες: Ἀθανάσιος Δαΐκος

Σχεδιασμός ἐξωφύλλου: Ἀλεξάνδρα Σταμάτη-Γιαρμενίτη

Φωτοστοιχειοθεσία: ΦΟΙΝΙΚΗ, Κωλέττη 15, 106 81 Ἀθήνα.
Τηλ.: 3612.649

Ἐκτύπωση-Βιβλιοδεσία: Γραφικές Τέχνες, ΔΗΜ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ
Μιχαήλ Βόδα 150, 104 46 Ἀθήνα. Τηλ.: 8627.275

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΡΙΤΑΣ», Ἐφέσου 24, 171 21 Νέα Σμύρνη
Τηλ.: 9334.554, 9334.685

Ἔκδοση πρώτη: Ἀπρίλιος 1989

Α 4 89 ΑΒ1 75

ISBN 960-7006-19-4

Εἰκόνα ἐξωφύλλου: *Ὁλόσωμη εἰκόνα τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοῦ 1830, ἀφιέρωμα στή Μονή.*

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ζ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ

ΟΣΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΣΤΕΙΡΙΩΤΗ

προλεγόμενα-μετάφραση-κριτική ἔκδοση τοῦ κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
ΑΘΗΝΑ 1989

Στήν Ἑλένη
καί στόν Ζαχαρία
ἀντιδώρημα
ἀγάπης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μιά μεγάλη καί φωτεινή προσωπικότητα τοῦ 10ου αἰῶνος παρουσιάζεται πολύ ἐκφραστικά μέσα ἀπό τίς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Ὁ μεγάλος Ὅσιος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ «Λουκᾶς ὁ θαυμάσιος, τὸ τῆς Ἑλλάδος ἐγκαλλώπισμα, ὁ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως γενναῖος ἀγωνιστής».

Εἶναι μία ἁγία μορφή ἀνεξίτηλα χαραγμένη βαθειά στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν ἐποχῶν καί ἰδιαίτερα τῆς πολυτάραχης καί ἀλλοτριωμένης ἰδικῆς μας.

Εἶναι ὁ Ὅσιος Λουκᾶς ὁ θαυματουργός καί μυροβλύτης πού «ἀφιερωθεὶς τῷ Θεῷ ἐκ κοιλίας μητρικῆς» καί «γενναίως κατοικήσας ἐν τῷ Στειρίῳ, τὰς πυριφλέκτους φαρέτρας τῶν δαιμόνων θαρσαλέως κατεπάτησεν, ὑπεράνω πάσης ἀρετῆς γεγονώς».

Αὐτός ὁ κατά κόσμον μέν ἀσήμαντος καί ὀλιγογράμματος, κεκοσμημένος δέ μέ θεϊκές ἀρετές καί ποικίλα χαρίσματα «γέγονεν οἰκητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τύπος ἀκριβὴς καὶ ὁδηγὸς ἀπλανὴς πρὸς σωτηρίαν».

Ἔτσι ἐπαληθεύεται γιά μιά ἀκόμη φορά ὅτι «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ», ἀφοῦ πλουσιοπάροχα μᾶς προσφέρει τή θεϊκή Του σοφία, τῶν θαυμάτων τήν πλουσίαν ἐνέργειαν, τήν ἀγάπη καί τήν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ χωρίς κανένα ἀντάλλαγμα καί «ὀρθοδόξως κηρύττει τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμώμητον πίστιν τοῦ Χριστοῦ».

Στό Βυζαντινό καί πολύπαθο ἱστορικό Μοναστήρι Αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ὁσίου ταχθήκαμε καί ἐμεῖς νά διακονοῦμε ταπεινά, δοξολογοῦντες τόν Τριαδικό Θεό, προσευχόμενοι «ὑπὲρ πάσης ψυχῆς θλιβομένης τε καὶ καταπονουμένης» καί ἀξιωθήκαμε νά γευόμαστε τή ζωντανή παρουσία τοῦ Ὁσίου μέ τόν ἐρχομό τῶν Ἱερῶν Του Λειψάνων ἀπό τή Βενετία τόν Δεκέμβριο τοῦ 1986, μετά ἀπό 526 χρόνια ἀπουσίας στήν ξένη γῆ.

Καί αὐτή ἡ ζωντανή παρουσία Του ἔφερε τό πολυπόθητο ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα πού δέν μπόρεσαν νά ἐπιτύχουν σοβαρές καί ἐπίμονες προσπάθειες πολλῶν ἐτῶν: τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Καθολικοῦ Του, τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ καί μοναδικοῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ, ἀπό νεκρό μουσειακό χῶρο καί τή μετατροπή του πάλι σέ ὁλοζώντανο χῶρο λατρείας καί δοξολογίας τοῦ Θεοῦ.

Καί ἡ εὐλογία καί ἡ χαρά αὐτή δέν εἶναι μόνο ἰδική μας, ἀλλά τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί ἰδιαίτερα τοῦ Βοιωτικοῦ, πού Τόν τιμᾶ καί Τόν σέβεται καί πού μέ ἀνείπωτη ἀγάπη ἀγκάλιασε καί πάλι τό Μοναστήρι Του.

Ἐκφράζουμε τίς ὁλόθερμες εὐχαριστίες μας πρός τόν Ἐλλογιμώτατον κ. Δημήτριον Σοφιανόν, πού τόσο κοπίασε γι' αὐτή τήν ὑπεύθυνη καί κριτική παρουσίαση τῆς βιοτῆς τοῦ Ὁσίου, καθώς καί τόν καταξιωμένο ἐκδοτικό οἶκο «ΑΚΡΙΤΑΣ», πού μέ τήν ἔκδοση αὐτή συντελεῖ τά μέγιστα στή γνωριμία καί ἐπαφή μέ τό θεομακάριστο Ὅσιο Λουκᾶ.

Σ' ὅλους ἐκείνους πού ἀγαποῦν καί ἐπικαλοῦνται τό θαυματουργό καί μυροβλύτη Ὅσιο Πατέρα μας εὐχόμεθα ὁλόψυχα ὁ Θεός νά πληροῖ τά αἰτήματα τῆς καρδίας των καί νά «διασώζῃ αὐτοὺς ἀπὸ παντοίων κινδύνων καὶ συμπτωμάτων».

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ, πρώτη ἡμέρα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς σωτηρίου ἔτους 1989.

Ο ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ
Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος
καί οἱ σύν ἐμοί ἐν Χριστῷ ἀδελφοί

Κώδ. 554 Μ. Μεταμορφώσεως Μετεώρων (ΙΑ΄ αἰ.), φ. 28r. Βίος ὁσίου Λουκᾶ.

Α΄
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Κώδ. 24 Μ. Κουτλουμουσίου Ἁγ. Ὄρους (ΙΑ´ αἰ.), φ. 80r. Βίος ὁσίου Λουκᾶ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1. Ἡ *σημασία τῶν ἁγιολογικῶν κειμένων γενικότερα.* Ὁ Βίος *τοῦ* Ὁσίου Λουκᾶ *τοῦ νέου τοῦ* Στειριώτη.

Τά ἁγιολογικά κείμενα -ἡ λεγόμενη ἁ γ ι ο γ ρ α φ ί α ἤ ἁ γ ι ο λ ο γ ί α- ὑπῆρξαν ἕνα ἀπό τά σπουδαιότερα καί δημοφιλέστερα εἴδη τῆς βυζαντινῆς γραμματείας[1]. Κατά τούς δώδεκα περίπου αἰῶνες τῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντίου, κανένα ἄλλο λογοτεχνικό εἶδος δέν ἦταν στήν πρώτη σειρά τῶν προτιμήσεων τοῦ κοινοῦ καί δέν εἶχε τόση ζήτηση καί τόση διάδοση ὅση τά κείμενα αὐτά, καί μάλιστα σέ ὅλα τά κοινωνικά στρώματα. Ἀπόδειξη ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι, παρ᾿ ὅλες τίς καταστροφές καί περιπέτειες τῶν βιβλιοθηκῶν στό πέρασμα τῶν αἰώνων, τά κείμενα αὐτά μᾶς ἔχουν διασωθεῖ σέ ἑκατοντάδες χειρόγραφα. Ἀπαντοῦν συνήθως σέ χειρόγραφα πού περιέχουν συλλογές βίων ἁγίων, στούς γνωστούς συναξαριστές, μηναῖα καί πανηγυρικά. Σπανίως ἕνας Βίος περιέχεται σέ ἕνα μόνο ἤ καί σέ δύο χειρόγραφα· συνηθισμένη εἶναι ἡ περίπτωση, τό ἴδιο κείμενο νά βρίσκεται σέ περισσότερα ἀπό δέκα ἤ καί ἀπό ἑκατό, καμιά φορά, χειρόγραφα.

Τά ἁγιολογικά κείμενα παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία περιεχομένου καί εἶναι γνωστά ὑπό διάφορες μορφές: Βίοι ἁγίων καί ὁσίων (κυρίως μοναχῶν καί ἀσκητῶν) τῆς Ἐκκλησίας μας, Μαρτύρια πού ἀφηγοῦνται τά πάθη καί τήν

καρτερική πίστη τῶν μαρτύρων καί νεομαρτύρων, Θαύματα, Ἐγκώμια καί Ὁμιλίες κάθε λογῆς, Συναξάρια κ.ἄ., πού διαβάζονταν ἐπίσημα στήν ὁμήγυρη τῶν πιστῶν κατά τήν ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου[2]. Γι' αὐτό καί μέσα στούς κώδικες ἀπαντοῦν μέ ἡμερολογιακή σειρά.

Ἀναφερόμενος στήν ἐκπληκτική διάδοση τῶν ἁγιογραφικῶν κωδίκων καί στό πολυπληθές ἀναγνωστικό τους κοινό, ὁ διάσημος Βολλανδιστής ἁγιολόγος François Halkin († 25-7-1988) παρατηρεῖ χαρακτηριστικά: "Rien n'est plus révélateur d'une mentalité que le genre des livres dont on fait ses compagnons habituels", δηλ. «Τίποτε δέν εἶναι πιό ἀποκαλυπτικό τοῦ τρόπου τῆς σκέψης, τῆς κοσμοθεωρίας ἑνός ἀτόμου ἀπό τά βιβλία πού χρησιμοποιεῖ συνήθως ὡς συντρόφους του»· καί προσθέτει: "A Byzance, c'est parmi les Vies des saints qu'il faut chercher le succès de librairie, les *best-sellers*: le nombre incroyable des rééditions, remaniements, adaptations en est la preuve"[3]· «Στό Βυζάντιο τήν ἐπιτυχία τῶν βιβλιοπωλείων, τά *best-sellers*, πρέπει ν' ἀναζητήσει κανείς ἀνάμεσα στούς Βίους τῶν ἁγίων: ὁ ἀπίστευτος ἀριθμός τῶν ἐπανεκδόσεων (= ἀντιγράφων), διασκευῶν καί παραλλαγῶν εἶναι ἡ ἀπόδειξη τοῦ πράγματος». Ἄλλωστε, ἡ μακραίωνη διατήρηση τοῦ λογοτεχνικοῦ αὐτοῦ εἴδους σέ συνεχή ἀκμή καί ἐπικαιρότητα κατά τήν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλά καί ἡ ἐπιβίωσή του καί ἄνθηση καί κατά τούς μετέπειτα αἰῶνες τῆς Τουρκοκρατίας, μέχρι καί τό ΙΘ´ αἰώνα ἀκόμη, ὁπότε ἔχομε Βίους τοπικῶν κυρίως ἁγίων καί νεομαρτύρων τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, δείχνει τή μοναδική ἀντοχή του στό πέρασμα τόσου χρόνου, ἡ ὁποία, ἀναμφισβήτητα, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βαθιᾶς ἀπήχησης καί ἐπίδρασης, πού εἶχε ἡ θρησκευτική αὐτή λογοτεχνία, στίς ψυχές τοῦ λαοῦ γιά περισσότερους ἀπό δεκαπέντε αἰῶνες.

Βέβαια, τά κείμενα αὐτά πρέπει νά τά δοῦμε καί νά τά ἐξετάσομε σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς πού τά δημιούργησε καί τούς σκοπούς πού ἐξυπηρετοῦσαν. Ὁπωσδήποτε πρόκειται γιά θρησκευτικά λογοτεχνικά ἔργα, πού

πρωταρχικό σκοπό τους ἔχουν νά ἐξάρουν καί νά ἐξυμνήσουν τή ζωή καί τίς πράξεις τῶν ἁγίων καί μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τήν ἄλλη ὅμως πλευρά θέλουν νά ὠφελήσουν καί τίς ψυχές τῶν ἀναγνωστῶν τους καί νά ἐπιστηρίξουν τήν ὀρθόδοξη πίστη τους· φανερός λοιπόν εἶναι καί ὁ ψυχωφελής καί ἐποικοδομητικός σκοπός τους. Γι' αὐτό κυρίαρχο στοιχεῖο στούς Βίους τῶν ἁγίων εἶναι τό ὑπερφυσικό καί τό παραινετικό: ἐμφανίσεις ἀγγέλων, ἀλλά καί δαιμόνων, πού μάταια ἐπιχειροῦν νά σκανδαλίσουν καί νά κλονίσουν τόν ἅγιο ἤ τόν ὅσιο, ὁράματα, προφητεῖες, ἀποκαλύψεις, κάθε λογῆς θαύματα, συμβουλές καί παραινέσεις πού παρακινοῦν τούς ἀκροατές ἤ ἀναγνῶστες σέ μίμηση τῶν ἡρώων καί μαρτύρων τῆς χριστιανικῆς πίστης. Ἔτσι τά ἔργα αὐτά ἀποτελοῦν κατ' ἀρχήν καί μοναδική πηγή γιά τήν ἐμφάνιση, ὀργάνωση καί ἐξέλιξη τοῦ ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ.

Ὁρισμένα ὅμως ἀπ' αὐτά, παράλληλα μέ τίς αὐθεντικές πληροφορίες καί μαρτυρίες πού παρέχουν (ὀνόματα βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καί ἀξιωματούχων, ὀνόματα ἡγεμόνων ἐχθρικῶν πρός τό Βυζάντιο κρατῶν, μνεῖες καί περιγραφές βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν κ.ἄ.), ἀποτελοῦν, πολλές φορές, πολύτιμη καί μοναδική πηγή γιά τήν τοπική ἱστορία ἐπί μέρους περιοχῶν τοῦ Βυζαντίου ἤ καί γιά τή γενικότερη ἀκόμη ἱστορία. Ὁ Fr. Halkin παρατηρεῖ σχετικά: "Les chroniqueurs byzantins ne s'occupent guère que des empereurs, des leurs expéditions militaires, des intrigues de la cour et des événements survenus dans la capitale. Où donc trouver quelques traits pour en faire un tableau de la vie des gens du peuple, surtout des provinciaux? ...il faut répondre que seules les Vies de saints ...nous permettent de pénétrer dans ce monde des humbles et d'entrevoir leur mentalité, leurs peines et leurs joies"[4]· «Οἱ βυζαντινοί χρονογράφοι δέν ἀσχολοῦνται παρά μόνο μέ τούς αὐτοκράτορες, τίς στρατιωτικές τους ἐπιχειρήσεις, τίς ῥαδιουργίες τῆς αὐλῆς καί μέ ὅσα συμβαίνουν στήν πρωτεύουσα. Ποῦ λοιπόν θά μποροῦσε νά βρεῖ κανείς μερικά στοιχεῖα, γιά νά συνθέσει μ' αὐτά ἕναν πίνακα τῆς

ζωῆς τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, καί κυρίως τῶν ἐπαρχιακῶν πληθυσμῶν;... Πρέπει ν' ἀπαντήσομε ἐδῶ ὅτι μόνο οἱ Βίοι τῶν ἁγίων... μᾶς ἐπιτρέπουν νά διεισδύσομε στά βάθη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τοῦ κόσμου τῶν ταπεινῶν καί νά διακρίνομε τόν τρόπο τῆς σκέψης τους, τούς καημούς καί τίς χαρές τους». Σχετικά μέ τίς ἁγιολογικές πηγές ὁ Καθηγητής-Ἀκαδημαϊκός Διονύσιος Α. Ζακυθηνός συμπληρώνει: «Διὰ κοινωνίας ἐμφορουμένας βαθυτάτου θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἡ Ἁγιογραφία ἀπετέλει λογοτεχνικὸν εἶδος ἐκτάκτου σημασίας. Οἱ Βίοι τῶν ἁγίων κατέχουν θέσιν ταπεινῆς ἐποποιίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξαίρονται αἱ πράξεις ἡρώων καὶ ἀθλητῶν τῆς πίστεως. Ἐν ταὐτῷ τὰ κείμενα ταῦτα ἀποβαίνουν πηγαὶ σημαντικαὶ διὰ τὴν γενικὴν καὶ διὰ τὴν τοπικὴν ἱστορίαν. Διὰ τὴν τοπικὴν ἱστορίαν εἶναι ἐνίοτε πηγαὶ μοναδικαὶ ἐπὶ μακρὰς περιόδους. Καθ' ὅλου, οἱ Βίοι ἁγίων χαρακτηρίζουν τὰς τάσεις καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς Βυζαντινῆς κοινωνίας ἢ τοὐλάχιστον μεγάλου μέρους αὐτῆς»[5].

Ἀναμφισβήτητα, τά ἁγιολογικά κείμενα, χωρίς νά παραβλεφθεῖ ἡ πρώτη καί κύρια διάστασή τους, πού εἶναι καθαρά θρησκευτική καί θεολογική, προσφέρουν πρωτότυπο καί πολύτιμο ὑλικό καί σέ πολλές ἄλλες ἐπί μέρους ἐπιστήμες: φιλολογία καί κριτική τῶν κειμένων· ἱστορία σέ γενικότερη ἔννοια· ἱστορία τῶν θεσμῶν, τοῦ δικαίου, τῆς ἰατρικῆς· ἀρχαιολογία, κοινωνιολογία (μέ τήν ἐπισήμανση σ' αὐτά στοιχείων κοινωνικῆς ὀργάνωσης καί διαστρωμάτωσης), λαογραφία κ.ἄ. Χαρακτηριστικά ὁ χαλκέντερος ἁγιολόγος Alb. Ehrhard ἐπισημαίνει στά τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα «τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἐρεύνης τοῦ λογοτεχνικοῦ τούτου κλάδου, ὅστις πάντων τῶν ἄλλων ἴσως ἐν Βυζαντίῳ ὑπερέχει κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν εἰς τὴν σπουδὴν παρεχομένων ἀντικειμένων· παρέχει πολυτίμους συμπληρώσεις εἰς τοὺς ἱστοριογράφους καὶ χρονογράφους· διανοίγει τὸ βλέμμα εἰς τὸν πολιτιστικὸν βίον τῶν λαϊκῶν τάξεων, ὅστις συχνότατα παρορᾶται ὑπὸ τῶν λοιπῶν λογίων συγγραφέων· ἀποκαλύπτει ἀκμαῖον θρησκευτικὸν φρόνημα, οὗ τὰ ἴχνη ματαίως ἀναζητοῦμεν παρὰ τοῖς ἐξ ἐπαγγέλματος θεολόγοις· λαλεῖ πολλάκις τὴν γνησίαν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν, ἣν δὲν προσβάλλει ἡ νόσος τοῦ κλασσικισμοῦ τῶν λογίων. Διὸ ἀπαραίτητος εἶνε ἡ γνῶσις αὐτῆς εἰς τὴν κατ' ἀλήθειαν ἱστορίαν τοῦ βυζαντινοῦ αἰῶνος»[6].

Τά κείμενα αὐτά, ἰδίως οἱ Βίοι ἁγίων πού ἔζησαν καί ἔδρασαν στόν ἑλλαδικό χῶρο κατά τούς αἰῶνες Θ'-ΙΑ', μαρτυροῦν καί σημειώνουν τήν ἀναγέννηση τοῦ θρησκευτικοῦ βίου κατά τήν περίοδο ἐκείνη στό συγκεκριμένο χῶρο, ἀλλά καί τό τεράστιο κοινωνικό καί ἀνακαινιστικό ἔργο ἐξημέρωσης τῶν ἠθῶν πού ἐπετέλεσε ἡ Ἐκκλησία.

Προτοῦ ἀναφερθοῦμε λεπτομερειακά στό Βίο τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, μνημονεύομε ἁπλῶς παρόμοια καί συναφῆ ἁγιολογικά κείμενα, πού παρουσιάζουν, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί ὡς πηγές τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας[7]. Τέτοια εἶναι: τά Βιβλία Θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου, πηγή σπουδαιότατη γιά τήν ἱστορία τῶν πρώτων σλαβικῶν ἐπιδρομῶν, κυρίως ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης[8]· ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Βαρβάρου, πού παρέχει ἀξιόλογες ἱστορικές μαρτυρίες γιά τίς πειρατικές ἐπιδρομές τῶν Σαρακηνῶν τῆς Ἀφρικῆς καί τῆς Σικελίας ἐναντίον τῶν ἀκτῶν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ ἔνατου αἰώνα[9]· ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ νέου τῆς Βουναίνης (†901/2), σημαντική πηγή γιά τήν ἱστορία τῆς μεσαιωνικῆς Θεσσαλίας τοῦ Ι' αἰώνα[10]· ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ἄργους (†ca. 922), πού παρέχει σπουδαῖες ἱστορικές μαρτυρίες γιά ἐπιδρομές τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης καί τῶν Βουλγάρων τοῦ Συμεών ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ Ι' αἰώνα[11]· ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε († μετά τό 997), σημαντικότατη πηγή γιά τήν ἱστορία τῆς Πελοποννήσου στόν Ι' αἰώνα καί τήν Ἀραβοκρατία στήν Κρήτη[12]· τέλος, τά ἁγιολογικά κείμενα πού ἀναφέρονται στόν ἱδρυτή τῆς Μονῆς Θεολόγου τῆς Πάτμου ὅσιο Χριστόδουλο († μετά τίς 15 Μαρτίου 1093 καί πρίν ἀπό τίς 5 Μαρτίου 1094) καί παρέχουν πολύτιμες ἱστορικές μαρτυρίες γιά τίς πειρατικές ἐπιδρομές τῶν Νορμανδῶν στά

νησιά τοῦ Αἰγαίου κατά τά τέλη τοῦ ΙΒ΄ αἰώνα καί εἰδικότερα ἐναντίον τῆς Πάτμου κατά τόν ΙΓ΄ αἰώνα[13].

Ἀνάμεσα στούς Βίους τῶν ἑλλαδικῶν κυρίως ἁγίων τῶν μέσων βυζαντινῶν χρόνων ξεχωριστή θέση κατέχει ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ νέου τοῦ «ἐν Ἑλλάδι». Πρόκειται γιά πολύ ἀξιόλογο κείμενο ἀπό κάθε ἄποψη· θεολογική, φιλολογική, ἱστορική. Τό Βίο ὅμως αὐτό ἐξετάζομε διεξοδικά ἀμέσως πιό κάτω.

2. Ἡ *χειρόγραφη παράδοση τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ νέου.*

Ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀνήκει στήν κατηγορία ἐκείνη τῶν ἁγιολογικῶν κειμένων πού ἔχουν μεγάλη χειρόγραφη παράδοση, γιατί ἦταν κείμενο δημοφιλές καί πολύ διαδεδομένο. Ἔτσι, περιέχεται σέ ὅλους σχεδόν τούς χειρόγραφους συναξαριστές πού περιλαμβάνουν τό μήνα Φεβρουάριο (τίς περισσότερες φορές μαζί καί μέ ἄλλους μῆνες) ἤ καί στά λεγόμενα «πανηγυρικά», ὅπου πανηγυρικοί λόγοι καί Βίοι ἁγίων. Ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, οἱ Βίοι τῶν ἁγίων διαβάζονταν τήν ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τους, καί γι' αὐτό ἀπαντοῦν μέσα στά χειρόγραφα κατά μῆνες καί μέ ἡμερολογιακή σειρά. Ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἑορτάζεται στίς 7 Φεβρουαρίου, ἡμερομηνία θανάτου του. Στά χειρόγραφα ὅμως, καί μάλιστα σέ παλαιά (τοῦ ΙΑ΄ ἤ ΙΒ΄ αἰ.), ἄγνωστο γιά ποιό λόγο, ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου ἀναγράφεται ὄχι μόνο στίς 7, ἀλλά καί στίς 8 ἤ καί στίς 9 Φεβρουαρίου. Ἔτσι, τό Βίο τοῦ ὁσίου Λουκᾶ πρέπει νά ἀναζητήσει κανείς στούς χειρόγραφους συναξαριστές ἤ καί στά «πανηγυρικά», πού περιέχουν τό μήνα Φεβρουάριο, καί εἰδικότερα τίς ἡμέρες ζ΄, η΄ ἤ θ΄[14].

Στήν κριτική ἔκδοση τοῦ Βίου αὐτοῦ, πού ἀκολουθεῖ, χρησιμοποιήσαμε ἐπιλεκτικά τά ἑξῆς ὀκτώ παλαιά χειρόγραφα (σημειώνομε τόν ἀριθμό τοῦ χειρογράφου, τήν ὕλη, τόν αἰώνα στόν ὁποῖο χρονολογεῖται, καί τά φύλλα στά ὁποῖα περιέχεται τό κείμενο):

α΄. Μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων κώδ. 554. Περγαμηνή ΙΑ΄ αἰώνα, φφ. 28ʳ-92ʳ (ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς η΄ Φεβρ.)[15].

β΄. Μονῆς Κουτλουμουσίου Ἁγίου Ὄρους κώδ. 24 (= Ἀθωνιτικός 3093). Περγαμηνή ΙΑ΄ αἰ., φφ. 80ʳ-132ʳ (ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς η΄ Φεβρ.)[16].

γ΄. Μονῆς Διονυσίου Ἁγίου Ὄρους κώδ. 43 (= ἀριθ. μονῆς 30, Ἀθωνιτικός 3577). Περγαμηνή ΙΑ΄ αἰ., φφ. 52ʳ-117ᵛ (ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς θ΄ Φεβρ.)[17].

δ΄. Μονῆς Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου κώδ. 247. Περγαμηνή ΙΒ΄ αἰ., φφ. 200ᵛ-240ᵛ (ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς η΄ Φεβρ.). Στό φ. 240ᵛ, ὅπου τελειώνει τό κείμενο τοῦ Βίου ἀλλά καί ὁ κώδικας ὁλόκληρος, ὁ βιβλιογράφος σημειώνει τόν ἑξῆς δωδεκασύλλαβο στίχο: *εὔθυμος ὤφθην τὸν τέλους γράψας στίχον*[18].

ε΄. Μονῆς Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου κώδ. 253. Περγαμηνή ΙΒ΄ αἰ., φφ. 133ᵛ-199ᵛ, 180ʳ-182ᵛ (ἡ φυλλαρίθμηση τοῦ κώδικα λανθασμένη, γιατί μετά τό φ. 199 ἀριθμεῖται φ. πάλι 180 ἀντί 200· ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς ζ΄ Φεβρ.)[19]. Τό κείμενο στόν κώδικα αὐτό, παρόλο πού εἶναι τό πιό καλλιγραφημένο (σέ σύγκριση μέ τούς ἄλλους κώδικες), μέ ὡραῖα, μεγάλα καί εὐανάγνωστα γράμματα, ἔχει πολλά ὀρθογραφικά καί ἀντιγραφικά σφάλματα, πολλές παραλείψεις ἤ καί ἐπαναλήψεις λέξεων καί φράσεων, καθώς καί παραναγνώσεις καί παραφθορές λέξεων. Στά φύλλα 197ᵛ-198ᵛ ἐπαναλαμβάνονται μεγάλα τμήματα τῶν παραγράφων 93 καί 94 τοῦ κειμένου. Οἱ λέξεις *ἐπεί*, *μὲν* καί *δὲ* συνήθως διπλοτονούμενες. Ἀπαντᾶ ἐπίσης τό ι προσγεγραμμένο.

ϛ΄. Μονῆς Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου κώδ. 255. Περγαμηνή ΙΒ΄ αἰ., φφ. 1ʳ-28ᵛ[20]. Ὁ Βίος ἐδῶ, ἐπειδή ἔχουν ἐκπέσει τά πρῶτα φύλλα τοῦ κώδικα, εἶναι ἀκέφαλος, ἀρχίζει ἀπό τό μέσον τῆς παραγράφου 27: *ἱλαρὸς οὐχ ἥκιστα καὶ εὐτράπεζος*. Καί στό ἀντίγραφο αὐτό τοῦ Βίου ὑπάρχουν ὁρισμένες παραναγνώσεις καί παραφθορές λέξεων,

καθώς καί παραλείψεις, ὄχι ὅμως ὅπως στόν προηγούμενο κώδικα. Οἱ λέξεις *μὲν* καί *δὲ* ἀρκετές φορές διπλοτονούμενες, ι ἐπίσης προσγεγραμμένο.

ζ'. Μονῆς 'Αγ. 'Ιωάννου Θεολόγου Πάτμου κώδ. 259. Περγαμηνή ΙΒ' αἰ., φφ. 49r-94v (ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς η' Φεβρ.)[21].

η'. Μονῆς Βαρλαάμ τῶν Μετεώρων κώδ. 150. Χάρτης, ΙϚ' αἰ. (ἔτ. 1548/49), φφ. 49v-86r (ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου στίς η' Φεβρ.)[22].

Σ' ὅλους τούς πιό πάνω κώδικες, ἐκτός ἀπό τούς Πατμιακούς 253 καί 255, γιά τούς ὁποίους ἔγινε ἤδη ἰδιαίτερος λόγος, τό κείμενο τοῦ Βίου ἔχει, σέ γενικές γραμμές, ἀντιγραφεῖ σωστά καί προσεκτικά, χωρίς πολλά ὀρθογραφικά καί ἄλλα ἀντιγραφικά σφάλματα.

Οἱ κώδικες Πάτμου 247 καί 255 καθώς καί Κουτλουμουσίου 24 παρουσιάζουν συγγένεια μεταξύ τους, ὅπως φαίνεται στό κριτικό ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσης τοῦ Βίου. Παρατηρεῖ κανείς στό κείμενο τῶν τριῶν αὐτῶν κωδίκων τά ἴδια ἀντιγραφικά σφάλματα, τίς ἴδιες σχεδόν παραλείψεις κ.ἄ. Πιθανόν προέρχονται ἀπό κοινό ἀντιβόλαιο.

Στό κριτικό ὑπόμνημα τῆς ἔκδοσης τοῦ κειμένου, πού δίνομε στό τέλος, δέν παραθέτομε τίς ἀνορθόγραφες λέξεις, ἐκτός ἐάν ἡ ἀνορθογραφία δημιουργεῖ διαφορετικό γραμματικό τύπο.

'Ο Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ περιέχεται καί στούς ἁγιορειτικούς κώδικες Μονῆς Βατοπεδίου 632 (χάρτης, ΙΕ' αἰ., ἔτ. 1422, φφ. 94r-153)[23], Μονῆς Μεγίστης Λαύρας 648/Ε186 (περγαμηνή ΙΒ' αἰ., φφ. 66r-132)[24], Μονῆς Διονυσίου 145 (='Αθωνιτικός 3679· χάρτης, ΙΖ' αἰώνα· ὁ Βίος ἐδῶ ἀκέφαλος, λείπει τό μισό κείμενο· ἀρχίζει ἀπό τό μέσον τῆς παραγράφου 51: *μήτε σὺ ἐμὲ ἀδικήσῃς, ἔφη, μήτ' ἐγὼ σέ...*)[25], τούς ὁποίους ὅμως δέν χρησιμοποιήσαμε κατά τήν ἔκδοση τοῦ κειμένου. 'Ασφαλῶς, τό κείμενο αὐτό περιέχεται καί σέ ἀρκετά ἄλλα χειρόγραφα.

Σημειώνομε ὅτι ὁ κώδικας 260 τῆς Μονῆς 'Αγ. 'Ιωάννου Θεολόγου Πάτμου (Περγαμηνή ΙΑ' αἰ., συναξαριστής τῶν

μηνῶν Φεβρουαρίου μέχρι καί Αὐγούστου· ὁ Φεβρ. στά φφ. 3r-79v), στόν ὁποῖο, ἐκτός ἀπό τούς ἄλλους τέσσερις (247, 253, 255 καί 259), ὅπως ἀναφέρει ὁ Γ. Κρέμος, στηρίχτηκε τό ἀντίγραφο τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, πού φιλοπόνησαν τό 1866 καί τοῦ ἔστειλαν γιά τήν ἔκδοση τοῦ κειμένου οἱ ἱερομόναχοι τῆς μονῆς Διονύσιος καί 'Ιερόθεος Φλωρίδης[26], δέν περιέχει, ὅπως ἐξακριβώσαμε, τό Βίο αὐτό[27]. Τή λανθασμένη αὐτή πληροφορία τοῦ Γ. Κρέμου ἀντιγράφουν καί ἐπαναλαμβάνουν καί μεταγενέστεροι ἐρευνητές (Ν. Βέης[28], 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος[29], Εὐστ. Στίκας[30])· θέλοντας μάλιστα νά ὑποστηρίξουν ὅτι ὁ Βίος γράφτηκε (ὅπως καί πράγματι ἔγινε) λίγο μετά τό θάνατο τοῦ ὁσίου (†7 Φεβρ. τοῦ ἔτους 953), ἐπικαλοῦνται ὡς ἐπιχείρημα τό γεγονός ὅτι τό κείμενο αὐτό περιέχεται σέ παλαιότατους κώδικες, τοῦ ΙΑ' αἰώνα, καί σάν τέτοιο θεωροῦν τόν κώδικα 260 τῆς Πάτμου[31].

Στόν κώδικα 9 τῆς Μονῆς 'Αγ. Στεφάνου τῶν Μετεώρων (σελ. 1-115) περιέχεται «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ τοῦ νέου, τοῦ ἐν τῷ Στειρίῳ τῆς 'Ελλάδος· μεταγλωττισθεὶς ἐν τῷ 'Αγίῳ Ὄρει παρὰ Διονυσίου ἱερομονάχου». 'Ο Διονύσιος αὐτός πρέπει νά ταυτισθεῖ πρός τόν ὁμώνυμο ἱερομόναχο καί ρήτορα πού ἔζησε στή σκήτη τῆς Λαύρας τοῦ 'Αγίου Ὄρους καί πέθανε στίς 6 'Οκτωβρίου τοῦ 1605[32]. Πρόκειται γιά παράφραση, καί μάλιστα τήν πρώτη χρονολογικά, τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ σέ δημώδη νεοελληνική γλώσσα τῆς ἐποχῆς. 'Η παράφραση αὐτή, πού εἶναι ἀνέκδοτη, δέν ἀποτελεῖ πιστή μετάφραση τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, ἀλλά περισσότερο ἐλεύθερη ἀπόδοσή του. Στόν ἴδιο κώδικα (φφ. 1r-28v καί 31r-50r) περιέχονται καί οἱ δύο ἀκολουθίες τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ πρώτη ἀναφέρεται στήν κοίμησή του (ζ' Φεβρ.) καί ἡ δεύτερη στήν ἀνακομιδή τῶν λειψάνων του (γ' Μαΐου)· ἔχουν δημοσιευθεῖ ἀπό τόν Γ. Κρέμο[33], ὁ ὁποῖος ὅμως δέν μπόρεσε νά λάβει ὑπόψη του καί τό χειρόγραφο αὐτό, ἀφοῦ ἤδη ἀπό τότε ἦταν μεταφερμένο στά Μετέωρα, καί στηρίχτηκε κυρίως στήν ἀρχική ἔκδοση τῶν ὑμνογραφικῶν αὐτῶν κει-

μένων πού εἶχε γίνει στήν Κωνσταντινούπολη τό 1814· συμπληρωματικά χρησιμοποίησε καί ἕνα χειρόγραφο φυλλάδιο, πού βρῆκε τότε στή Μονή τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καί περιεῖχε 38 τροπάρια τῆς λιτῆς κατά τούς ὀκτώ ἦχους καί ἕξι κανόνες, γραμμένο τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1798 ἀπό τόν Ἀραχοβίτη ἱερομόναχο τῆς μονῆς Εὐγένιο, πού, ὅπως θά λεχθεῖ πιό κάτω, εἶναι καί ὁ γραφέας τοῦ μετεωρικοῦ σήμερα κώδ. 9 τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου[34]. Ὁ μετεωρικός αὐτός κώδικας, ἄν καί μεταγενέστερος, εἶναι κατά τοῦτο σημαντικός: ἀποτελεῖ μέχρι στιγμῆς τή μοναδική χειρόγραφη παράδοση, τουλάχιστον γιά τήν ἀκολουθία τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ ὁσίου, πηγή σημαντικότατη γιά τόν κτίτορα τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ. Σύμφωνα μέ τό βιβλιογραφικό καί κτητορικό του σημείωμα (φ. Α'), γράφτηκε ἀπό τόν ἱερομόναχο Εὐγένιο, ἀπό τήν Ἀράχοβα, στίς 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1801 καί ἀνῆκε στή Μονή τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ· ἤδη ὅμως τό Σεπτ. τοῦ 1861 εἶχε μεταφερθεῖ, ἄγνωστο πῶς, καί βρισκόταν (ὅπως καί σήμερα ἐξακολουθεῖ νά βρίσκεται) στή Μονή Ἁγίου Στεφάνου τῶν Μετεώρων[35]. Ὁ βιβλιογράφος ταυτίζεται ἀσφαλῶς μέ τό γνωστό ἱερομόναχο καί ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ Εὐγένιο (κατά κόσμον Εὐστάθιο) Νικολάου ἀπό τήν Ἀράχοβα (1777-26 Ὀκτ. 1866)[36].

Διάφορα μεταγενέστερα (ΙΗ' ἤ ΙΘ' αἰ.) σύντομα χειρόγραφα ὑπομνήματα καί σημειώματα, ἀναφερόμενα στό βίο τοῦ ὁσίου καί στήν ἀνέγερση τῆς σημερινῆς μονῆς, πού βρῆκε ὁ Γ. Κρέμος κυρίως στή Μονή τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καί τά δημοσίευσε[37], δέν ἔχουν καμιά ἰδιαίτερη σημασία οὔτε καί ἀξιοπιστία· ἀντίθετα, παρέχουν φανταστικές καί ἀνακριβεῖς πληροφορίες (χρονολογίες σχετικές μέ τή γέννηση καί τή ζωή τοῦ ὁσίου, ὀνόματα βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κ.ἄ.), πού δημιουργοῦν σύγχυση στήν ἔρευνα[38].

3. *Ἐκδόσεις τοῦ ἀρχικοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ.* Παρα*φράσεις τοῦ ἀρχικοῦ Βίου στή νεοελληνική καί ἐκδόσεις τῶν παραφράσεων.*

Α' Ἀρχικός Βίος.

α'. Ἐκτενή ἀποσπάσματα τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, μέ λατινική μετάφραση καί σημειώσεις τοῦ ἐκδότη, δημοσιεύτηκαν γιά πρώτη φορά ἀπό τόν François Combefis (1605-1679), *Novum Auctarium*, τόμ. Β', Παρίσι 1648, σ. 969-1012 [=τοῦ ἴδιου, *Bibliothecae Graecorum Patrum auctarium novissimum*, Ρώμη 1672· βλ. καί *Acta Sanctorum Februarii*, τόμ. II, Παρίσι 1864, σ. 83-100]. Τίς ἐκλογές αὐτές τοῦ Βίου πῆρε ὅπως εἶχαν καί ἀναδημοσίευσε ὁ J.-P. Migne, *Patrologia Graeca*, τόμος 111, Παρίσι 1863, στ. 442-480. Τά τμήματα τῆς βιογραφίας τοῦ ὁσίου, πού εἶχε παραλείψει στήν ἔκδοσή του ὁ Fr. Combefis, δημοσίευσε συμπληρωματικά ὁ E. Martini, "Supplementum ad Acta S. Lucae junioris", *Analecta Bollandiana* 13 (1894), σ. 81-121.

β'. Ἡ πλήρης ὅμως καί συστηματική ἔκδοση τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἔγινε ἀπό τόν Γ.Π. Κρέμο στόν Α' τόμο (Ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 25-62) τοῦ ἐπιβλητικοῦ καί μνημειώδους τρίτομου ἔργου του *Φωκικά - Προσκυνητάριον τῆς ἐν τῇ Φωκίδι Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, τοὐπίκλην Στειριώτου*, τόμ. Α'-Γ', Ἐν Ἀθήναις 1874, 1880. Ἡ ἔκδοση αὐτή, ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος[39], βασίστηκε κατ' ἀρχήν στήν προηγούμενη ἀποσπασματική ἔκδοση τοῦ Fr. Combefis (καί στήν ἀνατύπωσή της ἀπό τόν J.-P. Migne στήν P.G.), κυρίως ὅμως σέ ἀντίγραφο ἀπό παλαιούς Πατμιακούς κώδικες, γιά τούς ὁποίους ἤδη μιλήσαμε, σέ ἀντίγραφο ΙΗ' αἰ. ἀπό κώδικα τῆς Μονῆς Ἰβήρων κ.ἄ. Τίς διαφορές ἀπό τήν παλαιότερη ἔκδοση καί ἀπό τά ἀντίγραφα κωδίκων, πού ἔλαβε ὑπόψη του ὁ Γ. Κρέμος, παραθέτει στήν ἐκτενή εἰσαγωγή του πρίν ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ κειμένου[40]. Ὅπως διαπιστώσαμε, ἡ ἔκδοση αὐτή τοῦ Γ. Κρέμου εἶναι προσεγμένη καί ἀξιόπιστη.

Στή νέα ἔκδοση τοῦ βίου, πού δίνομε στό τέλος, παραθέτομε καί κριτικό ὑπόμνημα, πού στηρίζεται στούς ὀκτώ παλαιούς κώδικες, τούς ὁποίους χρησιμοποιήσαμε, καθώς καί στήν ἔκδοση Κρέμου.

Β΄. Παραφράσεις τοῦ Βίου.

α΄. Ἡ πρώτη μεταγλώττιση τοῦ ἀρχικοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ σέ δημώδη νεοελληνική ἔγινε στά τέλη τοῦ ΙϚ΄ ἤ στίς ἀρχές τοῦ ΙΖ΄ αἰώνα ἀπό τό λόγιο ἁγιορείτη ἱερομόναχο Διονύσιο τόν ἐπιλεγόμενο ρήτορα (†6 Ὀκτ. 1605)[41]. Περιέχεται στόν κώδ. 9 τῆς Μονῆς Ἁγίου Στεφάνου τῶν Μετεώρων, γιά τόν ὁποῖο ἔγινε ἤδη λόγος, καί εἶναι ἀνέκδοτη.

β΄. Ὁ πολυγραφότατος ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης, ὁ ὁποῖος ἰδιαίτερα ἀσχολήθηκε μέ ἁγιολογικά κείμενα, μετέφρασε σέ νεοελληνική γλώσσα τῆς ἐποχῆς του τό Βίο τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, τόν ὁποῖο περιέλαβε στό βιβλίο του *Νέον Ἐκλόγιον*, ὅπου συλλογή Βίων 50 ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας (α΄ ἔκδοση: Βενετία 1803· β΄ Κωνσταντινούπολις 1863· γ΄ Ἀθήνα 1974, ἔκδ. «Ἀστήρ», σ. 173-195)[42].

γ΄. Ὁ Γ. Κρέμος, μετά τήν ἔκδοση τοῦ ἀρχικοῦ Βίου, παραθέτει (*Φωκικά*, τόμ. Α΄, σ. 131-178) καί πλήρη μετάφραση τοῦ κειμένου στήν καθαρεύουσα γλώσσα τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Βίος ἐδῶ ἔχει διαιρεθεῖ σέ 87 παραγράφους καί σέ καθεμία ἀπ' αὐτές προτάσσεται σύντομη περίληψη.

δ΄. Ἀπό τό *Νέον Ἐκλόγιον* ἀναδημοσιεύει, μέ μικρές γλωσσικές ἀλλαγές, τό Βίο ὁ Κ.Χ. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής. Σάπφειρος τοῦ νοητοῦ παραδείσου, ἤτοι βιβλίον ψυχωφελέστατον μεγάλης συλλογῆς Βίων πάντων τῶν ἁγίων τῶν καθ' ἅπαντα τὸν μῆνα Φεβρουάριον ἑορταζομένων*... Ἐν Ἀθήναις 1890, σ. 122-160 [=β΄ ἔκδ., Ἀθῆναι 1958, σ. 86-125]. Ἀπό τό Συναξαριστή τοῦ Κ. Δουκάκη ἡ παράφραση τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀναδημοσιεύεται καί σέ νεότερους συναξαριστές (Ἀρχιμ. Μ. Λαγγῆ, *Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. ε΄, τόμ. Β΄, *Μὴν Φεβρουάριος*, Ἀθῆναι 1978, σ. 187-227).

ε΄. Μετάφραση τοῦ Βίου, ὄχι πλήρη ὅμως ἀλλά περιληπτική σέ ὁρισμένα σημεῖα, συνοδευόμενη καί ἀπό κατατοπιστικές διευκρινίσεις καί σημειώσεις, δημοσίευσε ὁ Ἀρχιμανδρίτης καί ἱερομόναχος τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ Χριστοφόρος Ζώνας, *Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Λουκᾶ τοῦ νέου τοῦ ἐν τῷ Στειρίῳ τῆς Ἑλλάδος ἀσκήσαντος*... Ἐν Ἀθήναις 1935 (β΄ ἔκδ. 1965).

ϛ΄. Νεοελληνική παράφραση, τέλος, τοῦ Βίου τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ συνέταξε καί δημοσίευσε ὁ Ἀρχιμ. Χαράλαμπος Βασιλόπουλος, *Ὁ Ὅσιος Λουκᾶς Λεβαδείας* [Βίοι Ἁγίων ἀριθ. 169, ἐκδ. «Ὀρθοδόξου Τύπου»], ἔκδ. β΄, Ἀθῆναι 1988.

Ἡ μετάφραση στή σημερινή νεοελληνική γλώσσα, πού δίνομε πιό κάτω, τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀκολουθεῖ πιστά τό ἀρχικό λόγιο κείμενο, προσαρμόζεται ὅμως πάντοτε, χωρίς νά ἀπομακρύνεται ἀπό τό νόημα τοῦ πρωτοτύπου, στίς ἀπαιτήσεις τῆς σύνταξης καί διατύπωσης τοῦ νεοελληνικοῦ δημοτικοῦ λόγου. Ἔτσι, γιά νά εἶναι τό νεοελληνικό κείμενο πιό ἀνάλαφρο καί ὄχι σχολαστικό, ἀποφεύγομε σ' αὐτό τίς μακροπερίοδες φράσεις, τήν ὑπερβολική χρήση τοῦ ὑποτεταγμένου λόγου, τήν κατά γράμμα ἀνάλυση μετοχικῶν καί ἀπαρεμφατικῶν προτάσεων, τή συχνή χρήση ἀντιθετικῶν συνδέσμων, βεβαιωτικῶν καί ἀρνητικῶν μορίων κ.ἄ. Τό κείμενο τῆς μετάφρασης εἶναι κάπως ἐκτενέστερο ἀπό τό πρωτότυπο, γιατί ὁ νεοελληνικός λόγος εἶναι πιό ἀναλυτικός καί δέν ἔχει τήν πυκνότητα τοῦ ἀρχαίου.

4. *Ποιός ἔγραψε καί πότε τό Βίο τοῦ ὁσίου Λουκᾶ.*

Ὁ συντάκτης τοῦ κειμένου αὐτοῦ παραμένει ἀνώνυμος καί ἄγνωστος, καί οὔτε εἶναι εὔκολο νά προσδιορισθεῖ ἡ ταυτότητά του, ἀφοῦ στά χειρόγραφα ὁ Βίος τοῦ ὁσίου

Λουκᾶ παραδίδεται χωρίς ὄνομα τοῦ συγγραφέα του.

Ἡ περίπτωση εἶναι συνηθισμένη. Οἱ βιογράφοι τῶν ἁγίων δέν ἐνδιαφέρονται νά παραδώσουν στήν αἰωνιότητα τό ὄνομά τους. Μοναδικός στόχος τους εἶναι νά ἀφηγηθοῦν καί νά ἐξάρουν τή ζωή καί τίς πράξεις τῶν ἡρώων καί ἀθλητῶν τῆς πίστης καί νά παιδαγωγήσουν ταυτόχρονα τό χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό καί οἱ ἴδιοι, τίς περισσότερες φορές, προτιμοῦν τήν ἀνωνυμία καί τή σιωπή γιά τόν ἑαυτό τους.

Ἔτσι καί ὁ συγγραφέας τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, στό τέλος τοῦ κειμένου (§100), ἀναφερόμενος ἀνώνυμα στόν ἑαυτό του, δέν παρέχει κανένα συγκεκριμένο προσωπικό στοιχεῖο, ζητεῖ ἁπλά καί μόνο νά ἔχει τή βοήθεια καί προστασία τοῦ ὁσίου στήν ἐπίγεια ζωή του καί νά βρεῖ στούς οὐρανούς τήν ἀντιμισθία γιά τό ταπεινό συγγραφικό του κατόρθωμα.

Ἀναμφισβήτητο ὅμως εἶναι ὅτι συντάκτης τοῦ Βίου εἶναι κάποιος λόγιος πολύ γνωστός καί πολύ κοντά στό στενό κύκλο τοῦ ὁσίου, πιθανόν δέ νά ὑπῆρξε καί μοναχός τῆς μονῆς πού ἵδρυσε ὁ ὅσιος. Ὁ ἴδιος δέν φαίνεται νά ἔχει γνωρίσει προσωπικά τό βιογραφούμενο ὅσιο· μιά τέτοια περίπτωση ἀποκλείεται, γιατί δέν ὑπάρχει κανένας σχετικός ὑπαινιγμός μέσα στό κείμενο. Ἡ ἄποψη πού διατυπώνει ὁ Γ. Κρέμος ὅτι ὁ ἀνώνυμος βιογράφος γνώρισε καί ὁ ἴδιος τόν ὅσιο, μαζί μέ τόν ὁποῖο ἔμεινε μιά νύχτα σέ κάποιο σπήλαιο[43], δέν εἶναι σωστή. Ὀφείλεται σέ παρεξήγηση καί παρερμηνεία τοῦ σχετικοῦ χωρίου τοῦ κειμένου· μέ τόν ὅσιο διανυκτέρευσε πράγματι στό σπήλαιο ὁ μοναχός Παγκράτιος, ὁ ὁποῖος καί διηγεῖται τό γεγονός στό βιογράφο (βλ. §75 τοῦ Βίου)[44].

Ἀλλά ἀπόλυτα βέβαιο εἶναι ὅτι οἱ πληροφορίες, πού δίνει ὁ βιογράφος γιά τόν ὅσιο Λουκᾶ καί γιά διάφορα ἱστορικά συμβάντα πού σχετίζονται μέ τή ζωή του, εἶναι αὐθεντικές καί ἀξιόπιστες, γιατί τίς ἀντλεῖ ἀπό ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων τοῦ οἰκογενειακοῦ καί πολύ στενοῦ γενικότερα περιβάλλοντος τοῦ ὁσίου, πού ἔζησαν μαζί του ἤ τόν γνώρισαν ἀπό πολύ κοντά[45]. Τέτοια πρόσωπα, πού ζοῦσαν ἀκόμη ὅταν ὁ ἀνώνυμος βιογραφοῦσε τόν ὅσιο, εἶναι ἡ ἀδελφή τοῦ ὁσίου μοναχή Καλή (βλ. §6, 37 καί 63 τοῦ Βίου), οἱ μαθητές καί συμμοναστές του Γρηγόριος (βλ. §68, 69, 78 καί 79), Παγκράτιος (βλ. §74, 75, 89 καί 96) καί Θεοδόσιος (§76), καθώς καί διάφοροι ἄλλοι πού εὐεργετήθηκαν οἱ ἴδιοι ἀπό τά θαύματα τοῦ ὁσίου ἤ ὑπῆρξαν αὐτόπτες μάρτυρες τῶν θαυμάτων (βλ. §1, 11, 14, 24, 70 καὶ 76).

Παραθέτομε τά σχετικά ἀποσπάσματα ἀπό τό Βίο, στά ὁποῖα ὁ βιογράφος ἀναφέρεται ρητά στίς πηγές πού χρησιμοποίησε γιά τή σύνταξη τοῦ κειμένου:

§1. *Ὃς* [ὁ Λουκᾶς], *οὐ πολλὰς ἔχων ἀπὸ τοῦ τέλους ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν ἔτι περιόντων, οὐ παλαιοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ νέοις, εἰς ὄψιν ἐλθὼν καὶ ἀκριβῶς γινωσκόμενος...* - §6: *Καλὴ δὲ* [ἡ ἀδελφή τοῦ ὁσίου Λουκᾶ] *καὶ ἡ τετάρτη καλεῖται, ἣ καὶ ταῦτα μένει διηγουμένη καὶ μοναχικῶν εἰσέτι ἐπιμελεῖται σκαμμάτων...* - §13: *...ὡς αὐτὴ πάλιν ἡ μήτηρ* [τοῦ ὁσίου Λουκᾶ] *ὅρκοις τὸ θεαθὲν ἐπιστώσατο τοῖς ταῦτα νῦν ἀπαγγεῖλαι προῃρημένοις.* - §14: *Εἰσὶ καὶ ἄλλοι τοῦ θαύματος μάρτυρες, οὐκ ἀκοαῖς ἐξ ἑτέρων παραλαβόντες, ἀλλ' αὐταῖς ὄψεσιν εὐχόμενον ἐκεῖνον ἰδόντες καὶ ἡμῖν ἀπαγγείλαντες.* - §24: *Ἃ δὲ καὶ μεμάθηκε πρὸς τῇ θύρᾳ ὤν, εἶχεν οὕτως, ὥσπερ αὐτὸς ἐξηγήσατο μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, ὅρκοις τὰ λεχθέντα φρικτοῖς πιστωσάμενος. «Κατέμαθον αὐτόν», φησί...* - §69: *Τοῦτο εἰς ἔργον ἐξέβη, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος* [ὁ μοναχός Γρηγόριος] *εἰσέτι περιὼν μαρτυρεῖ.* - §70: *Πόθος, ὃν ἴσασι πάντες, ὃς καὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν οἷα στρατηγὸς ἔτυχε πιστευδείς... οὐ σιωπῇ κρύπτει τὸ θαῦμα, ἀλλὰ καλὸν διήγημα πολλῶν ἀκοαῖς παραδίδωσιν.* - §75: *Εἴρηκε γὰρ ὁ αὐτός μοι Παγκράτιος ὅτι... τῆς φωνῆς οὕτω γενομένης καὶ φυγῇ ποτε χρησαμένων ἡμῶν, ἐμοῦ τε* [τοῦ μοναχοῦ Παγκρατίου] *τῷ πατρὶ* [τῷ ὁσίῳ Λουκᾷ] *συνόντος...* - §76: *...καὶ συγγνώμης τυχὼν* [Φίλιππος ὁ σπαθάριος, ἀδελφός τοῦ μοναχοῦ Θεοδοσίου] *μένει τὸ θαῦμα κηρύττων εἰσέτι...*

Δικαιολογημένα λοιπόν ὁ Γ. Κρέμος σημειώνει τά ἑξῆς χαρακτηριστικά: «Ὁ βίος ἄρα οὗτος φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς ἱστορίας, οὐδὲ δίκαιον νὰ συγκαταλεχθῇ τοῖς κοινῶς λεγομένοις Συναξαρίοις, τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἐκ θολερωτάτων πηγῶν συνηγμένοις»[46].

Ἡ ἄποψη τοῦ Νικόδημου Ἁγιορείτη, πού θεωρεῖ ὡς συντάκτη τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τόν Συμεών τόν Μεταφραστή[47], εἶναι αὐθαίρετη καί ἀστήρικτη καί ἔχει ἤδη ἀντικρουσθεῖ ἀπό παλαιότερους ἐρευνητές[48]. Ἀλλά τό ἴδιο ἀβάσιμη εἶναι καί ἡ γνώμη τοῦ ἀρχιμανδρ. Χριστοφόρου Ζώνα, πού ὑποστηρίζει[49] ὅτι συγγραφέας τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι ὁ μοναχός Κοσμᾶς ἀπό τήν Παφλαγονία, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀναφέρεται μέσα στόν ἴδιο τό Βίο (§80) τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ἔξι μῆνες μετά τήν κοίμηση (†7 Φεβρ. 953) τοῦ ὁσίου, ἐπισκέφθηκε τό μοναστήρι του καί ἐπιμελήθηκε τόν τάφο του. Καμιά ἔνδειξη ὅμως δέν ὑπάρχει καί ἀπό πουθενά δέν συνάγεται ὅτι αὐτός ὑπῆρξε καί ὁ συντάκτης τοῦ Βίου. Τή λανθασμένη αὐτή ἄποψη τοῦ Χριστοφ. Ζώνα υἱοθετεῖ καί ὁ Εὐστ. Στίκας[50].

Πότε ἀκριβῶς ὁ ἀνώνυμος ἔγραψε τό Βίο τοῦ ὁσίου Λουκᾶ δέν εἶναι γνωστό. Εἶναι δυνατόν ὅμως νά καθορισθοῦν κατά προσέγγιση τά χρονικά ὅρια, μέσα στά ὁποῖα ἔχει συνταχθεῖ τό κείμενο αὐτό.

Κατ' ἀρχήν πρέπει νά σημειώσομε ὅτι ἡ σύνταξη τοῦ Βίου δέν φαίνεται νά ἀπέχει πολύ χρονικά ἀπό τό θάνατο (†7 Φεβρ. 953) τοῦ ὁσίου. Τήν ἐποχή πού γράφεται, ὅπως ἤδη ἔχει λεχθεῖ καί φανεῖ καθαρά ἀπό τά σχετικά ἀποσπάσματα τοῦ κειμένου πού παραθέσαμε πιό πάνω, ζοῦν πρόσωπα τοῦ στενοῦ συγγενικοῦ περιβάλλοντός του, μαθητές καί συμμοναστές του κ.ἄ., πού ἔδωσαν στό βιογράφο τίς προσωπικές τους, καί γι' αὐτό ἐντελῶς ἀξιόπιστες, μαρτυρίες γιά τόν ὅσιο. Ἔτσι, ζεῖ ἀκόμη ἡ ἀδελφή του Καλή, πού ἦταν ἐπίσης μοναχή. Ἡ Καλή, σύμφωνα μέ τή βιογραφία (§6), ἦταν τό τέταρτο ἀπό τά ἑπτά παιδιά τοῦ Στεφάνου, πατέρα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς, πού πέθανε σέ ἡλικία 56 ἐτῶν τό 953, ἦταν τό τρίτο παιδί. Ζοῦν ἐπίσης οἱ

ἀγαπημένοι του μαθητές καί συμμοναστές Γρηγόριος (§69) καί Παγκράτιος (§75), καθώς καί πολλοί ἄλλοι πού γνώρισαν προσωπικά τόν ὅσιο καί εὐεργετήθηκαν ἀπό τίς θαυματουργικές του ἐνέργειες, τίς προρρήσεις καί προοράσεις του, τή φιλάνθρωπη καί φιλόξενη διάθεσή του.

Ἐπί πλέον, ἀπό ἐσωτερικά στοιχεῖα τοῦ κειμένου, μποροῦμε νά καθορίσομε ἕνα terminus post quem γιά τό χρόνο τῆς συγγραφῆς του. Ἔτσι, μέσα στό Βίο (§70) μνημονεύεται ὡς πεθαμένος ἤδη ὁ βυζαντινός αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος Ζ΄ ὁ Πορφυρογέννητος (912 - †9 Νοεμ. 959): *Ζάλης γὰρ οὐ μικρᾶς τὸ Βυζάντιον ἐχούσης, ἅτε δὴ τυραννίδος ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος - Κωνσταντῖνος οὗτος ἦν ὁ χρηστὸς- μελετηθείσης, ἅπαντας τοὺς ὑπόνοιαν καὶ μικρὰν ὑποσχόντας ἐκεῖ συνήθροιζον.* Ἑπομένως ὁ Βίος γράφτηκε μετά τήν 9η Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 959, πού πέθανε[51] ὁ Κωνσταντῖνος Ζ΄[52].

Ἀλλά καί ἀπό ἄλλο σημεῖο τοῦ κειμένου μπορεῖ νά καθορισθεῖ ἕνα ἀκόμη terminus post quem γιά τό χρόνο σύνταξής του. Ὅταν ὁ ἀνώνυμος συγγραφέας τῆς βιογραφίας αὐτῆς ἀναφέρεται (§73) στήν πρόρρηση τοῦ ὁσίου γιά τήν ἐπανάκτηση τῆς Κρήτης ἀπό τούς Βυζαντινούς στά χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Ρωμανοῦ Β΄ (959 - †15 Μαρτίου 963), τό γεγονός αὐτό, πού ἔφερε τό τέλος τῆς Ἀραβοκρατίας στήν Κρήτη, ἔχει ἤδη συντελεσθεῖ: *Ἡ δέ γε περὶ τῆς Κρήτης αὐτοῦ προαγόρευσις οὐδὲ μακράν ἐστιν ἀπιστίας... Σχεδὸν γὰρ εἴκοσι πρότερον χρόνοις προλέγει περὶ αὐτῆς... Ρωμανὸς Κρήτην χειροῦται... Οὐχ οὗτος... ἀλλ' ἕτερος.* Ἀφοῦ λοιπόν ἡ ἅλωση τῆς Κρήτης ἀπό τόν τότε στρατηγό καί μετέπειτα αὐτοκράτορα Νικηφόρο Φωκᾶ ὁλοκληρώθηκε στίς 7 Μαρτίου τοῦ 961 μέ τήν πτώση τοῦ Χάνδακα[53], ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἔχει συνταχθεῖ ὁπωσδήποτε μετά τήν ἡμερομηνία καί χρονολογία αὐτή. Πότε ἀκριβῶς γράφτηκε δέν μπορεῖ νά καθορισθεῖ, πάντως ὄχι πολύ χρόνο μετά τήν ἀνάκτηση τῆς Κρήτης, γιατί τό ἔνδοξο αὐτό κατόρθωμα τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ὁ ἀνώνυμος

βιογράφος τό παρουσιάζει ζωντανό ἀκόμη καί ὄχι σάν ἀνάμνηση μακρινή.

Φαίνεται ὅτι πολύ γρήγορα λόγοι λατρευτικοί καί λειτουργικοί ὑπαγόρευσαν τή σύνταξη βιογραφίας τοῦ ὁσίου, ἀφοῦ ὁ Λουκᾶς, σύντομα μετά τό θάνατό του, μέ τά θαύματα πού εἶχε τελέσει, ἀλλά καί ἐξακολουθοῦσε νά τελεῖ ἡ σεπτή σορός του, ἁγιοποιήθηκε, καί ἡ μνήμη του (ζ΄ Φεβρ.), ὄχι ὡς ἁπλοῦ τοπικοῦ ἁγίου πιά, περάστηκε στό ἐπίσημο γενικό ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας (ἀναγράφεται, ὅπως εἴπαμε, στά παλαιά χειρόγραφα μηναῖα καί συναξαριστές καί στό κωνσταντινουπολιτικό Συναξάριο[54]). Χρειαζόταν λοιπόν, μαζί μέ τήν ἀκολουθία του (τῆς κοιμήσεως), πού ἀσφαλῶς συντάχτηκε κι αὐτή στά χρόνια τοῦ Βίου ἤ καί λίγο νωρίτερα ἀπ' αὐτόν, νά ὑπάρχει καί ὁ γραπτός Βίος τοῦ ὁσίου, γιά νά διαβάζεται στούς πιστούς τήν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του, ὅπως φαίνεται καί στά παρακάτω ἀποσπάσματα τοῦ κειμένου: ...*δείκνυται δὲ μᾶλλον ἐκ τοῦ σήμερον εἰς ἑορτὴν ἡμῖν προκειμένου Λουκᾶ* (§1). ...*οὐδ' οἷον μὴ ἐκπλῆξαι τὰς τῶν ἀκροατῶν ἀκοάς* (§13). ...*εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ὑμῶν ὠφέλειαν τῶν εἰς τοῦτο συνειλεγμένων, διηγησόμεθα* (§82). *Εἰ τοιούτου θαύματος μικρὸν ἦν ἀδίκημα στερεῖν τοὺς ἀκροατάς, εἰπάτω τις...* (§96).

Ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ὅπως φαίνεται ἀπό τό ἴδιο τό κείμενό του, ἦταν λόγιος συγγραφέας μέ εὐρύτερη κλασική παιδεία καί τέλεια γνώση τῆς ἀρχαίας γλώσσας, ἀλλά, παράλληλα, καί μέ ἀξιόλογες λογοτεχνικές ἱκανότητες καί ἀρετές. Ὁ μεγάλος καί εὔστοχα διαλεγμένος λεξιλογικός πλοῦτος, οἱ ζωντανές καί δυνατές εἰκόνες, ἡ πετυχημένη χρήση τῶν διαφόρων σχημάτων λόγου ἐπιβεβαιώνουν τό πράγμα. Ἔτσι ὁ Βίος αὐτός πού εἶναι κείμενο λογιότερο, μέ τόνο βέβαια ρητορικό καί πανηγυρικό, δέν ἔχει τήν ἁπλοϊκότητα, τήν ἀφέλεια καί τίς κοινοτοπίες τῶν συνηθισμένων συναξαρίων. Ὁ συγγραφέας αἰσθάνεται τό βιογραφούμενο ὅσιο σάν ζωντανή πραγματικότητα καί ἔχει ζωηρή ἀντίληψη τῆς ἀτομικότητας καί μοναδικότητας τοῦ

μεγάλου αὐτοῦ ἐρημίτη. Γι' αὐτό σέ πολλά σημεῖα τό κείμενο διαπνέεται ἀπό ἔντονη συναισθηματική φόρτιση καί λυρική διάθεση. Ὑπάρχουν σκηνές πού θυμίζουν ἀρχαία τραγωδία. Χαρακτηριστική ἡ συγκινητική ἀποστροφή τῆς μητέρας τοῦ ὁσίου Λουκᾶ (§18, 19) πρός τό Θεό καί τόν ἡγούμενο τῆς ἀθηναϊκῆς μονῆς, στούς ὁποίους παραπονεῖται καί θρηνεῖ γιά τή στέρηση τοῦ μονάκριβου παιδιοῦ της. Δέν λείπουν καί οἱ λυρικές περιγραφές τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος (§26, 29, 59, 66, 67), οἱ σκηνές ἁλιείας (§29, 40, 43) καί γενικότερα τό φυσιολατρικό στοιχεῖο.

Ὡς πηγή ἱστορικῶν πληροφοριῶν (κυρίως γιά τίς ἐπιδρομές τῶν Βουλγάρων τοῦ Συμεών στόν ἑλλαδικό χῶρο) ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ εἶναι μοναδικός καί πολύτιμος.

5. *Χρονολογικό διάγραμμα τῆς ζωῆς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ.*

Ἡ μόνη ἀξιόπιστη καί αὐθεντική πηγή, ὅπου μπορεῖ κανείς νά βασισθεῖ, γιά νά καθορίσει τά χρονικά πλαίσια μέσα στά ὁποῖα ἔζησε ὁ ὅσιος Λουκᾶς, εἶναι τό κείμενο τῆς βιογραφίας του.

Ὁ ἀνώνυμος βιογράφος δέν δίνει καμιά συγκεκριμένη χρονολογία, δίνει μόνο στό τέλος (§99) τό συνολικό ἀριθμό τῶν ἐτῶν (14 + 7 + 10 + 12 + 3 + 3 + 7 = 56· *εἰσὶ δὲ τὰ πάντα ἔτη τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ Λουκᾶ νϛ*) πού ἔζησε ὁ ὅσιος, καθώς καί τήν ἡμερομηνία θανάτου του (ζ΄ Φεβρ.). Ἀπό ἐσωτερικά ὅμως στοιχεῖα τοῦ κειμένου μποροῦμε νά καθορίσομε τό ἔτος τῆς γέννησης καί τοῦ θανάτου τοῦ ὁσίου, καθώς καί ἄλλες ἐπί μέρους χρονολογίες γεγονότων τῆς ζωῆς του.

Σύμφωνα λοιπόν μέ τό βιογράφο, ὁ Λουκᾶς δεκατεσσάρων χρόνων ἔγινε μοναχός (§16, 17, 99) καί γιά ἑπτά χρόνια ἔμεινε στό ἡσυχαστήριό του στό ὄρος τοῦ Ἰωάννου ἤ τοῦ Ἰωαννίτζη (§41, 99), στά νότια παράλια τῆς Δεσφίνας τῆς Φωκίδας στόν Κορινθιακό Κόλπο· στή συνέχεια ὁ ὅσιος

πέρασε στήν ἀπέναντι ἀκτή τοῦ Κορινθιακοῦ καί ἔζησε δέκα χρόνια στό στυλίτη τῆς Ζημενᾶς (=σημερινό χωριό Ζεμενό τῆς Κορινθίας κοντά στό Ξυλόκαστρο) καί στό εὐκτήριο τοῦ μάρτυρα Προκοπίου (§43, 46, 99)· ἔπειτα πέρασε πάλι στήν ἀπέναντι ἀκτή τῆς Φωκίδας καί ξαναπῆγε στό ἀγαπημένο του ἐρημητήριο τοῦ 'Ιωαννίτζη, ὅπου παρέμεινε γιά δώδεκα ἀκόμη χρόνια (§47, 59, 99)· μετά τή δωδεκαετή παραμονή του στό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη, πῆγε καί ἔμεινε τρία χρόνια στό παραθαλάσσιο χωριό Καλάμιον (§59, 61, 99), ἀνατολικά τῆς 'Αντίκυρας τῆς Φωκίδας στόν Κορινθιακό Κόλπο· ἀκολουθοῦν νέες μετακινήσεις καί ἄλλα τρία χρόνια παραμονῆς στό γειτονικό νησάκι 'Αμπελών (§61, 62, 99) καί τέλος ἑπτά ἀκόμη χρόνια στό Στείρι τῆς Φωκίδας (§65, 66, 77, 99· σήμερα τό Στείρι ἀνήκει διοικητικά στό Νομό Βοιωτίας), ὅπου καί ἵδρυσε τό μοναστήρι του, πέθανε σέ ἡλικία 56 χρόνων (ζ΄ Φεβρ.) καί τάφηκε (§78, 79).

'Αποφασιστική γιά τόν καθορισμό τῶν χρονολογιῶν τῆς γέννησης καί τοῦ θανάτου τοῦ ὁσίου εἶναι ἡ πληροφορία τοῦ Βίου ὅτι ὁ Λουκᾶς, μετά τόν αἰφνίδιο θάνατο τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Συμεών καί τή συνθήκη εἰρήνης πού συνῆψε μέ τούς Βυζαντινούς ὁ γιός καί διάδοχός του Πέτρος, ἐγκατέλειψε ὁριστικά τήν Πελοπόννησο, ὅπου εἶχε καταφύγει ἐξαιτίας τοῦ κινδύνου τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Συμεών, καί πέρασε πάλι ἀπέναντι στή Φωκίδα, στό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη: *Οὐ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁ μὲν ἀλιτήριος Συμεὼν καὶ πολλῶν αἱμάτων χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἴτιος ἐξ ἀνθρώπων γίνεται, ἐκδέχεται δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος ὁ αὐτοῦ μὲν υἱός... ὃς εὐθύς, χαίρειν εἰπὼν αἵμασι καὶ πολέμοις, εἰρήνην τὴν μεθ' ἡμῶν ἠσπάσατο... ἡνίκα, καὶ πάντων ἐπὶ τὰς οἰκείας πόλεις τε καὶ κώμας καὶ τὰς ἑστίας αὐτὰς ἀνασωζομένων, καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς εἰς τὴν κατὰ τὸν 'Ιωαννίτζην περιπόθητον ἡσυχίαν ποθεινῶς ἐπανήει...* (§47).

῞Οπως εἶναι γνωστό, ὁ Συμεών τῶν Βουλγάρων πέθανε στίς 27 Μαΐου τοῦ 927 ἀπό καρδιακή προσβολή· τόν διαδέχτηκε ἀμέσως ὁ νεαρός γιός του Πέτρος (927-969), ὁ ὁποῖος ἄρχισε διαπραγματεύσεις γιά τή σύναψη εἰρήνης μέ τούς Βυζαντινούς. Τήν εἰρήνη ὁλοκλήρωσε τελικά καί ἐπισφράγισε ὁ γάμος τοῦ Πέτρου μέ τή βυζαντινή πριγκίπισσα Μαρία τή Λακαπηνή, ἐγγονή τοῦ αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ρωμανοῦ Α΄ Λακαπηνοῦ, θυγατέρα τοῦ γιοῦ του καί συναυτοκράτορα Χριστοφόρου Λακαπηνοῦ (20 Μαΐου 921-931)· ὁ γάμος αὐτός τελέστηκε πανηγυρικά στίς 8 'Οκτωβρίου τοῦ 927[55].

Γιά νά πληροφορηθεῖ ὁ Λουκᾶς τή σύναψη εἰρήνης τοῦ Πέτρου τῶν Βουλγάρων μέ τούς Βυζαντινούς καί τά εὐεργετικά της ἀποτελέσματα, ἀσφαλῶς πρέπει νά πέρασαν ὁρισμένοι μῆνες μετά τόν 'Οκτώβριο τοῦ 927 πού ἔγινε ἡ τελική ἐπικύρωσή της. Γι' αὐτό πιστεύομε ὅτι ὁ ὅσιος ἐγκατέλειψε τήν Πελοπόννησο καί ξαναπῆγε στό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη στή Φωκίδα στίς ἀρχές τοῦ 928. Τότε ὁ Λουκᾶς, σύμφωνα μέ τό Βίο του, ἦταν 31 χρόνων (14 χρόνων ἔγινε μοναχός, 7 χρόνια εἶχε μείνει στό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη καί 10 στήν Πελοπόννησο = σύνολο χρόνων 31). 'Επομένως ὁ ὅσιος γεννήθηκε (928 - 31 = 897) στά τέλη τοῦ 896 ἤ στίς ἀρχές τοῦ 897. Δέν εἶναι δυνατόν νά καθορισθεῖ μέ ἀκρίβεια ἡ ἡμερομηνία γέννησης τοῦ ὁσίου, γιατί ὁ στρογγυλός ἀριθμός τῶν ἐτῶν, πού ἀναφέρει σέ κάθε περίπτωση ὁ βιογράφος, δίνεται κατά προσέγγιση καί χάριν εὐκολίας· πάντοτε πρέπει νά θεωρήσομε ὅτι στήν πραγματικότητα στόν ἀκέραιο ἀριθμό τῶν ἐτῶν εἴτε λείπουν λίγοι μῆνες ἤ ἡμέρες, γιά νά συμπληρωθεῖ τό πλῆρες ἔτος, εἴτε καί περισσεύουν μερικοί μῆνες ἤ ἡμέρες.

῎Εχοντας ὑπόψη ὅτι ὁ ὅσιος Λουκᾶς, κατά τό βιογράφο του, ἔζησε συνολικά 56 χρόνια καί πέθανε στίς ζ΄ Φεβρουαρίου καί γνωρίζοντας ὅτι στίς ἀρχές τοῦ 928 ἦταν, ὅπως ἀποδείχτηκε, 31 χρόνων, καθορίζομε τό θάνατό του στίς ζ΄ Φεβρουαρίου τοῦ 953, ὁπότε ὁ ὅσιος εἶχε συμπληρώσει τά 56 χρόνια του ἤ 56 χρόνια καί μερικούς μῆνες.

Μέ βάση τή χρονολογία γέννησης τοῦ Λουκᾶ (τέλη 896 / ἀρχές 897) καθορίζονται καί ὅλες οἱ ἄλλες χρονολογίες τῶν

μετακινήσεων καί ἄλλων γεγονότων τῆς ζωῆς τοῦ ὁσίου.

Ἔτσι ἔχομε τό ἑξῆς χρονολογικό διάγραμμα:

- τέλη 896 / ἀρχές 897: Γέννηση τοῦ Λουκᾶ.
- τέλη 910 / ἀρχές 911: Ὁ Λουκᾶς κείρεται μοναχός.
- 910/911-918: Πρώτη παραμονή τοῦ Λουκᾶ στό ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη στή Φωκίδα.
- ἀρχές ἤ μέσα 918 - ἀρχές 928: Ὁ Λουκᾶς στό στυλίτη τῆς Ζημενᾶς καί στό εὐκτήριο τοῦ μάρτυρα Προκοπίου στήν Κορινθία τῆς Πελοποννήσου.
- ἀρχές 928 - τέλη 939 / ἀρχές 940: Δεύτερη παραμονή τοῦ ὁσίου στό ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη.
- 939/940 - 943: Παραμονή τοῦ ὁσίου στό παραθαλάσσιο χωριό Καλάμιον τῆς Φωκίδας.
- 943-946: Ὁ ὅσιος στό γειτονικό πρός τό Καλάμιον νησάκι Ἀμπελών.
- 946-ζ΄ Φεβρ. 953: Παραμονή τοῦ ὁσίου στό Στείρι τῆς Φωκίδας καί ἵδρυση τοῦ μοναστηριοῦ.
- ζ΄ Φεβρ. 953: Θάνατος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ.
- η΄ Φεβρ. 953: Ταφή τοῦ ὁσίου, κατ᾽ ἐντολή του, στό ἔδαφος τοῦ κελλιοῦ του.

Πρῶτος ὁ Γ. Κρέμος[56] ἔδωσε, σέ γενικές γραμμές, τό σωστό χρονολογικό διάγραμμα τῆς ζωῆς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ. Δέν μποροῦν ὅμως νά θεωρηθοῦν σωστές οἱ ἀκριβεῖς ἡμερομηνίες καί χρονολογίες γιά κάθε ἐπί μέρους γεγονός, στίς ὁποῖες καταλήγει ὁ Κρέμος (καθορίζει π.χ. τή γέννηση τοῦ Λουκᾶ στίς 29 Ἰουνίου τοῦ 896, τήν πρώτη μετάβαση καί ἐγκατάστασή του στό ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη στίς 29 Ὀκτ. 911 κ.λπ.)[57], ξεκινώντας ἀπό τούς στρογγυλούς καί ἀκέραιους ἀριθμούς ἐτῶν πού, γιά χάρη εὐκολίας καί κατά προσέγγιση πάντοτε, ὅπως εἴπαμε, δίνει ὁ βιογράφος. Οἱ γενικές χρονολογίες τοῦ Κρέμου (γέννηση, θάνατος ὁσίου κ.λπ.) ἔγιναν δεκτές καί ἀπό τούς μετέπειτα ἐρευνητές[58]. Τό ἴδιο χρονολογικό διάγραμμα, μέ ὁρισμένες μόνο διαφορές στίς ἡμερομηνίες (τοποθετεῖ π.χ. τή γέννηση τοῦ Λουκᾶ στήν 1η Ἰουλίου τοῦ 896, τήν πρώτη μετάβαση καί ἐγκατάστασή του στό ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη στήν 1η Νοεμ. τοῦ 910 κ.λπ.), δίνει καί ὁ Ἀρχιμανδρ. Χριστοφόρος Ζώνας[59].

Διάφορες χρονολογίες πού περιέχονται σέ μεταγενέστερα σύντομα βιογραφικά ὑπομνήματα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καί σέ ἄλλα σημειώματα εἶναι ὁπωσδήποτε λανθασμένες καί δέν συζητοῦνται[60]. Ἀλλά καί διάφοροι παλαιότεροι, ξένοι κυρίως, ἐρευνητές (K. Hopf[61], G. Hertzberg[62], Ch. Diehl[63], F. Gregorovius[64], R. Schultz - S. Barnsley[65] κ.ἄ.) καθόρισαν λανθασμένα τή χρονολογία τῆς γέννησης καί κατά συνέπεια καί ὅλες τίς ἄλλες χρονολογίες τῆς ζωῆς τοῦ ὁσίου, καθώς καί τή χρονολογία θανάτου του[66]. Λανθασμένες, τέλος, εἶναι καί οἱ χρονολογίες πού προτείνει ὁ Λουκᾶς Μπάρλος[67], ἐλέγχοντας καί ἀντικρούοντας τίς σωστές τοῦ Γ. Κρέμου.

6. *Σύντομη ἀνάλυση τοῦ Βίου. Ἔνταξη τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καί ἄλλων προσώπων καί γεγονότων τοῦ Βίου στά ἱστορικά πλαίσια τῆς ἐποχῆς τους.*

Οἱ πρόγονοι τοῦ ὁσίου Λουκᾶ (ὁ παππούς καί ἡ γιαγιά ἀπό τόν πατέρα του) εἶχαν γεννηθεῖ στήν Αἴγινα, τήν ὁποία, ὅπως καί ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ, ἀναγκάστηκαν νά ἐγκαταλείψουν ἐξαιτίας τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν. Ἀπό τήν Αἴγινα κατέφυγαν στήν ἐπαρχία τοῦ Χρυσοῦ (ἤ Χρισοῦ, τῆς ἀρχαίας Κρίσσας) τῆς Φωκίδας καί ἐγκαταστάθηκαν ἀρχικά στό παράλιο ὄρος τοῦ Ἰωάννου (ἤ τοῦ Ἰωαννίτζη, ὅπως τό ἀναφέρει ὁ βιογράφος σέ ἄλλα σημεῖα τοῦ κειμένου): *Οἱ δέ γε τούτου* [τοῦ Λουκᾶ] *πρόγονοι ἐξ Αἰγίνης ὥρμηνται... οἵ, τὰς συνεχεῖς ἐφόδους τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ οὐ φορητὰς εἶναι νομίσαντες, αὐτοί τε καὶ οἰκήτορες πάντες, τὸ φίλον τῆς πατρίδος ἔδαφος πρὸς βίαν ἀπολιπόντες, μετανάσται γίνονται καὶ πρὸς διαφόρους ἕκαστοι διασπείρονται πόλεις... Καὶ οἱ μὲν τὴν Κέκροπος, οἱ δὲ τὴν τοῦ Πέλοπος, ἕτεροι τὴν τοῦ Κάδμου καὶ ἄλλας ἄλλοι καταλαβόντες, ἐν αὐταῖς ἔχειν ἠναγκά-*

ζοντο τὰς οἰκήσεις (§2). *Οἱ μέντοι τοῦ θείου Λουκᾶ πρόγονοι, κατὰ τὴν τῆς Φωκίδος, εἴτ' οὖν τοῦ Χρυσοῦ, μεταβάντες ἐπαρχίαν, πρός τι παράλιον ὄρος - Ἰωάννου καλούμενον ἦν- τὰς τῆς παροικίας σκηνὰς ἐπήξαντο* (§3).

Ὅμως, ἐπειδή καί ἐκεῖ δέν εἶχαν ἀσφάλεια, ἀφοῦ καί τίς παραθαλάσσιες ἐκεῖνες περιοχές λυμαίνονταν καί λεηλατοῦσαν οἱ Σαρακηνοί πειρατές μέ τίς συχνές ἐπιδρομές τους, ἀναγκάστηκαν οἱ γονεῖς τοῦ πατέρα τοῦ Λουκᾶ νά ἐγκαταλείψουν τό παράλιο ὄρος τοῦ Ἰωάννου καί στή συνέχεια κατέφυγαν σέ ἕνα εὐάερο καί γαλήνιο λιμάνι, κοντά στή σημερινή Ἰτέα, πού ὀνομαζόταν Βαθύς: *Ἀλλ' ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ... θαλασσοκρατοῦντες οἱ τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ πᾶσι κόλποις, αἰγιαλοῖς τε καὶ ἀκταῖς πειρατεύοντες, ἤδη καὶ κατὰ τοῦτο, φεῦ! τὸ μέρος προσέβαλλον, ἀνάγκην εἶχον πάλιν ἀποχωρεῖν. Λιμένα γοῦν τινα, Βαθὺν μὲν οὕτω καλούμενον, εὐαερῆ δὲ καὶ γαληνὸν ὄντα, προσελθόντες οἰκοῦσιν* (§3). Ἐκεῖ γέννησαν τόν πατέρα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, τόν ὁποῖο ὀνόμασαν Στέφανο.

Καί πάλι ὅμως ἐγκατέλειψαν τόν τόπο αὐτό καί ἐγκαταστάθηκαν τελικά στό Καστόριον τῆς Φωκίδας (νεότερο Καστρί, κοντά στούς ἀρχαίους Δελφούς). Ἐκεῖ ὁ Στέφανος, *τὴν παιδικὴν ὑπερβὰς ἡλικίαν καὶ πρὸς ἀκμὴν ἤδη ἐληλακώς... ἐπεὶ καὶ πρὸς γάμου ὥραν ἀφίκετο* (§6), νυμφεύτηκε τὴν Εὐφροσύνη, μητέρα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, πού ἦταν κι αὐτή ἀπό τό ἴδιο νησί, τήν Αἴγινα, καί ἀπό ἐπιφανή ἐπίσης οἰκογένεια. Ὁ Στέφανος καί ἡ Εὐφροσύνη ἀπέκτησαν ἀπό τό γάμο τους ἑπτά παιδιά: τόν Θεόδωρο πρῶτο, τήν Μαρία δεύτερη, τόν Λουκᾶ τρίτο, τήν Καλή τέταρτη, πού ἔγινε κι αὐτή μοναχή καί ζοῦσε ὅταν ὁ ἀνώνυμος βιογράφος ἔγραφε τό Βίο τοῦ ὁσίου· πέμπτος εἶναι ὁ Ἐπιφάνιος, καλόγηρος κι αὐτός, πού δέν ζοῦσε ὅταν γραφόταν ὁ Βίος τοῦ ὁσίου· τά δύο ἄλλα παιδιά πέθαναν σέ νηπιακή ἡλικία.

Στό Καστόριον λοιπόν τῆς Φωκίδας, κοντά στούς ἀρχαίους Δελφούς, γεννήθηκε ὁ Λουκᾶς. Γι' αὐτό καί ὁ ἄγνωστος ὑμνογράφος, σέ τροπάριο παρακλητικοῦ κανόνα τοῦ

ὁσίου, σημειώνει χαρακτηριστικά: *Ἡ πόλις ἀγάλλεται Δελφῶν καὶ ταύτης ἡ ὅμορος μάλιστα τοῖς σπαργάνοις σου καὶ ἑπτάπυλοι Θῆβαι τὰ σὰ θαυμάσια κηρύττουσι τρανῶς*[68]. Ἄλλωστε καί ὁ ἀνώνυμος βιογράφος παρατηρεῖ σχετικά: *Ὁ καλὸς τὰ πάντα καὶ μέγας Λουκᾶς, αὐτὸς μὲν τῆς Ἑλλάδος ἐστὶ βλάστημα, κόσμημα δὲ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ κομιδῇ ποθεινὸν ἐντρύφημα* (§2). Ἀλλά καί στά ὑμνογραφικά κείμενα (ἀκολουθίες καί παρακλητικούς κανόνες) τοῦ ὁσίου Λουκᾶ γίνεται ἐπανειλημμένα ἀναφορά στήν καταγωγή του «ἐξ Ἑλλάδος» καί στήν ἐκεῖ παραμονή καί διαβίωσή του: ... *τὸ τῆς Ἑλλάδος καύχημα..., Λουκᾶν ἐπαινῶ τὸ κλέος τῆς Ἑλλάδος* (ἀκροστιχίδα τοῦ κανόνα τῆς ἀκολουθίας τῆς κοιμήσεως τοῦ ὁσίου, γραμμένου ἀπό τόν ὑμνογράφο Γαβριήλ)..., *Ἔπλησε Λουκᾶς θαυμάτων τὴν Ἑλλάδα, ... Λουκᾶς ὁ θαυμάσιος τὸ τῆς Ἑλλάδος ἐγκαλλώπισμα, ...Ἐξέλαμψαν τὰ καλά σου ἔργα καὶ τὰ κατορθώματα, Λουκᾶ ἀείμνηστε, ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι ὥσπερ ἀκτῖνες φωταυγεῖς..., Τῆς Ἑλλάδος γέννημα καὶ θρέμμα θεῖον ὑπάρχων..., Χαῖρε τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐντρύφημα πάσης..., Ἑλλὰς ἀγάλλου πᾶσα καὶ χόρευε..., Ἀγάλλονται παῖδες Θετταλῶν ἐπὶ τῇ μνήμῃ σου, χαίρει δὲ πλέον Ἑλλὰς καὶ ἡ τοῦ Πέλοπος γάνυται καὶ Φωκὶς καὶ Παρνασσός*[69]... Καί στά χειρόγραφα ὅμως καί στά ἔντυπα Μηναῖα τῆς Ἐκκλησίας ὁ ὅσιος προσωνυμεῖται πάντοτε ὡς «Λουκᾶς ὁ νέος ὁ ἐν Ἑλλάδι».

Πρέπει νά διευκρινισθεῖ ἐδῶ ὅτι σέ ὅλες τίς πιό πάνω περιπτώσεις ὁ ὅρος *Ἑλλάς* χρησιμοποιεῖται μέ τήν πολύ περιορισμένη γεωγραφική ἔννοια πού εἶχε στούς μέσους χρόνους καί σήμαινε τή Στερεά Ἑλλάδα καί κυρίως τή Φθιώτιδα καί Φωκίδα μέ τή γύρω περιοχή τους[70].

Πρίν προχωρήσομε, εἶναι ἀνάγκη νά καθορίσομε, κατά προσέγγιση πάντοτε, τό χρόνο πού ἐγκατέλειψαν οἱ «πρόγονοι» τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τό γενέθλιο νησί τους, τήν Αἴγινα, καί κατέφυγαν στή Φωκίδα ἐξαιτίας τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀράβων. Κατ' ἀρχήν πρέπει νά διευκρινίσομε ὅτι οἱ «πρόγονοι» τοῦ ὁσίου, τούς ὁποίους μνημονεύει ὁ

βιογράφος του, εἶναι ἀναμφισβήτητα ὁ παππούς καί ἡ γιαγιά του, οἱ γονεῖς τοῦ πατέρα του, καί ὄχι κάποιοι ἄλλοι μακρινοί πρόγονοι[71]. Αὐτό προκύπτει σαφῶς ἀπό τό Βίο: *Οἱ μέντοι τοῦ θείου Λουκᾶ πρόγονοι... λιμένα γοῦν τινα Βαθὺν μὲν οὕτω καλούμενον... οἰκοῦσιν· ᾧ καὶ χρόνον ἐνδιατρίψαντες οὐ βραχύν, τὸν τοῦ θείου Λουκᾶ πατέρα τεκεῖν ἀξιοῦνται* (§3). *Ἐντεῦθεν... ὁ τοῦ Λουκᾶ προπάτωρ* [= παππούς]... (§5). Ἐφόσον ὁ Στέφανος, ὁ πατέρας τοῦ ὁσίου, νυμφεύτηκε, ὅπως φαίνεται ἀπό τό κείμενο, πολύ νέος, μόλις ἔφτασε στήν ὥρα του γιά γάμο (καθώς ἄλλωστε ἦταν καί ἡ συνήθεια τῆς ἐποχῆς), καί ὁ Λουκᾶς, τό τρίτο ἀπό τά παιδιά του, γεννήθηκε τό 896/897, πρέπει οἱ γονεῖς τοῦ Στεφάνου (ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στή Φωκίδα) νά εἶχαν ἐγκαταλείψει τήν Αἴγινα τριάντα περίπου χρόνια πρίν ἀπό τή γέννηση τοῦ ἐγγονοῦ τους Λουκᾶ, δηλαδή γύρω στά 865/870. Δέν εἶναι δυνατόν νά γίνει δεκτή ἡ ἄποψη πού διατυπώνει ὁ Εὐστ. Στίκας[72] ὅτι ἡ φυγή τῶν προγόνων τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀπό τήν Αἴγινα ἐξαιτίας τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀγαρηνῶν ἔγινε τό 826, γιατί, σ' αὐτή τήν περίπτωση, ὁ Στέφανος, ὁ πατέρας τοῦ ὁσίου, θά πρέπει νά ἦταν 65-70 ἐτῶν ὅταν τόν γέννησε. Γιά τούς ἴδιους λόγους λανθασμένη εἶναι καί ἡ γνώμη τοῦ Β. Χρηστίδη, ὁ ὁποῖος, σέ πρόσφατη σχετικά μελέτη του[73], ὑποστηρίζει, βασιζόμενος στό Βίο τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ὅτι ἡ ἐπιδρομή αὐτή στήν Αἴγινα ἔγινε τό ἔτος 830 ἀπό Ἄραβες προερχόμενους ἀπό τήν Κρήτη. Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι γιά προέλευση τῶν ἐπιδρομέων Ἀγαρηνῶν ἀπό τήν Κρήτη δέν ὑπάρχει κανένας ὑπαινιγμός στό κείμενο τοῦ Βίου.

Λανθασμένη ἐπίσης εἶναι καί ἡ ἄποψη τοῦ Δημ. Καμπούρογλου, ὁ ὁποῖος συγχέει τά πράγματα καί δέχεται ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ ὁσίου ἐγκατέλειψαν τήν Αἴγινα τό 896 ἐξαιτίας ἐπιδρομῆς τῶν Σαρακηνῶν καί τόν ἴδιο χρόνο γέννησαν τόν ὅσιο στή Φωκίδα, ὅπου εἶχαν ἐγκατασταθεῖ[74]. Τή λανθασμένη αὐτή ἄποψη ἀποδέχεται ἀργότερα καί ὁ K. Setton[75].

Οἱ συχνές λοιπόν αὐτές καί καταστρεπτικές ἐπιδρομές τῶν Ἀράβων πειρατῶν στήν Αἴγινα καί στά παράλια τῆς

Φωκίδας, πού τόσο ζωηρά περιγράφει ὁ βιογράφος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καί οἱ ὁποῖες κατατρομοκρατοῦσαν τούς πληθυσμούς καί τούς ἐξανάγκαζαν νά ἐγκαταλείπουν περίτρομοι τίς ἑστίες τους καί νά περιπλανιοῦνται ἀπό τόπο σέ τόπο, πρέπει νά τοποθετηθοῦν χρονικά στό διάστημα τῶν ἐτῶν 865/870 περίπου, δηλαδή στά τελευταῖα χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ Γ' (842-867) ἤ στά πρῶτα τοῦ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνα (867-886).

Ἀπό τήν παιδική του ἡλικία ὁ Λουκᾶς ἔδειχνε τήν τάση του πρός τό θρησκευτικό καί μοναχικό βίο. Διακρινόταν γιά τήν αὐστηρή του ἐγκράτεια καί νηστεία, γιά τήν ἀπέραντη ἀγάπη του πρός τούς φτωχούς καί γιά τή φιλανθρωπία του, πού ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νά μοιράζει τά ροῦχα του στούς φτωχούς πού συναντοῦσε στό δρόμο καί νά ἐπιστρέφει στό σπίτι του σχεδόν γυμνός, χωρίς νά ὑπολογίζει γιά τίποτε τίς ἐπιπλήξεις καί τιμωρίες τῶν γονέων του. Μέ κάθε τρόπο ἐξεδήλωνε τήν ἀφοσίωση καί τήν ἀγάπη του πρός τό Θεό· ἔτσι, τό μεγαλύτερο μέρος τῆς νύχτας τό ἀφιέρωνε στήν προσευχή, καί πολύ λίγο στόν ὕπνο. Δέν παρέλειπε ὅμως καθόλου καί τά καθήκοντά του πρός τούς φυσικούς γονεῖς του, τούς ὁποίους σεβόταν, ἀγαποῦσε καί ἐξυπηρετοῦσε μέ κάθε προθυμία. Δέν φαίνεται νά ἔλαβε κάποια ἰδιαίτερη παιδεία καί μόρφωση· ὁ ἴδιος (κατά τό βιογράφο) χαρακτηρίζει τόν ἑαυτό του *ἀμαθῆ καὶ ἄγροικον* (§49). Μικρό παιδί πού ἦταν, ἐκτός ἀπό τίς θρησκευτικές του ἀσχολίες, βοηθοῦσε τούς γονεῖς του στίς ποιμενικές καί γεωργικές τους ἐργασίες.

Σέ μικρή ἡλικία, πιθανόν 12-13 ἐτῶν, ἔχασε τόν πατέρα του καί ἔμεινε ὀρφανός (§13). Σίγουρα ὁ πατέρας του πέθανε πρίν συμπληρώσει ὁ Λουκᾶς τά δεκατέσσερά του χρόνια, γιατί, ὅταν στήν ἡλικία αὐτή ὁ νεαρός τότε βιογραφούμενος ὅσιος ἐγκατέλειψε τά ἐγκόσμια καί ἔγινε μοναχός, ἦταν ἤδη ὀρφανός ἀπό πατέρα.

Κάποτε πού φιλοξενήθηκαν στό σπίτι του ἀπό τή μητέρα του δύο μοναχοί, οἱ ὁποῖοι κατευθύνονταν ἀπό τή Ρώμη πρός τά Ἱεροσόλυμα, ὁ Λουκᾶς θεώρησε τό γεγονός αὐτό

εὐκαιρία γιά νά ἐκπληρώσει τό ζωηρό του πόθο, ν' ἀσπασθεῖ κι αὐτός τό μοναχικό βίο. Ἔτσι, κρυφά ἀπό τή μητέρα του, ἀκολούθησε τούς δύο αὐτούς μοναχούς, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἔφθασαν στήν Ἀθήνα, ἀφοῦ προσευχήθηκαν καί οἱ τρεῖς μαζί στόν ἐκεῖ ναό τῆς Θεοτόκου (προφανῶς στήν Παναγιά τήν Ἀθηνιώτισσα στόν Παρθενώνα), ἔπειτα ἄφησαν τόν Λουκᾶ στό μοναστήρι, ὅπου εἶχαν καταλύσει (πιθανότατα στή Μονή τῆς Παντανάσσης τῶν Ἀθηνῶν, στό Μοναστηράκι), καί οἱ ἴδιοι συνέχισαν τήν πορεία τους. Ἐκεῖ ὁ Λουκᾶς, σέ ἡλικία 14 ἐτῶν, κείρεται μοναχός καί περιβάλλεται μέ τό λεγόμενο μικρό σχῆμα τῶν μοναχῶν. Χρονικά τό γεγονός αὐτό πρέπει νά τοποθετηθεῖ στά τέλη τοῦ 910 ἤ στίς ἀρχές τοῦ 911, ὁπότε ὁ Λουκᾶς θά ἦταν δεκατεσσάρων ἐτῶν.

Ὁ ἡγούμενος ὅμως τῆς μονῆς ἀναγκάζεται καί τόν στέλνει πίσω στή μητέρα του, τήν ὁποία, κατά θαυματουργικό τρόπο, βλέπει στό ὄνειρό του νά θρηνεῖ ἀπελπισμένη καί νά τοῦ καταλογίζει μεγάλες εὐθύνες, γιατί τῆς στέρησε τό μονάκριβο παιδί της, τή μόνη παρηγοριά τῆς χηρείας καί δυστυχίας της. Ἔτσι ὁ Λουκᾶς ἐπιστρέφει στή μητέρα του, τήν ὁποία βοηθεῖ καί ἐξυπηρετεῖ μέ μεγάλη προθυμία καί στοργή.

Μετά ἀπό τέσσερις ὅμως μῆνες, μέ τή συγκατάθεση πιά καί τήν εὐχή τῆς μητέρας του[76], ἐγκαταλείπει ὁριστικά τά ἐγκόσμια καί ἀποσύρεται ὡς μοναχός στό ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη, στά νότια τῆς Δεσφίνας τῆς Φωκίδας, στόν Κορινθιακό Κόλπο. Αὐτό πρέπει νά ἔγινε στά τέλη τοῦ 910 ἤ στίς ἀρχές τοῦ 911. Ἐκεῖ, κοντά στή θάλασσα, ὅπου ὑπῆρχε καί ναός τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἔστησε τήν ἀσκητική του καλύβη. Ἐκεῖ, ὅπου παρέμεινε γιά μιά ἑπταετία, ἐκτός ἀπό τήν προσήλωσή του στό Θεό μέ τίς ἀτέλειωτες προσευχές, νηστεῖες καί ἀγρυπνίες καί τή σθεναρή καί σταθερή ἀντίστασή του στούς παντοδαπούς πειρασμούς, ἀνέπτυξε καί σπουδαία κοινωνική καί φιλανθρωπική δράση. Καλλιέργησε ὡραιότατο καί πλουσιότατο κῆπο, τά προϊόντα τοῦ ὁποίου μοίραζε στούς φτωχούς τῶν γειτονικῶν περιοχῶν. Πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀπόλαυσαν τή ζεστασιά τῆς φιλοξενίας του, τή θέρμη τῶν παραμυθητικῶν του λόγων· πολλοί εὐεργετήθηκαν ἀπό τίς θαυματουργικές του ἐνέργειες καί τήν προορατική του δύναμη, ἐνδυναμώθηκαν καί στερεώθηκαν στή χριστιανική τους πίστη μέ τό θαυμαστό καί πειστικό παραινετικό του λόγο, καθοδηγήθηκαν καί ἀκολούθησαν τό σωστό δρόμο τῆς ζωῆς. Ἄν καί ὁ Λουκᾶς ἀκολουθοῦσε πιστά τούς σκληρούς καί αὐστηρούς κανόνες τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς, ὅμως δέν ὑπῆρξε ἀπόκοσμος ἀναχωρητής· ἀντίθετα, διακρινόταν γιά τήν κοινωνικότητα καί φιλόξενη διάθεσή του πρός τό πλῆθος ὅλων τῶν γνωστῶν καί ξένων πού τόν ἐπισκέπτονταν. Σέ ὅλους δειχνόταν χαρούμενος, ὁμιλητικός, αὐθόρμητος, πρόθυμος γιά κάθε εἴδους προσφορά καί βοήθεια: *Τοσούτοις οὖν ἐκεῖνος στενούμενός τε καὶ σκληρυνόμενος, ὅμως οὐδενὶ οὐδέποτε σκυθρωπὸς καὶ δύσκολος ὤφθη, ἀλλὰ πολλῷ πλέον τῶν ἀνέσει καὶ κώμοις καὶ τραπέζαις ἑκάστοτε γανυμένων φαιδρότερος καὶ τοῖς παραβάλλουσι καὶ ξενιζομένοις ἱλαρὸς οὐχ ἥκιστα καὶ εὐτράπεζος... αὐτοὺς ἑστιῶν ἄχρι κόρου, κἂν οὐδὲν ἕτερον ἢ προσῆν ἢ ἠλπίζετο, βρώματος ἢ πορισμοῦ μὴ φειδόμενος* (§27). Τή θαλπωρή τῆς ἀγάπης καί τήν ἡμερότητα τοῦ ὁσίου δοκιμάζουν ἀκόμη καί τά ζῶα (ἐλάφια, ἑρπετά κ.ἄ. §26, 33, 51).

Ἐκεῖ ὀργάνωσε, ὅπως φαίνεται, καί τήν πρώτη μοναστική κοινότητα, ἀφοῦ ὁ βιογράφος του σαφῶς κάνει λόγο (§24) καί γιά «φοιτητές», δηλαδή μαθητές ἤ ὑποτακτικούς τοῦ ὁσίου. Ἀπό δύο ἡλικιωμένους μοναχούς, πού κατευθύνονταν πρός τή Ρώμη καί φιλοξενήθηκαν στό ἐρημητήριό του, ἔλαβε τό μέγα μοναχικό σχῆμα, δηλαδή ἔγινε μεγαλόσχημος, πράγμα πού ζωηρά ἐπιθυμοῦσε.

Ἐνῶ βρισκόταν στήν ἔρημο τοῦ Ἰωαννίτζη, προεῖπε καί τή βουλγαρική ἐπιδρομή στήν κυρίως Ἑλλάδα (§31): *Ἀμέλει καὶ τὴν σκυθικὴν λόγχην, ἣ κατὰ πάσης ἐχώρησε τῆς ἠπείρου καὶ μικροῦ πᾶσαν πανωλεθρίᾳ παρέδωκε, πολλαῖς πρότερον προεῖπεν ἡμέραις... παραβολικῶς τε καὶ δι' αἰνίγματος... «Ἑλλὰς ἐλαθήσεται καὶ Πε-*

λοπόννησος πολεμηθήσεται». Χαρακτηριστική ἡ παρήχηση τοῦ λ καί τοῦ π στήν προφητική ρήση τοῦ ὁσίου. Ὅτι μέ τήν ἀρχαϊκότερη φράση *σκυθικὴ λόγχη* ὁ βιογράφος ἐννοεῖ τήν ἐπιδρομή τῶν Βουλγάρων, τό ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος σέ ἄλλο σημεῖο (§41): *Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων, Βουλγάρους αὐτοὺς οἴδαμεν συνήθως καλεῖν...*[77].

Πραγματικά, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς εἶχε συμπληρώσει ἑπτά χρόνια ἀσκητικῆς ζωῆς στήν ἔρημο τοῦ Ἰωαννίτζη, ἐκπληρώθηκε ἡ πρόρρησή του γιά τή βουλγαρική ἐπιδρομή, πού τόν ἐξανάγκασε νά ἐγκαταλείψει, *σὺν ὅλῳ γένει καὶ τοῖς γνωστοῖς* (§42), τά παράλια τῆς Φωκίδας καί νά ζητήσει καταφύγιο στήν ἀπέναντι ἀκτή, στήν περιοχή τῆς Κορίνθου. Ὁ τσάρος τῶν Βουλγάρων Συμεών (893 - 27 Μαΐου 927) ἀθέτησε τίς συνθῆκες εἰρήνης, πού μετά ἀπό μακρές καί ἐπίπονες διαπραγματεύσεις εἶχε συνάψει μέ τούς Βυζαντινούς[78], κήρυξε πάλι τόν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου καί ἔφθασε μέ τά στρατεύματά του μέχρι τή Στερεά Ἑλλάδα καί τή Φωκίδα, λεηλατώντας καί καταστρέφοντας τίς περιοχές ἀπ' ὅπου περνοῦσε, αἰχμαλωτίζοντας τούς πληθυσμούς καί σκορπίζοντας παντοῦ τό θάνατο, τόν ὄλεθρο καί τόν τρόμο: *Ἕβδομον γὰρ ἔτος ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἰωαννίτζην ἐρήμῳ πληρώσας* [ὁ Λουκᾶς], *ἄκων καὶ αὐτὸς μετανάστης γίνεται μετὰ πάντων. Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων -Βουλγάρους αὐτοὺς οἴδαμεν συνήθως καλεῖν-, τὰς πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἀθετήσας, ἐχώρει κατὰ πάσης ἠπείρου, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἀξιόμαχον ὥσπερ χεῖρα περιζωσάμενος, ἐξανδραποδιζόμενός τε καὶ ληιζόμενος, καὶ τοὺς μὲν ζωῆς, τοὺς δ' ἐλευθερίας ἀποστερῶν καὶ ὑποφόρους ποιούμενος. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ὡς ἐν εἱρκταῖς ἢ φρουραῖς ταῖς πόλεσι κατεκλείοντο, οἱ δὲ πρὸς τὴν Εὔβοιάν τε καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος ἀπεσώζοντο* (§41).

Οἱ πιό πάνω πληροφορίες τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ γιά τή βουλγαρική αὐτή ἐπιδρομή ὑπό τόν Συμεών, ὁ ὁποῖος ἔφθασε μέχρι τά παράλια τῆς Φωκίδας στόν Κορινθιακό

Κόλπο, εἶναι πολύτιμες, ἀφοῦ σέ κανένα ἄλλο κείμενο τῆς ἐποχῆς δέν ἔχομε σχετικές εἰδήσεις. Ἀποτελεῖ δηλαδή στήν περίπτωση αὐτή ὁ Βίος τοῦ ὁσίου ἀξιόπιστη καί μοναδική ἱστορική πηγή γιά σπουδαῖα γεγονότα τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας.

Χρονικά ἡ ἐπιδρομή αὐτή τοῦ Συμεών στά παράλια τῆς Φωκίδας πρέπει νά τοποθετηθεῖ στίς ἀρχές ἤ καί στά μέσα ἀκόμη τοῦ 918. Δέν εἶναι δυνατόν νά ἔγινε κατά τό ἔτος 917, ὅπως ὑποστηρίχτηκε παλαιότερα καί ἔγινε δεκτό ἀπό πολλούς[79]. Ὅπως εἶναι γνωστό, στίς 20 Αὐγούστου τοῦ 917 ὁ Συμεών νίκησε τούς Βυζαντινούς σέ φονικότατη μάχη στήν Ἀγχίαλο ἤ Ἀχελώ, στά θρακικά παράλια τοῦ Εὐξείνου. Ἀπό ἐκεῖ ἐξακολούθησε τήν πορεία του νοτιότερα, λεηλατώντας τή Θράκη, καί ἔφθασε, περί τό φθινόπωρο τοῦ 917, ἕως τούς Κατασύρτες, κοντά στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου καί συγκρούστηκε μέ τά βυζαντινά στρατεύματα[80]. Ἀσφαλῶς ὁ Συμεών, μετά τή μεγάλη στρατιωτική του ἐπιτυχία στήν Ἀγχίαλο καί τή σύγκρουση στούς Κατασύρτες, ἐξακολούθησε τή νικηφόρα καί καταστρεπτική συνάμα πορεία του πρός τά νότια, μεταφέροντας τό μέτωπο τοῦ πολέμου στήν κυρίως Ἑλλάδα, καί ἔφθασε μέχρι τόν Κορινθιακό Κόλπο, στά παράλια τῆς Φωκίδας, στίς ἀρχές ἤ καί στά μέσα τοῦ 918[81].

Ἀκριβῶς τότε, καί ἐξαιτίας τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς, ὁ νεαρός Λουκᾶς, μαζί μέ τούς συγγενεῖς καί γνωστούς του, ἐγκατέλειψε τήν ἐρημική τοποθεσία τοῦ Ἰωαννίτζη καί διαπεραιώθηκε στήν ἀπέναντι πελοποννησιακή ἀκτή, κοντά στήν Κόρινθο. Ὅταν ἔγινε αὐτό, ὁ ὅσιος πρέπει νά ἦταν 21 περίπου χρόνων, *ἄρτι τὰς σιαγόνας γενείου πληρῶν καὶ ἄνθει νεότητος ἀρετῆς ὥραν ἐπιπρέπουσαν ἔχων*, σύμφωνα μέ τό βιογράφο του (§42).

Στήν Πελοπόννησο παρέμεινε γιά μιά δεκαετία (918-928) στό στυλίτη τῆς Ζημενᾶς (τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Ζεμενό τῆς Κορινθίας, κοντά στό Ξυλόκαστρο) καί στό εὐκτήριο τοῦ μάρτυρα Προκοπίου (§43, 46, 99).

Στήν ἀρχή, μόλις ἔφθασε στήν Κόρινθο, ὅπου λειτουρ-

γοῦσαν φαίνεται σχολές παιδείας, φιλομαθής καθώς ἦταν, γράφτηκε γιά νά φοιτήσει σέ διδασκαλεῖο: *Καίτοι δὲ ἡλικίας ἐν τῷδε γενόμενον, ὅμως ἦγεν αὐτὸν μαθημάτων ἔρως διὰ τὴν τῶν ἱερῶν λογίων ἀνάγνωσιν.* Γιά πολύ λίγο ὅμως φοίτησε στή σχολή, τήν ὁποία σύντομα ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει ἐξαιτίας τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς καί ἀκοσμίας τῶν μαθητῶν. Προτίμησε ἔτσι, φεύγοντας, νά διατηρήσει ἀλώβητο τό ἦθος τῆς ψυχῆς του καί νά ἔχει *ἔνδειαν... παιδείας καὶ μαθημάτων ἢ πλουτῆσαι κακῶς μοχθηρίαν* (§42).

Κατά τή δεκαετή περίπου παραμονή του στό στυλίτη τῆς Ζημενᾶς, ὁ Λουκᾶς πρόσφερε μέ πολύ μεγάλη προθυμία κάθε εἴδους ὑπηρεσία καί ἐξυπηρέτηση στό γέροντα ἀναχωρητή, ἡ αὐστηρή καί ἀσκητική ζωή τοῦ ὁποίου τόν παραδειγμάτισε καί τόν δίδαξε πολλά.

Μετά τό θάνατο τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Συμεών (27 Μαΐου 927) καί τή σύναψη συνθήκης εἰρήνης ('Οκτ. 927) τοῦ γιοῦ καί διαδόχου του Πέτρου μέ τούς Βυζαντινούς, ὅπως ἤδη ἔχομε ἐκθέσει ἀναλυτικά πιό πάνω, ὁ Λουκᾶς ἐπέστρεψε πάλι στίς ἀπέναντι ἀκτές τῆς Φωκίδας, στό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη. 'Εκεῖ ἔμεινε γιά μιά δωδεκαετία (928-939/940) καί δημιούργησε, ὅπως φαίνεται (§57), ὀργανωμένη μοναστική κοινότητα. Διατηροῦσε ὅμως ὁ ὅσιος σχέσεις καί μέ ἄλλες γειτονικές μονές, ὅπως μέ μοναστήρι κοντά στή Θήβα, τόν ἡγούμενο τοῦ ὁποίου 'Αντώνιο ἐπισκεπτόταν συχνά. Κατά τή δεύτερη παραμονή του στό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη (§47-58) ὁ Λουκᾶς, ἐκτός ἀπό τούς νέους ἀσκητικούς του ἀγῶνες, ἀνέπτυξε καί πλούσια φιλανθρωπική καί κοινωνική δράση. Πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού γνώρισαν τήν εὐεργετική δύναμη τῶν θαυμάτων του.

'Επειδή ὅμως τό πλῆθος τῶν καθημερινῶν ἐπισκεπτῶν καί περαστικῶν εἶχε ἀρκετά κουράσει τό μεγάλο ἀναχωρητή, γιατί τοῦ κατέστρεφε τήν ἡσυχία καί γαλήνη τῆς ἀσκητικῆς του ζωῆς, ἀπεφάσισε νά ἐγκαταλείψει, ὁριστικά αὐτή τή φορά, τό ὄρος τοῦ 'Ιωαννίτζη καί νά ἀναζητήσει καταφύγιο σέ ἐρημικότερους καί ἡσυχότερους τόπους. Σάν τέ-

τοιο διάλεξε τό λιμάνι Καλάμιον, ἀνατολικά τῆς 'Αντίκυρας τῆς Φωκίδας, ὅπου καί ἔμεινε γιά μιά τριετία (939/940-943· §59, 60). 'Εκεῖ, γύρω στό 941, προεῖπε καί τήν ἐπανάκτηση τῆς Κρήτης ἀπό τούς Βυζαντινούς (§73), πράγμα πού ἔγινε εἴκοσι χρόνια ἀργότερα, στίς 7 Μαρτίου τοῦ 961, στά χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορα Ρωμανοῦ Β´ (959-963), ὅπως ἤδη ἔχομε ἐκθέσει πιό πάνω.

Μετά τήν παρέλευση ὅμως τριῶν ἐτῶν, ὁ ὅσιος ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τό Καλάμιον καί νά ζητήσει, μαζί μέ ἄλλους, ἀσφαλέστερο μέρος γιά τή διαμονή του ἐξαιτίας τῶν ἐπιδρομῶν τῶν «Τούρκων» στήν «'Ελλάδα», δηλαδή στήν περιοχή τῆς Φωκίδας. Κατέφυγε τότε στό γειτονικό ξηρό καί ἄνυδρο νησάκι 'Αμπελών: *Τρίτον ἔτος ἐνταῦθα διαγενέσθαι τῷ μακαρίῳ φασίν. Εἶτα, τοῦ ἔθνους τῶν Τούρκων τὴν Ἑλλάδα κατατρεχόντων, εἰς τὸ πλησιάζον νησίον σὺν ἅμα τοῖς κύκλῳ χωρίοις καὶ αὐτὸς εἰσέρχεται, ὅπερ Ἀμπελὼν μὲν λέγεται, ἔστι δὲ ἐσχάτως αὐχμηρόν τε καὶ ἄνυδρον* (§61).

Πρέπει νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι οἱ «Τοῦρκοι», τούς ὁποίους ἀναφέρει ὁ βιογράφος, δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ τούς σημερινούς Τούρκους. Τό ἐθνικό αὐτό ὄνομα χρησιμοποιοῦσαν συχνά οἱ Βυζαντινοί γιά νά δηλώσουν τούς Οὔγγρους ἤ Μαγυάρους[82]. Καί πραγματικά, τό 943 μνημονεύεται[83] ἐπιδρομή τῶν Οὔγγρων ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου (εἶχε προηγηθεῖ καί ἄλλη, τό 934)[84]. 'Ασφαλῶς τότε, τό 943, οἱ Οὔγγροι ἐπιδρομεῖς, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ βιογράφος τοῦ ὁσίου, ἔφθασαν μέχρι τή Στερεά 'Ελλάδα καί ἀνάγκασαν τόν Λουκᾶ καί τούς περιοίκους νά ἐγκαταλείψουν τό Καλάμιον καί νά καταφύγουν στό γειτονικό νησάκι 'Αμπελών[85]. 'Εκεῖ, ὅπου ἔμεινε γιά τρία χρόνια (943-946), τόν ἐπισκεπτόταν καί ἡ ἀδελφή του μοναχή Καλή (§61-65).

Οἱ φίλοι καί οἱ γνωστοί τοῦ Λουκᾶ, πού εἶχαν μέ ποικίλους τρόπους εὐεργετηθεῖ ἀπ' αὐτόν καί δέν ἤθελαν νά τόν βλέπουν νά ὑποφέρει στό ξερονήσι 'Αμπελών καί νά ἐνοχλεῖται ἐπί πλέον καί ἀπό τό πλῆθος τῶν περαστικῶν

-ναυτικῶν κυρίως-, τόν ἔπεισαν νά ἐγκαταλείψει τό νησί καί νά ἐγκατασταθεῖ, ὁριστικά πιά, στό Στείρι τῆς Φωκίδας, σέ τόπο ἡσυχότερο, ἀπόκοσμο ἀλλά καί προικισμένο μέ φυσικές καλλονές καί ἀρετές (§66, 67). Ἐκεῖ ὁ Λουκᾶς ἔζησε τά τελευταῖα ἑπτά χρόνια τῆς ζωῆς του (946-7 Φεβρ. 953).

Στήν ἀρχή διάλεξε ἕναν ἥσυχο καί ἐρημικό χῶρο, ἀνάμεσα σέ θάμνους καί ἔκτισε τό κελλί του, *ὥστε μή ῥαδίως τοῖς πολλοῖς ἐπίδηλον εἶναι* (§67). Ἔπειτα καθάρισε ἀπό τούς θάμνους καί τά χορτάρια τήν κοντινή πηγή καί καλλιέργησε, ὅπως τό συνήθιζε παντοῦ ὅπου πήγαινε, ὡραιότατο κῆπο μέ κάθε λογῆς φυτά καί λαχανικά.

Στόν τόπο αὐτό τῆς τελικῆς του ἐγκατάστασης δημιούργησε πάλι συστηματική μοναστική κοινότητα, πού ἀκολουθοῦσε ὅλους τούς τυπικούς κανόνες ἑνός ὀργανωμένου κοινοβίου (ἐκκλησιαστικές συνάξεις, ἀκολουθίες καί ἀγρυπνίες, προσευχές, κοινή τράπεζα· βλ. §76). Ἀναφέρονται ὀνομαστικά ἀπό τό βιογράφο οἱ μαθητές καί συμμοναστές τοῦ ὁσίου Γρηγόριος (§68, 69, 78, 79), Παγκράτιος (§74, 75, 89, 96) καί Θεοδόσιος (§76). Ὁ ἀδελφός τοῦ τελευταίου, ὁ σπαθάριος Φίλιππος, ἦταν ἕνας ἀπό τούς συχνούς ἐπισκέπτες τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀσφαλῶς, ἐκτός ἀπό τούς τρεῖς πιό πάνω, θά ζοῦσαν καί ἄλλοι μοναχοί μαζί μέ τόν Λουκᾶ, τῶν ὁποίων τά ὀνόματα δέν διέσωσε ὁ ἀνώνυμος βιογράφος.

Παρόλο πού ὁ Λουκᾶς ἦταν ἐραστής τοῦ ἥσυχου καί γαλήνιου βίου, μακριά ἀπό τήν κοσμική τύρβη, ὅμως καθόλου δέν ἀπέφευγε τούς ἀνθρώπους. Ἡ φήμη τῶν ἀγαθοεργιῶν του, τῆς φιλοξενίας, τῆς φιλανθρωπίας καί κυρίως τῶν θαυματουργικῶν του ἱκανοτήτων συγκέντρωνε στό ἀπόμακρο Στείρι πλήθη πιστῶν καί ἐνδεῶν ἀνθρώπων. Ὅλοι ζητοῦσαν τή συμβουλή καί τήν παραμυθία του, τούς ἐνθαρρυντικούς του λόγους, τή βοήθειά του γιά τή λύση κάθε λογῆς προβλημάτων καί γιά τήν ἱκανοποίηση πιεστικῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν, καί προπάντων τή λυτρωτική καί θαυματουργική

του ἐπέμβαση. Σέ κανέναν ἀπ' αὐτούς δέν ἀρνοῦνταν τίποτε...

Δέν ἦταν ὅμως μόνο οἱ ἁπλοί καί ἀνώνυμοι, οἱ ταπεινοί καί πονεμένοι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ πού πρόσφευγαν σ' αὐτόν. Τόν ἐπισκέπτονταν καί ἐπιφανέστατοι ἀξιωματοῦχοι καί δημόσιοι ἄνδρες τῆς ἐπίσημης βυζαντινῆς κρατικῆς ἱεραρχίας.

Ἔτσι, τόν ἐπισκέφτηκε ὁ διάσημος καί πολύ γνωστός σέ ὅλους τούς συγχρόνους του Πόθος, στρατηγός τοῦ θέματος Ἑλλάδος[86], τό ὁποῖο εἶχε τότε ὡς ἕδρα τήν πόλη τῶν Θηβῶν (§70). Ὁ ὅσιος ἔσωσε, κατά θαυματουργικό τρόπο, τόν ἑτοιμοθάνατο γιό του στήν Κωνσταντινούπολη καί ἔπεισε τόν Πόθο νά μεταβεῖ ἄφοβα ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ἐκδηλωθεῖ συνωμοσία κατά τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Ζ΄ τοῦ Πορφυρογεννήτου (912-959) καί, μαζί μέ ἄλλους, εἶχε κληθεῖ νά παρουσιασθεῖ στόν αὐτοκράτορα καί αὐτός.

Ὁ στρατηγός Ἑλλάδος Πόθος, πού ἀναφέρει ὁ βιογράφος τοῦ ὁσίου, ἔχει ταυτισθεῖ[87] μέ τόν ὁμώνυμο βυζαντινό ἀξιωματοῦχο τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ Λέοντα ϛ΄ τοῦ Σοφοῦ καί τῶν πρώτων χρόνων (περί τό 922) τοῦ Ρωμανοῦ Α΄ τοῦ Λακαπηνοῦ Πόθο Ἀργυρό. Ἡ ταύτιση ὅμως αὐτή εἶναι ἀμφίβολη καί μᾶλλον ἀπίθανη, γιατί ὁ Πόθος Ἀργυρός δέν ἀναφέρεται στίς σύγχρονες πηγές ὡς στρατηγός Ἑλλάδος· ἐξάλλου ὑπάρχει καί μεγάλη χρονική ἀπόσταση μεταξύ τοῦ Πόθου Ἀργυροῦ τῆς ἐποχῆς (περί τό 922) τοῦ Ρωμανοῦ Α΄ καί τοῦ στρατηγοῦ Πόθου τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ[88].

Κατά τό τελευταῖο ἔτος (959) τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου Ζ΄ τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφέρεται[89] ὁ πατρίκιος καί δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων Πόθος ὁ Ἀργυρός, ὁ ὁποῖος ἀπέκρουσε καί κατενίκησε τούς Οὔγγρους (Ἀπρ. τοῦ 959)[90]. Ὁ στρατηγός Ἑλλάδος Πόθος (περί τό 946) τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ πλησιάζει χρονικά πρός τόν πατρίκιο Πόθο τόν Ἀργυρό· ὅμως καί πάλι δέν μπορεῖ νά ὑποστηριχτεῖ μέ βεβαιότητα ἡ ταύτιση τῶν δύο αὐτῶν προσώπων, ἀφοῦ τοῦ στρατηγοῦ Πόθου δέν ἀναφέρεται κάν τό ἐπώνυ-

μο, ἐνῶ, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὁ πατρίκιος Πόθος ὁ 'Αργυρός δέν εἶναι γνωστός ἀπό τίς πηγές καί ὡς στρατηγός 'Ελλάδος.

Στενές ὑπῆρξαν ἐπίσης οἱ σχέσεις τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καί μέ τόν ἄλλο στρατηγό τοῦ θέματος 'Ελλάδος, *τὸν ἐπιφανῆ καὶ περίβλεπτον Κρηνίτην* (§71, 72), πιθανότατα ἄμεσο διάδοχο τοῦ Πόθου. Πότε ἔληξε ἡ στρατηγία τοῦ Πόθου στό θέμα 'Ελλάδος καί πότε ἄρχισε τοῦ Κρηνίτη, δέν εἶναι δυνατό νά καθορισθεῖ μέ ἀκρίβεια.

'Ο Κρηνίτης, ἐνῶ βρισκόταν ἤδη στή Λάρισα καί κατευθυνόταν πρός τήν ἕδρα του, τή Θήβα, γιά νά ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ καί νά ἀναλάβει τά καθήκοντα τοῦ στρατηγοῦ, ἄκουσε γιά τή μεγάλη φήμη πού εἶχε καί τήν ἰσχυρή ἐπιρροή πού ἀσκοῦσε στήν περιοχή ὁ ὅσιος χάρη στίς ἀγαθοεργίες καί κυρίως στίς θαυματουργικές του ἰδιότητες. Γι' αὐτό ἀμέσως τόν προσκάλεσε στή Θήβα, γιά νά γνωρίσει ἀπό κοντά τόν ἄνθρωπο. 'Ο ὅσιος δέχτηκε μέ εὐχαρίστηση τήν πρόσκληση τοῦ στρατηγοῦ καί τόν ἐπισκέφτηκε στόν οἶκο του. Παρόλο πού ὁ Λουκᾶς χαρακτήρισε ἄσεμνη καί ἀπρεπή τή συμπεριφορά τοῦ Κρηνίτη στήν πρώτη τους ἐκείνη ἐπαφή καί τόν καυτηρίασε γι' αὐτό μέ αὐστηρούς λόγους, ἡ γνωριμία τους πολύ γρήγορα ἐξελίχτηκε σέ θερμή φιλία καί ἀγάπη, σέ σημεῖο πού ὁ στρατηγός *μηδὲ βραχύ τι καιροῦ χωρὶς αὐτοῦ* [τοῦ ὁσίου] *τὸ παράπαν εἶναι βούλεσθαι.*

"Ετσι ὁ Κρηνίτης, σέ ὅλο τό διάστημα πού παρέμεινε ὡς στρατηγός στή Θήβα, πρόσφερε στόν Λουκᾶ κάθε λογῆς ὑπηρεσία καί ἐξυπηρέτηση μέ μεγάλη προθυμία, χωρίς καθόλου νά ὑπολογίζει οὔτε κόπους οὔτε χρηματικές δαπάνες. 'Ανάμεσα σέ ἄλλες προσφορές, μεγάλη ὑπῆρξε ἡ προσωπική καί οἰκονομική συμβολή του στήν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ τῆς 'Αγίας Βαρβάρας: *ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τοῦ ναοῦ τῆς καλλινίκου μάρτυρος Βαρβάρας τὰ καιριώτατα συνεβάλετο καὶ πολλὴν αὐτῷ συνεισήνεγκε μετὰ τῆς χειρὸς καὶ δαπάνην* (§72). 'Ο ναός αὐτός τῆς 'Αγίας Βαρβάρας δέν εἶναι ἡ κρύπτη τῆς μονῆς, πού τιμᾶται σήμερα στή μνήμη τῆς 'Αγίας Βαρβάρας· εἶναι, ὅπως ἀπέδειξαν νεότερες ἔρευνες[91], ὁ ναός τῆς Θεοτόκου, ὁ ὁποῖος κτίστηκε πρίν ἀπό τό μεγαλόπρεπο, μέ τή θαυμαστή ψηφιδωτή του διακόσμηση, καθολικό τῆς μονῆς καί ἐνόσω ἀκόμη ζοῦσε ὁ ὅσιος Λουκᾶς. Δέν μπορεῖ κανείς νά καθορίσει μέ ἀκρίβεια τή χρονολογία ἀνέγερσης τοῦ ναοῦ τῆς 'Αγίας Βαρβάρας (ὅπως π.χ. ὁ Εὐστ. Στίκας[92] δέχεται ὡς πιθανότερη χρονολογία τά ἔτη 946-947), ἀφοῦ δέν γνωρίζομε πότε ἀκριβῶς διορίστηκε στρατηγός τοῦ θέματος 'Ελλάδος ὁ Κρηνίτης, οὔτε πότε ἄρχισε νά δαπανᾶ γιά τό κτίσιμο τοῦ ναοῦ αὐτοῦ. 'Ασφαλῶς ἡ ἀνέγερση τοῦ ναοῦ τῆς 'Αγίας Βαρβάρας, δηλ. τοῦ σημερινοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας, πρέπει νά τοποθετηθεῖ ἀνάμεσα στά χρόνια 947 καί 952 (στίς 7 Φεβρ. τοῦ 953 πέθανε ὁ ὅσιος, ἐνῶ τρεῖς μῆνες πρίν εἶχε προβλέψει τό θάνατό του).

'Ενῶ λοιπόν ἡ θητεία τοῦ Κρηνίτη ὡς στρατηγοῦ 'Ελλάδος βρισκόταν πρός τό τέλος της καί ὁ στρατηγός ἑτοιμαζόταν νά ἐπιστρέψει στήν Κωνσταντινούπολη, ὁ ὅσιος μέ τήν προορατική του δύναμη τόν πληροφόρησε ὅτι δέν πρόκειται νά μεταβεῖ στή Βασιλεύουσα, λέγοντάς του: *τὴν Βασιλεύουσαν νῦν οὐκ ὄψῃ, ἔτι γάρ σε τῶν 'Εσπερίων ἄρχειν ὁ Θεὸς βούλεται* (§72). Καί πραγματικά, ἐκπληρώθηκε κατά γράμμα ἡ πρόρρηση τοῦ ὁσίου, γιατί, ἐνῶ βρισκόταν κοντά στή Λάρισα καί κατευθυνόταν πρός τήν Κωνσταντινούπολη, γράμμα βασιλικό, πού ἔφθασε στά χέρια του, *στρατηγεῖν αὐτὸν τῆς τοῦ Πέλοπος καὶ ἄρχειν ἐχειροτόνει* (§72).

'Ο στρατηγός 'Ελλάδος Κρηνίτης τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἔχει ταυτισθεῖ[93] μέ τόν ὁμώνυμο στρατηγό Πελοποννήσου πρωτοσπαθάριο Κρηνίτη 'Αροτρᾶ, ὁ ὁποῖος τό 922 (Μάρτ.-Νοέμ.)[94] κατέστειλε ἀποστασία τῶν σλαβικῶν φύλων τοῦ Ταϋγέτου, Μηλιγγῶν καί 'Εζεριτῶν, καί στή συνέχεια ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Βάρδα Πλατυπόδη, ἐνῶ ὁ ἴδιος μετατέθηκε ὡς στρατηγός στή διοίκηση τοῦ θέματος 'Ελλάδος[95].

Τήν ταύτιση αὐτή θεωροῦμε προβληματική καί μᾶλλον ἀπίθανη, γιατί: α) Μεγάλη χρονική ἀπόσταση χωρίζει τό

στρατηγό Ἑλλάδος Κρηνίτη (947/952) τοῦ βιογράφου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀπό τό στρατηγό Πελοποννήσου πρωτοσπαθάριο Κρηνίτη Ἀροτρᾶ (922). β) Ὁ Κρηνίτης Ἀροτρᾶς, σύμφωνα μέ ρητή μαρτυρία τοῦ Κων. Πορφυρογεννήτου[96], διορίστηκε πρῶτα στρατηγός Πελοποννήσου καί ἔπειτα μετατέθηκε ὡς στρατηγός στό θέμα Ἑλλάδος, ἐνῶ, ἀντίθετα, ὁ Κρηνίτης τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ διορίστηκε ἀρχικά στρατηγός Ἑλλάδος καί ἔπειτα μετατέθηκε στήν Πελοπόννησο (§72). γ) Ὁ βιογράφος τοῦ ὁσίου δέν ἀναφέρει γιά τό στρατηγό Ἑλλάδος Κρηνίτη τό ἐπώνυμο Ἀροτρᾶς[97].

Γιά μιά ἑπταετία (946-7 Φεβρ. 953) ὁ ὅσιος Λουκᾶς ἔζησε στό Στείρι τῆς Φωκίδας, ἐπικεφαλῆς τῆς μοναστικῆς κοινότητας, πού ὁ ἴδιος εἶχε δημιουργήσει ἐκεῖ καί ὀργανώσει συστηματικά, μέ κέντρο τό νεόκτιστο τότε ναό τῆς Ἁγίας Βαρβάρας.

Ὅταν, μέ τήν προγνωστική του δύναμη, προαισθάνθηκε τό ἐρχόμενο τέλος του, χωρίς νά ἀνακοινώσει σέ κανένα τίποτε σχετικό, βγῆκε ἀπό τό κελλί του καί ἀποχαιρέτησε μέ συγκίνηση καί ἀσπασμούς ὅλους τούς περίοικους, φίλους καί γνωστούς του. Μετά ἀπό τρεῖς μῆνες ἀσθένησε· τήν ὄγδοη ἡμέρα τῆς ἀσθένειάς του ἔγινε φανερό ὅτι ὁ ὅσιος βάδιζε ὁριστικά πρός τό μοιραῖο τέλος. Οἱ γύρω κάτοικοι πού τό ἔμαθαν, παρά τή σφοδρή βαρυχειμωνιά καί τά χιόνια, ἔτρεξαν στό κελλί τοῦ ἑτοιμοθάνατου Λουκᾶ, γιά νά δοῦν γιά τελευταία φορά τό μεγάλο εὐεργέτη, τόν προστάτη τους καί ἰσχυρό μεσίτη πρός τό Θεό. Μέ συγκινητικές ἐκδηλώσεις καί δάκρυα τοῦ συμπαραστάθηκαν στίς τελευταῖες του στιγμές (§77).

Τό βράδυ τῆς 7ης Φεβρουαρίου τοῦ 953 ὁ ὅσιος, σέ ἡλικία 56 χρόνων, ἄφησε τήν τελευταία του πνοή καί παρέδωσε μέ ἠρεμία καί ἀγαλλίαση τό πνεῦμα του στό Θεό. Τό πρωί τῆς ἑπόμενης ἡμέρας, 8 Φεβρουαρίου, ὁ πρεσβύτερος Γρηγόριος μέ τούς λοιπούς μοναχούς, ἀφοῦ κάλεσε καί τούς γύρω χωρικούς, ἐνταφίασε τόν ὅσιο στό δάπεδο τοῦ κελλιοῦ του, στόν εἰδικά διαμορφωμένο χῶρο, ὅπως ἀκριβῶς τοῦ εἶχε ὑποδείξει ὁ ἴδιος λίγο πρίν πεθάνει, προφητεύοντας μάλιστα ὅτι ὁ τόπος ἐκεῖνος ἔμελλε νά δοξασθεῖ μέ τή συρροή πλήθους πιστῶν (§78, 79).

Περί τόν Ἰούλιο τοῦ 953, ἔξι μῆνες μετά τήν κοίμηση τοῦ Λουκᾶ, ὁ μοναχός Κοσμᾶς ἀπό τήν Παφλαγονία, πού ταξίδευε πρός τήν Ἰταλία, σταμάτησε, μετά ἀπό θεϊκό ὄνειρο, στό Στείρι, στή μονή τοῦ ὁσίου, ὅπου μέ ἰδιαίτερη φροντίδα ἐπιμελήθηκε καί καλλώπισε τό νωπό τάφο του· τόν ἀνύψωσε λοιπόν μέ ἐπιχωμάτωση, τόν ἔντυσε μέ ἐγχώριες πλάκες καί τόν περιέβαλε μέ κιγκλίδες (§80).

Δύο χρόνια ἀργότερα, γύρω στά μέσα τοῦ ἔτους 955, μαθητές καί συμμοναστές τοῦ ὁσίου, σέ ἔνδειξη σεβασμοῦ καί ἀγάπης πρός τόν πνευματικό τους πατέρα, συμπλήρωσαν καί διακόσμησαν τό ναό τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, πού εἶχε ἀκόμη ὁρισμένες ἀτέλειες, ἔκτισαν διάφορα κελλιά γιά τούς μοναχούς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμός, ὅπως φαίνεται, εἶχε αὐξηθεῖ, καθώς καί ξενῶνες γιά τήν ὑποδοχή καί ἐξυπηρέτηση τῶν ἐπισκεπτῶν. Τέλος, τό κελλί τοῦ ὁσίου, ὅπου βρισκόταν καί ὁ τάφος του, τό μετέτρεψαν σέ ὡραιότατη ἐκκλησία σταυρικοῦ σχήματος (§81).

Ἔτσι στά 955 ἔχομε διαμορφωμένο τό πρῶτο κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου, πού περιλαμβάνει τό ναό τῆς Ἁγίας Βαρβάρας (σημερινό ναό τῆς Παναγίας), τή σταυρόσχημη ἐκκλησία μέ τόν τάφο τοῦ ὁσίου (κατά τόν τύπο τῶν παλαιῶν μαρτυρίων), καθώς καί τά κελλιά τῶν μοναχῶν καί τούς ξενῶνες.

Ὁ τάφος μέ τό ἱερό λείψανο τοῦ ὁσίου ἔγινε πόλος ἕλξης πλήθους πιστῶν καί πηγή ἀκένωτη θαυματουργικῶν ἰάσεων. Ὁ ἀνώνυμος βιογράφος στό Βίο, πού συνέταξε δέκα περίπου χρόνια μετά τήν κοίμηση τοῦ Λουκᾶ, ἀφηγεῖται δεκαπέντε θαύματα (§83-97), πού τέλεσε ὁ ὅσιος μετά τό θάνατό του. Αὐτά, ὅπως σημειώνει ὁ βιογράφος, ἀποτελοῦν ἁπλά μόνο δείγματα τῶν θαυματουργικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὁσίου: *ὀλίγα δέ τινα δείγματα τῆς ἐκείνου πρὸς Θεὸν παρρησίας ἀπολαβόντες εἰρήκαμεν.* Ἐάν κανείς φιλοτιμοῦνταν νά ἀφηγηθεῖ ὅλα τά θαύματα πού τελέστηκαν σέ μιά δεκαετία περίπου μετά τό θάνατο τοῦ ὁσίου, θά ἐπιχει-

ρούσε ἔργο ἐντελῶς ἀδύνατο, θά φαινόταν *ὥσπερ ἀστέρων πληθὺν ἢ ψάμμον παράλιον... ἐθέλων ἀπαριθμεῖν* (§98).

Ὁ μικρός ὅμως σταυρόσχημος ναός μέ τόν τάφο τοῦ ὁσίου δέν ἐπαρκοῦσε, ὅπως φαίνεται, γιά νά καλύψει τίς λατρευτικές ἀνάγκες καί νά ἐξυπηρετήσει τά συνεχῶς αὐξανόμενα πλήθη τῶν πιστῶν πού συνέρρεαν ἐκεῖ. Γι' αὐτό, στίς ἀρχές τοῦ ΙΑ' αἰώνα, κατεδαφίστηκε καί στήν ἴδια θέση, ἀλλά σέ μεγαλύτερο χῶρο ὡς πρός τήν ἔκταση, ἀνεγέρθηκε τό σημερινό ἐπιβλητικό καθολικό τῆς μονῆς μέ τή λαμπρή ψηφιδωτή του διακόσμηση (ἡ ὁποία ὁλοκληρώθηκε λίγα χρόνια μετά τήν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ). Ὁ ὑπόγειος χῶρος, κάτω ἀπό τό καθολικό, διαμορφώθηκε σέ κρύπτη καί διακοσμήθηκε κι αὐτή μέ ἐξαιρετικῆς τέχνης τοιχογραφίες. Ἡ κρύπτη ἔχει καθιερωθεῖ, ἄγνωστο ἀπό πότε, στή μνήμη τῆς Ἁγίας Βαρβάρας[98], ἀφοῦ ὁ ἀρχικός ναός τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, κτίσμα τοῦ στρατηγοῦ Κρηνίτη, μετατράπηκε, ὅπως ἤδη ἔχει ἀναφερθεῖ, σέ ναό τῆς Παναγίας.

Κτίτορας τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ὅπως μαρτυρεῖται σέ τροπάρια τῆς Ἀκολουθίας τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων του (8 Μαΐου), εἶναι ὁ Φιλόθεος[99], πιθανότατα ἡγούμενος τότε τῆς μονῆς.

Ἡ Μονή τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ μέ τή χιλιόχρονη ἱστορία της, στό πέρασμα τόσων αἰώνων μέ τίς ποικίλες μπόρες τους, ἀντιστέκεται σθεναρά στή φθορά τοῦ χρόνου, διατηρώντας μέχρι τώρα τήν αἴγλη καί ἀκτινοβολία της. Ἐκτός ἀπό τίς πολύτιμες ἐθνικές ὑπηρεσίες της πού πρόσφερε στόν Ἀγώνα τῆς Ἀνεξαρτησίας τοῦ 1821, ἀφοῦ ἡ μονή ὑπῆρξε ὁρμητήριο τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς περιοχῆς -περιοριζόμαστε μόνο νά ἀναφέρομε τό ὄνομα τοῦ φλογεροῦ ὁσιολουκαΐτη ἱεράρχη καί ἐθνομάρτυρα Ἠσαΐα Σαλώνων-, ἀποτελεῖ καί σήμερα σπουδαῖο θρησκευτικό κέντρο, ἔπαλξη τοῦ ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ καί, ταυτόχρονα, περίλαμπρο καί σεβάσμιο μνημεῖο τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης (ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς, ζωγραφικῆς κ.ἄ.) τοῦ Ι' καί, κυρίως, τοῦ ΙΑ' (α' μισό) αἰώνα.

Ἀθήνα, 1 Νοεμβρίου 1988 — *Δημήτριος Ζ. Σοφιανός*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιά τά ἁγιολογικά, γενικά, κείμενα βλ. A. Ehrhard παρά K. Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur²*, München 1897, σ. 176-205 [= ἑλλην. μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου, *Ἱστορία τῆς Βυζαντηνῆς Λογοτεχνίας*, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1897, σ. 353-413]· Fr. Halkin, "Études byzantines et hagiographie", *Analecta Bollandiana* 70 (1952), σ. 344-366· τοῦ ἰδίου, "L'hagiographie byzantine au service de l'histoire", *Proceedings of the XIIIth International Congress of Byzantine Studies* (Oxford, 5-10 Sept. 1966), London 1967, σ. 345-354· H.-G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München 1959 [= ἀνατύπ. 1977], σ. 267-275· Δ. Ἀ. Ζακυθηνοῦ, «Βυζαντινῆς ἱστορίας πηγαὶ - 4. Ἁγιολογικαὶ πηγαί», *Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδεία*, Συμπλήρωμα Β', [Ἀθῆναι 1959], σ. 184· Ν. Β. Τωμαδάκη, *Ἡ Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία καὶ Ποίησις, ἤτοι Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν*, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1965 (ἔκδ. γ'), σ. 54-55· Ἔρας Λ. Βρανούση, *Τὰ ἁγιολογικὰ κείμενα τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Πάτμῳ Μονῆς - Φιλολογικὴ παράδοσις καὶ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι*, Ἀθῆναι 1966, σ. 1-2· Fr. Dölger, "Byzantine Literature — (c) Hagiography", *The Cambridge Medieval History*, IV, Cambridge 1967, σ. 224-225· Δ.Ζ. Σοφιανοῦ, *Ἅγιος Νικόλαος ὁ ἐν Βουναίνῃ - Ἀνέκδοτα ἁγιολογικὰ κείμενα, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς μεσαιωνικῆς Θεσσαλίας (Ι' αἰών)*, [Ἐθν. καὶ Καποδ. Παν/μιον Ἀθηνῶν, Φιλοσοφ. Σχολή, Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου ἀρ. 22], Ἐν Ἀθήναις 1972, σ. 18-20.

2. Γιά τά διάφορα εἴδη τῆς Ἁγιογραφίας ἢ Ἁγιολογίας βλ. A. Ehrhard - K. Krumbacher, *ὅ.π.*, σ. 176-182 [= ἑλλην. μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου, τόμ. Α', σ. 353-363]· Δ. Ἀ. Ζακυθηνοῦ, «Βυζαντινῆς ἱστορίας πηγαί», *ὅ.π.*, σ. 184.

3. Fr. Halkin, "L'hagiographie byzantine au service de l'histoire", *Proceedings of the XIIIth Intern. Congress of Byzantine Studies* (Oxford 1966), London 1967, σ. 345.

4. Fr. Halkin, *ὅ.π.*, σ. 348· βλ. καί σ. 352.

5. Βλ. Δ. Ἀ. Ζακυθηνό, *ὅ.π.*, σ. 184.

6. A. Ehrhard - K. Krumbacher, *ὅ.π.*, σ. 177 [= ἑλλην. μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου, τόμ. Α', σ. 354].

7. Γιά τή σημασία τῶν Βίων τῶν ἁγίων γενικότερα, καί εἰδικότερα τῶν ἑλλαδικῶν, ὡς ἱστορικῶν πηγῶν βλ. Fr. Halkin, *ὅ.π.*, σ. 345-354· G. Louillet, *Vies de saints grecques pouvant servir de sources pour l'histoire de certains événements racontés dans ce volume*, στό βιβλίο τοῦ A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes*, τόμ. Α', *La dynastie d'Amorium (820-867)*, Édit. française, Bruxelles 1935, σ. 431-445· G. Da Costa-Louillet, "Saints de Constantinople aux VIIIe, IXe et Xe siècles", *Byzantion* 24 (1954), σ. 179-263, 453-512· τῆς ἰδίας, "Saints de Grèce aux VIIIe, IXe et Xe siècles",

Byzantion 31 (1961), σ. 309-369· Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *'Η Βυζαντινὴ 'Ελλὰς (392-1204)*, 'Αθῆναι 1965, σ. 73-77.

8. P. Lemerle, *Les plus anciens recueils des Miracles de Saint Démétrius et la pénétration des Slaves dans les Balkans*, τόμ. I-II, Paris 1979, 1981· πρβλ. τοῦ ἴδιου, "La composition et la chronologie des deux livres de Miracles S. Demetrii", *Byzantinische Zeitschrift* 46 (1953), σ. 349-361· Ε. Χρυσανθοπούλου, *Τὰ Βιβλία Θαυμάτων τοῦ 'Αγίου Δημητρίου, τὸ Χρονικὸν τῆς Μονεμβασίας καὶ αἱ σλαβικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν 'Ελλάδα*, 'Αθῆναι 1958 [ἀνατύπ. ἀπό *Θεολογία*, τόμ. 24-28, 1953-1957].

9. Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, «"Αγιος Βάρβαρος», τόμος *Εἰς μνήμην Κ. 'Αμάντου*, 'Αθῆναι 1960, σ. 438-453· τοῦ ἴδιου, *'Η Βυζαντινὴ 'Ελλάς*, σ. 73· G. Da Costa-Louillet, περ. *Byzantion* 31 (1961), σ. 309-313.

10. Δ.Ζ. Σοφιανοῦ, *"Αγιος Νικόλαος ὁ ἐν Βουναίνῃ - 'Ανέκδοτα ἁγιολογικὰ κείμενα, 'Ιστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς μεσαιωνικῆς Θεσσαλίας (Ι' αἰών)*, 'Εν 'Αθήναις 1972· τοῦ ἴδιου, «'Ο ἅγιος Νικόλαος ὁ νέος τῆς Βουναίνης (Ι' αἰ.) - Συμπληρωματικὰ στοιχεῖα, ἀνέκδοτα ἁγιολογικὰ κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ἄ.», *Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα 'Ελληνικὰ* ['Ακαδημία 'Αθηνῶν, Κέντρον 'Ερεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καί Νέου 'Ελληνισμοῦ], 2 (1986), σ. 71-148, 359-361.

11. Κ.Θ. Κυριάκοπούλου, *'Αγίου Πέτρου ἐπισκόπου "Αργους Βίος καὶ λόγοι - Εἰσαγωγή, κείμενον, μετάφρασις, σχόλια*, 'Εν 'Αθήναις 1976· βλ. καί παλαιότερη ἔκδοση τοῦ Βίου μέ εἰσαγωγή καί ἱστορικά σχόλια ἀπό τόν Χρ. Παπαοικονόμου, *'Ο πολιοῦχος τοῦ "Αργους ἅγιος Πέτρος, ἐπίσκοπος "Αργους ὁ θαυματουργός*, 'Αθῆναι 1908. Γιά τή σημασία τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν τοῦ Βίου βλ. Ν.'Α. Βέη, «Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεὼν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ 'Αρέθα Καισαρείας», *'Ελληνικὰ* 1 (1928), σ. 348-350, 355· A.A. Vasiliev, "The Life of Saint Peter of Argos and its Historical Significance", *Traditio* 5 (1947), σ. 163-191· G. Da Costa-Louillet, περ. *Byzantion* 31 (1961), σ. 316-325.

12. Σπ. Λάμπρου, «'Ο Βίος Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε», *Νέος 'Ελληνομνήμων* 3 (1906), σ. 129-228· G. Da Costa-Louillet, *ὅ.π.*, σ. 330-343· Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *'Η Βυζαντινὴ 'Ελλάς*, σ. 76· πρβλ. Ν.Β. Τωμαδάκη, «Προβλήματα τῆς ἐν Κρήτῃ 'Αραβοκρατίας (826-961 μ.Χ.) - Περὶ τῆς δῆθεν ἀλλοιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐξ ἐπόψεως ἐθνολογικῆς καὶ θρησκευτικῆς», *'Επετηρὶς 'Εταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν* 30 (1960/61), σ. 1-38.

13. "Ερας Λ. Βρανούση, *Τὰ ἁγιολογικὰ κείμενα τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου*, 'Αθῆναι 1966, σ. 140-181.

14. 'Η μνήμη τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀναγράφεται πάντοτε στίς ζ' Φεβρουαρίου στά ἔντυπα Μηναῖα τῆς 'Εκκλησίας, καθώς καί στό Κωνσταντινουπολιτικό Συναξάριο (βλ. H. Delehaye, *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris - Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, Bruxellis 1902, στ. 449-450).

15. Βλ. Ν.'Α. Βέη, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων - Κατάλογος*

περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων ['Ακαδημία 'Αθηνῶν, Κέντρον 'Ερεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καί Νέου 'Ελληνισμοῦ], τόμ. Α', 'Αθῆναι 1967, σ. 564. Πρβλ. τοῦ ἴδιου, «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων», *Βυζαντὶς* 1 (1909), σ. 220-221, σημ. 2.

16. Βλ. Σπ. Λάμπρου, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ 'Αγίου "Ορους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. Α', 'Εν Καντάβριγίᾳ τῆς 'Αγγλίας 1895, σ. 276, ὅπου ἁπλή ἀναγραφή τοῦ κώδικα, χωρίς περιγραφή τῶν περιεχομένων του.

17. Σπ. Λάμπρος, *ὅ.π.*, σ. 322, ὅπου ἁπλή ἀναγραφή τοῦ κώδικα.

18. Βλ. 'Ι. Σακκελίωνος, *Πατμιακὴ Βιβλιοθήκη, ἤτοι ἀναγραφὴ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον... Μονῆς... 'Ιωάννου τοῦ Θεολόγου τεθησαυρισμένων χειρογράφων τευχῶν*, 'Αθήνησιν 1890, σ. 123-124, ἀρ. ΣΜΖ', ὅπου ἁπλή ἀναγραφή τοῦ κώδικα, χωρίς περιγραφή τῶν περιεχομένων του.

19. 'Ι. Σακκελίωνος, *Πατμιακὴ Βιβλιοθήκη*, σ. 124-125, ἀρ. ΣΝΓ', ὅπου ἁπλή ἀναγραφή τοῦ κώδικα.

20. 'Ι. Σακκελίωνος, *Πατμιακὴ Βιβλιοθήκη*, σ. 125, ἀρ. ΣΝΕ', ὅπου ἁπλή ἀναγραφή τοῦ κώδικα.

21. 'Ι. Σακκελίωνος, *Πατμιακὴ Βιβλιοθήκη*, σ. 126, ἀρ. ΣΝΘ', ὅπου ἁπλή ἀναγραφή τοῦ κώδικα.

22. Ν.'Α. Βέη, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τόμ. Β', *Τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς Βαρλαὰμ* (προλεγόμενα, συμπληρώματα Δ.Ζ. Σοφιανοῦ), 'Αθῆναι 1984, σ. 192, ἀρ. 9.

23. Βλ. Μητροπ. πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου - 'Αρκαδίου Βατοπεδινοῦ, *Κατάλογος τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων*, 'Εν Καντάβριγίᾳ τῆς Νέας 'Αγγλίας καί ἐν Παρισίοις 1924 [=φωτοανατύπ. New York 1969], σ. 125, ἀρ. (κειμένου) 8· πρβλ. Σωφρ. Εὐστρατιάδου, *Συμπλήρωμα ἁγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα ἁγιολογικά)*, 'Αγιορειτική Βιβλιοθήκη ἀρ. 4, Paris, Chennevières-sur-Marne 1930, σ. 49.

24. Βλ. Σπυρίδωνος Λαυριώτου - Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν 'Αγίῳ "Ορει*, 'Εν Καντάβριγίᾳ τῆς Νέας 'Αγγλίας καί ἐν Παρισίοις 1925 [=φωτοανατύπ. New York 1969], σ. 99, ἀρ. κώδ. 648, ἀρ. κειμένου 8· πρβλ. Σωφρ. Εὐστρατιάδου, *Συμπλήρωμα ἁγιορειτικῶν καταλόγων*, σ. 49.

25. Σπ. Λάμπρος, *ὅ.π.*, σ. 344.

26. Βλ. Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικὰ - Προσκυνητάριον τῆς ἐν τῇ Φωκίδι Μονῆς τοῦ 'Οσίου Λουκᾶ τοὐπίκλην Στειριώτου*, τόμ. Α', 'Εν 'Αθήναις 1874, σ. ια'.

27. Στόν Πατμιακό κώδικα 260 ὁ μήνας Φεβρ. περιλαμβάνει τούς ἑξῆς Βίους ἤ Μαρτύρια: α) 'Αγ. Τρύφωνος (α' Φεβρ., φφ. 3ʳ-12ʳ). β) 'Αγ. Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμψάκου (ζ' Φεβρ., φφ. 12ʳ-24ᵛ). γ) 'Αγ. Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου (Φεβρ. η', φφ. 24ᵛ-35ᵛ). δ) 'Αγ. Νικηφόρου (θ' Φεβρ. φφ. 35ᵛ-45ʳ). ε) 'Αγ. Βλασίου (ια' Φεβρ., φφ. 45ʳ-52ʳ). ς) 'Οσίου

Μαρτινιανοῦ (ιγ' Φεβρ., φφ. 52ʳ-69ʳ). ζ) 'Αγ. Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος (ιζ' Φεβρ., φφ. 69ʳ-79ʳ). 'Από τό φ. 80ʳ ἀρχίζει ὁ μήνας Μάρτιος.

28. Ν.'Α. Βέη, «Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεὼν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ 'Αρέθα Καισαρείας», *Ἑλληνικὰ* 1 (1928), σ. 342, σημ. 2.

29. 'Αρχιεπισκ. 'Αθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «'Ο ὅσιος Λουκᾶς ὁ 'νέος' (896-953)», *Θεολογία* 13 (1935), σ. 198.

30. Εὐστ. Γ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ Φωκίδος* [Βιβλιοθήκη τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογ. 'Εταιρείας, ἀριθ. 65], 'Εν 'Αθήναις 1970, σ. 263.

31. Ν.'Α. Βέης, *ὅ.π.*, σ. 342· 'Αρχιεπίσκ. 'Αθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 198.

32. Βλ. Ν.'Α. Βέη, *ὅ.π.*, σ. 342, σημ. 4.

33. Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικὰ - Προσκυνητάριον τῆς ἐν τῇ Φωκίδι Μονῆς τοῦ 'Οσίου Λουκᾶ τοὐπίκλην Στειριώτου*, τόμ. Α', 'Εν 'Αθήναις 1874, σ. 3-24, 64-130.

34. Γ.Π. Κρέμος, *ὅ.π.*, σ. η'-ι'. 'Η παλαιότερη ἔκδοση τῶν ἀκολουθιῶν καί ὁρισμένων κανόνων πού χρησιμοποίησε ὁ Γ. Κρέμος ἔχει τόν τίτλο: *'Ασματικαὶ ἀκολουθίαι τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ τοῦ ἐν τῷ Στηρίῳ τῆς 'Ελλάδος, συντεθεῖσαι μὲν παρὰ ἀνωνύμου τινός, προσφωνηθεῖσαι δὲ τῷ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι κυρίῳ 'Ιωάννῃ Φίλωνος τῷ ἐκ Λεβαδίας, ὅστις χάριν τῆς ἧς ἔχει πρὸς τὸν ἅγιον μεγάλης εὐλαβείας, καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἰδίοις ἀναλώμασι τύποις αὐτὰς ἤδη ἐκδίδωσι, ἀδείᾳ καὶ προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Κυρίλλου, ἐπιστασίᾳ δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἐλλογιμωτάτου διδασκάλου τε καὶ πρωτοσυγγέλου τοῦ Παναγίου Τάφου κυρίου 'Ανθίμου τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ ἐξαρχικῶς τὰ τῆς 'Ελλάδος ἱερὰ καταγώγια περιοδεύσαντος. 'Εν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ. 'Εν ἔτει 1814*. 'Ο Γ. Κρέμος, *ὅ.π.*, σ. η', ἀναφερόμενος στήν ἀναδημοσίευση τῶν κειμένων αὐτῶν σημειώνει: «Τὸ ἐκδεδομένον τοῦτο βιβλιάριον εἶνε ἤδη ἡμῖν ἀντὶ χειρογράφου, διότι οὔτε τὰ ἐξ ὧν ἐλήφθη τὸ κείμενον χειρόγραφα σώζονται οὔθ' ἕτερόν τι ἀντίτυπον τούτου εὕρηται, ὅπερ, ἐφ' ὅσον ἐγὼ οἶδα, παρ' οὐδενὸς τῶν περὶ τῆς μονῆς ἢ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Λουκᾶ γραψάντων μνημονεύεται ὡς ἐκδεδομένον ἢ χειρόγραφον...» 'Ο κανόνας τῆς ἀκολουθίας τῆς κοιμήσεως τοῦ ὁσίου περιέχεται στόν κώδικα 153 τῆς ἄλλοτε Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Μόσχας, τοῦ ΙΑ' αἰώνα, ὅπου μάλιστα, ἐκτός ἀπό τήν ἀκροστιχίδα (*Λουκᾶν ἐπαινῶ τὸ κλέος τῆς 'Ελλάδος*), ἀναγράφεται καί τό ὄνομα τοῦ ὑμνογράφου: *Γαβριήλ*· βλ. σχετικά Ν.'Α. Βέη, «'Η Μονὴ τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειριώτου καὶ ἡ 'Εκκλησιαστικὴ Κοινότης τῆς Παναγίας τῆς Ναυπακτιωτίσσης, ὁ 'Ιωάννης 'Απόκαυκος καὶ Κυριάκος ὁ ἐξ 'Αγκῶνος», *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 11 (1934/35), σ. 180-181.

35. Βλ. Δ.Ζ. Σοφιανοῦ, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων - Κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων*. Τόμ. Γ', *Τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς 'Αγίου Στεφάνου* ['Ακαδημία 'Αθηνῶν, Κέντρον 'Ερεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καί Νέου 'Ελληνισμοῦ], 'Αθῆναι 1986, σ. 21-23, ὅπου ἀναλυτική περιγραφή τοῦ κώδικα. Πρβλ. καί Μ. Χατζηδάκη, «Περὶ Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ νεώτερα», *'Ελληνικὰ* 25 (1972), σ. 310-312 καί πίν. 9, 10.

36. Βλ. Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικά*, τόμ. Α', σ. θ'· τόμ. Β', σ. 211· πρβλ. Ν.'Α. Βέη, *ὅ.π.*, σ. 342-343, σημ. 4.

37. Γ.Π. Κρέμος, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. ιβ'-κ'.

38. Βλ. Ν.'Α. Βέη, *ὅ.π.*, σ. 340.

39. Γ. Κρέμος, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. ι'-ια'. - Δυσμενή κριτική γιά τό τρίτομο ἔργο τοῦ Γ. Κρέμου δημοσίευσε ὁ γιατρός Λουκᾶς 'Αθαν. Μπάρλος, *'Ο Κρέμος ἐλεγχόμενος ἐν τῷ Κτιτορικῷ τῆς Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ* [χωρίς τοποχρονολογία, πιθανότατα 'Αθ. 1882], σ. 1-46. Ὅμως τό ἔργο τοῦ Κρέμου, παρά τήν παλαιότητά του, δέν ἔχει ξεπεραστεῖ ἀπό τό χρόνο καί παραμένει πάντοτε ἀφετηρία καί βασική πηγή γιά κάθε ἔρευνα πού σχετίζεται μέ τόν ὅσιο Λουκᾶ καί τή Μονή του.

40. Γ. Κρέμος, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. κε'-μγ'.

41. Βλ. γι' αὐτόν Μ. Γεδεών, *'Ο Ἄθως. 'Αναμνήσεις - Ἔγγραφα - Σημειώσεις*, 'Εν Κωνσταντινουπόλει 1885, σ. 74, 210-211.

42. Παράφραση σέ νεοελληνική γλώσσα τοῦ πολύ σύντομου Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, πού περιέχουν τά Μηναῖα τῆς 'Εκκλησίας, ἔχει περιλάβει ὁ Νικόδημος 'Αγιορείτης στό *Συναξαριστή* του (ἔκδ. Βενετίας 1819, τόμ. Β', σ. 111· ἔκδ. 'Αθηνῶν 1868, τόμ. Α', σ. 444).

43. Γ. Κρέμος, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. νγ'.

44. Πρβλ. καί 'Αρχιεπισκ. 'Αθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «'Ο ὅσιος Λουκᾶς ὁ νέος», *Θεολογία* 13 (1935), σ. 199.

45. Πρβλ. Γ. Κρέμο, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. νβ'-νγ'. Ν.'Α. Βέη, *ὅ.π.*, σ. 341· Χρυσ. Παπαδόπουλο, *ὅ.π.*, σ. 198-199.

46. Γ. Κρέμος, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. νδ'.

47. Νικοδήμου 'Αγιορείτου, *Συναξαριστὴς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ...*, Βενετία 1819, τόμ. Β', σ. 111, ὅπου σημ. 1: «Τὸν κατὰ πλάτος βίον αὐτοῦ [τοῦ ὁσίου Λουκᾶ] ὅρα εἰς τὸ Νέον 'Εκλόγιον, ὃν ἡ ἐμὴ ἀδυναμία μετέφρασεν ἀπὸ τὸν ἑλληνικόν, τὸν ὁποῖον κάλλιστα καὶ γλαφυρώτατα συνέγραψεν ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Μεταφραστής...» [=ἔκδ. 'Αθηνῶν 1868, τόμ. Α', σ. 444]. Τήν ἄποψη αὐτή τοῦ Νικόδημου 'Αγιορείτη ἀποδέχεται καί μεταφέρει στό *Συναξαριστή* του ὁ Κ.Χ. Δουκάκης, *ὅ.π.*, (Μήν Φεβρουάριος, 'Αθῆναι 1890, σ. 122, σημ. 2).

48. Γ. Κρέμος, *ὅ.π.*, τόμ. Α', σ. νβ'· Ν.'Α. Βέης, *ὅ.π.*, σ. 341· 'Αρχιεπίσκ. 'Αθηνῶν Χρυσόστ. Παπαδόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 198-199.

49. 'Αρχιμανδρ. Χριστοφόρου Ζώνα, *Βίος καὶ πολιτεία... Λουκᾶ τοῦ νέου τοῦ ἐν τῷ Στειρίῳ τῆς 'Ελλάδος...*, β' ἔκδ. (χ. τόπο) 1965, σ. 49.

50. Εὐστ. Γ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ Φωκίδος* [Βιβλιοθ. τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογ. 'Εταιρείας, ἀρ. 65], 'Εν 'Αθήναις 1970, σ. 1, σημ. 1.

51. Βλ. Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία 324-1071*, Ἐν Ἀθήναις 1977², σ. 365.

52. Ἡ ταύτιση τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στό Βίο τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, πρός τόν Κωνσταντίνο Ζ' εἶναι ἀσφαλής, γιατί στά χρόνια πού ζεῖ (α' μισό τοῦ Ι' αἱ.) ὁ ὅσιος κανένας ἄλλος αὐτοκράτορας δέν φέρει τό ὄνομα αὐτό.

53. G. Ostrogorsky, *Histoire de l'État Byzantin* (traduction franç. de J. Gouillard), Paris 1969, σ. 310 [= ἑλλην. μετάφρ. Ἰ. Παναγοπούλου, τόμ. Β', Ἀθήνα 1979, σ. 164]· Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία 324-1071*, σ. 376· Δ. Τσουγκαράκη, «Ἡ βυζαντινὴ Κρήτη», στό συλλογικό ἔργο *Κρήτη - Ἱστορία καὶ πολιτισμός*, τόμ. Α', Κρήτη 1987, σ. 358.

54. *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, ὅ.π., στ. 449-450.

55. Βλ. St. Runciman, *The Emperor Romanus Lecapenus and his Reign - A Study of Tenth-Century Byzantium*, Cambridge 1929, σ. 98 [= ἀνατύπ., Cambridge 1963]· τοῦ ἰδίου, *A History of the First Bulgarian Empire*, London 1930, σ. 180· *The Cambridge Medieval History - IV. The Byzantine Empire*. Part I: *Byzantium and its Neighbours*, Cambridge 1966, σ. 139 (ἀπό τόν H. Grégoire) καί 508-509 (ἀπό τόν D. Obolensky)· D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth - Eastern Europe 500-1453*, London 1971, σ. 113-118· Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία 324-1071*, Ἐν Ἀθήναις 1977², σ. 277-278· Αἰκατερίνης Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, τόμ. Β'₂, *867-1081*, Ἀθῆναι 1988, σ. 91-93.

56. Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικά*, τόμ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1880, σ. 24-26.

57. Γ.Π. Κρέμος, *ὅ.π.*, σ. 26.

58. Βλ. Ν.'Α. Βέη, «Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεὼν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας», *Ἑλληνικὰ* 1 (1928), σ. 340-341· τοῦ ἰδίου, «Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειριώτου καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Κοινότης τῆς Παναγίας τῆς Ναυπακτιωτίσσης, ὁ Ἰωάννης Ἀπόκαυκος καὶ Κυριάκος ὁ ἐξ Ἀγκῶνος», *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 11 (1934/35), σ. 179-180· Ἀρχιεπισκ. Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Ὁ ὅσιος Λουκᾶς ὁ νέος (896-953)», *Θεολογία* 13 (1935), σ. 193-223· M. Chatzidakis, "A propos de la date du fondateur de Saint-Luc", *Cahiers Archéologiques* 20 (1969), σ. 127 [= M. Chatzidakis, *Studies in Byzantine Art and Archaeology*, London 1972, XII, σ. 127]· Εὐστ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν Χρονικὸν τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ Φωκίδος*, Ἐν Ἀθήναις 1970, σ. 2-6.

59. Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Ζώνα, *Βίος καὶ πολιτεία... Λουκᾶ τοῦ νέου...*, β' ἐκδ. 1965 (χ. τόπο), σ. 60 (α' ἐκδ. Ἀθῆναι 1935).

60. Τά ὑπομνήματα καί σημειώματα αὐτά δημοσιεύονται ἀπό τόν Γ.Π. Κρέμο, *Φωκικά*, Α', σ. ιβ'-κ'. Πρβλ. καί Ν.'Α. Βέη, *ὅ.π.*, σ. 345-348.

61. K. Hopf, *Geschichte Griechenlands im Mittelalter*, Leipzig 1867, τόμ. Α', σ. 134.

62. G. Hertzberg, *Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zur Gegenwart*, τόμ. Α', Gotha 1876, σ. 270 [= ἑλλην. μετάφρ. Π. Καρολίδου, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1906, σ. 363].

63. Ch. Diehl, *L'église et les mosaïques du couvent de Saint-Luc en Phocide*, Paris 1889, σ. 2.

64. F. Gregorovius, *Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter*, τόμ. Α', Stuttgart 1889, σ. 144 [= ἑλλην. μετάφρ. Σπ. Λάμπρου, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1904, σ. 211].

65. R. Schultz - S. Barnsley, *The Monastery of Saint Luke of Stiris in Phocis and the Dependent Monastery of Saint Nicolas in the Fields near Scripou in Beotia*, London 1901, σ. 3.

66. Γιά τίς διάφορες αὐτές λανθασμένες χρονολογίες βλ. Ν.'Α. Βέη, περ. *Ἑλληνικὰ* 1 (1928), σ. 340-341.

67. Λ.Α. Μπάρλου, *Ὁ Κρέμος ἐλεγχόμενος ἐν τῷ κτιτορικῷ τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ*, [φυλλάδιο χωρὶς τόπο καὶ χρόνο ἐκδόσεως, πιθανὸν τὸ 1882], σ. 1-46, κυρίως σ. 9.

68. Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικά*, Α', σ. 119.

69. Γ.Π. Κρέμος, *ὅ.π.*, σ. 12, 17, 25, 79, 85, 101, 102, 108, 116.

70. Βλ. Ν.'Α. Βέη, «Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεών», *ὅ.π.*, σ. 353· πρβλ. Κ. Ἀμάντου, «Παρατηρήσεις τινὲς εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Γεωγραφίαν», *Ἐπετ. Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν* 1 (1924), σ. 43 [= τοῦ ἰδίου, *Γλωσσικὰ μελετήματα*, Ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 253-254].

71. Βλ. Εὐστ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ Φωκίδος*, σ. 1-2, σημ. 2, ὅπου γίνεται λόγος ἀόριστα καί γενικά γιά προγόνους τοῦ ὁσίου.

72. Εὐστ. Στίκας, *ὅ.π.*

73. V. Christides, "The Raids of the Moslems of Crete in the Aegean Sea: Piracy and Conquest", *Byzantion* 51 (1981), σ. 87-88.

74. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, *Ἡ ἅλωσις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν*, Ἀθῆναι 1934, σ. 131-132.

75. K. Setton, "On the Raids of the Moslems in the Aegean the Ninth and Tenth Centuries and their Alleged Occupation of Athens", *American Journal of Archaeology* 58 (1954), σ. 314.

76. Εἶναι ἡ τελευταία φορά πού μνημονεύεται ἐδῶ ἀπό τό βιογράφο ἡ μητέρα τοῦ ὁσίου. Ἄγνωστο τί ἀπέγινε μετά. Πέθανε σύντομα ἤ ὁ Λουκᾶς ὡς μοναχός ἔπαυσε νά ἔχει σχέσεις μαζί της; Πιθανότερο τό πρῶτο, ἀφοῦ ὁ Λουκᾶς διατηροῦσε στενή ἐπαφή μέ τήν ἀδελφή του Καλή (§37, 63), ἡ ὁποία βέβαια ἦταν κι αὐτή μοναχή.

77. Εἶναι συνηθισμένη ἡ χρήση ἀπό τούς βυζαντινούς συγγραφεῖς τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος *Σκύθης* ἀντί *Βούλγαρος*· βλ. πρόχειρα Λέοντα Διάκονο (ἔκδ. Βόννης 1828), σ. 123, ὅπου σχετικά μέ τόν Συμεών τῶν Βουλγάρων ἀναγράφονται τά ἑξῆς: *Εἰς ἀπόνοιάν τε τὴν Σκυθικὴν καὶ συνήθη ἐπαρθείς, αὐτοκράτορα ἑαυτὸν ἀνακηρύττειν Ῥωμαίοις ἐκέλευεν. Οἱ δὲ τὴν ὕπαιθρον ἀλαζονείαν καὶ ὕβριν τοῦ Σκύθου μὴ φέροντες, τὰ ὅπλα κινεῖν κατ' αὐτοῦ ἔγνωσαν.*

78. Γιά τίς διαπραγματεύσεις εἰρήνης τοῦ Συμεών μέ τούς Βυζαντινούς βλ. Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία 324-1071*, Ἐν Ἀθήναις 1977², σ. 268-272, ὅπου καί ἡ σχετική βιβλιογραφία· βλ. καί Αἰκατερί-

νης Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, τόμ. B_2, *867-1081*,
'Αθῆναι 1988, σ. 61-64.
79. Βλ. Ch. Diehl, *Choses et gens de Byzance*, Paris 1926, σ. 3-4· Ν.'Α.
Βέη, «Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεών...», *'Ελλη-*
νικὰ 1 (1928), σ. 347-348, 357· 'Αρχιεπ. 'Αθηνῶν Χρυσοστόμου
Παπαδοπούλου, «'Ο ὅσιος Λουκᾶς ὁ νέος (896-953)», *Θεολογία* 13
(1935), σ. 208· 'Αρχιμ. Χριστοφόρου Ζώνα, *Βίος καὶ πολιτεία...*
Λουκᾶ τοῦ νέου..., 1965, σ. 59, 60 (α´ ἔκδ. 'Αθῆναι 1935)· Εὐστ. Στίκα,
Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ Φωκίδος, 'Εν
'Αθήναις 1970, σ. 2.
80. G. Ostrogorsky, *Histoire de l'État Byzantin*, traduction franç. de J.
Gouillard, Paris 1969, σ. 289 [=ἑλλην. μετάφρ., τόμ. Β´, 'Αθήνα 1979, σ.
140]· Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία 324-1071*, 'Εν 'Αθήναις
1977², σ. 272-273· 'Ι.Ε. Καραγιαννοπούλου, *Ἱστορία Βυζαντινοῦ*
Κράτους, τόμ. Β´, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 349· Αἰκατ. Χριστοφιλο-
πούλου, *ὅ.π.*, σ. 86-87.
Γιά τή μάχη στήν 'Αγχίαλο καί τή σύγκρουση στούς Κατασύρτες βλ. τήν
εἰδική μελέτη τῆς Μάρθας Γρηγορίου-'Ιωαννίδου, «'Η βυζαντινο-
βουλγαρικὴ σύγκρουση στοὺς Κατασύρτες (917)», *'Επιστημονικὴ 'Επε-*
τηρίδα τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς 'Αριστοτ. Παν/μίου Θεσσαλονίκης 21
(1983), σ. 123-148. Γιά τό ἀποτέλεσμα τῆς σύγκρουσης στούς Κατασύρτες
ὑπάρχουν δύο ἀντικρουόμενες ἀπόψεις. Ἔτσι ὁ σύγχρονος πρός τά
γεγονότα Συνεχιστής τοῦ Θεοφάνη 390.15-21 (ἔκδ. Βόννης) καί ἡ
ὁμάδα πού τόν ἀκολουθεῖ (Συνεχιστής Γεωργίου Μοναχοῦ
882.21-883.5, Ψευδο-Συμεών 725.4-8 καί Λέων Γραμματικός
296.12-19, ἔκδ. Βόννης) παρουσιάζουν τή σύγκρουση στούς Κατασύρτες
ὡς ἧττα τῶν Βυζαντινῶν. 'Αντίθετα, δύο μεταγενέστερες πηγές, ὁ 'Ιω.
Σκυλίτζης 205.45-57 (ἔκδ. Ι. Thurn) καί ὁ 'Ιω. Ζωναρᾶς III, 466.1-4
(ἔκδ. Βόννης), παρουσιάζουν τή βυζαντινοβουλγαρική αὐτή σύγκρουση ὡς
ἧττα τῶν Βουλγάρων. Οἱ ἱστορικοί ἔχουν ἀποδεχθεῖ μέχρι σήμερα τήν
πρώτη ἐκδοχή, τῆς ἥττας τῶν Βυζαντινῶν· τή δεύτερη ἐκδοχή υἱοθετεῖ καί
ὑποστηρίζει ἡ Μάρθα Γρηγορίου-'Ιωαννίδου, *ὅ.π.* (κυρίως σ. 145-
148).
81. Σωστά τοποθετεῖ τήν προέλαση τοῦ Συμεών ὥς τόν Κορινθιακό
Κόλπο τό ἔτος 918 ὁ G. Ostrogorsky, *ὅ.π.*, σ. 290 [= ἑλλην. μετάφρ.,
ὅ.π., σ. 140 καί 300 σημ. 150]. Τήν ἄποψη αὐτή τοῦ Ostrogorsky δέχονται ὁ
Κ.'Ι. Ἄμαντος, *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*, τόμ. Β´, *867-1204*
μ.Χ., 'Αθῆναι 1957² [= ἀνατύπ. 1977], σ. 62, ἡ G. Da Costa-Louillet,
"Saints de Grèce aux VIIIe, IXe et Xe siècles", *Byzantion* 31 (1961), σ. 337,
σημ. 1 καί ἡ Μάρθα Γρηγορίου-'Ιωαννίδου, *ὅ.π.*, σ. 144-145. 'Ως
πιθανή δέχονται τή χρονολογία 918 ὁ D. Obolensky, *The Byzantine*
Commonwealth – Eastern Europe 500-1453, London 1971, σ. 111 καί ὁ Δ.'Α.
Ζακυθηνός, *ὅ.π.*, σ. 273. 'Ο St. Runciman, ἀποκρούοντας παλαιότερα
τή χρονολογία 917 ὡς λανθασμένη, ἀντιπροτείνει τήν ἐπίσης λανθασμένη
χρονολογία τῆς βουλγαρικῆς αὐτῆς ἐπιδρομῆς 916· βλ. St. Runciman,

The Emperor Romanus Lecapenus and his Reign, Cambridge 1929 [= ἀνατύπ. 1963], σ. 84· τοῦ ἴδιου, *A History of the First Bulgarian Empire*, London 1930, σ. 159. Λανθασμένη, τέλος, εἶναι καί ἡ χρονολογία 920, πού δέχεται γιά τή βουλγαρική ἐπιδρομή στά παράλια τῆς Φωκίδας ὁ V. Zlatarski, *Istorija na Bûlgarskata Dûrzhava prez srednite vekove*, I, 2, Sofia 1927, σ. 405.

82. 'Ο Λέων Ϛ´ ὁ Σοφός (886-912) στά *Τακτικά* του, ἀναφερόμενος στούς Οὔγγρους πού στρατολόγησε ἡ βυζαντινή διπλωματία ἐναντίον τῶν Βουλγάρων τοῦ Συμεών, κατά τόν πρῶτο βουλγαρικό πόλεμο τοῦ 894, σημειώνει: *Τούρκους* [=Οὔγγρους] *ἡ θεία πρόνοια ἀντὶ Ῥωμαίων ἐστράτευσεν* (J. Migne, P.G. 107, στ. 956). Γιά τό ἴδιο γεγονός ὁ 'Ιωάννης Σκυλίτζης (*Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum*, ἔκδ. Io. Thurn, Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Berolinensis, Berolini 1973, σ. 176) γράφει: *ὁ βασιλεὺς... Νικήταν πατρίκιον... διὰ τοῦ Ἴστρου πρὸς τοὺς Τούρκους, τοὺς καὶ Οὔγγρους καλουμένους, ἀπέστειλεν*. 'Ο 'Ιωάννης Ζωναρᾶς (ΙϚ´, 27, 13, τόμ. Γ´, ἔκδ. Βόννης, σ. 512-513), ἀναφερόμενος σέ ἐπιστολή τοῦ ἔτους 967 τοῦ Νικηφόρου Β´ Φωκᾶ (963-969) πρός τόν τσάρο τῶν Βουλγάρων Πέτρο, γράφει: *Τῶν δὲ Τούρκων, τῶν Οὔγγρων δηλαδή, τὰ Θρακῷα ληιζομένων, τῷ Βουλγαρίας ἔγραψεν ἄρχοντι ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος μὴ παραχωρεῖν αὐτοῖς διαβαίνειν τὸν Ἴστρον καὶ τῇ Ῥωμαίων λυμαίνεσθαι*. 'Εξάλλου, γύρω στό 948, ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος (2 Φεβρ. 933 - 27 Φεβρ. 956) χειροτόνησε ἐπίσκοπο *Τουρκίας*, δηλαδή Οὐγγαρίας, τό μοναχό 'Ιερόθεο ('Ιω. Σκυλίτζης, *ὅ.π.*, σ. 239). Βλ. καί Gy. Moravcsik, "Hungary and Byzantium in the Middle Ages", *The Cambridge Medieval History*. IV: *The Byzantine Empire*— Part I: *Byzantium and its Neighbours*, Cambridge 1966, σ. 566-572· D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth – Eastern Europe 500-1453*, London 1971, σ. 153-156· Αἰκατερίνης Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, τόμ. B'_2, *867-1081*, 'Αθῆναι 1988, σ. 54-56.

83. Fr. Dölger, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453*, I, München 1924, σ. 79 ἀρ. 640.

84. Βλ. Δ.'Α. Ζακυθηνό, *ὅ.π.*, σ. 287.

85. Βλ. Ν.'Α. Βέη, *ὅ.π.*, σ. 341-342· 'Αρχιεπ. 'Αθηνῶν Χρυσόστ. Παπαδόπουλο, *ὅ.π.*, σ. 211-212· G. Da Costa-Louillet, *ὅ.π.*, σ. 339. 'Ο Γ. Κρέμος, *Φωκικά*, Β´, 'Εν 'Αθήναις 1880, σ. 227, σωστά καθορίζει τή χρονολογία τῆς ἐπιδρομῆς στό ἔτος 943, ταυτίζει ὅμως λανθασμένα τούς «Τούρκους» μέ Σαρακηνούς. 'Ο Σπ. Λάμπρος, *Αἱ 'Αθῆναι περὶ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος*, 'Αθήνησι 1878, σ. 13-14, εἶχε δεχθεῖ, γιά τήν ἐπιδρομή, τή λανθασμένη χρονολογία 936. Λανθασμένα, τέλος, καί ὁ Εὐστ. Στίκας, *ὅ.π.*, σ. 3, τοποθετεῖ τή διαμονή τοῦ ὁσίου Λουκᾶ στόν 'Αμπελώνα κατά τά ἔτη 942-945, ἀντί 943-946, ἀφοῦ ἡ οὐγγρική ἐπιδρομή ἔγινε τό 943.

86. Γιά τό θέμα 'Ελλάδος, τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος στρατηγός ἀναφέρεται τό 695, βλ. Δ.'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, σ. 148, 340.

87. Βλ. 'Αρχιεπ. 'Αθηνῶν Χρυσόστομο Παπαδόπουλο, *ὅ.π.*, σ. 213· Εὐστ. Στίκα, *ὅ.π.*, σ. 6· Théano Chatzidakis-Bacharas, *Les*

peintures murales de Hosios Loukas – Les chapelles occidentales [Τετράδια Χριστιαν. 'Αρχαιολογίας καί Τέχνης ἀρ. 2], Athènes 1982, σ. 185.

88. Στούς τελευταίους χρόνους τοῦ Λέοντα ς΄ τοῦ Σοφοῦ (886-912) μνημονεύονται (Συνεχ. Θεοφ., ἔκδ. Βόννης, σ. 374, 27) οἱ ἀδελφοί Λέων καί Πόθος 'Αργυρός, *τῇ τοῦ μαγλαβίτου ἀξίᾳ τετιμημένοι*, γιοί τοῦ πατρικίου καί ὑποστρατήγου τῶν 'Ανατολικῶν Εὐσταθίου 'Αργυροῦ (Συνεχ. Θεοφ., σ. 368, 22) καί ἐγγονοί τοῦ τουρμάρχη Λέοντα 'Αργυροῦ· γι' αὐτούς βλ. καί Κ. 'Ι. 'Αμάντου, *'Ιστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*, τόμ. Β', *867-1204*, 'Αθῆναι 1957² [=ἀνατύπ. 1977], σ. 387. Κατά τήν εἰσβολή τῶν Βουλγάρων τοῦ Συμεών τό 922 (Δ. 'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ 'Ιστορία*, σ. 274) ὁ Λέων καί ὁ Πόθος οἱ 'Αργυροί πολέμησαν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ἀπό τούς ὁποίους ἡττήθηκαν καί μόλις κατόρθωσαν νά διασωθοῦν ('Ιω. Σκυλίτζης, ἔκδ. Βερολίνου 1973, σ. 214, 4· 215, 6). Γιά τόν Πόθο 'Αργυρό, ἀδελφό τοῦ Λέοντα, βλ. καί Κ.Μ. Κωνσταντοπούλου, «'Ο κατεπάνω 'Ιταλίας Πόθος 'Αργυρός», *Βυζαντὶς* 2 (1911/12), σ. 397-403 (ὁ σ. διακρίνει τόν ὁμώνυμο κατεπάνω τῆς 'Ιταλίας τῶν ἐτῶν 1032-1034 ἀπό τόν Πόθο 'Αργυρό τοῦ α΄ μισοῦ τοῦ Ι΄ αἰ.). 'Ο 'Αρχιεπ. 'Αθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 213 καί ὁ Εὐστ. Στίκας, *ὅ.π.*, σ. 6, θεωροῦν λανθασμένα ὅτι ὁ Πόθος 'Αργυρός ἦταν γιός καί ὄχι ἀδελφός τοῦ Λέοντα 'Αργυροῦ.

89. Συνεχ. Θεοφ., ἔκδ. Βόννης, σ. 462-463, 47.

90. Δ. 'Α. Ζακυθηνοῦ, *Βυζαντινὴ 'Ιστορία*, σ. 287· 'Ι.Ε. Καραγιαννοπούλου, *'Ιστορία Βυζαντινοῦ Κράτους*, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη 1981, σ. 378.

91. Εὐστ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ Φωκίδος*, σ. ι΄, 147-195 (κυρίως σ. 178 καί 194)· τοῦ ἴδιου, *'Ο κτίτωρ τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ* [Βιβλ. τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολ. 'Εταιρείας ἀριθ. 80], 'Εν 'Αθήναις 1974-75, σ. 1-4· Μ. Χατζηδάκη, «Περὶ Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ νεώτερα», *'Ελληνικὰ* 25 (1972), σ. 304. Οἱ R. Schultz - S. Barnsley, *The Monastery of Saint Luke of Stiris in Phocis*, London 1901, σ. 21-22, ταυτίζουν σωστά τό σημερινό ναό τῆς Θεοτόκου μέ τόν παλαιό ναό τῆς 'Αγίας Βαρβάρας, πού χρηματοδότησε καί ἔκτισε ὁ στρατηγός Κρηνίτης, δέχονται ὅμως λανθασμένα ὅτι ὁ ναός τῆς Θεοτόκου κτίστηκε ἀργότερα στήν ἀρχική θέση τοῦ ναοῦ τῆς 'Αγίας Βαρβάρας, πού λόγω φθορᾶς κατεδαφίστηκε. Γιά τή γλυπτή διακόσμηση τοῦ ναοῦ αὐτοῦ βλ. Λασκαρίνας Μπούρα, *'Ο γλυπτὸς διάκοσμος τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας στὸ μοναστήρι τοῦ 'Οσίου Λουκᾶ* [Βιβλιοθ. τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολ. 'Εταιρείας ἀριθ. 95], 'Αθῆναι 1980. Πρβλ. καί Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικά*, τόμ. Β', σ. 198-201· D.I. Pallas, "Zur Topographie und Chronologie von Hosios Lukas: Eine kritische Übersicht", *Byzantinische Zeitschrift* 78 (1985), σ. 94-107.

92. Εὐστ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικόν...*, σ. 6-7, 178, 194· τοῦ ἴδιου, *'Ο κτίτωρ...*, σ. 1, 4.

93. Βλ. 'Αρχιεπ. 'Αθηνῶν Χρυσόστ. Παπαδόπουλο, *ὅ.π.*, σ. 214-

215· Εὐστ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικόν...*, σ. 6· πρβλ. 'Α. Ξυγγοπούλου, «'Η τοιχογραφία τοῦ 'Ιησοῦ τοῦ Ναυῆ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ 'Οσίου Λουκᾶ», *Δελτίον Χριστιαν. 'Αρχαιολ. 'Εταιρείας*, Δ', τόμ. 7 (1973/4), σ. 132.

94. Δ. 'Α. Ζακυθηνοῦ, *Οἱ Σλάβοι ἐν 'Ελλάδι - Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεσαιωνικοῦ 'Ελληνισμοῦ*, 'Αθῆναι 1945, σ. 52-53· τοῦ ἴδιου, *Βυζαντινὴ 'Ιστορία*, σ. 281.

95. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, *Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν (De administrando Imperio)*, ἔκδ. Βόννης, κεφ. ν', σ. 222-223. Βλ. καί N. Adontz, "Les Taronites en Armenie et à Byzance", *Byzantion* 10 (1935), σ. 536-537, ὅπου λόγος γιά τό στρατηγό Πελοποννήσου Κρηνίτη 'Αροτρᾶ.

96. Πορφυρογέννητος, *ὅ.π.*, σ. 222, 223. Γιά τούς Μηλιγγούς καί 'Εζερίτες τοῦ Ταϋγέτου βλ. καί Μιχαήλ Σ. Κορδώση, «'Η σλαβικὴ ἐποίκηση στὴν Πελοπόννησο μὲ βάση τὰ σλαβικὰ τοπωνύμια», *Δωδώνη* ['Επιστημ. 'Επετηρίδα τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς τοῦ Παν/μίου 'Ιωαννίνων], 10 (1981), σ. 414-416.

97. 'Επιφυλάξεις γιά τήν ταύτιση τῶν δύο Κρηνιτῶν ἔχει διατυπώσει ὁ R.J.H. Jenkins, "The Date of the Slav Revolt in Peloponnese under Romanus I", *Late and Medieval Studies in Honor of A.M. Friend, Jr.*, Princeton 1955, σ. 209-211· πρβλ. τοῦ ἴδιου, *Constantine Porphyrogenitus, De Administrando Imperio*, τόμ. Β', *Commentary*, London 1962, σ. 186· G. Da Costa-Louillet, στό περ. *Byzantion* 31 (1961), σ. 340, σημ. 1.

98. Γ.Π. Κρέμου, *Φωκικά*, Β', σ. 192-198.

99. Τήν ἄποψη αὐτή, πού εἶναι καί ἡ σωστή, ὑποστήριξε ὁ Μ. Χατζηδάκης, στηριζόμενος σέ μαρτυρίες αὐθεντικῶν ὑμνογραφικῶν κειμένων τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, συγχρόνων πρός τήν ἀνέγερση τοῦ νέου καθολικοῦ· βλ. γι' αὐτό M. Chatzidakis, "À propos de la date et du fondateur de Saint-Luc", *Cahiers Archéologiques* 19 (1969), σ. 127-150 [= M. Chatzidakis, *Studies in Byzantine Art and Archaeology*, London 1972, ἀρ. XII, σ. 127-150]· τοῦ ἴδιου, «Περὶ Μονῆς 'Οσίου Λουκᾶ Νεώτερα», *'Ελληνικὰ* 25 (1972), σ. 298-301, 309-313, πίν. 7-10· τοῦ ἴδιου, "Précisions sur le fondateur de Saint-Luc", *Cahiers Archéologiques* 22 (1972), σ. 87-88. 'Ο ἡγούμενος Φιλόθεος εἶναι αὐτός πού ὀργάνωσε τήν ἀνακομιδή τῶν λειψάνων τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἀπό τόν ἀρχικό τάφο, κάτω στήν κρύπτη, στή νέα λάρνακα, ἐπάνω, στό καινούργιο καθολικό, πού μέ δική του πρωτοβουλία ἀνεγέρθηκε. 'Ο Φιλόθεος παριστάνεται σέ τοιχογραφία τοῦ 11ου αἰ. στό ΒΑ παρεκκλήσιο, καί δύο φορές σέ τοιχογραφίες τῆς ἴδιας ἐποχῆς στήν κρύπτη (βλ. Μ. Χατζηδάκη, περ. *'Ελληνικὰ* 25, 1972, σ. 298-299, πίν. 7-8). Διαφορετική ἄποψη ὡς πρός τόν κτίτορα τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς ἔχει διατυπώσει ὁ Εὐστ. Στίκας, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ κτίτορα τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Θ' τόν Μονομάχο (1042-1055), στηριζόμενος σέ δύο σημειώματα τοῦ Κυριακοῦ τοῦ 'Αγκωνίτη, ὁ ὁποῖος

τόν Μάρτιο τοῦ 1436 ἐπισκέφτηκε τή Μονή τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ· βλ. Εὐστ. Στίκα, *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ Φωκίδος*, σ. 13-16, 34-36, 244-258· τοῦ ἴδιου, *Ὁ κτίτωρ τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ*, Ἐν Ἀθήναις 1974-75.

Β΄
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΤΟΥ «ΒΙΟΥ» ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ

Κώδ. 150 Μ. Βαρλαάμ Μετεώρων (ΙϚ´ αἰ.), φ. 49ν. Βίος ὁσίου Λουκᾶ.

Βίος καί πολιτεία καί διήγηση μερικῶν θαυμάτων τοῦ ὁσίου πατρός καί θαυματουργοῦ Λουκᾶ τοῦ νέου τοῦ Στειριώτη

1. Ἀληθινά, αἰτία τοῦ ἐνάρετου βίου καί τῆς ἄσκησης τῆς ἀρετῆς δέν ὑπῆρξε μιά ὁρισμένη ἐποχή, παρά μόνο ἡ ἐλεύθερη γνώμη τοῦ καθενός καί ἡ προαίρεση πού ἀγαπάει τά ἀγαθά ἔργα. Καί τό πράγμα αὐτό ἀποδεικνύεται βέβαια καί ἀπό πολλούς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι πρίν ἀπό λίγα χρόνια ἐπέδειξαν στούς πολλούς ἕναν τρόπο ζωῆς ὑποδειγματικό καί δυσκολονόητο καί καθόλου δέν ὑπολείπονται ἤ ἐλάχιστα μόνο ἀπό τούς παλαιούς καί πολυθαύμαστους ἄνδρες. Ὅμως γίνεται περισσότερο ἐμφανές καί ἀπό τόν Λουκᾶ πού σήμερα ἑορτάζομε. Τόν Λουκᾶ, πού ὁ ἴδιος μέν προσπάθησε νά ζήσει ἀπαρατήρητος καί νά ἀποκρύψει τό βίο του, πού τόν λαμπρύνει τό πλούσιο φῶς τῆς ἀρετῆς, ἀλλά ἔγινε τόσο γνωστός σχεδόν σέ ὅλους, ὅσο ἄξιζε σέ κάποιον πού ζοῦσε κατ' αὐτό τόν τρόπο, μέ γνώμονα τήν ἀλήθεια. Αὐτός, ἀπό τό θάνατο τοῦ ὁποίου δέν ἔχει περάσει πολύς καιρός καί ἔτσι τόν γνώρισαν πολύ καλά καί μέ προσωπική ἐπαφή πολλοί, ἀρκετοί ἀπό τούς ὁποίους ζοῦν ἀκόμη σήμερα, ὄχι μόνο γέροι ἀλλά καί νέοι, ἐπιβεβαίωσε (μέ τόν τρόπο ζωῆς του) καί τῶν παλαιῶν τήν ἀρετή, πού εἶχε ἀρχίσει σχεδόν νά ἀμφισβητεῖται· ἐπί πλέον ἔδειξε ὅτι πολλοί δέν κατορθώνουν νά φθάσουν στήν ἀρετή ὄχι ἐξαιτίας τῆς φυσικῆς τραχύτητας καί ἀνωμαλίας τοῦ δρόμου πού ὁδηγεῖ ἐκεῖ, ἀλλά μᾶλλον ἀπό τή δική τους θέληση καί προαίρεση,

ἀφοῦ, γιά λόγους ψυχικῆς ἀδυναμίας καί μαλθακότητας, παραιτοῦνται ἀπό τά καλά ἀλλά κοπιαστικά ἔργα. Τά κατορθώματα καί οἱ πράξεις τοῦ Λουκᾶ εἶναι τόσο ἀγαπητά σέ ὅλους καί προκαλοῦν εὐχαρίστηση, ὥστε καί μόνη ἡ ἀναφορά στή μνήμη του εἶναι ἱκανή νά ζεστάνει τήν ψυχή τοῦ χριστιανοῦ καί νά τή γεμίσει μέ εὐφροσύνη. Εἶναι λοιπόν καλό γιά ὅλους νά μάθουν γι' αὐτόν, ποιά εἶναι ἡ καταγωγή του, ποιά ἡ ζωή του καί ποιά τά χαρίσματα πού ἀξιώθηκε νά λάβει ἀπό τό ἅγιο πνεῦμα. Διότι αὐτό θά γίνει ὄχι μόνο γιά εὐχαρίστηση, ἀλλά καί γιά μεγάλο ψυχικό κέρδος καί ὠφέλεια.

2. Αὐτός λοιπόν ὁ Λουκᾶς, ὁ καλός σέ ὅλα του καί μεγάλος, εἶναι γέννημα τῆς 'Ελλάδος [= τῆς Φωκίδος] ἤ, γιά νά ποῦμε καλύτερα, στόλισμά της καί μάλιστα καί περιπόθητο ἀγλάισμα, θά προσθέσω δέ ἀκόμη καί στεφάνι δόξας (γι' αὐτήν). Γιατί δέν φάνηκε ἀχάριστος πρός τή γενέτειρά του, ἀλλά, ἀντίθετα, τήν ἀντάμειψε μέ πολύ καλά καί σπουδαῖα κατορθώματα, πού ἀποτελοῦν αἰτία γιά καύχηση. Οἱ πρόγονοί του βέβαια κατάγονταν ἀπό τό νησί τῆς Αἴγινας, τῆς Αἴγινας πού βρίσκεται στή θάλασσα τοῦ Αἰγαίου. Αὐτοί, ἐπειδή δέν μποροῦσαν νά ὑποφέρουν τίς συνεχεῖς ἐπιδρομές τῶν 'Αγαρηνῶν, καί οἱ ἴδιοι καί ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ, ἀφοῦ ἀναγκαστικά ἐγκατέλειψαν τό ἀγαπημένο χῶμα τῆς πατρίδας τους, ἔγιναν μετανάστες καί διασκορπίστηκαν ὁ καθένας τους σέ διάφορες πόλεις, σάν νά προτίμησαν τή μητρυιά ἀπό τήν κανονική τους μητέρα. Καί ἄλλοι ἀπ' αὐτούς ἔφθασαν στή χώρα τοῦ Κέκροπα (στήν 'Αττική), ἄλλοι στοῦ Πέλοπα (στήν Πελοπόννησο), ἄλλοι στοῦ Κάδμου (στίς Θῆβες) καί ἄλλοι σέ ἄλλες περιοχές, ὅπου καί ἀναγκάζονταν νά ἐγκαταστήσουν τό νοικοκυριό τους.

3. Οἱ πρόγονοι λοιπόν τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, ἀφοῦ ἔφθασαν στήν ἐπαρχία τῆς Φωκίδος, πιό συγκεκριμένα τοῦ Χρυσοῦ, κοντά σ' ἕνα παραθαλάσσιο βουνό, πού ὀνομαζόταν τοῦ 'Ιωάννου, ἔστησαν ἐκεῖ τίς σκηνές τῆς μετοικεσίας τους. 'Αλλά ἐπειδή ἐκεῖνο τόν καιρό -γιά κρίματα πού γνωρίζει αὐτός τοῦ ὁποίου τά κρίματα εἶναι ἄβυσσος ὁλόκληρη- οἱ

ἀπόγονοι τοῦ 'Ισμαήλ (οἱ Ἄραβες), κυρίαρχοι στίς θάλασσες, ἐπιχειροῦσαν πειρατικές ἐπιδρομές σέ ὅλους τούς κόλπους, τίς παραλίες καί τίς ἀκτές καί, ἀλίμονο! προσέβαλλαν ἤδη καί τό μέρος ἐκεῖνο, οἱ προπάτορες τοῦ Λουκᾶ βρέθηκαν πάλι στήν ἀνάγκη νά ἀποχωρήσουν καί ἀπό ἐκεῖ. Πῆγαν λοιπόν καί κατοίκησαν σέ κάποιο λιμένα, εὐάερο καί γαλήνιο, πού ὀνομαζόταν Βαθύς. 'Εκεῖ, ἀφοῦ παρέμειναν γιά ὄχι μικρό χρονικό διάστημα, ἀξιώθηκαν νά γεννήσουν τόν πατέρα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ· καί, τιμώντας τό παιδί αὐτό μέ τό ὄνομα τοῦ πρώτου ἀπό τούς μάρτυρες (τοῦ Στεφάνου), τοῦ προσέφεραν καί ἀγωγή ἀντάξια τοῦ ὀνόματός του. Καί πάλι ὅμως μετοίκησαν ἀπό ἐκεῖ -διότι κάποιο θεϊκό νεῦμα τούς καλοῦσε- σέ μιά κώμη, πού ὀνομαζόταν Καστόριον, ὅπου καί ἐγκαταστάθηκαν. Ἔτσι σταμάτησαν γιά λίγο τήν περιπλάνησή τους καί νόμισαν πώς βρῆκαν ἐπί τέλους ἀνάπαυλα καί παρηγοριά ἀπό τό νά γυρίζουν ἐδῶ κι ἐκεῖ σάν ξένοι· πράγμα πού ἀκριβῶς συνέβη, ἄν καί ὄχι ἀμέσως τότε, ὅμως μετά ἀπό λίγο χρόνο. Διότι ὁ Θεός πού συγξενιτεύθηκε μέ τόν 'Ιακώβ καί τόν ἔκανε πλούσιο ἀπό φτωχό καί τόν βοήθησε νά ἐπιστρέψει στή χώρα του μέ πολλά βόδια καί πρόβατα, αὐτόν πού μέ τή ράβδο του μόνο εἶχε περάσει τό ρεῖθρο τοῦ 'Ιορδάνη, ὁ ἴδιος Θεός βέβαια εὐλόγησε καί τά κοπάδια καί τήν ὑπόλοιπη περιουσία τῶν προγόνων τοῦ Λουκᾶ καί βοήθησε νά αὐξηθοῦν καί νά προοδεύσουν. Ἔτσι αὐτοί ὄχι μόνο δέν φαίνονταν φτωχότεροι ἀπό κανένα, ἀλλά καί ξεπέρασαν κατά πολύ στά πλούτη τούς ντόπιους, ὥστε νά τούς ταιριάζει ἀκριβῶς ὁ λόγος τοῦ 'Ιώβ, «ὅτι ἦσαν εὐτυχισμένοι καί δυνατοί καί ὁ Κύριος ἐνδιαφερόταν καί φρόντιζε γιά τόν οἶκο τους».

4. 'Αλλά καί ἐδῶ πάλι ὁ ὀφθαλμός τοῦ φθόνου δέν μπόρεσε νά ἀνεχθεῖ τήν εὐτυχία τῶν προγόνων τοῦ Λουκᾶ καί γέννησε φανερή ζηλοτυπία στίς ψυχές τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, ὅπως ἀκριβῶς παλαιότερα ἐξώθησε τούς Αἰγυπτίους ἐναντίον τῶν 'Ισραηλιτῶν. Οἱ ντόπιοι λοιπόν, παρακινούμενοι ἀπό τό πονηρό πνεῦμα καί μήν μπορώντας οὔτε κάν νά τούς ἀντικρίσουν, τούς ἔδιωχναν βίαια καί προσπα-

θοῦσαν νά τούς ἀπομακρύνουν ἀπό τή περιοχή τους ὡς ξένους καί νεοφερμένους. Ἔτσι, χριστιανοί αὐτοί, στενοχωροῦσαν καί ζητοῦσαν νά ἐκδιώξουν ἐκείνους πού δέν εἶχαν διαπράξει κανένα ἀδίκημα, ἐνεργώντας μέ τρόπο ὅμοιο πρός τούς εἰδωλολάτρες. Ποιό κακό ὑπῆρχε πού δέν τό ἔκαναν;

5. Ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὁ πάππος τοῦ Λουκᾶ, πού βρέθηκε σέ φοβερά δύσκολη θέση καί οὔτε εἶχε χαρακτήρα τέτοιο ὥστε νά φέρνει ἀντιρρήσεις καί νά διαπληκτίζεται, οὔτε πάλι ἤθελε νά τρέχει ἀπό χώρα σέ χώρα καί νά ἐκδιώκεται καί νά ἀποπέμπεται ἀπό ὁποιονδήποτε μέ τό μαστίγιο, σάν τούς δραπέτες, ἀναχώρησε χωρίς καθυστέρηση γιά τή Βασιλεύουσα, ἔχοντας τό θάρρος του σέ κανέναν ἄλλο, παρά μόνο στή βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Μέ τέτοιο λοιπόν ὁδηγό, ἀφοῦ διήνυσε ὁμαλά καί χωρίς δυσκολίες τήν πορεία πρός τήν Κωνσταντινούπολη, παρουσιάστηκε ἀμέσως σ' αὐτόν πού τότε κρατοῦσε εὐσεβῶς τά σκῆπτρα τῆς βασιλείας. Ἀφοῦ διευκρίνισε στόν αὐτοκράτορα μέ κάθε λεπτομέρεια τά ὅσα εἶχαν συμβεῖ σ' αὐτόν, ἐκεῖνος τόν ἄκουσε μέ εὐμένεια καί τόν ἀντιμετώπισε μέ πνεῦμα φιλανθρωπίας. Ἀμέσως δηλαδή τοῦ παραχώρησε βασιλικά γράμματα καί, ἀφοῦ τόν παρέπεμψε στόν ἁρμόδιο γιά τή διεκπεραίωση τῶν βασιλικῶν ἐντολῶν, τόν ἔστειλε πίσω στούς δικούς του γεμάτο ἀπό χαρά. Ὅταν ἔφθασε λοιπόν στήν κώμη ὁ βασιλικός ἀπεσταλμένος, τή χώρισε στό μέσον, καθώς καί ὅλη τή γύρω περιοχή, καί ἐξασφάλισε ἔτσι εἰρηνική συγκατοίκηση καί στίς δύο πλευρές. Διότι τό ἕνα τμῆμα τό πῆραν οἱ αὐτόχθονες, τό δέ ἄλλο οἱ ξένοι καί οἱ νεοφερμένοι, καί σταμάτησαν πιά νά ἀλληλομάχονται καί νά φιλονικοῦν καί ἔκτοτε συμβιοῦσαν εἰρηνικά καί μέ πολλή γαλήνη. Καί ὅσο μέν ἀφορᾶ αὐτά, ἀρκετά ἔχουν λεχθεῖ.

6. Ὁ μικρός Στέφανος λοιπόν, ἀφοῦ πέρασε τήν παιδική του ἡλικία καί ἔφθασε ἤδη στήν ἀκμή τῆς νεότητάς του καί στήν κατάλληλη ὥρα γάμου, νυμφεύθηκε ἀπό τούς γονεῖς του μέ μία γυναίκα πού ὀνομαζόταν Εὐφροσύνη. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε ζήσει ἐνάρετα ὁλόκληρο τό μέχρι τότε βίο

του, ὅπως ἔγινε καί μέ τήν ὑπόλοιπη ζωή του, ἀφοῦ ἡ ἀνατροφή του ἦταν περισσότερο προσαρμοσμένη στούς τρόπους καί στίς ἠθικές ἀρχές τῶν πατέρων του παρά στή φύση τοῦ χαρακτήρα του. Ἡ Εὐφροσύνη εἶχε τήν ἴδια πατρίδα μέ τόν Στέφανο καί ἐξ ἴσου εὐγενική καταγωγή. Ἀπ' αὐτήν ἀπέκτησε ὁ Στέφανος ἑπτά παιδιά, ἀριθμό τέλειο καί μέ ἰδιαίτερη σημασία στή Γραφή, ὥστε νά ξεχωρίζουν καί σ' αὐτό τά παιδιά ἀπό τά πολλά ἄλλα καί νά φαίνονται ἐξ ὁλοκλήρου σάν δῶρο τοῦ Θεοῦ μᾶλλον παρά τῆς φύσης. Ἀπό τά παιδιά αὐτά τό μέν πρῶτο ὀνομαζόταν Θεόδωρος, τό δεύτερο Μαρία καί τό τέταρτο Καλή· αὐτή, πού ζεῖ μέχρι σήμερα καί διηγεῖται τά σχετικά μέ τούς δικούς της καί τόν Λουκᾶ, ἔχει ἐνδυθεῖ τό ἀγγελικό σχῆμα καί ἀγωνίζεται στό στίβο τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Τό πέμπτο παιδί ὀνομαζόταν Ἐπιφάνιος· καί αὐτός προτίμησε τή μοναχική ζωή καί, ἀφοῦ ἔζησε βίο σύμφωνο μέ τό μοναχικό σχῆμα, πῆγε κοντά σ' ἐκεῖνον πού ἀγάπησε. Ὅμως τά ἄλλα δύο ἀπό τά παιδιά, ἐνῶ ἀκόμη δέν εἶχαν ξεπεράσει τήν ἄωρη ἡλικία, ἔφυγαν ἀπό τόν κόσμο τοῦτο.

7. Τό τρίτο παιδί λοιπόν εἶναι ὁ Λουκᾶς, ὁ θειότατος σέ ὅλα του, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἀκόμη βρισκόταν στήν πρώτη του ἡλικία καί ἦταν μικρό παιδί, δέν ἔκανε τίποτε ἀπ' αὐτά πού συνηθίζουν τά παιδιά. Διότι γιά μέν τά παιδιά πολύ ἀγαπητό καί εὐχάριστο πράγμα εἶναι τά παιχνίδια, τά γέλια, οἱ παιδιές, οἱ ἄτακτες κινήσεις, οἱ δρόμοι. Στόν Λουκᾶ ὅμως τίποτε τέτοιο δέν ἦταν ἀρεστό, παρά μόνο ἡ ἠρεμία, ἡ γαλήνη, τό κόσμιο ἦθος καί γενικά οἱ ἐκδηλώσεις πού ταιριάζουν στήν πρεσβυτική ἡλικία. Κοντά στά ἄλλα εὐχάριστα ἀπό τά ὁποῖα ἀπεῖχε, δέν γευόταν οὔτε ὀπωρικά, πράγμα πού μποροῦσε κανείς νά μήν τό πιστέψει, γνωρίζοντας ὅτι τά φροῦτα εἶναι γιά τά παιδιά ἀπό τίς πιό εὔγευστες τροφές. Αὐτός ὅμως ἦταν τόσο διαφορετικός καί παράδοξος ἐραστής τῆς ἐγκράτειας, ὥστε ἀμέσως, ἀπό τήν παιδική του ἡλικία, ἀρνήθηκε νά τρώει ὄχι μόνο κρέας, ἀλλά καί τυρί καί αὐγό καί ὁ,τιδήποτε ἄλλο ἀπό τά εὐχάριστα ἐδέσματα· ζοῦσε λοιπόν μέ ψωμί κριθαρένιο, νερό, λαχανικά καί μέ

όσπρια τῆς ἐποχῆς. Κάθε Τετάρτη ὅμως καί Παρασκευή ἔμενε χωρίς τροφή μέχρι τή δύση τοῦ ἡλίου. Καί αὐτό πού ἀξίζει νά θαυμάζει κανείς περισσότερο ἀπό τ' ἄλλα εἶναι ὅτι γιά ὅλα αὐτά δέν εἶχε ἀκολουθήσει κανένα διδάσκαλο οὔτε καί ὁδηγό, ἀλλά ἀπό μόνος του καί μέ δική του προαίρεση ἀποποιήθηκε καθετί πού προξενεῖ εὐχαρίστηση στήν κοιλία καί μ' ὅλη του τήν ψυχή προτίμησε τούς κόπους καί τούς ἀγῶνες, τή φτώχεια καί ὁ,τιδήποτε ἄλλο ταλαιπωρεῖ τή σάρκα. Ἄν λοιπόν ὅσα ἀπό τούς ἄλλους θεωροῦνται εὐχάριστα καί ἐπιθυμητά, γιά τόν Λουκᾶ εἶναι ἀπωθητικά καί ἀνάξια νά τά ἐπιζητεῖ κανείς, ἐνῶ ἐκεῖνα πού ἀπό τούς πολλούς θεωροῦνται ἐπίπονα καί κοπιαστικά, γιά τόν ὅσιο εἶναι πολύ εὔκολα καί καθόλου κουραστικά, αὐτό βέβαια δέν ὀφείλεται τόσο στή φύση τῶν πραγμάτων, ὅσο στή γνώμη πού σχηματίζει γι' αὐτά κάθε ἄνθρωπος πού τά δοκιμάζει καί στή συνήθεια πού ἐπικρατεῖ νά θεωροῦνται ἔτσι ἤ ἀλλιῶς.

8. Κάποτε ὅμως πού ὁ Λουκᾶς ἔτρωγε μαζί μέ τούς γονεῖς του, ἐκεῖνοι, ἐπειδή θεώρησαν ὅτι ὁ τρόπος αὐτός διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ τους δέν ἦταν σύμφωνος μέ τίς θεϊκές ἐντολές, οὔτε ἀποτέλεσμα σωστῆς κρίσης, ἀλλά ὀφειλόταν μᾶλλον σέ παιδική ἐπιπολαιότητα καί σέ ὑπερβάλλοντα ζῆλο, ἀποπειράθηκαν νά τόν ἀλλάξουν μέ τόν ἑξῆς τρόπο: Μαγείρεψαν κρέας μαζί μέ ψάρι μέσα στήν ἴδια χύτρα καί, ἀφοῦ παρέθεσαν τό φαγητό στό τραπέζι, προέτρεψαν τόν Λουκᾶ νά φάει. Αὐτός λοιπόν, ἀγνοώντας παντελῶς ὅ,τι εἶχε γίνει, ἄρχισε νά τρώει τό ψάρι· ὅμως, ὅταν ἀντιλήφθηκε καί συνειδητοποίησε τί ἀκριβῶς εἶχε συμβεῖ, χρησιμοποίησε ὅλους τούς τρόπους καί τά μέσα, γιά νά ἐκδηλώσει τή μεγάλη δυσαρέσκειά του. Ἀπόδειξη τῆς ἀνυπόκριτης δυσφορίας του τό γεγονός ὅτι ἀπέβαλε μέ ἐμετό ὅσα εἶχε φάει καί ἔμεινε ἔτσι νηστικός γιά τρεῖς μέρες. Καί, σάν νά εἶχε διαπράξει κάτι τό παράλογο καί μάλιστα μέ τή θέλησή του, θρηνοῦσε γοερά καί στέναζε καί δέν ἀνεχόταν οὔτε κάν λίγο ψωμί νά δοκιμάσει.

9. Ἀφοῦ λοιπόν ἔγινε φανερός στούς γονεῖς ὁ σκοπός

τοῦ Λουκᾶ καί διαπίστωσαν ὅτι αὐτός δέν ἔχει τίποτε ἀπό τά ἀνθρώπινα γνωρίσματα, ἀλλά μᾶλλον εἶναι φωτισμένος ἀπό τή θεϊκή χάρη, τοῦ ἐπέτρεψαν οἱ δικοί του νά ἐνεργεῖ στό ἑξῆς ὅπως τοῦ ἀρέσει. Ὁ Λουκᾶς λοιπόν, ἄν καί ἀκολουθοῦσε στή ζωή του μέ ἀκρίβεια ἕναν τέτοιο αὐστηρό κανόνα, ὅμως δέν παραμελοῦσε καί τό καθῆκον του ἀπέναντι στούς γονεῖς του, στούς ὁποίους προσέφερε ἀπροφάσιστα κάθε ἐξυπηρέτηση καί ἀπένεμε τήν τιμή πού τούς ἔπρεπε. Ἔτσι, ἄλλοτε φρόντιζε τά κοπάδια μέ τά πρόβατα, κατά μίμηση τοῦ θεϊκοῦ Ἄβελ, τοῦ Ἰακώβ καί τοῦ Μωυσῆ, καί ἄλλοτε ἀσχολοῦνταν μέ τίς κοπιαστικές γεωργικές ἐργασίες. Ἐξάλλου ἔφθανε ἤδη στήν ἀκμή τῆς νεότητάς του καί γι' αὐτό τό λόγο κατέβαλλε ἰδιαίτερη προσπάθεια νά ταλαιπωρεῖ τό σῶμα του μέ κάθε λογῆς κακοπάθειες καί μέ κόπους.

10. Πόσα λοιπόν θά ἔπρεπε κανείς νά πεῖ, γιά νά μπορέσει νά ἐξυμνήσει ἀντάξια τή μεγάλη ἀγαθότητα τοῦ Λουκᾶ, τό ἐνδιαφέρον του γιά τόν πλησίον, τίς ἐλεημοσύνες του στούς φτωχούς; Ἔτσι, καθώς ἦταν ὅλος δοσμένος στόν πλησίον καί καθόλου δέν φρόντιζε τόν ἑαυτό του, παραμελώντας ὅ,τι ἀφοροῦσε τό σῶμα, ὅσες φορές τόν ἔστελναν γιά τίς συνηθισμένες ἐργασίες καί ὑπηρεσίες, δέν λογάριαζε κάν οὔτε τήν ἀναγκαία τροφή πού ἔπαιρνε μαζί του. Ἀντίθετα, τή μοίραζε στούς φτωχούς πού συναντοῦσε στό δρόμο καί ὁ ἴδιος ἔμενε νηστικός, θεωρώντας ὅτι δική του τροφή ἦταν νά δώσει τροφή στόν πεινασμένο ἀδελφό.

11. Ἀλλά καί ὅσον ἀφορᾶ τά ἐνδύματά του, ἡ ἴδια κοινωνικότητα καί μεγαλοψυχία διέκρινε τόν Λουκᾶ. Μέ προθυμία δηλαδή τά στεροῦνταν ὁ ἴδιος καί τά μοίραζε σέ φτωχούς καί ρακένδυτους ἀνθρώπους πού συναντοῦσε στό δρόμο. Ἔτσι λοιπόν πολλές φορές γύριζε χωρίς ροῦχα στό σπίτι του καί δέν αἰσθανόταν οὔτε ψύχος οὔτε ντροπή γιά τή γύμνια του, οὔτε ἄλλο τίποτε. Ἀλλά, καί ὅταν οἱ οἰκεῖοι του τόν ὀνείδιζαν καί τόν ἐνέπαιζαν, καί καμιά φορά μάλιστα τόν μαστίγωναν καί τόν ράβδιζαν γιά τήν πράξη του, ἐκεῖνος ποτέ δέν ζητοῦσε νά τοῦ ἐπιστρέψουν τά ροῦχα

πού εἶχε χαρίσει· ἀντίθετα, θεωροῦσε μᾶλλον τίς τιμωρίες καί τά βάσανα, πού ὑπέφερε γιά χάρη τῶν φτωχῶν, τιμή γιά τόν ἴδιο καί στεφάνια τῆς θείας χάριτος. Γιά τό λόγο αὐτό οἱ γονεῖς του ἀπεφάσισαν καί τόν ἄφησαν πολλές φορές γυμνό, γιά νά τόν ἐξαναγκάσουν νά ἀποβάλει τή μακαριστή ἐκείνη καλοσύνη καί φιλανθρωπία. Αὐτός ὅμως, πού θεωροῦσε ὅτι οἱ τιμωρίες αὐτές δέν εἶναι τιμωρίες ἀλλά ἀμοιβές καί ἀνταποδόσεις ἀγαθῶν, ἐνδυνάμωνε περισσότερο τή φιλάνθρωπη διάθεσή του καί πρόσφερε πλουσιότερες τίς ἐλεημοσύνες στούς φτωχούς.

12. Τέτοιας λογῆς λοιπόν εἶναι ἡ ψυχή πού δεσμεύεται καί κυριεύεται ἀπό τόν ἔρωτα πρός τό Θεό! Δέν τήν πειράζει καθόλου νά ὑποφέρει· ἀντίθετα, χαίρεται μέ τά βάσανα καί ἀνθίζει καί εὐδοκιμεῖ στίς κακοπάθειες. Ὅταν δέν ὑποφέρει γιά κεῖνον πού ἀγαπάει μέ κάτι λυπηρό, τότε νομίζει ὅτι βασανίζεται πραγματικά, καί γιά τό λόγο αὐτό ἀποφεύγει τήν ἄνεση σάν κάποια φοβερή κόλαση. Πόσο χαρακτηριστικά δηλώνει ὅμως τήν καλοσύνη καί τήν ἀγαθότητα τοῦ Λουκᾶ καί τό ἑξῆς! Ἔβγαινε στούς ἀγρούς γιά νά σπείρει, καί οἱ περισσότεροι ἀπό τούς σπόρους ἤ καί οἱ μισοί ἀπ' αὐτούς κατέληγαν στούς κόλπους τῶν φτωχῶν. Ἀκολουθοῦσε ὅμως καί ἡ πιό χαρισματική ἀνταμοιβή. Γιατί, φυσικά, τέτοια ἔπρεπε νά εἶναι ἡ ἀνταπόδοση ἀπό τήν ἄκρα ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὅσο δηλαδή περισσότερο ἐλαττώνονταν οἱ σπόροι μέ τήν προσφορά τους στούς φτωχούς, τόσο εὐφορότερος γινόταν ὁ ἀγρός καί πλουσιότερη ἡ καρποφορία.

13. Λίγος χρόνος μεσολάβησε καί ὁ πατέρας τοῦ Λουκᾶ πῆγε κοντά στό Θεό. Ὁ Λουκᾶς τότε πιά ἀφιερώνει καί ἐμπιστεύεται τόν ἑαυτό του στόν οὐράνιο πατέρα του πιό πολύ καί, ἐγκαταλείποντας τίς φροντίδες γιά τά κοπάδια καί γιά τίς γεωργικές ἐργασίες, καταγίνεται προσεκτικότερα μέ τήν προσευχή καί τή μελέτη τῶν ἱερῶν γραφῶν. Ὅτι ἡ προσήλωση τοῦ μεγάλου Λουκᾶ στήν προσευχή ἦταν πράγματι σπουδαία τό φανερώνουν καί ἄλλα πράγματα, τό ἀποδεικνύει ὅμως καί τό ἑξῆς ἐπεισόδιο μέ τή μητέρα του, ἐπεισόδιο οὔτε ἀσήμαντο οὔτε ἀπό ἐκεῖνα πού δέν ἐκπλήσσουν τά αὐτιά τῶν ἀκροατῶν. Ἐκείνη λοιπόν, θέλοντας νά γνωρίσει μέ τά ἴδια της τά μάτια τίς νυκτερινές ἀπασχολήσεις τοῦ παιδιοῦ της, φεύγει κάπου κοντά, μέσα στή βαθιά νύχτα, μαζί μέ ἄλλες γυναῖκες. Ἔπειτα, ἀφοῦ κρύφτηκε προσεκτικά, ὥστε ἡ ἴδια νά βλέπει ἀλλά νά μήν εἶναι ἀπό κανέναν ὁρατή, ἀντίκρισε τό μεγάλο καί φρικτό ἐκεῖνο θέαμα, ἀπίστευτο γιά τά μάτια πού τό βλέπουν καί ἀσύλληπτο γιά τά αὐτιά πού τό ἀκοῦνε. Ὅμως τό θέαμα αὐτό τό βεβαίωσε μέ ὅρκους ἡ μητέρα του σ' αὐτούς πού ἀνέλαβαν τώρα νά γράψουν καί νά διηγηθοῦν τά γεγονότα αὐτά.

14. Ὁ Λουκᾶς λοιπόν προσευχόταν μέ βαθιά περισυλλογή καί βρισκόταν ἔτσι κοντά στόν ἀόρατο Θεό· τά πόδια του δέν ἀκουμποῦσαν οὔτε γιά λίγο στή γῆ καί ὁ ἴδιος φαινόταν σάν νά ἀπεῖχε ἀπό τό ἔδαφος ἕναν περίπου πήχυ καί νά ἀνέβαινε πρός τό Θεό. Καί αὐτό τό εἶδε μέ τά ἴδια της τά μάτια ἡ μητέρα του ὄχι μόνο μιά φορά ἀλλά τρεῖς, κι ἔτσι ἔπαψε πιά ν' ἀμφιβάλλει καί νά τόν δοκιμάζει. Ὅμως ὑπάρχουν καί ἄλλοι αὐτόπτες μάρτυρες τοῦ θαύματος, οἱ ὁποῖοι δέν τό ἄκουσαν ἀπό ἄλλους, ἀλλά μέ τά ἴδια τους τά μάτια τόν εἶδαν νά προσεύχεται καί διηγήθηκαν τό πράγμα καί σέ μᾶς.

15. Ἀπό πολύ καιρό λοιπόν ἔχοντας ἐπιθυμία νά ἐγκαταλείψει τήν τύρβη τῆς κοσμικῆς ζωῆς καί νά ἀσπασθεῖ τό μοναχικό καί ἤρεμο βίο, μόλις τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία, ἀμέσως ἀναχώρησε γιά τή Θεσσαλία. Στό δρόμο ὅμως τόν συλλαμβάνουν κάποιοι στρατιῶτες, πού παραμόνευαν γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό σκοπό, γιά νά συλλαμβάνουν δηλαδή τούς δραπέτες δούλους καί νά τούς παραδίνουν στίς φυλακές. Ἔτσι, καθώς εἶδαν τόν Λουκᾶ νά μή διαφέρει καθόλου ἀπό τούς φτωχοντυμένους καί ἀτημέλητους ἀνθρώπους καί νομίζοντας πώς εἶναι δοῦλος σέ κάποιον, τόν ἔπιασαν αἰχμάλωτο ὅπως ὁ κυνηγός τό θήραμά του. Καί μόλις τόν συνέλαβαν, ζητοῦσαν νά μάθουν ἀπ' αὐτόν τά συνηθισμένα, δηλαδή τίνος δοῦλος εἶναι, ἀπό ποῦ ἐρχόταν καί σέ ποιό μέρος πήγαινε. Αὐτός τότε ὁμολόγησε ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν δοῦλος τοῦ

Χριστοῦ καί ὅτι μοναδική αἰτία τῆς πορείας του ἦταν ἡ προσευχή. Ἐνῶ λοιπόν τούς ἔλεγε αὐτά καί δέν εἶχε τίποτε ἄλλο νά προσθέσει, ἐκεῖνοι, πού νόμιζαν ὅτι προσπαθοῦσε νά τούς ἀποκρύψει πώς ἦταν δοῦλος καί ὅτι φανερά τούς ἐξαπατοῦσε, τόν κτυποῦσαν δυνατά, τιμωρώντας τον ὄχι γιατί πραγματικά τούς εἶχε πεῖ ψέματα, ἀλλά μᾶλλον γιατί διέψευσε τήν ὑπόνοιά τους. Ἐκεῖνος ὅμως, πού ἦταν φιλαλήθης καί πραγματικά μεγαλόψυχος, θεωροῦσε ὅτι ἦταν ἀνήθικο καί ὑπερβολικά ταπεινό νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν ἀλήθεια ἐξαιτίας τῶν ραβδισμῶν καί νά βεβαιώσει ψεύτικα ὅτι ἦταν δοῦλος. Γιά τό λόγο αὐτό, μετά τούς ραβδισμούς, δέχτηκε τόν ἅγιο ἡ φυλακή· γιατί ἔτσι ἤθελε ὁ διάβολος, προσβάλλοντάς τον μέ θρασύτητα καί μέ βία, νά ἐκδικηθεῖ καί νά ἀντισταθμίσει τίς ἧττες πού εἶχε ὑποστεῖ ἀπό ἐκεῖνον. Ὅταν ὅμως ἀναγνωρίσθηκε ἀπό κάποιους πού τόν ἤξεραν καλά, οἱ ὁποῖοι καί μαρτύρησαν ποιός ἀκριβῶς ἦταν, τότε ἀποφυλακίσθηκε καί ὁδηγήθηκε ἀπ᾽ αὐτούς σῶος στούς δικούς του· ἐκεῖ ὑπέμενε γιά πολύ καιρό ὀνειδισμούς καί συκοφαντίες καί κατηγορίες πολύ βαρύτερες ἀπό τούς ραβδισμούς.

16. Ἐκεῖνος λοιπόν, γνωρίζοντας ποιός τοῦ δημιουργοῦσε τά προσκόμματα καί ποιός ἐμπόδιζε τά διαβήματά του πρός τό Θεό, δέν σταματοῦσε νά ἐπικαλεῖται τά ἐλέη τοῦ Θεοῦ γιά τήν τελική ἐκπλήρωση τῆς ψυχικῆς του ἐπιθυμίας. Καί ἀληθινά, ἐκεῖνος πού πάντοτε συνεργεῖ στήν ἐπιτέλεση τῶν ἀγαθῶν ἔργων τοῦ ἐκπλήρωσε τήν ἐπιθυμία· καί τό πράγμα ἔγινε μέ τόν ἑξῆς τρόπο: Δύο μοναχοί, πού ἔρχονταν ἀπό τήν παλαιά Ρώμη, ἔφθασαν καί στό χωριό, ἀπ᾽ ὅπου καταγόταν ὁ ἅγιος, καί φιλοξενήθηκαν ἐκεῖ ἀπό τή μητέρα του. Ὅταν τούς εἶδε ὁ Λουκᾶς, φούντωσε μέσα του ὁ πόθος πού πάντοτε τόν συντρόφευε καί πλημμύρισε τήν ψυχή του, σάν εὔφλεκτη ὕλη, τό πῦρ τοῦ θεϊκοῦ ἔρωτα. Μόλις λοιπόν τούς συνάντησε, τούς παρακαλοῦσε νά γίνει συνοδοιπόρος τους καί νά περιβληθεῖ καί αὐτός τό μοναχικό σχῆμα. Ἀλλά ἐκεῖνοι, ἀφοῦ τόν ἐνημέρωσαν ὅτι σκοπός τῆς πορείας τους ἦταν τά Ἱεροσόλυμα, ἀρνοῦνταν νά τόν

πάρουν μαζί τους καί νά τόν ντύσουν μοναχό γιά τούς δύο παρακάτω λόγους· καί γιατί ἦταν νέος καί ἄπειρος γιά μιά τέτοια μακρινή ὁδοιπορία καί γιατί, μόλις γινόταν γνωστό τό πράγμα στούς γονεῖς καί στούς συγγενεῖς του, οἱ ἴδιοι θά ἔπρεπε νά ὑποστοῦν ὄχι μικρές τιμωρίες. Ὁ ὅσιος ὅμως, λέγοντάς τους ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ξένος καί ὅτι συνεπῶς κανένας δέν θά τόν ἀναζητήσει, τούς ἔπεισε. Ἔτσι, ἀφοῦ ἐξῆλθαν ἀπό τό χωριό κρυφά μαζί μ᾽ αὐτόν, φθάνουν στήν Ἀθήνα καί εἰσέρχονται καί προσεύχονται στόν ἐκεῖ ἱερό ναό τῆς μητέρας τοῦ Θεοῦ. Αὐτοί τότε ἀφήνουν τόν Λουκᾶ στό μοναστήρι ὅπου εἶχαν καταλύσει· τόν παραδίνουν καί τόν ἐμπιστεύονται στόν καθηγούμενο τῆς μονῆς, γιά νά τόν ἀποκείρει μοναχό σέ σύντομο χρονικό διάστημα καί νά τόν συγκαταλέξει στήν ἐκλεκτή χορεία τῶν ἀδελφῶν. Καί αὐτοί συνέχισαν ἀμέσως τήν πορεία τους πού εἶχαν ἀπό τήν ἀρχή προσχεδιάσει.

17. Τόν ὅσιο Λουκᾶ λοιπόν ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς, παρόλο πού πολλές φορές τόν ρώτησε, καθόλου δέν μπόρεσε νά τόν πείσει νά τοῦ ἀποκαλύψει ποιά ἦταν ἡ καταγωγή του καί ποιές οἱ οἰκογενειακές του ρίζες. Ἔτσι, τόν ὑποβάλλει στή μοναχική κουρά καί τόν περιβάλλει μέ τό μοναχικό σχῆμα, τό σχῆμα βέβαια τῶν ἀρχαρίων μοναχῶν, πού συνηθίζεται καί ὀνομάζεται μικρό.

18. Ἡ μητέρα του ὅμως –γιατί πρέπει βέβαια νά μνημονεύσομε καί τά σχετικά μ᾽ αὐτήν, ἐπειδή εἶναι μεγάλο πένθος γιά τή μητέρα ἡ στέρηση τοῦ παιδιοῦ της, καί μάλιστα πολύ περισσότερο ὅταν τήν πιέζουν καί τά δεινά τῆς χηρείας– ἔνιωθε ἐντελῶς ἀνυπόφορη τή φυγή τοῦ ἀγαπημένου της γιοῦ καί ἔκλαιγε μέ γοερούς θρήνους· καθώς λοιπόν τρυποῦσε τήν καρδιά της τό πικρό βέλος τοῦ ἀβάσταχτου πόνου, δέν δίσταζε νά ἐκφράζει τά παράπονά της καί ν᾽ ἀποδίδει εὐθύνες καί σ᾽ αὐτόν ἀκόμη τό δεσπότη τῶν ὅλων. Ἔτσι, μιμούμενη στά πάθη τή χήρα ἐκείνη πού ἀναφέρει ὁ Ἐλισσαῖος, ἔλεγε: «Ἀλίμονο, Κύριε, σύ εἶσαι μάρτυρας τῆς δικῆς μου χηρείας καί ἐρημιᾶς! Σύ καί προηγουμένως μοῦ προξένησες κακό, θανατώνοντας τόν ἄνδρα, πού σύ μοῦ

εἶχες δώσει μέ γάμο, καί ἀφήνοντάς με χήρα, πράγμα πολύ βαρύτερο κι ἀπό τό θάνατο ἀκόμη γιά μιά γυναίκα. Τώρα λοιπόν μοῦ πῆρες ἀπό τά μάτια μου καί αὐτόν πού εἶχα μόνη παρηγοριά καί ἀνακούφιση μέσα στήν τόση δυστυχία μου καί ἔτσι δέν ξέρω ποῦ μπορῶ νά ἀντικρίσω τό μόνο ἀληθινό φῶς τῆς ἄθλιας ζωῆς μου· δίκαια λοιπόν ἀναφωνῶ κι ἐγώ μαζί μέ τόν προφήτη "καί τό φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, κι αὐτό δέν εἶναι πιά κοντά μου". Ἄραγε ὅμως ποιά νά 'ναι ἡ αἰτία πού τό παιδί μου ἔφυγε μακριά; Μήπως ἐγώ δέν τό ἄφηνα νά ἀσχολεῖται μαζί σου καί νά σοῦ ἀφιερώνει τίς ὧρες του; Μήπως ἐγώ τό ἐξανάγκαζα νά ὑποτιμᾶ τή λατρεία σου καί νά προτιμᾶ νά προσφέρει σέ μένα τίς ὑπηρεσίες του; Μήπως τό δίδασκα νά προκρίνει τά ὑλικά ἀπό τά ἄυλα ἤ τά πρόσκαιρα ἀπό τά αἰώνια; Ἀπό ποῦ παρακινούμενη, ἐγώ πού πολύ καλά εἶχα διδαχθεῖ ἀπό τούς προγόνους μου νά εἶμαι μητέρα ὄχι μόνο τοῦ σαρκικοῦ σώματος ἀλλά καί τῆς ψυχῆς καί στόχο τῆς προσευχῆς μου εἶχα νά μάθει τό παιδί μου νά ἐνδιαφέρεται περισσότερο γιά τήν ψυχή του παρά γιά τό σῶμα; Ἐκεῖνο ὅμως μόνο ἀποτελοῦσε τή βαθύτερη εὐχαρίστηση τῆς καρδιᾶς μου, νά βλέπω τόν ἀγαπημένο μου γιό· ἐάν λοιπόν ἦταν δυνατόν, νά τόν εἶχα κοντά μου γιά πάντα· ἐάν πάλι ὄχι, τότε, τουλάχιστον, γιά μιά μόνο ὁρισμένη χρονική περίοδο. Θά μοῦ ἀρκοῦσε λοιπόν καί νά ἀκούω ἀπό τούς γείτονες γιά τά καλά ἔργα τοῦ παιδιοῦ μου, γιά νά γεμίσει εὐφροσύνη ἡ ψυχή μου καί νά ἀφιερωθῶ στήν ἐπιμέλεια τῶν πνευματικῶν ἔργων. Μή λοιπόν, σύ πού εἶσαι κύριος καί βασιλεύς τῶν ὅλων, περιφρονήσεις τά δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλά δές τα μπροστά σου, γιά νά μπορέσω κι ἐγώ νά φωνάξω μαζί μέ τόν ἱερό Δαβίδ, "Εὐδόκησε, Θεέ μου, νά διαλύσεις τό βαθύ αὐτό σκοτάδι τῆς ἄφατης λύπης μου". Καί θά τό διαλύσεις ὄχι μέ ἄλλο τρόπο, παρά μόνο φέρνοντας ξανά, μπροστά στά μάτια τῆς μητέρας του, τό ἀγαπημένο της παιδί. Τότε φυσικά θά προσκαλέσω ὅλους γιά τήν ἀνεύρεση τοῦ παιδιοῦ μου καί θά εὐχαριστήσω τή μεγαλοσύνη σου καί θά σέ δοξάζω ὅλες τίς ἡμέρες τῆς ἐπίγειας ζωῆς μου».

19. Μέ τήν προσευχή της αὐτή καί τίς παρακλήσεις της

κινεῖ σέ συμπάθεια τόν ἀπό τή φύση του φιλεύσπλαγχνο Θεό. Καί τί γίνεται τότε; Καί πῶς συμβαίνει ἐκεῖνο, δηλαδή ἡ μητέρα, πού τή βάραινε φοβερή λύπη, νά φανεῖ κατά παράδοξο τρόπο νά χαίρεται γιά τό παιδί της; Ἐκεῖνος πού μέ ἕνα του νεῦμα μόνο δημιουργεῖ τά πάντα, γίνεται αἰτία καί παρουσιάζεται στό ὄνειρο τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς, ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ ὁποίου βρισκόταν ὁ Λουκᾶς, τό λογικό πρόβατο τοῦ Χριστοῦ, ἡ μητέρα τοῦ ὁσίου. Αὐτή λοιπόν τότε ἀρχίζει νά καταφέρεται ἐναντίον τοῦ ἡγουμένου, λέγοντάς του: «Γιατί τυράννησες ἐμένα τή χήρα; Γιατί στόν πόνο τῶν τραυμάτων μου πρόσθεσες καί ἄλλον; Γιατί ἀφαίρεσες ἄσπλαγχνα τή μόνη παρηγοριά τῆς χηρείας μου; Γιατί ἅρπαξες βίαια τό γιό μου, τή φροντίδα τῶν γηρατειῶν μου; Δῶσ' τον μου πίσω ὅσο πιό γρήγορα μπορεῖς. Δῶσ' μου πάλι τό φῶς, τή μόνη μου ἐλπίδα· ἀλλιῶς δέν θά σταματήσω ποτέ νά προσέρχομαι στό Θεό καί βασιλέα τῶν πάντων καί νά σέ κατηγορῶ ὅτι μέ ἔχεις ἀδικήσει».

20. Ἐνῶ λοιπόν τέτοια ὄνειρα διετάρασσαν τόν ἡγούμενο τῆς μονῆς, στήν ἀρχή θεωροῦσε τό πράγμα ἀποκύημα τῆς φαντασίας του ἤ καί πειρασμό τοῦ διαβόλου. Ἐπειδή ὅμως καί τήν ἑπόμενη νύχτα καί τή μεθεπόμενη καί πολλές φορές ἔβλεπε τή γυναίκα νά προσέρχεται σ' αὐτόν καί νά τοῦ λέει τέτοια καί νά διαπληκτίζεται ζωηρά μαζί του γιά τά ἴδια πράγματα, ἀντιλήφθηκε ὅτι δέν ἔπρεπε πιά νά περιφρονεῖ τό ὄνειρο αὐτό σάν ἀπάτη, ἀλλά νά τό θεωρήσει θεϊκή ἐπιταγή. Ἔτσι λοιπόν, μόλις ξημέρωσε, ὁ ἡγούμενος ἔστειλε καί κάλεσαν τό νέο μοναχό, ὁ ὁποῖος καί παρουσιάστηκε ἐνώπιόν του. Τότε ὁ ἡγούμενος, μέ πολύ αὐστηρό λόγο καί παρουσιαστικό, ἀπευθύνθηκε σ' αὐτόν λέγοντάς του: «Λέγε μου ἐσύ, γιά χάρη τίνος καί γιά ποιό λόγο ἀπεφάσισες νά ἀποκρύψεις τά σχετικά μέ τόν ἑαυτό σου, ἄν καί προηγουμένως ἐρωτήθηκες μέ ἐπιμονή ἀπό μένα γι' αὐτά τά πράγματα; Πῶς λοιπόν ἀπαρνήθηκες ὁλοκληρωτικά ὅτι ἔχεις γονεῖς καί οἰκογένεια ἤ πῶς τόλμησες νά περιβληθεῖς τό ἅγιο αὐτό σχῆμα, γεμάτος ὁ ἴδιος δόλο καί ὑποκρισία, ὅπως τά γεγονότα μόνα τους μαρτυροῦν; Γιατί, ἐάν

ἐσύ ἀπό τήν ἀρχή ἀποκάλυπτες σωστά καί ἐλεύθερα αὐτά τά πράγματα, τότε δέν θά φανερώνονταν βέβαια παρά τή θέλησή σου. Νά φύγεις λοιπόν μακριά ἀπό ἐμᾶς καί ἀπό τά ὅρια ὅλης τῆς Ἀττικῆς καί νά ἐπιστρέψεις στή μητέρα σου, ἀπό τήν ὁποία ἐγώ, γιά τρίτη κιόλας νύχτα, ἔχω ὑποστεῖ μύριες ἐνοχλήσεις».

21. Ἐνῶ λοιπόν τέτοια ἔλεγε ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς, ὁ Λουκᾶς στεκόταν περίφοβος, μέ τά μάτια στραμμένα πρός τή γῆ. Ἄν καί ἔμενε ἀμίλητος καί δέν ἔβγαζε κουβέντα ἀπό τό στόμα του, ὅμως μέ τά δάκρυα καί τούς μορφασμούς του γινόταν φανερός καί μόνο πού δέν φώναζε δυνατά ὅτι λυποῦνταν πολύ γιά τόν ἀποχωρισμό καί δέν ἤθελε νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν ἀδελφότητα τῆς μονῆς. Μόλις λοιπόν ἀντιλήφθηκε τήν κατάσταση αὐτή ὁ καθηγούμενος, ἔγινε διαλλακτικότερος καί μαλάκωσε τήν ὀργή του, ἐπηρεασμένος ἀπό τή μεγάλη μετριοφροσύνη τοῦ Λουκᾶ, πρός τόν ὁποῖο εἶπε: «Ὅμως εἶναι ἀδύνατο νά μήν ἐπιστρέψεις πρός τή μητέρα σου, τουλάχιστον ὅπως ἔχουν τά πράγματα αὐτή τή στιγμή. Ἀλλά ὅταν γίνει αὐτό, τότε τίποτε δέν σέ ἐμποδίζει νά ἀποσυρθεῖς σέ κάποιον ἥσυχο τόπο καί ἔτσι νά φροντίσεις ἐκεῖ τήν ψυχή σου. Γιατί, ὅπως φαίνεται, ἡ προσευχή τῆς μητέρας σου ἔχει μεγάλη δύναμη νά πείθει τό Θεό καί νά γίνεται ἰσχυρό ἐμπόδιο στή δική σου».

22. Ὅταν ἄκουσε αὐτά ὁ ὅσιος Λουκᾶς, δέν ἀντιμίλησε βέβαια σέ τίποτε, γιατί ἀπό τό χαρακτήρα του ἦταν πολύ συνεσταλμένος καί μαζευόταν ἀπό τό φόβο του σέ ὅλες τίς περιπτώσεις, σύμφωνα μέ τή Γραφή, ἀπό τή μεγάλη του εὐλάβεια. Ἀφοῦ γονάτισε λοιπόν καί ζήτησε εὐχή, ἐξῆλθε παρά τή θέλησή του ἀπό τό μοναστήρι καί ἀμέσως ἄρχισε νά βαδίζει τό δρόμο πού ὁδηγοῦσε στή μητέρα του. Ὅταν ἔφθασε καί μπῆκε στό σπίτι του, βρῆκε τή μητέρα του νά κάθεται πάνω σέ στάχτη, μέ ἀφανισμένο τό πρόσωπο, πολύ λυπημένη καί μέ ὁλοφάνερα τά σημάδια τοῦ πόνου στήν ὄψη της. Μόλις αὐτή τόν εἶδε, πετάχτηκε ἀμέσως ὄρθια, μέ ἀνάμεικτη τή χαρά καί τήν ἔκπληξη ζωγραφισμένη ἐπάνω της. Καί ἄς προσέξομε τήν ἀρετή τῆς γυναίκας αὐτῆς, γιά νά

ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἑπόμενο ἦταν ἀπό ἕνα τέτοιο δένδρο τέτοιος νά βγεῖ καί ὁ καρπός. Μόλις λοιπόν ἀντίκρισε τό γιό της, δέν τόν ἀγκάλιασε, δέν χύθηκε μέ ὁρμή πάνω στά μέλη του, δέν ἀπορροφήθηκε ὁλόκληρη ἀπό τό θέαμα, ἀλλά ὅλα αὐτά τά ἔθεσε σέ δεύτερη μοίρα. Κατά πρῶτον ἔστρεψε ἀμέσως τά βλέμματά της πρός τό Θεό καί, ἀφοῦ σήκωσε ψηλά τά χέρια της, ἀνέπεμπε σ' ἐκεῖνον τίς εὐχαριστίες της, μέ τή χάρη τοῦ ὁποίου ξαναβρῆκε τό χαμένο της γιό καί ἔτσι εἶχε μέσα στά χέρια της τό πολυπόθητο σπλάγχνο της. Ἔλεγε λοιπόν: «Εὐλογημένος νά εἶναι ὁ Θεός, πού δέν παρέβλεψε τήν προσευχή μου καί δέν ἀπομάκρυνε τό ἔλεός του ἀπό ἐμένα». Ἔτσι ὁ Λουκᾶς, μέ τή θέληση τοῦ Θεοῦ, ἐπέστρεψε σ' ἐκείνη πού τόν γέννησε καί ἔμεινε κοντά της, ὑπηρετώντας την καί παρέχοντας κάθε βοήθεια πού ἁρμόζει νά προσφέρει τό παιδί στή μητέρα του.

23. Ἀλλά ἡ κατάσταση αὐτή κράτησε μόνο τέσσερις μῆνες. Στή συνέχεια κυρίεψε πάλι τόν Λουκᾶ ὁ ἔρωτας τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἡσυχίας καί τόν ἔκαμε νά ξεχάσει ὅλα τά ἄλλα καί νά δοθεῖ ὁλόκληρος σ' αὐτή του τήν ἐπιθυμία. Μάλιστα, αὐτή τή φορά δέν ἐναντιώθηκε ἡ μητέρα του στά σχέδιά του, οὔτε θεώρησε τό πράγμα δική της περιφρόνηση. Γιατί κατάλαβε ὅτι ἀπ' ὅλα τά πράγματα πρέπει τό παιδί νά προτιμάει τούς γονεῖς του, ὅμως σέ ἀνώτερη μοίρα καί ἀπό τούς γονεῖς πρέπει νά θέτει τό Θεό. Ἀφοῦ λοιπόν ἔλαβε τήν ἀγαθή εὐχή τῆς μητέρας του καί τήν ἔκαμε ὁδηγό γιά τό δρόμο του, πῆγε στό ὄρος ἐκεῖνο πού προαναφέραμε, τό ὁποῖο οἱ χωρικοί στήν ντόπια διάλεκτο ὀνόμαζαν Ἰωάννιτζα. Ἀμέσως τότε πέρασε στό παραθαλάσσιο μέρος τοῦ βουνοῦ, ὅπου ὑπῆρχε καί ναΐσκος τῶν θαυματουργῶν ἀδελφῶν Κοσμᾶ καί Δαμιανοῦ, τούς ὁποίους συνήθως ὀνομάζουν Ἀναργύρους. Σ' αὐτή λοιπόν τήν τοποθεσία στήνει τήν ἀσκητική του σκηνή. Ποιοί ὅμως ὑπῆρξαν οἱ ἀγῶνες καί οἱ κόποι του ἐκεῖ καί ἡ διαμάχη του μέ τήν κοιλία καί τόν ὕπνο, ἤ μᾶλλον ἡ πάλη του μέ τούς βάναυσους δαίμονες, πού μᾶς πολεμοῦν χρησιμοποιώντας ὡς ὅπλα τά παραπάνω, οὔτε εἶναι δυνατόν νά τά ἀπαριθμήσει κανείς μέ ἀκρί-

βεια, οὔτε ὅταν κανείς τά διηγεῖται θά γίνουν πιστευτά χωρίς ἀντιρρήσεις, ἀφοῦ πρόκειται γιά πράγματα ὑπερβολικά καί ὑπερφυσικά.

24. Ἐάν ὅμως πρέπει καί ἀπό μερικά μικροπράγματα νά συμπεραίνει κανείς τό χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἀκριβῶς, σύμφωνα μέ τήν παροιμία, ἀπό τά νύχια γνωρίζει κανείς τό λιοντάρι καί ἀπό τή γεύση λίγου νεροῦ τήν πηγή, τότε δέν βλάπτει καθόλου, στή διήγηση τῶν καλῶν ἔργων τοῦ Λουκᾶ, νά προσθέσουμε καί τά ἑξῆς. Κάποιος δηλαδή ἀπό τούς μαθητές του κυριεύθηκε ἀπό ἀπιστία καί νόμισε ὅτι ὁ ὅσιος ὑποκρίνεται καί δέν προσεύχεται οὔτε ἀγρυπνεῖ τή νύχτα, ἀλλά τήν περισσότερη ὥρα κοιμᾶται. Νόμισε μάλιστα πώς οὔτε ἡ παιδεία τόν ἐνδιαφέρει, οὔτε τούς λόγους τῶν ἱερῶν γραφῶν καί τῶν πατέρων μελετᾶ, ὥστε νά εἶναι σέ θέση νά κατανοεῖ καί τά βιβλία τους, ἀλλά ὅτι δέν βρίσκεται καί πολύ μακριά ἀπό τά ὅρια τῆς ἔσχατης ἀμάθειας. Τέτοιο λοιπόν θεώρησε τόν ὅσιο καί θέλησε κι ὁ ἴδιος νά λάβει προσωπική πείρα τοῦ πράγματος. Ἔτσι, μόλις νύχτωσε καί ἔκλεισε ἡ θύρα τῆς καλύβας τοῦ Λουκᾶ, αὐτός πῆγε πρός τά ἐκεῖ, ξάπλωσε στό ἔδαφος καί ἀκούμπησε τό κεφάλι του στή θύρα τῆς καλύβας, μέ τεντωμένα τ' αὐτιά του, πράγμα πού, ὅπως λένε, συνηθίζουν ἐκεῖνοι πού θέλουν νά παρατηρήσουν κάτι, ἐντείνοντας ἰδιαίτερα τήν προσοχή τους. Αὐτά δέ πού εἶδε καί ἔμαθε, ὄντας κοντά στή θύρα τῆς καλύβας, εἶναι τά ἑξῆς, ὅπως ὁ ἴδιος τά διηγήθηκε μετά τό θάνατο τοῦ ὁσίου καί τά ἐπιβεβαίωσε μέ φρικτούς ὅρκους. Λέει λοιπόν: «Εἶδα τόν Λουκᾶ νά ἔχει γονατίσει στό ἔδαφος καί νά ἀκουμπάει τό μέτωπό του στή γῆ· σέ κάποια ἀπό τίς γονυκλισίες του ἀκούστηκε νά προφέρει τήν προσευχή τοῦ τελώνη τῆς παραβολῆς· ἔπειτα φάνηκε σάν νά ἄναψε βαθύτερα ὁ ἔνθεος ζῆλος του, καί ἔτσι πύκνωσε τίς γονυκλισίες καί τίς παρέτεινε τόσο πολύ, μέχρις ὅτου τόν ἐγκατέλειψαν οἱ σωματικές του δυνάμεις. Ἐπειδή λοιπόν δέν μποροῦσε ἡ ἀντοχή τοῦ σώματος νά συμβαδίζει μέ τήν ἀκατάβλητη προθυμία τοῦ πνεύματος, ἔπεσε κάτω ἀνάσκελα καί γιά μεγάλο χρονικό διάστημα παρέμενε ἀκίνητος·

ὅμως καί ἔτσι διατηροῦσε τήν ἐνεργητικότητά του, δέν παραδόθηκε στήν ἀπραξία οὔτε στόν ὕπνο, ἀλλά μέ τά χέρια του ὑψωμένα καί μέ τούς ὀφθαλμούς καί τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς πρός τά ἐπάνω ἔψαλλε μέ μεγάλη θέρμη τή συνηθισμένη ἐπίκληση "Κύριε, ἐλέησον". Ἔπειτα, μόλις τό σῶμα του ἀνελάμβανε λίγο τίς δυνάμεις του, σηκωνόταν πάλι ὄρθιος καί παρέδινε τόν ἑαυτό του στήν προσευχή μέχρι τά ξημερώματα».

25. Καί τό ἑξῆς λοιπόν περιστατικό ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῶν κρυφῶν ἀγώνων τοῦ ἀνδρός καί τῆς φλογερῆς του ἐπιθυμίας γιά τήν ἡσυχία. Πῆγε δηλαδή κάποτε ὁ ὅσιος σέ κάποιον ἀπό τούς γνωστούς του, ἄνθρωπο σπουδαῖο καί ἡγούμενο μάνδρας (μοναστηρίου) ἀνδρῶν ἀφιερωμένων στό Θεό. Ὅταν ὅμως πέρασε καί τήν τρίτη ἡμέρα μαζί του, τόν κατέλαβε ὁ πόθος τῆς καλύβας του καί τῆς ἡσυχίας καί ζητοῦσε νά ἀναχωρήσει. Ἀλλά ὁ ἡγούμενος δέν ἔδινε τή συγκατάθεσή του, γιατί ἐπιθυμοῦσε νά τόν ἔχει κοντά του καί δέν ἀνεχόταν τό χωρισμό, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ ἐπιθυμίες αὐτῶν πού ἀγαποῦν σύμφωνα μέ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁρμητικές καί ἰσχυρότερες ἀπό τίς σαρκικές. Καθώς λοιπόν ὁ Λουκᾶς δέν ὑποχωροῦσε καί ζητοῦσε ἀπροκάλυπτα νά ἐπιστρέψει στήν ἀσκητική του καλύβα, ὁ ἡγούμενος, στήν ψυχή τοῦ ὁποίου ἀναθερμαινόταν ἡ ἐπιθυμία, χρησιμοποίησε ὡς ἀφορμή, γιά νά ἀποτρέψει τήν ἀναχώρηση τοῦ ὁσίου, τήν τέλεση κάποιας θρησκευτικῆς ἑορτῆς στήν ἐκεῖ γειτονική περιοχή. Ἔτσι, τοῦ λέει τά ἑξῆς: «Μέ τέτοιο λοιπόν ἄξεστο τρόπο θά προβάλλεις ἀντιρρήσεις καί θά προτιμήσεις τήν ἡσυχία καί τήν ἐρημία ἀπό τήν ἐκκλησιαστική σύναξη, καί μάλιστα τώρα πού ἐπίκειται ἡ τέλεση πάνδημης θρησκευτικῆς ἑορτῆς, τῆς ὁποίας ἄν χάσεις τίς ἱερουργίες, θά προξενήσεις μέγιστη ζημιά στόν ἑαυτό σου;» Πρός αὐτά ὁ θεοφόρος ἄνδρας, μέ τή συνηθισμένη σ' αὐτόν μακάρια ἁπλότητα, ἀπολογήθηκε καί ἀπάντησε τά ἑξῆς ἀκριβῶς, γιατί δέν πρέπει βέβαια νά ἀρκεστοῦμε μόνο στά νοήματα τῆς ἀπόκρισης, ἀλλά ἐπιβάλλεται νά παραθέσουμε αὐτούσιους τούς λόγους τῆς ὡραίας ἐκείνης

γλώσσας: «Διδάσκαλε ἀγαθέ, ποιμένα εὐλογημένε, πολύ σωστά μέ παροτρύνεις. Πές μου ὅμως, οἱ κανόνες καί τά ἀναγνώσματα, ἐάν βέβαια πρέπει νά τά προσέχομε, καί οἱ κάθε λογῆς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες σέ τί ὁδηγοῦν καί ποιό σκοπό ἔχουν;» 'Απόρησε ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς ὅταν ἄκουσε αὐτά καί δέν μπόρεσε καμιάν ἀπολύτως ἀπάντηση νά δώσει. 'Ο ὅσιος τότε, θέλοντας νά βγάλει ἀπό τή δύσκολη θέση τόν ἡγούμενο, μέ τήν ἴδια πάντοτε ἁπλότητα τοῦ εἶπε: «Διδάσκαλε ἀγαθέ, ποιμένα εὐλογημένε, καί οἱ ψαλμωδίες καί οἱ ἀναγνώσεις καί κάθε ἄλλη ἐκκλησιαστική σύναξη ὁδηγοῦν καί κατευθύνουν τούς ἐνάρετους πρός τό φόβο τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς σύ ὁ ἴδιος διδάσκεις. 'Επομένως ἐκεῖνος πού ἔχει ἀσκηθεῖ νά διατηρεῖ στήν καρδιά του τό φόβο Θεοῦ, ἔχει ἄραγε καμιά ἀνάγκη καί ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων πού προτείνεις ἐσύ;» Ὅταν ὁ ἡγούμενος ἄκουσε αὐτά, θαύμασε πολύ τόν ὅσιο γιά τήν ἀπάντησή του καί δέν θέλησε πιά νά τόν ἐμποδίσει. Ἔτσι τοῦ ἐπέτρεψε νά ἐπιστρέψει ἀμέσως στή σκηνή του.

26. 'Εκεῖ, κοντά στήν καλύβα του, καλλιεργοῦσε μικρό κῆπο ὁ μεγάλος ἀσκητής, γιά νά ἔχει ἔτσι τήν εὐκαιρία νά ἐργάζεται σωματικά, ἀπό τό ἄλλο μέρος ὅμως νά προσφέρει σ' αὐτούς πού προσέρχονταν ὄχι μόνο τά ἀναγκαῖα γιά τήν τροφή τους, ἀλλά καί ἕνα πολύ εὐχάριστο θέαμα· γιατί ὁ κῆπος ἦταν γεμάτος ἀπό καταπράσινα φυτά καί ἀπό κάθε λογῆς λαχανικά. Ὅτι λοιπόν μέ τήν καλλιέργεια τοῦ κήπου αὐτοῦ δέν ἀπέβλεπε σέ προσωπικό του κέρδος ἤ ὠφέλεια, ἀλλά στήν ἐξυπηρέτηση καί κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἀδιάψευστο τεκμήριο εἶναι τό ἑξῆς: Ποτέ δέν πούλησε ἀπολύτως τίποτε ἀπό τά προϊόντα τοῦ κήπου· ἀντίθετα, μέ μεγάλη προθυμία τά πρόσφερε στούς περαστικούς. Καμιά φορά μάλιστα, ἀφοῦ τά φόρτωνε ὁ ἴδιος στήν πλάτη του ἤ σέ ὄνο, ἀναχωροῦσε γιά τούς γύρω ἀγρούς· ἔπειτα τά ἄφηνε κρυφά κάτω, καταμεσῆς, καί ἐπέστρεφε στήν καλύβα του. Ἔτσι, μέ τούς προσωπικούς του κόπους προξενοῦσε ὠφέλεια στούς συνανθρώπους του· καί ὅλα αὐτά τά ἔκανε χωρίς νά διατυμπανίζει τίς εὐεργεσίες του, ἀλλά, ξεπερνώντας τό λόγο τοῦ 'Ησαΐα «νά βγάλει κανείς ἀπό τή μέση τό ζυγό καί τό δάκτυλο τοῦ ὀνειδισμοῦ», πρόσφερε σέ ὅλους γενικά τό φιλανθρωπικό του ἔργο. 'Από αὐτά λοιπόν τά ὡραῖα φυτά καί λαχανικά τοῦ κήπου, ἐλάφια, πού ξεπηδοῦσαν ἀπό τά γύρω βουνά καί ἔτρεχαν πρός τά ἐκεῖ, ἄλλα ἔτρωγαν καί ἄλλα ποδοπατοῦσαν· τά ζῶα αὐτά ὁ ὅσιος προσπαθοῦσε νά ἀπομακρύνει ἄλλοτε μέ πέτρες καί ἄλλοτε μέ τίς φωνές του. Καί καθώς ἐπανειλημμένα τά ἀπομάκρυνε, ἀλλά αὐτά ξαναγύριζαν χωρίς καθόλου νά ἐλαττώσουν τήν ὁρμή τους, ὁ γενναῖος ἄνδρας, σάν ἀπό θεία φώτιση, πλησίασε ἕνα ἀπ' αὐτά, πού φαινόταν νά ὑπερέχει ἀπό τ' ἄλλα, καί ἄρχισε νά συζητεῖ μαζί του μέ ἠρεμία, σάν νά ἀπευθυνόταν σέ λογικό ἄνθρωπο, λέγοντάς του τά ἑξῆς: «Γιά ποιό λόγο μέ ἀδικεῖτε καί ἁρπάζετε τούς κόπους μου, ἐνῶ ἐγώ δέν σᾶς ἐνοχλῶ οὔτε στό παραμικρό; Καί οἱ δύο μας εἴμαστε ὑπηρέτες τοῦ ἴδιου δεσπότη, δημιουργήματα τοῦ ἑνός καί μόνου Θεοῦ. Παραλείπω ν' ἀναφέρω ὅτι ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος, πού δημιουργήθηκα κατ' ἀπομίμηση τῆς θείας εἰκόνας, ἔχω τήν ἐξουσία πάνω σέ ὅλα τά ἄλογα ὄντα. Αὐτός λοιπόν ὁ Θεός σέ προστάζει νά μή μετακινηθεῖς ἀπό ἐδῶ καί νά λάβεις τήν ἀντάξια τιμωρία γιά τήν ἀδικία πού διέπραξες». Αὐτά εἶπε ὁ μέγας ἀσκητής, καί τό ἐλάφι, σάν νά κτυπήθηκε ἀπό βέλος, ἀμέσως κατέπεσε στό χῶμα καί ἔμεινε ἀκίνητο. Μόλις τό ἀντιλήφθηκαν μερικοί κυνηγοί ἀπό μακριά, ἀμέσως ὅρμησαν ἐναντίον του, ἀφοῦ τούς παρουσιάστηκε σάν ἀνέλπιστη λεία, καί μέ εὐχαρίστηση τό ἔσυραν γιά σφαγή. Ὅμως τό πράγμα αὐτό δέν φάνηκε καλό στήν ἥμερη ψυχή τοῦ ὁσίου, ὁ ὁποῖος, μόλις εἶδε τό ἐλάφι πεσμένο κατάχαμα καί ἀνήμπορο, ἀμέσως τό εὐσπλαγχνίσθηκε. 'Αφοῦ μπῆκε λοιπόν ἀνάμεσά τους, ἀπευθύνθηκε σ' αὐτούς μέ πραότητα καί προσπαθοῦσε νά τούς ἐμποδίσει ἀπό τό ἐγχείρημα λέγοντάς τους: «'Αδελφοί μου, τίποτε τό κοινό δέν ἔχετε σεῖς μέ τό ἄθλιο αὐτό ἐλάφι· γιατί βέβαια οὔτε κοπιάσατε, οὔτε τρέξατε, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπ' ὅσα συνηθίζονται στό κυνήγι κάνατε, ὥστε τώρα δικαιολογημένα νά ζητεῖτε τή σφαγή τοῦ ἐλαφιοῦ. Εἶναι λοιπόν φανερό

ὅτι μᾶλλον ἔχει ἀνάγκη τῆς εὐσπλαγχνίας καί τῆς συνδρομῆς σας, ἀφοῦ ἔχασε τίς δυνάμεις του καί ἔπεσε κάτω». Μ' αὐτά του τά λόγια ντροπιάζει τούς κυνηγούς, στούς ὁποίους προξενεῖ ἔκπληξη ἡ μεγάλη ἡμερότητα καί φιλευσπλαγχνία του. Ἔπειτα, χρησιμοποιώντας τους ὡς βοηθούς, σηκώνει τό ἐλάφι καί τό ἀφήνει ἐλεύθερο νά φύγει. Ταυτόχρονα φεύγουν καί οἱ κυνηγοί, οἱ ὁποῖοι, ἀντί νά κυνηγήσουν τό θήραμά τους, μᾶλλον θηρεύτηκαν οἱ ἴδιοι ἀπό τή χρηστή διάθεση.

27. Ἐπιβάλλεται ὅμως νά θεωρήσομε ἀξιομνημόνευτο καί τό ἑξῆς, ὅτι δηλαδή ὁ Λουκᾶς μέ μύριους κόπους ταλαιπωροῦσε συνεχῶς τό σῶμα του, ὅπως μέ τίς κουραστικές ἀγρυπνίες καί μέ τήν αὐστηρή ἐγκράτεια ὅσον ἀφορᾶ τίς τροφές, γιατί ἔτρωγε μόνο κριθαρένιο ψωμί μέ νερό, καί αὐτά μέ προφύλαξη καί μέ μεγάλο μέτρο, καί καμιά φορά καί λάχανα καί ὄσπρια πού τοῦ τύχαιναν, ὅπως ἤδη ἔχει ἀναφερθεῖ πιό πάνω. Πάγωνε ἐπίσης ἀπό τό ψύχος, καιγόταν ἀπό τόν καύσωνα, βασανιζόταν ἀκόμη ἀδιάκοπα ἀπό σμήνη ψειρῶν, γιά νά μήν ἀναφέρω καί ὅλα τ' ἄλλα, τίς ἀμέτρητες γονυκλισίες, τίς ὁλονύχτιες ἀκολουθίες, τή σκληρή ἐρημιά καί ἀπομόνωση, πού κι αὐτή πολλές φορές ἐκτραχύνει καί κάνει στρυφνό τό ἦθος τῆς ψυχῆς. Ἐκεῖνος λοιπόν, πού ζοῦσε μέ τίς τόσο πιεστικές καί σκληρές αὐτές συνθῆκες, σέ κανένα ποτέ δέν δείχτηκε σκυθρωπός καί δύσκολος· ἀντίθετα, φαινόταν πολύ περισσότερο χαρούμενος ἀπ' αὐτούς πού κάθε τόσο ἀπολαμβάνουν τίς ἀνέσεις καί τρυφές καί τά πλούσια τραπέζια. Καί σ' αὐτούς πού τόν ἐπισκέπτονταν καί τούς ὑποδεχόταν ὡς φίλους, δειχνόταν πολύ χαρούμενος καί φιλόξενος· τούς πρόσφερε μέχρι κορεσμοῦ ἄφθονη πνευματική καί ὑλική τροφή, πολλές φορές καί εὐχάριστη στή γεύση. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι, καί στήν περίπτωση ἀκόμη πού δέν τοῦ ἀπέμεναν ἄλλες τροφές ἤ δέν γνώριζε πῶς θά ἀποκτήσει νέες, δέν ὑπολόγιζε τό πράγμα καί δέν ἦταν φειδωλός στή φιλοξενία. Σκεπτόταν δηλαδή, πολύ ὀρθά καί λογικά, ὅτι, ἐάν ὁ Θεός συντελεῖ νά φυτρώσει χορτάρι καί χλόη γιά τά ζῶα πού δουλεύουν τόν ἄνθρωπο, ἐάν ποτίζει τή γῆ μέ τή βροχή, ἐάν ἐξασφαλίζει τροφή στά κτήνη καί στούς νεοσσούς τῶν κοράκων, πῶς θά ἦταν δυνατόν νά ἀφήσει ἔξω ἀπό τή θεία πρόνοια, γιά νά χρησιμοποιήσουμε τούς λόγους τοῦ προφητάνακτα Δαβίδ, τούς ἀνθρώπους ἐκείνους πού τόν ἐπικαλοῦνται ἀδιάλειπτα καί ἀληθινά;

28. Ἐνῶ λοιπόν δέν εἶχε λάβει ἀκόμη τό μέγα καί ἀγγελικό σχῆμα, τό ὁποῖο πολύ ζωηρά ἐπιθυμοῦσε, ἀξιώθηκε καί αὐτό μέ τή βοήθεια τῆς θείας οἰκονομίας, ἔτσι ἀκριβῶς: Δύο σεβάσμιοι γέροντες μοναχοί, τῶν ὁποίων τήν κεφαλή κοσμοῦσε πολιά κόμη ἤ μᾶλλον οἱ ἴδιοι μέ τήν ἀρετή τους κοσμοῦσαν τή λευκή τους κόμη, ἐνῶ βάδιζαν πρός τήν παλαιά Ρώμη, ἔρχονται στόν ὅσιο, σάν κάποιος νά τούς ἀπέστειλε ἐκεῖ. Ἀφοῦ τούς δέχτηκε μέ φιλοφροσύνη καί τούς φιλοξένησε μέ ἐγκαρδιότητα, ἔπειτα τούς ἀνακοινώνει καί τήν ἐπιθυμία του νά γίνει μεγαλόσχημος καί τούς παρακαλεῖ πολύ θερμά γιά τήν ἐκπλήρωση τῆς ἐπιθυμίας του αὐτῆς. Ἐκεῖνοι λοιπόν, πού ἔβλεπαν ὅτι τό σκεῦος τοῦ Θεοῦ ἦταν ἄξιο γιά νά δεχτεῖ τό σχῆμα αὐτό, δέν χρονοτριβοῦσαν καθόλου, ἀλλά, ἀφοῦ τέλεσαν βιαστικά ὅλες τίς ἱερουργίες πού χρειάζονταν, τόν ντύνουν μέ τό ἀποστολικό καί μακάριο σχῆμα καί τόν περιβάλλουν μέ τά σύμβολα τῆς στενῆς ὁδοῦ, πού προξενεῖ θλίψεις καί πόνους σ' αὐτούς πού τήν ἀκολουθοῦν, τελικά ὅμως ὁδηγεῖ στήν ἀληθινή ζωή. Ἔτσι, ἡ περιβολή τοῦ Λουκᾶ μέ τό μέγα σχῆμα ἐπιβεβαίωσε ὅ,τι προηγουμένως μέ τά ἔργα του εἶχε δείξει ὁ ὅσιος. Τό γεγονός βέβαια ἔγινε αἰτία εὐφροσύνης σέ ὅλους· στό Θεό, στούς ἀγγέλους, στούς ἀνθρώπους. Σέ ἕναν μόνο προξένησε λύπη καί φόβο συγχρόνως, στόν ἐχθρό καί πολέμιο ὅλων τῶν χριστιανῶν· γιατί ἔβλεπε τό νεοσύλλεκτο καί ἀληθινά ἀξιόμαχο στρατιώτη τοῦ Χριστοῦ νά ἔχει ντυθεῖ μέ τήν πανοπλία τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος καί νά παρατάσσεται ἐναντίον του μέ μεγαλύτερη ὁρμή, ἐμψυχωμένος ἀπό τό γενναῖο καί ἀνδρικό του φρόνημα.

29. Θά διηγηθῶ ὅμως καί τό θαῦμα πού ἔγινε στούς δύο ἐκείνους μοναχούς, πού ἐκτέλεσαν μέ ἀποτελεσματικότητα

τό θεάρεστο αὐτό ἔργο. Διατρέφονταν βέβαια ἐκεῖνοι ἀπό τό μεγάλο ἀσκητή Λουκᾶ, ἀλλά μόνο μέ τίς ἀπόλυτα ἀναγκαῖες τροφές. Γιατί δέν ὑπῆρχε τίποτε ἀντάξιο τῆς φιλότιμης θέλησης καί πρόθεσης τοῦ ὁσίου, καί μάλιστα γιά τέτοιους φιλοξενούμενους, πού ἔγιναν αἴτιοι ἑνός τόσο μεγάλου καλοῦ. Τί λοιπόν ἀποφασίζει «αὐτός πού παρέχει πλούσια τά δῶρα μέ τή δεξιά του καί γεμίζει ἀπό ἀγαλλίαση κάθε ζωντανή ὕπαρξη»; Μιά μέρα κάθονταν οἱ δύο μοναχοί στήν ἀκρογιαλιά καί ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔστελνε ἤδη τίς λαμπερές του ἀκτίνες στή γῆ, αὐτοί ἀτένιζαν τό πέλαγος, πού κυμάτιζε μέ τήν πνοή τῆς γλυκιᾶς αὔρας, καί ἀπολάμβαναν μέ εὐχαρίστηση τό τερπνό αὐτό θέαμα. Ξαφνικά, ἕνα μεγάλο ψάρι, ἀφοῦ πήδησε ψηλά στόν ἀέρα, ἔπεσε μπροστά στά πόδια τους, ὅπου μέ πολύ μεγάλη τους εὐχαρίστηση τό ἔβλεπαν νά σπαρταράει καί νά πηδάει· ἦταν σάν νά τούς παρακινοῦσε ἀπό μόνο του νά τό πάρουν καί νά τό ἑτοιμάσουν γιά μαγείρεμα. Τότε ἄρχισαν νά εὐχαριστοῦν τόν κηδεμόνα τους καί χορηγό τῆς τροφῆς, τόν ὁποῖο καί θαύμαζαν γιά τήν πρόνοιά του. Αὐτός ὅμως δέν θεώρησε, φαίνεται, ἀρκετή τήν τροφή πού τούς χορήγησε καί ἔτσι ἀποφάσισε καί τούς ἔστειλε καί ἄλλο ψάρι ἐπί πλέον. Καί ἀμέσως καί ἄλλο πάλι, πού δέν ὑπολειπόταν στό μέγεθος καθόλου ἀπό τό προηγούμενο, ἐγκατέλειψε τή θαλάσσια κατοικία του καί μέ μεγάλη ταχύτητα ἐκτινάχτηκε στήν ξηρά. Ἔμοιαζε κι αὐτό νά τούς παρακινεῖ νά εὐχαριστήσουν τό Θεό καί νά σπεύσουν νά τό ἑτοιμάσουν γιά φαγητό τους. Ἄραγε θά μποροῦσε κανείς ἀπό τούς εὐσεβεῖς χριστιανούς καί γνῶστες τῆς ἁγίας γραφῆς νά ἰσχυρισθεῖ ὅτι τό παρόν περιστατικό ὑπολείπεται σέ τίποτε ἀπό τήν κατά θαυματουργικό τρόπο χορήγηση τροφῆς στόν προφήτη Ἠλία μέ τόν κόρακα;

30. Ἔτσι λοιπόν ἔγινε φανερό στούς δύο μοναχούς ποιά θεῖα χαρίσματα εἶχε ὁ ἐρημίτης ἐκεῖνος καί ἀποχώρησαν ἀπό τήν καλύβα του, ἀφοῦ εἶχαν οἱ ἴδιοι περισσότερο ὠφεληθεῖ ἀπ' αὐτόν ἀπό ὅσο τόν εἶχαν ὠφελήσει. Ἀλλά ὁ Λουκᾶς, καθώς ἔλαβε τό μέγα σχῆμα, θεώρησε ὅτι μέ τό ὅπλο

αὐτό πῆρε θέση στίς πρῶτες γραμμές τοῦ στρατοῦ καί εἶχε χρέος ἀπό ἐκεῖ νά ἀγωνίζεται περισσότερο ἀπό προηγουμένως. Ἔτσι ἀποδύθηκε τότε σέ μεγαλύτερους ἀγῶνες καί κόπους γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ ἐχθροῦ καί τήν ἐξασφάλισή του ἀπ' αὐτόν. Πρόσθετε δηλαδή στή νηστεία καί ἄλλη νηστεία, στά δάκρυα καί ἄλλα δάκρυα· ἔδιωχνε μακριά του τόν ὕπνο καί κάθε ἄλλη σωματική ἀπόλαυση καί παρέδινε τόν ἑαυτό του σέ ἐκτενέστερες καί θερμότερες προσευχές καί σέ μονιμότερη γαλήνη καί ἡσυχία. Μέ ὅλα αὐτά κέρδισε τή μεγάλη εὔνοια τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τόν προίκισε μέ τό θαυμαστό χάρισμα τῶν ἰάσεων· ἐπί πλέον ὅμως καί μέ τήν ἱκανότητα νά γνωρίζει ἄριστα τά παρελθόντα, ἀλλά καί τά παρόντα πού πολλές φορές διαφεύγουν τήν προσοχή μας, καθώς καί νά προφητεύει τά μέλλοντα.

31. Ἔτσι καί τήν ἐπιδρομή τῶν Σκυθῶν (Βουλγάρων), πού κατέτρεξαν ὁλόκληρη τήν ἠπειρωτική χώρα καί λίγο ἔλειψε νά τήν παραδώσουν σέ τελειωτική καταστροφή, προμάντευσε πολλές ἡμέρες πρίν γίνει· τήν προεῖπε βέβαια ὄχι καθαρά, –ἄλλωστε πῶς ἦταν δυνατόν νά ἐνεργήσει ἔτσι γιά ἕνα τόσο σπουδαῖο πράγμα αὐτός πού συστηματικά ἀπέφευγε νά γίνεται λόγος γιά τό ὄνομά του;– ἀλλά μέ παραβολές καί μέ ὑπονοούμενα. Καί γιά τό γεγονός αὐτό διαφορετικά, κατά περίπτωση, ὑπῆρξαν τά προμηνύματα τῆς μακάριας ἐκείνης γλώσσας· ἄλλοι ὅμως διηγοῦνται ὅτι τόν ἄκουσαν νά λέει τό ἑξῆς: «Ἡ (Στερεά) Ἑλλάδα θά λεηλατηθεῖ καί ἡ Πελοπόννησος θά δεχτεῖ πόλεμο».

32. Καί ἡ κατασκευή καί διαμόρφωση τῆς σκηνῆς τοῦ μεγάλου Λουκᾶ ἦταν τέτοια, πού νά χρησιμεύει ὄχι στή διαφύλαξη καί ἀπόθεση κάποιων περιττῶν πραγμάτων, πέρα ἀπό τά ἀναγκαῖα, –ἀλήθεια, πῶς μποροῦσε νά γίνει κάτι τέτοιο ἀπ' αὐτόν πού δέν εἶχε τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τό σῶμα του;– ἀλλά στή διασφάλιση ἀπό τή δημοσιότητα καί ἀπόκρυψη γενικότερα τῶν μυστικῶν ἀγώνων καί μόχθων, γιά τούς ὁποίους ἤθελε νά ἔχει μοναδικό μάρτυρα τό Θεό. Μέσα σ' αὐτή λοιπόν τή σκηνή ἔσκαψε ἕνα μικρό ἐπιμήκη λάκκο, στόν ὁποῖο ξαπλωνόταν σάν σέ τάφο, γιά νά ἔχει

πάντοτε στό νοῦ του ἄσβηστη τή μνήμη τοῦ θανάτου. Ἔπειτα, ἀφοῦ γευόταν γιά λίγο τόν ὕπνο, ἀμέσως ἀναπηδοῦσε καί μαζί μέ τόν Δαβίδ ἀναφωνοῦσε: «Μέ πρόλαβε ἡ αὐγή καί ἔκραξα πρός σέ»· καί πάλι: «Τούς ὀφθαλμούς μου πρόλαβαν τά ξημερώματα, ἐνῶ μελετοῦσα τούς λόγους σου».

33. Πῶς ὅμως θά μποροῦσε κανείς εὔκολα νά παρουσιάσει τό ἀνεξερεύνητο ἐκεῖνο βάθος τῆς ἀγαθότητας, ἀφοῦ λίγα μόνο πράγματα κατόρθωσε ὁ λόγος μας νά δώσει; Γιατί βέβαια δέν εὐεργετοῦσε μόνο τούς ἀνθρώπους, ἀλλά οἱ ἀγαθοεργίες του ἐπεκτείνονταν ἀκόμη καί στά κτήνη καί στά πετεινά, γιά νά μήν πῶ καί στά ἑρπετά, ἀφοῦ ἔγινε κάτι τέτοιο ἀπό τόν ὅσιο. Εἶχε δηλαδή δύο ὄφεις κλεισμένους, πού τούς περιποιόταν καί τούς ἔτρεφε γιά ἀρκετό χρονικό διάστημα, θέλοντας ἴσως ἔτσι νά ἐπεκτείνει, μέ τρόπο ἁπλοϊκό, καί μέχρι τῶν ἑρπετῶν ἀκόμη τήν ἐφαρμογή τῆς ἐντολῆς, «νά εὐεργετοῦμε καί αὐτούς πού μᾶς κάνουν κακό», ἄν καί βέβαια δέν εἶχε πάθει κανένα κακό ἀπ᾽ αὐτούς. Πολλές φορές λοιπόν μεριμνοῦσε γιά νά ἐξασφαλίζει τήν καθημερινή τροφή καί στά σπουργίτια τοῦ ἀγροῦ. Τόσο «ἀγαθός ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄνδρας καί ἤθελε πάντοτε νά ἐλεεῖ καί νά δανείζει» ὅσους εἶχαν ἀνάγκη.

34. Ἐπειδή λοιπόν ἡ φήμη του διαδόθηκε παντοῦ, -γιατί ἡ ἀρετή κάνει φανερό καί γνωστό αὐτόν πού τήν ἔχει, ὅπως ἀκριβῶς ἡ λαμπάδα ἐκεῖνον πού τήν κρατάει, κι ἄν ἀκόμη τόν περιτριγυρίζει πολύ τό σκοτάδι τοῦ φθόνου- δύο ἀδελφοί, πού τούς πίεζε κάποια ἐπείγουσα ἀνάγκη, προσέρχονται στόν ὅσιο. Ἀφοῦ φιλοξενήθηκαν μέ φιλοφροσύνη ἀπ᾽ αὐτόν καί συζήτησαν ἀρκετά μαζί του, ὥστε ἡ περιποίηση νά εἶναι σωματική καί πνευματική ταυτόχρονα, ἔπειτα τοῦ προβάλλουν καί μιά παράκλησή τους πολύ θερμή, ἀλλά καί πολύ φορτική γιά ἐκεῖνον πού ἀπέφευγε μέ κάθε τρόπο τήν ἐπίδειξη. Τοῦ εἶπαν λοιπόν τά ἑξῆς: «Ὁ πατέρας μας, λίγο πρίν πεθάνει, ὅσο χρυσάφι εἶχε ἔσκαψε καί τό ἔκρυψε στή γῆ, εἶναι δέ ἄγνωστος σέ μᾶς ὁ τόπος αὐτός καί ἀπό κανένα σημάδι δέν ὑποδηλώνεται. Σέ παρακαλοῦμε λοιπόν νά μᾶς φανερώσεις τόν τόπο μέ τό φῶς τῆς θεϊκῆς σου χάριτος. Βλέπεις πῶς ζοῦμε, ἔχοντας, ἀλίμονο, ἔλλειψη καί αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀναγκαίων; Ἀλλά τό χειρότερο εἶναι ὅτι δέν σταματοῦμε οἱ ἀδελφοί νά διαπληκτιζόμαστε μεταξύ μας, θεωρώντας κλέφτη ὁ ἕνας τόν ἄλλο». Ἄκουσε ὅλα αὐτά ὁ γενναῖος καί, καθώς νόμισε ὅτι δέν ἄξιζε νά δοθεῖ ἀπάντηση στό πράγμα, ἀπό ὑπερβολική ταπεινοφροσύνη ἀπομακρύνθηκε ἀμέσως. Ἐκεῖνοι ὅμως καί μετά ἀπ᾽ αὐτό δέν παραμελοῦσαν νά προσπαθήσουν καί γιά δεύτερη φορά, ἀλλά, γεμάτοι μέ ἀγαθές ἐλπίδες καί σάν νά ἔγιναν μάντεις καλῶν εἰδήσεων γιά τό μέλλον, προσέρχονται πάλι στόν ὅσιο. Ἐκεῖνος βέβαια προσπαθοῦσε ξανά νά τούς ἀπομακρύνει, ἰσχυριζόμενος ὅτι δέν ἔχει σχέση μέ μαντικές ἰδιότητες καί καθόλου δέν εἶναι ἄξιος νά διαθέτει ἕνα τέτοιο χάρισμα. Καθώς λοιπόν οἱ δύο ἀδελφοί παρέτειναν τήν παραμονή τους καί δήλωναν βέβαια τήν ἀπόφασή τους νά μήν ἀναχωρήσουν μέ κανένα τρόπο, ἀφοῦ πέρασε ἀρκετός χρόνος καί ἐξαναγκάστηκε ἀπό τήν ἐπιμονή τους, ἀλλά καί πάλι μέ τρόπο συνετό καί ἐνεργώντας ἔτσι πού καθόλου νά μή φανεῖ ὅτι γνώριζε τό πράγμα, τούς λέει: «Ἀφοῦ ἐσεῖς γνωρίζετε τόν τόπο ὅπου ὁ πατέρας σας πεθαίνοντας ἔκρυψε τό χρυσάφι, καί ἐννοῶ τόν τόπο πού ἄκοπα φανερώνεται μόνος του ἀπό αὐτά ἐδῶ καί ἀπό ἐκεῖνα ἐκεῖ τά σημάδια, γιατί ἐπιμένετε ἀπερίσκεπτα νά μέ ἐνοχλεῖτε;» Μόλις ἐκεῖνοι ἄκουσαν αὐτά, δέν ἀπείθησαν στούς λόγους του, ἀλλά ἀμέσως πῆγαν καί ἔσκαψαν τόν τόπο μέ τά σημάδια πού τούς ὑπέδειξε ὁ ὅσιος. Τότε ὁ λόγος ἔγινε ἔργο καί ὁ θησαυρός ἀποκαλύφθηκε μπροστά τους, τόν ὁποῖο ἔλαβαν καί μοιράστηκαν ἀναμεταξύ τους, ἐνῶ διέδωσαν τό θαῦμα στίς ἀκοές ὅλων σχεδόν τῶν ἀνθρώπων.

35. Δέν εἶναι μάταιο νά προσθέσουμε στίς ἐπωφελεῖς καί ἀξιομνημόνευτες διηγήσεις, πού ἀφοροῦν τό σοφό ἐρημίτη, καί τό ἑξῆς: Ἔφθασαν σ᾽ αὐτόν τρεῖς γυναῖκες ἀπό κάποιο χωριό· νομίζω λοιπόν ὅτι αὐτό ὑπῆρξε ἔργο καί τέχνασμα τοῦ σοφιστῆ τῆς κακίας, πού χρησιμοποίησε τίς γυναῖκες ὡς ὅπλο παλαιό ἐναντίον τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου. Φαινομενι-

κή λοιπόν πρόφαση τῆς ἐπίσκεψης ἦταν ἡ εὐλάβεια τῶν γυναικῶν, ὁ τελικός ὅμως σκοπός ἦταν ἡ ἀπώλεια καί ἡ καταστροφή, δηλαδή ὁ πειρασμός τοῦ ὁσίου. Ἔτσι αὐτές κυλίονταν μπροστά στά πόδια ἐκείνου καί, μέ συντριβή τῆς καρδιᾶς τους καί τοῦ πνεύματος, ἔλεγαν: «Λυπήσου μας, λυπήσου μας, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, καί μήν περιφρονήσεις τούς στεναγμούς τῆς καρδιᾶς μας καί τό βάρος τῆς θλίψης πού μᾶς κατέχει. Γιατί ἔχομε φωτιά μέσ' στήν καρδιά μας, φωτιά πού δέν φαίνεται ἀλλά μᾶς καταφλέγει καί μᾶς πείθει νά ἐξομολογηθοῦμε σέ σένα τά ἁμαρτήματά μας καί νά πετύχουμε, χάρη στή φιλανθρωπία σου, τή συγγνώμη». Σ' αὐτά ὁ Λουκᾶς δέν ἔδινε τή συγκατάθεσή του καί παρότρυνε τίς γυναῖκες νά φύγουν, λέγοντας ὅτι δέν διέθετε τέτοιες ἱκανότητες (ἐξαγόρευσης καί ἄφεσης ἁμαρτημάτων) καί ἐπομένως δέν ἔπρεπε καθόλου νά τόν πλησιάζουν. Αὐτές ὅμως πρόσθεταν καί ἄλλες οἰμωγές στίς οἰμωγές τους, καί ἄλλα δάκρυα στά δάκρυά τους καί ἔλεγαν: «Μή μᾶς περιφρονήσεις· μή μᾶς διώξεις, οὔτε νά μᾶς στείλεις πίσω ταπεινωμένες καί ντροπιασμένες. Θυμήσου ὅτι, καθώς ξέρομε, εἶναι προφητική ἐντολή, "νά φέρνουμε στή δημοσιότητα τά ἔργα τῆς ἁμαρτίας, γιά νά βρίσκουμε δικαίωση". Καί γι' αὐτό τό λόγο βέβαια ὁ Θεός, πού θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, μᾶς παρακίνησε νά ἔλθουμε στή σκηνή σου, ὥστε νά ἀποτελέσει γιά σένα καρπό δικαιοσύνης ἡ δική μας σωτηρία». Ἐνῶ λοιπόν ἐκεῖνος πάλι ἀρνοῦνταν, οἱ γυναῖκες ὑπέβαλλαν τήν παράκλησή τους πιό ἀπαιτητική καί πιό θερμή. Ἐπειδή ὅμως ὁ ἅγιος φοβήθηκε μήπως, μέ τίς ἐπίμονες αὐτές ἀντιρρήσεις του, ἀμβλύνει τήν προθυμία τους γιά τό καλό, τελικά πείθεται καί δέχεται τήν ἐξομολόγηση τῶν κρυφῶν τους ἁμαρτημάτων. Ἔπειτα δίνει τήν ἐντολή, ἀφοῦ ἐξυπηρετηθοῦν μόνες τους ἀναμεταξύ τους, νά καθίσουν νά φᾶνε καί νά ἐπιστρέψουν ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα στά σπίτια τους. Ἔτσι, ἡ μιά πῆγε στήν πηγή, ἡ ἄλλη στόν κῆπο, ἐνῶ ἡ τρίτη ἔτρεξε στό μαγειρεῖο. Ἀφοῦ ἔβρασαν λίγα λάχανα καί ἔφαγαν, ἐξομολογήθηκαν στό μακάριο ἀσκητή καί ἔλαβαν ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων πού εἶχαν διαπράξει· ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἐξασφάλισαν τούς ἑαυτούς τους ἀπό τήν ἁμαρτία καί γιά τό μέλλον, καί ἔτσι ἔφυγαν γιά τά σπίτια τους.

36. Ὅμως, μετά τήν ἀναχώρηση τῶν γυναικῶν, «αὐτός πού τοξεύει μέσα στό σκοτάδι τῆς ἀσέληνης νύχτας τούς καθαρούς στήν καρδιά», ἔστελνε τά βέλη του καί ἐναντίον τοῦ γενναίου ἐρημίτη, βάζοντάς τον σέ πονηρούς λογισμούς καί διεγείροντας τό σαρκικό πόλεμο. Ἀλλά ἐκεῖνος, πού ἤξερε καλά τόν ἀρχηγό τῆς ἐπίθεσης αὐτῆς, ἔπαιρνε τά κατάλληλα μέτρα γιά τήν ἄμυνά του καί στεκόταν ἀντιμέτωπος τοῦ ἐχθροῦ, ἐφοδιασμένος μέ τά ὅπλα ἐκεῖνα, μέ τά ὁποῖα γνωρίζει ὁ θεῖος ἀπόστολος νά ἐξοπλίζει κάθε στρατιώτη τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι λοιπόν, τρεῖς ὁλόκληρες μέρες πολεμώντας τόν ἐχθρό μέ τήν προσευχή του καί μέ βροχή δακρύων, σβήνει τή φωτιά τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας καί σώζεται καθαρός καί ἀμόλυντος ἀπό τή μάχη αὐτή, πράγμα πού πετυχαίνει μέ τόν ἑξῆς τρόπο: Νόμιζε δηλαδή πώς ἔβλεπε στό ὄνειρό του ἕναν ἄγγελο, σάν νεανίσκο, πού κρατοῦσε στά χέρια του ἕνα ἄγκιστρο· αὐτό, διά μέσου τοῦ στόματος τοῦ Λουκᾶ, τό ἔκανε νά εἰσχωρήσει μέχρι τά σπλάγχνα του, ἀπ' ὅπου ἀφαιροῦσε κάποιο κομμάτι σάρκας, πού δήλωνε ἴσως τό σαρκικό πάθος. Ἔπειτα, ἀφοῦ τοῦ εἶπε νά ἔχει θάρρος, ἀπομακρύνθηκε ἀπ' αὐτόν ὁ ἄγγελος.

37. Ἀξίζει λοιπόν νά διηγηθοῦμε καί τό ἑξῆς στούς φιλόθεους ἀκροατές. Ἡ ἀδελφή τοῦ ὁσίου Λουκᾶ πού ἀναφέραμε πιό πάνω, συναγωνίστρια καί στό μοναχικό στίβο, -γιατί ὄχι βέβαια μόνο μέ τό αἷμα ἀλλά καί μέ τίς πράξεις καί τούς τρόπους της ἐπιβεβαίωνε τή συγγένεια- εἶχε τή συνήθεια νά ἔρχεται σ' αὐτόν καί νά παραμένει κοντά του, γιά νά τόν ἐξυπηρετεῖ σέ διάφορες ἐργασίες. Ἔτσι μιά μέρα ἔτυχε μαζί μέ ἄλλους νά καθαρίζει τό χωράφι τοῦ κυμίνου καί νά ξεριζώνει τά ζιζάνια, ὥστε νά μήν αὐξάνουν. Ξαφνικά ὁ μεγάλος ἀσκητής λέει μπροστά σέ ὅλους: «Ἔρχεται σέ μᾶς κάποιος ἄνθρωπος, φορτωμένος μέ σοβαρό καί βαρύ φορτίο, πού τοῦ προξενεῖ κόπο πολύ». Αὐτά εἶπε καί μετά

ἀπό λίγο ἀπομακρύνθηκε καί κρύφτηκε στό βουνό. Ἐνῶ δέ ἐκεῖνοι ἀποροῦσαν καί προσπαθοῦσαν νά ἐξιχνιάσουν τί σήμαινε ὁ λόγος καί ποιός ἦταν ὁ βαρυφορτωμένος ἄνθρωπος καί τί λογῆς φορτίο ἔφερε, -νόμισαν δηλαδή ὅτι ὁ ὅσιος τούς εἶχε κάνει λόγο γιά σωματικό βάρος- νάτος! ὁ ἄνθρωπος πού ἐμφανίζεται μπροστά σέ ὅλους τους μόνος, ἐλαφρός καί εὐκίνητος, χωρίς νά κρατάει κανένα ἀπολύτως βάρος· ζητοῦσε λοιπόν ὀνομαστικά τόν ἅγιο, λέγοντας ὅτι χρειάζεται ὁπωσδήποτε τή δική του βοήθεια. Ἐκεῖνοι τόν παρότρυναν νά περιμένει: «Ἔφυγε, καθώς βλέπεις», τοῦ λένε, «καί δέν βρίσκεται τώρα μαζί μας· καί, ἐάν βέβαια ἐπιθυμεῖς νά τόν δεῖς, ὀφείλεις νά περιμένεις». Τότε ὁ ἄγνωστος ἄνθρωπος τούς διαβεβαίωσε ὅτι δέν σκοπεύει νά απομακρυνθεῖ προτοῦ τόν συναντήσει.

38. Ἑπτά ἡμέρες πέρασαν καί μόλις τότε ἐμφανίζεται ὁ ὅσιος σάν ἄλλος Μωυσῆς μέσα ἀπό τήν ἀντάρα τῶν ἀδύτων τῆς ἡσυχίας. Καθώς λοιπόν ἀντίκρισε τόν ἄνθρωπο, τό βλέμμα του ἔγινε βλοσυρό καί μέ ἄγρια φωνή, διαφορετική ἀπό τή συνηθισμένη, τοῦ λέει: «Ποιά σχέση ἔχεις ἐσύ μέ τήν ἄβατη αὐτή ἔρημο; Γιατί ἄφησες τίς πόλεις καί ἦρθες στά βουνά; Γιατί ἐγκατέλειψες ἱερεῖς καί ἀρχιερεῖς τῆς ἐκκλησίας καί ἦρθες ἐδῶ, ζητώντας ἄνδρες ἀπαίδευτους καί ἀμαθεῖς; Καί πῶς λοιπόν τόλμησες νά παρουσιαστεῖς μπροστά μου καί δέν φοβήθηκες τή θεία δίκη, ἀφοῦ εἶσαι ἔνοχος τέτοιων παραπτωμάτων;» Ἐπειδή, ὅταν ἄκουσε αὐτά ὁ ἄνθρωπος, κυριεύθηκε ἀπό φρίκη καί δάκρυα πλημμύρισαν τίς παρειές του, ἐνῶ δέθηκε ἡ γλώσσα του (καί δέν μποροῦσε νά βγάλει μιλιά), ὁ ἅγιος τοῦ λέει πάλι: «Μέχρι πότε θά σιωπᾶς καί θά συγκαλύπτεις τόν ἄδικο φόνο, καί δέν ὁμολογεῖς μπροστά σέ ὅλους μας τό ἁμάρτημά σου, μεταβαλλόμενος σέ κατήγορο τοῦ ἑαυτοῦ σου, γιά νά ἐξευμενίσεις ἔτσι λίγο καί τό Θεό, πού ἀπό τή φύση τού εἶναι ἐχθρός τοῦ πονηροῦ;» Τότε ἐκεῖνος, μόλις καί μετά βίας καί μέ συνεχῶς κομμένη τήν ἀνάσα του, μπόρεσε νά πεῖ: «Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τί ζητεῖς νά μάθεις ἀπό μένα αὐτά πού ἐσύ ἔμαθες μέ τήν προφητική σου χάρη πρίν ἀπό μένα; Γιατί βέβαια αὐτό

πού ἐγώ ἔπραξα στά κρυφά δέν ἔμεινε κρυφό ἀπό ἐσένα. "Ἐξερεύνησες καλά τό περπάτημα καί τό πλάγιασμά μου καί προεῖδες τήν πορεία μου πρός τήν ἁμαρτία". Ὅμως, ὑπακούοντας στό κέλευσμά σου, καί φανερώνω καί ὁμολογῶ τό ἁμάρτημά μου καί ὅλους ἐσᾶς τούς παρόντες ἐδῶ σᾶς καθιστῶ μάρτυρες τοῦ ἐγκλήματος πού διέπραξα στά κρυφά».

39. Ἀφοῦ εἶπε αὐτά, ἐξομολογεῖται φανερά τήν ἁμαρτία του καί διηγεῖται μέ κάθε λεπτομέρεια πῶς καί ποῦ καί γιά ποιά αἰτία σκότωσε τό συνοδοιπόρο του. Κατατρόπιασε ἔτσι βέβαια τόν ἑαυτό του, ἀλλά ταυτόχρονα ντρόπιασε καί τό σπορέα τῶν πονηρῶν καί αἴτιο κάθε κακοῦ. Ἔπειτα πέφτει στά πόδια τοῦ ἁγίου καί τόν παρακαλεῖ νά μήν τόν περιφρονήσει οὔτε νά τόν ἀφήσει, τόν πανάθλιο, ἔτσι δέσμιο στούς βρόχους τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ὅσιος τότε τόν εὐσπλαγχνίζεται καί ἀμέσως τόν σηκώνει στά πόδια του, τόν νουθετεῖ καί τόν παρηγορεῖ καί τοῦ ἐπιβάλλει γιά ψυχική του ἀσφάλεια κανόνες, ὑποφερτούς βέβαια ἀπ' αὐτόν. Κυρίως δηλαδή τόν ὑποχρεώνει νά ἐπισκεφθεῖ τόν τάφο τοῦ φονευμένου καί, ἀφοῦ τόν καταβρέξει μέ πολλά δάκρυα καί κάμει ἐκεῖ γονυκλισίες, ἄν εἶναι δυνατόν ὄχι λιγότερες ἀπό τρεῖς χιλιάδες, νά τελέσει πολυτελή μνημόσυνα, τά λεγόμενα τριήμερα, ἐννιάμερα καί σαράντα. Ἐπί πλέον σέ ὅλη του τή ζωή νά θρηνεῖ γιά τό ἁμάρτημά του καί νά τό ἔχει πάντοτε μπροστά του, ἀφοῦ θά εἶναι γραμμένο στούς πίνακες τῆς ψυχῆς του. Αὐτές λοιπόν τίς ἐντολές τοῦ ἔδωσε καί ἔπειτα τόν ἄφησε νά ἐπιστρέψει στό σπίτι του, ἀφοῦ προηγουμένως τόν εἶχε βοηθήσει νά εἶναι σέ θέση νά διακρίνει καθαρά τό ἀγαθό καί νά κατακρίνει, ἀπό τό ἄλλο μέρος, τήν ἁμαρτία· τοῦ παράγγειλε, τέλος, νά μετανοήσει ἀληθινά γιά τό ἁμάρτημά του.

40. Κάποιος ἄλλος, πού εἶχε τό ἐπάγγελμα τοῦ πλοιάρχου καί ὀνομαζόταν Δημήτριος, ἦταν φίλος τοῦ ἁγίου καί σύχναζε πολλές φορές σ' αὐτόν καί περνοῦσε ἀρκετές μέρες μαζί του, ἀφοῦ ἄλλωστε καί ἡ ψυχική του ὠφέλεια ἀπό τήν παραμονή αὐτή δέν ἦταν μικρή. Ἔτσι λοιπόν καί ἀπό

τούς λόγους τοῦ Λουκᾶ καί ἀπό τήν ἐν γένει συναναστροφή καί συζήτηση μαζί του καί ἀπό τά χρηστά του ἤθη γέννησε μέσα του ὁ Δημήτριος τήν ἰδιαίτερη ἀγάπη πρός αὐτόν καί ἀπέκτησε τή θέρμη τῆς πραγματικῆς πίστης. Ὅμως δέν γνώριζε τή δύναμη τῶν διορατικῶν καί προφητικῶν χαρισμάτων πού διέθετε ὁ ἅγιος. Γι' αὐτό καί ἔπαθε τό ἑξῆς, πού συμβαίνει μέν στούς ἀνθρώπους, ἀλλά δέν εἶναι εὔκολο νά βρεῖ κανείς τήν αἰτία του: Κάποτε δηλαδή ὁ πλοίαρχος περιτριγύριζε μέ τό καράβι του στά μέρη τοῦ Λουκᾶ καί ἀσχολοῦνταν μέ τό ψάρεμα· ὅταν λοιπόν ἔφθασε ἡ ὥρα νά ἐπιστρέψει στήν καλύβα τοῦ ἁγίου, δέν ἤθελε νά πάει μέ ἄδεια τά χέρια, ἀλλά τοῦ ἄρεσε νά προσφέρει κάτι ἀπό τό ψάρεμά του, ὄχι τόσο σάν πράξη ἀνάγκης, ὅσο σάν χειρονομία ἀγαθῆς προαίρεσης. Τέτοιος λοιπόν ἦταν ὁ σκοπός του. Ἐπειδή ὅμως, παρόλο πού πολύ εἶχε κοπιάσει μέ τούς ναῦτες του, δέν μπόρεσε τίποτε νά ψαρέψει, τήν τελευταία στιγμή ἔρχεται ξαφνικά στό νοῦ του ἡ ἰδέα νά ρίξει στή θάλασσα τό ἀγκίστρι στό ὄνομα τοῦ ἁγίου. Καί πραγματικά, ἀφοῦ ἔκαμε ἔτσι, ἕνα ψάρι ἀπό τά πιό μεγάλα, σάν κάποιος νά τό ἔσπρωχνε καί νά τό προσκαλοῦσε, μέ πολύ γρήγορη ὁρμή πλησιάζει τό δόλωμα, πιάνεται στό ἀγκίστρι καί ἀνελκύεται μέ ἀσφάλεια. Ὅταν εἶδε τό ψάρι ὁ πλοίαρχος, αἰχμαλωτισμένος μᾶλλον ἀπό τό θαῦμα τοῦ ἁγίου καί ἔχοντας διαπιστώσει ὅτι ὁ μέγας ἀσκητής, καί χωρίς ὁ ἴδιος νά εἶναι παρών, μόνο μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματός του βοηθεῖ καί θαυματουργεῖ χωρίς νά τό περιμένει κανείς, κάνει καί δεύτερη πάλι προσπάθεια, ξαναρίχνει τό ἀγκίστρι του μέ τόν ἴδιο τρόπο καί ἐντελῶς ἄκοπα, ὅπως καί πρίν, πιάνει καί ἄλλο ψάρι, λίγο μόνο μικρότερο ἀπό τό πρῶτο. Ἐδῶ ὅμως ἐπεμβαίνει ὁ ἀρχηγός τοῦ φθόνου καί ἐνεργεῖ ὅπως καί στήν περίπτωση τοῦ Κάιν· συσκοτίζει δηλαδή τό φῶς τῆς πίστης τοῦ πλοιάρχου καί διαφθείρει μέ ἄθλιο τρόπο τήν ἀγαθή του προαίρεση. Ἔτσι τόν ἔπεισε νά μή μοιράσει σωστά τά ψάρια πού σωστά πρόσφερε, νά κρατήσει δηλαδή γιά τόν ἑαυτό του τό μεγαλύτερο ψάρι καί νά δώσει στόν ἅγιο τό μικρότερο. Ὁ ἅγιος λοιπόν δέχεται τήν προσφορά

καί δείχνει ἱκανοποιημένος, προσποιούμενος ὅτι δέν γνωρίζει τίποτε. Ὅμως, γιά νά μή νομίσει ὁ πλοίαρχος πώς ξεγέλασε τόν ὅσιο καί γιά νά μή μείνει ἔτσι μέ ἀρρωστημένη τή συνείδησή του, χωρίς νά γνωρίζει καθαρά τά καθήκοντά του πρός τό Θεό, -γιατί βέβαια εἶναι φανερό ὅτι ὁ Λουκᾶς ὁπωσδήποτε θεωροῦσε τήν προσφορά πρός αὐτόν χάρη στό Θεό- τοῦ λέει μέ πολύ ἤπιο καί γαλήνιο τρόπο: «Γιά ποιά αἰτία ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνομε θεληματικά καί ἐξοργίζομε τό Θεό ἀσυλλόγιστα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Κάιν ἀρχικά, πού προτίμησε τήν προσωπική του ἀπόλαυση ἀπό τό νά εὐχαριστήσει τό Θεό, καί ὁ Ἀνανίας καί ἡ γυναίκα του ἀργότερα, οἱ ὁποῖοι ἔκλεψαν ὅσα εἶχαν ἀφιερωθεῖ σ' αὐτόν; Κάτι τέτοιο λοιπόν ἔγινε καί μέ αὐτό ἐδῶ τό ψάρι, καθώς καί μέ ἐκεῖνο πού πιάστηκε πρίν ἀπ' αὐτό, προτιμήθηκε δηλαδή μᾶλλον ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου παρά τοῦ Θεοῦ». Μέ τά λόγια αὐτά τοῦ ἁγίου ἐννόησε τό σφάλμα του ὁ πλοίαρχος, ὁ ὁποῖος προτίμησε τήν ἐπαινετή μετάνοια ἀπό τήν ἀξιόμεμπτη ἐπίκριση. Ἔτσι, ἀφοῦ γονάτισε μπροστά στά πόδια τοῦ Λουκᾶ, ζητοῦσε συγχώρηση, δίνοντας τήν ὑπόσχεση ὅτι δέν θά περιπέσει στό ἑξῆς σέ παρόμοιο ἁμάρτημα. Ἔλαβε λοιπόν, μ' αὐτό τόν τρόπο, τή συγχώρηση καί ἱκανοποιημένος πῆρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς γιά τό σπίτι του. Τότε ὁ ὑποτακτικός τοῦ μεγάλου ἀσκητῆ -γιατί θέλει ἡ διήγησή μου νά συνδυάσει μέ τό θαῦμα αὐτό καί κάποιο ἄλλο πού ἀκολούθησε, τό ὁποῖο ἔχει κι ἐκεῖνο τή χάρη του-, ὁ συνασκητής λοιπόν τοῦ ἁγίου, ἀφοῦ μαγείρεψε τό ψάρι, τοῦ τό πρόσφερε σάν κάτι τό πολύ ἐπιθυμητό καί εὐχάριστο. Ὅμως ἐκεῖνος πού γνωρίζει ἀπό ψηλά τί εὐχαριστεῖ περισσότερο τόν ἅγιο καί ὅτι ἀπόλαυση γι' αὐτόν εἶναι ἡ ἀληθινή ἐξυπηρέτηση τοῦ πλησίον, παρακινεῖ μερικούς φίλους τοῦ Λουκᾶ νά τόν ἐπισκεφθοῦν, σάν νά ἦσαν προσκαλεσμένοι ἀπ' αὐτόν. Τότε, μόλις τούς εἶδε, εἶπε στό συνασκητή του: «Αὐτό ἐδῶ τό ψάρι ἔχει σταλεῖ ἀπό τό Θεό γιά τούς ξένους, ὄχι βέβαια γιά μένα· σέρβιρέ το λοιπόν σ' αὐτούς». Πραγματικά, ἔτσι καί ἔγινε· καί οἱ μέν φιλοξενούμενοι ἀπολάμβαναν τό γεῦμα τους, ἐνῶ ὁ ἴδιος

τρεφόταν ἀπό τήν ἀγάπη πρός τούς φίλους του.

41. Αὐτά λοιπόν εἶναι τά ἔργα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ πρίν ἀπό τήν ἐπιδρομή τῶν Βουλγάρων, ἤ μᾶλλον αὐτά πού διηγηθήκαμε εἶναι λίγα μόνο ἀπό ὅσα ἐκεῖνος ἔπραξε. Θά ἀφηγηθοῦμε ὅμως καί ὅσα ἀκολούθησαν μετά τή φυγή καί τήν ξενιτεία τοῦ ἁγίου. Ἀφοῦ συμπλήρωσε δηλαδή ἑπτά χρόνια παραμονῆς στήν ἔρημο τοῦ Ἰωαννίτζη, παρά τή θέλησή του γίνεται κι αὐτός μετανάστης μαζί μέ ὅλους τούς ἄλλους. Διότι ὁ Συμεών, ὁ ἄρχοντας τοῦ σκυθικοῦ ἔθνους, -αὐτούς συνηθίζεται νά τούς ὀνομάζομε Βουλγάρους- ἀθέτησε τίς συνθῆκες του πρός τούς Ρωμαίους καί βάδισε μέ τό στρατό του ἐναντίον ὅλης τῆς χώρας. Ἔτσι, ἀφοῦ περιζώστηκε σάν ὅπλο ἀξιόμαχο τά ἁμαρτήματά μας, ἄρχισε νά λεηλατεῖ τή χώρα καί νά ἐξανδραποδίζει τούς κατοίκους της· καί ἄλλους ἀπ' αὐτούς φόνευε, ἐνῶ ἄλλων ἀποστεροῦσε τήν ἐλευθερία καθιστώντας τους φόρου ὑποτελεῖς. Τότε πολλοί ἀπό τούς κατοίκους κατέφευγαν καί κλείνονταν στίς πόλεις σάν σέ φυλακές ἤ φρούρια· οἱ ὑπόλοιποι προσπαθοῦσαν νά σωθοῦν φεύγοντας πρός τήν Εὔβοια καί τήν Πελοπόννησο. Ἔτσι λοιπόν καί οἱ γύρω ἀπό τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ χωρικοί διαπεραιώνονταν στά γειτονικά νησιά· ἄν καί ἐκεῖ πρόφθασε ὁ φθόνος καί τούς προξένησε ἀπροσδόκητο κίνδυνο. Ἐνῶ δηλαδή αὐτοί νόμιζαν ὅτι ζοῦσαν σέ ἀσφαλές μέρος μαζί μέ τό δίκαιο Λουκᾶ, οἱ Βούλγαροι, μέ πλοῖο πού ἔτυχε καί ἔκλεψαν, πέρασαν κρυφά στό νησί τους, ἐπιτέθηκαν αἰφνιδιαστικά ἐναντίον τους καί παρά λίγο νά τούς ἐξολοθρεύσουν· μόνο λίγοι, πού πέρασαν ἀπέναντι κολυμπώντας, ἀνάμεσα στούς ὁποίους καί ὁ μεγάλος ἀσκητής, μπόρεσαν ἔτσι καί γλίτωσαν.

42. Ἔπειτα γύρισαν πάλι στό νησί, ἀπ' ὅπου ὁ ἅγιος, μόλις πέτυχε κάποιο πλοῖο, διαπεραιώθηκε μαζί μέ ὅλους τούς συγγενεῖς καί τούς γνωστούς του στήν Κόρινθο· ἦταν τότε πού οἱ σιαγόνες τοῦ Λουκᾶ εἶχαν ἀρχίσει νά καλύπτονται ἀπό γένι καί ὁ ἴδιος βρισκόταν στό ἄνθος τῆς νεότητάς του, πράγμα πού τοῦ ἐπέτρεπε τή δυναμική ἄσκηση τῆς ἀρετῆς. Ὅμως, ἄν καί βρισκόταν σ' αὐτή τήν ἡλικία, ὁ πό-

θος του γιά τήν ἀνάγνωση τῶν ἱερῶν γραφῶν εἶχε ἀνάψει μέσα του τόν ἔρωτα τῆς μάθησης. Ἔτσι λοιπόν καταφεύγει σέ διδασκαλεῖο, ἀπό τό ὁποῖο, τελικά, μικρή ὠφέλεια ἔμελλε νά ἀποκομίσει. Γιατί, βλέποντας τούς μικρούς μαθητές νά μή συμπεριφέρονται κόσμια καί τά πολύ ὡραῖα μαθήματα πού ἄκουαν νά μήν εὐτρεπίζουν καί ἑτοιμάζουν τίς ψυχές τους γιά νά τά δέχονται, καθόλου δέν ἀνέχτηκε τό πράγμα αὐτό καί ἀμέσως ἀποχώρησε. Καί τό ἔκαμε αὐτό ὁ ἅγιος μέ τρόπο πολύ ἀξιέπαινο καί συνετό· γιατί γνώριζε βέβαια πόσο εὔπλαστη καί ἁπαλή εἶναι ἡ νεανική ψυχή, καί ἐπομένως πόσο πολύ εὔκολο εἶναι νά διαστραφεῖ καί νά συνηθίσει στό κακό. Καί γι' αὐτόν τό λόγο προτίμησε μᾶλλον τήν ἔλλειψη παιδείας καί μαθημάτων ἀπό τόν πλοῦτο τῆς μόρφωσης, πού θά τόν συνόδευε ὅμως ἡ μοχθηρία.

43. Βγαίνει λοιπόν ὁ Λουκᾶς ἀπό τήν Κόρινθο καί πηγαίνει πρός τίς κωμοπόλεις· ἐπειδή ἀκουόταν τότε ὅτι στήν Πάτρα τῆς Ἀχαΐας ὑπῆρχε κάποιος στυλίτης πού ζοῦσε ἀνώτερο πνευματικό βίο, σκεφτόταν νά πάει πρός αὐτόν καί νά τόν ὑπηρετεῖ. Ἐνῶ ὅμως αὐτά εἶχε στό νοῦ του, καταφθάνουν σ' αὐτόν ἀπεσταλμένοι ἀπό τό στυλίτη τῆς Ζημένας, οἱ ὁποῖοι τοῦ προτείνουν νά πάει σ' αὐτόν, νά συγκατοικήσει μαζί του καί, ἄν δέν τοῦ εἶναι ἐνοχλητικό, νά γίνει ὑποτακτικός του καί νά καταδεχτεῖ νά τόν ὑπηρετεῖ. Τότε ὁ Λουκᾶς δέχτηκε μέ εὐχαρίστηση τήν πρόταση, γιατί ταίριαζε περισσότερο στό χαρακτήρα του νά ὑποτάσσεται παρά νά ἄρχει ὁ ἴδιος καί γνώριζε ὅτι αὐτό εἶναι πολύ ὠφέλιμο γιά κάθε νέο· ἄλλωστε, καθόλου δέν ἀγνοοῦσε ποιό εἶναι τό κέρδος ἀπό τήν ὑποταγή καί ἀπό τή μεγάλη ταπείνωση. Γιά τούς λόγους αὐτούς εὐχαρίστως πηγαίνει στό στυλίτη καί μέ μεγάλη προθυμία δέχεται νά ταχθεῖ στήν ὑπηρεσία του. Καί ἀπό τότε δέν ὑπῆρχε κανένα εἶδος ἐργασίας πού νά μήν ἔσπευδε ὁ ἴδιος νά τό ἐκτελέσει, γιατί θεωροῦσε ὁπωσδήποτε μέγιστη ζημιά ἤ καί ἐξευτελισμό ἀκόμη τό νά ἀποφεύγει ὁποιαδήποτε ὑπηρεσία. Λοιπόν δέν σταματοῦσε ἐκεῖνος νά μεταφέρει ξύλα ἤ νερό, νά μαγειρεύει καί νά στρώνει τό τραπέζι, νά ἑτοιμάζει δίχτυα καί νά ψαρεύει. Καί

αὐτό τό ἔκανε ὄχι μόνο γιά ἕνα χρόνο, οὔτε γιά δύο, οὔτε γιά τρία, ἀλλά δέκα ὁλόκληρα χρόνια παρέμεινε ἐκεῖ, ἀπομιμούμενος τήν ἄκρα ἐκείνη ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ, πού ἦλθε στόν κόσμο ὄχι γιά νά τόν διακονήσουν ἄλλοι, ἀλλά μᾶλλον ὁ ἴδιος νά ὑπηρετήσει ἄλλους. Καί ἔχοντας μιά τέτοια ὑποταγή στό γέροντά του, εἶχε καί τό ἀνάλογο ἐνδιαφέρον καί ψυχικό δεσμό πρός αὐτόν, μέχρι σημείου πού νά ὑπερβάλλει τή στοργή τοῦ πραγματικοῦ παιδιοῦ πρός τό γνήσιο πατέρα του.

44. Ἔτσι, ὅταν κάποτε χλεύαζε κάποιος τό γέροντα τοῦ ἁγίου μέ ἀναιδεῖς λόγους καί τόν διακωμωδοῦσε, ὁ Λουκᾶς, πού ἔτυχε νά εἶναι παρών, τόσο πολύ ἀγανάκτησε καί τόσο ἄναψε μέσα στήν ψυχή του ὁ θυμός, πού πρός στιγμήν λησμόνησε τό σιωπηλό καί κόσμιο χαρακτήρα του, ἀπέβαλε ἀπό πάνω του τήν πολλή ἐκείνη συστολή καί γαλήνη καί ἀναγκάστηκε νά ἀντιμετωπίσει τόν ἀναιδή καί φιλοκατήγορο ἐκεῖνο ἄνθρωπο μέ πιό δυναμικό τρόπο, χρησιμοποιώντας τραχεῖς λόγους· ἡ γλώσσα του ὅμως κινοῦνταν πάντοτε μέσα στά ὅρια τῆς εὐπρέπειας καί σκοπό εἶχε νά σωφρονίσει τόν ὑβριστή καί συκοφάντη. Ἀλλά ἀποδείχτηκε ἀμέσως ὅτι, γιά νά διαπαιδαγωγηθεῖ ἐκεῖνος, πού ἦταν πολύ θρασύς καί νοσοῦσε ψυχικά μέ δύσκολη καί δυσίατη ἀρρώστια, χρειαζόταν σκληρότερη τιμωρία. Διότι, μήν μπορώντας νά ἀνεχθεῖ τόν ἔλεγχο τοῦ ἁγίου, τόν χτυπάει στή σιαγόνα του μέ τό μιαρό του χέρι. Ἀκολούθησε ὅμως ἀμέσως ἡ θεία δίκη καί «ὁ Θεός ἀπό τόν οὐρανό καθιστοῦσε γνωστή τήν ἀπόφασή του»· ἔτσι τό κρυμμένο φῶς τῆς δικαιοσύνης ἔλαμψε καί ἡ μοχθηρία ἔλαβε τήν πρέπουσα τιμωρία. Γιατί, μόλις χτύπησε ὁ ὑβριστής, δέχτηκε κι αὐτός, μέ τή σειρά του, πολύ βαρύτερο χτύπημα· κλονίστηκε δηλαδή, ἔπεσε στή γῆ δαιμονιζόμενος καί ἄρχισε νά σπαρταράει κατά τρόπο ἐλεεινό καί νά ὑποφέρει ὅπως ἀκριβῶς οἱ δαιμονισμένοι. Ἀλλά γιατί δέν ἀναφέρω καί τό τρομερότερο, πού εἶναι ἄξιο νά προκαλέσει πολλά δάκρυα καί νά φοβίσει αὐτούς πού δέν ἔχουν φραγμό στή γλώσσα τους; Παρέμεινε δηλαδή ὁ ὑβριστής σ' αὐτή τήν κατάσταση μέχρι τέλους τῆς ζωῆς

του, «παραδομένος στό σατανά», ὁ ὁποῖος τόν τυραννοῦσε καί τόν παίδευε· ὅπως ὅμως ἀναφέρει ὁ Παῦλος, «ὁ βασανισμός τῆς σάρκας» γινόταν «γιά νά σωθεῖ τό πνεῦμα». Καί ἡ αἰτία τῆς τιμωρίας εἶναι ἡ ἑξῆς: Διότι αὐτός πού ἔπρεπε νά εἶναι μᾶλλον σωφρονιστής καί ἄλλων, τῶν ἀσύνετων δηλαδή ἀνθρώπων, -ἀφοῦ ἦταν ἱερέας- καί νά ἀποτελεῖ παράδειγμα καί μέ τά λόγια του καί μέ τόν τρόπο τῆς ζωῆς του, ὁ ἴδιος ἦταν ἀσύνετος, ὥστε καί στούς ἄλλους νά προξενεῖ βλάβη καί προκλητικά νά καταισχύνει τό ἱερατικό ἀξίωμα.

45. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἦταν ἐντελῶς ξένο καί ἀταίριαστο στό φθονερό χαρακτήρα τοῦ ἐχθροῦ (τοῦ διαβόλου) νά ἀφήσει ἀνενόχλητο τόν ὅσιο Λουκᾶ μέχρι τέλος νά ὑπηρετεῖ τό στυλίτη καί νά ἀποκομίζει γιά τήν ψυχή του τά μεγάλα ἐκεῖνα κέρδη ἀπ' αὐτήν τήν ὑποταγή· ἀντίθετα, κίνησε κάθε λίθο, ὥστε νά ἐμποδίσει τόν Λουκᾶ νά προσφέρει αὐτή τήν ὑπηρεσία, πράγμα πού εἶναι καί τό γνησιότατο χαρακτηριστικό τοῦ φθόνου καί τῆς πραγματικῆς μοχθηρίας. Λοιπόν αὐτός πού ἀντιστρατεύεται τό ἀγαθό δέν σταμάτησε νά κάνει τό πᾶν, ἕως ὅτου κατόρθωσε νά τούς διαχωρίσει καί νά ἀπομακρύνει τόν ἕναν ἀπό τόν ἄλλο.

46. Ἀλλά ποιά ὑπῆρξε ἡ πρόφαση αὐτοῦ τοῦ χωρισμοῦ καί τῆς ἀπομάκρυνσης τοῦ Λουκᾶ ἀπό τό στυλίτη; Αὐτός πού ἦταν ἐπιφορτισμένος μέ τόν ἔλεγχο τῶν λιμανιῶν καί δέν ἐπέτρεπε στά πλοῖα νά ξεπερνοῦν τά ὅρια πρός τή Στερεά Ἑλλάδα, ἕνεκα τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἐχθρῶν, ὅταν συνέλαβε τόν ὅσιο μέσα σέ πλοῖο νά προσπαθεῖ νά διαπεραιωθεῖ ἀπέναντι, τόν χτύπησε βάναυσα. Ἀπό τότε λοιπόν ἀποφάσισε ὁ Λουκᾶς νά μένει μόνος· ἔτσι, κατοίκησε στό ναΐσκο τοῦ μάρτυρα Προκοπίου, ὅπου διαβιοῦσε σύμφωνα μέ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἀπολαμβάνοντας τήν ἀγαπητή πάντοτε σ' αὐτόν ἡσυχία. Ὅμως, καταρρακτώδης βροχή πού ἔπεσε καί κατέστρεψε τόν οἰκίσκο ὅπου ἔμενε ὁ ἀσκητής, τόν ἐξανάγκασε νά ἀπομακρυνθεῖ πάλι καί ἀπό ἐκεῖ, καί μάλιστα χωρίς νά τό θέλει. Φαίνεται πώς ὁ Θεός οἰκονομοῦσε ἔτσι τά πράγματα, κατά τρόπο ἐπωφελή, ὥστε ὁ Λουκᾶς νά μήν ἀδικεῖ τήν πατρίδα του ἀποστερώντας την ἑνός τέτοιου

φυτοῦ καί βλαστήματος, ἐφόσον ὁ ἴδιος θά ἔμενε γιά πολύ χρόνο μακριά της, στήν Πελοπόννησο.

47. Δέν πέρασε λοιπόν πολύς καιρός, ὁπότε πεθαίνει ὁ ἀλιτήριος Συμεών, πού εἶχε γίνει αἰτία νά χυθοῦν πολλά χριστιανικά αἵματα, καί τόν διαδέχεται στήν ἐξουσία ὁ γιός του Πέτρος. Αὐτός ὅμως δέν κληρονόμησε καί τήν ὠμότητα καί μισανθρωπία τοῦ πατέρα του, ὅπως τή δόξα καί τήν περιουσία του· ἀντίθετα, ὁ ἴδιος φάνηκε ἐντελῶς ξένος πρός τήν πατρική ἀγριότητα, σάν νά μήν εἶχε καμιά σχέση αἵματος καί συγγένειας μέ τόν πατέρα του. Ἔτσι ὁ Πέτρος ἐγκατέλειψε ἀμέσως τά αἵματα καί τούς πολέμους καί συνῆψε μαζί μας εἰρήνη, ὁπότε οἱ ῥομφαῖες καί τά δόρατα καί κάθε ὅπλο φτιαγμένο ἀπό σίδερο μετατρέπονταν, γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν προφητική ῥήση, σέ δρεπάνια καί σκαπάνες. Τότε, πού ὅλοι ξαναγύριζαν στίς πόλεις τους, στά χωριά καί στά σπίτια τους, καί ὁ ὅσιος Λουκᾶς πῆρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς στό ἐρημητήριο τοῦ Ἰωαννίτζη, ὅπου βρῆκε πάλι τήν περιπόθητη ἡσυχία· ἐκεῖ ἐπιδιδόταν σέ ἀγῶνες ἄσκησης τῆς ἀρετῆς ὅμοιους μέ τούς προηγούμενους ἤ καί μεγαλύτερους τώρα, κυρίως ὅμως προσπαθοῦσε νά ἀνακουφίζει τούς κόπους καί τήν κούραση τῶν ἄλλων, καί μάλιστα τῶν ὁδοιπόρων, παρέχοντάς τους θερμή φιλοξενία.

48. Ἔτσι λοιπόν, ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι ὁ μητροπολίτης Κορίνθου, πού κατευθυνόταν πρός τήν Κωνσταντινούπολη, στάθμευσε ἐκεῖ κάπου κοντά στό ἀσκητήριό του, γιά νά ξεκουραστεῖ γιά λίγο ἀπό τούς κόπους τῆς ὁδοιπορίας, ὁ Λουκᾶς τόν ἐπισκέφθηκε, ὄχι μέ ἀδειανά βέβαια χέρια, ἀλλά φέρνοντας δῶρα, πού, ἐνῶ ἦσαν ἀσήμαντα, ἔδειχναν ὅμως τή φιλοτιμία καί τήν ἀγαθή προαίρεσή του. Γιατί πρόσφερε ὅσα περισσότερα εἶχε καί δέν ἄφησε γιά τόν ἑαυτό του τίποτε πού ν' ἀξίζει πιό πολύ· πρόσφερε δηλαδή σ' αὐτόν καί στούς κληρικούς καί ἄρχοντες πού τόν συνόδευαν κάθε εἴδους λαχανικά ἀπό τόν κῆπο πού ὁ ἴδιος καλλιεργοῦσε. Μόλις λοιπόν πληροφορήθηκε ὁ ἀρχιερέας ἀπό τή συνοδεία του ποιός ἦταν ὁ Λουκᾶς, ποῦ καί μέ ποιόν

τρόπο διαβιοῦσε, ἀποφάσισε νά τοῦ συμπεριφερθεῖ ὡς ἄνθρωπος φιλάρετος καί ἐραστής τῶν θείων ἔργων. Ἔτσι, βλέποντας ὡς πράγματα εὐτελῆ τήν κομπορρημοσύνη καί τούς τίτλους τῶν ἀξιωμάτων, θεώρησε πολύ σπουδαία πράξη νά ἐπισκεφθεῖ τήν καλύβα τοῦ φτωχοῦ ἐρημίτη, ὁ ὁποῖος ὅμως δέν ἦταν καθόλου φτωχός σέ ἔργα πνευματικά.

49. Ἀφοῦ λοιπόν ἐπισκέφθηκε τήν καλύβα τοῦ Λουκᾶ καί εἶδε μέ τά μάτια του τήν ἐκεῖ κατάσταση, θαύμασε αὐτά πού ἀξίζει ἀληθινά νά θαυμάζει κανείς, ὄχι τόν πλοῦτο καί τήν ἐπίδειξη, ἀλλά τή φτώχεια πού ἀπό μόνος του καί θεληματικά εἶχε διαλέξει ὁ ἐρημίτης. Γι' αὐτό καί μέ προθυμία θέλησε νά τοῦ χαρίσει μερικά χρυσά νομίσματα. Γιατί βέβαια συνηθίζομε νά φιλοδωροῦμε προθυμότερα ὄχι αὐτούς πού ἔχουν τή μεγαλύτερη ἀνάγκη, ἀλλά ἐκείνους πού ἔχουν ξεπεράσει τίς ὑλικές τους ἀνάγκες καί βλέπουν ψηλότερα. Ἔτσι ὁ ἀρχιερέας ἀνέθεσε στόν οἰκειότερο ἀπό τούς ἀκολούθους του νά προσφέρει τά χρήματα στόν Λουκᾶ, ὁ ὁποῖος ὅμως δέ δεχόταν νά τά πάρει, λέγοντας: «Δέσποτά μου, ἐγώ προσῆλθα σέ σένα ὄχι ἐπειδή εἶχα ἀνάγκη ἀπό χρυσάφι, ἀλλά ἐπειδή χρειάζομαι τίς εὐχές καί τή διδασκαλία σου. Ποιά χρησιμότητα ἄλλωστε ἔχει ὁ χρυσός γιά μένα, πού μόνος μου διάλεξα ἔτσι νά ζῶ; Δῶσε μου λοιπόν αὐτό πού ἔχω ἀνάγκη καί πολύ ἐπιθυμῶ, δίδαξέ με δηλαδή τόν ἀμαθή καί ἀγροῖκο τί πρέπει νά κάνω γιά νά σωθῶ». Τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος λυπήθηκε πολύ γιά τή μή ἀποδοχή τῆς δωρεᾶς, γιατί θεώρησε τήν ἄρνηση τοῦ Λουκᾶ ὄχι ὡς περιφρόνηση πρός τό δῶρο ἀλλά πρός τό πρόσωπό του, καί ὅτι τελικά ὁ ἅγιος ἀποποιήθηκε τά χρήματα ὄχι ἐπειδή δέν τά χρειαζόταν, ἀλλά ἐπειδή δέν καταδεχόταν αὐτόν πού τά πρόσφερε. Καί γι' αὐτό, λυπημένος κατάκαρδα, τοῦ λέει: «Γιατί, μαζί μέ τή δωρεά, περιφρόνησες ἔτσι καί μένα; Πιστός ἐπίσκοπος εἶμαι, ἄν καί ἁμαρτωλός καί ἀνάξιος. Πῶς λοιπόν ἐσύ, πού θέλεις νά εἶσαι σέ ὅλα μιμητής τοῦ Χριστοῦ, δέν τόν μιμεῖσαι καί σ' αὐτή τήν περίπτωση; Ἀφοῦ κι αὐτός δεχόταν τίς προαιρετικές εἰσφορές τῶν εὐσεβῶν, καί ἀδιάψευστη ἀπόδειξη αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἶναι τό γλωσ-

σόκομο (βαλάντιο) τῶν μαθητῶν. Ἐξ ἄλλου, καί ἄν ἀκόμη ἐσύ δέν χρειάζεσαι καθόλου τά προσφερόμενα χρήματα, ὅμως μπορεῖς νά τά διαθέσεις σ' ἐκείνους πού τά ἔχουν ἀνάγκη. Ἀλλά τώρα, μέ τή δική σου στάση, ἡ ἐντολή τῆς φιλανθρωπίας ἀποδεικνύεται κάτι τό μάταιο καί τό παράλογο. Καί ἔτσι τραυματίζεις τήν εὐγενή διάθεση, πού μαζί μέ τήν ἀγάπη πρός τό Θεό δείχνει καί τήν ἀγάπη πρός τόν ἄνθρωπο, καί, γιά νά τελειώνω τό λόγο μου, ἀποκρούεις προσφορά, πού μπορεῖ ταυτόχρονα καί τῆς φτώχειας τή δυστυχία νά ἀνακουφίζει καί τήν ὁδό τῆς σωτηρίας νά ἐξασφαλίζει σέ πολλούς».

50. Μόλις ἄκουσε αὐτά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀποφάσισε ὅτι δέν πρέπει νά ἐξακολουθήσει ἀκόμη νά ἀποκρούει τήν προσφορά, γιά νά μή θεωρηθεῖ ὁ ἴδιος ὑπερήφανος καί νά μήν προξενήσει στόν ἀρχιερέα πολύ μεγάλη λύπη. Παίρνει λοιπόν ἕνα μόνο νόμισμα καί τίποτε περισσότερο καί ἀντιπροσφέρει τόν πλοῦτο τῶν εὐχῶν του. Ἔπειτα, μέ μεγάλη συντριβή φρονήματος, ρώτησε τόν ἀρχιεπίσκοπο, λέγοντάς του: «Δέσποτά μου, πές μου πῶς ἐμεῖς, πού γιά τό πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων μας ζοῦμε ἐδῶ στά βουνά καί στίς ἐρημιές, πῶς θά μπορούσαμε νά μετέχομε τῶν θείων μυστηρίων; Γιατί, καθώς βλέπεις, δέν στερούμαστε μόνο τίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες, ἀλλά δέν ἔχουμε οὔτε καί ἱερέα». Τότε ὁ ἀρχιερέας, πού ἀποδέχτηκε εὐχαρίστως τή συζήτηση, τοῦ εἶπε: «Καλά, πάτερ μου, ἀφοῦ συζητεῖς γιά θέμα σπουδαῖο καί πολύ σοβαρό· γιατί, καθώς λένε, "τό καλό δέν εἶναι καλό, ὅταν δέν γίνεται καλά". Λοιπόν πρέπει κατ' ἀρχήν νά παρευρίσκεται ἱερέας· ἐάν ὅμως ἐκεῖνος ἀπουσιάζει ἐξαιτίας κάποιας ἀνάγκης, τότε τοποθετεῖς πάνω στήν ἁγία τράπεζα τό σκεῦος τῶν προηγιασμένων δώρων (ἀρτοφόριον), ἐφόσον βρίσκεσαι σέ ναό· ἐάν εἶσαι σέ κελλί, τότε τό τοποθετεῖς ἐπάνω σέ καθαρότατο σκαμνί. Ἔπειτα, ἀφοῦ ἁπλώσεις ἐπάνω ἕνα μικρό κάλυμμα, θά βάλεις τίς ἅγιες μερίδες, θά κάψεις θυμίαμα, θά ψάλεις τούς ψαλμούς τῶν τυπικῶν ἤ τό τρισάγιο μέ τό σύμβολο τῆς πίστεως, θά γονατίσεις τρεῖς φορές, θά σταυρώσεις τά χέρια

σου, καί, τέλος, θά κοινωνήσεις μέ τό στόμα σου τό τίμιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ ὅλων μας, λέγοντας τό ἀμήν· καί ἀντί γιά νάμα θά πιεῖς ποτήριο οἴνου. Αὐτό ὅμως τό ποτήριο δέν θά τό θέσεις ἔπειτα σέ κοινή χρήση γιά τήν ἀνάγκη καί κάποιου ἄλλου. Τίς ὑπόλοιπες μερίδες θά τίς μαζέψεις πάλι μέ τό μικρό κάλυμμα καί θά τίς ἐπανατοποθετήσεις στό ἀρτοφόριο, παίρνοντας κάθε προφύλαξη, ὥστε νά μήν πέσει κάτω ὁ μαργαρίτης καί καταπατηθεῖ». Ἄκουσε αὐτά ὁ μεγάλος ἀσκητής καί τόν εὐχαρίστησε γιά τίς συμβουλές του. Τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος συνέχισε τό δρόμο γιά τό προγραμματισμένο ταξίδι του, ἐνῶ ὁ ἅγιος ἐξακολούθησε νά προσεύχεται καί νά ἡσυχάζει.

51. Εἶχε τή συνήθεια ὁ Λουκᾶς, κατά τήν ἑορτή τῶν Βαΐων, μόλις ἄρχιζε νά φέγγει, νά ἀνεβαίνει στήν κορυφή τοῦ βουνοῦ, κρατώντας ὡς ὅπλο θεϊκό στά χέρια του τό σταυρό καί ἀνακράζοντας τό «Κύριε, ἐλέησον». Κάποτε λοιπόν πού ὁ ἅγιος ἀνέβαινε στό βουνό, ὁ ἐχθρός, ὁ ὁποῖος πάντοτε φθονεῖ καί βασκαίνει τούς ἀγαθούς ἀνθρώπους, θέλησε κατά κάποιο τρόπο νά ἐμποδίσει ἀπό τόν ἀσκητή τή φιλόθεη πρόθεσή του· ἔκαμε ἔτσι καί βγῆκε ἀπό τήν τρύπα της μιά ὀχιά, πού προσκολλήθηκε στό δάκτυλο τοῦ Λουκᾶ. Καί ὁ πονηρός ἐχθρός ἔτσι χρησιμοποίησε τό ἑρπετό ὡς ὄργανό του. Ὅμως ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος πῶς ἐνεργοῦσε μέ τήν ἀγαθή ψυχή του καί ποιές ἦταν οἱ ἀντιδράσεις του, πού ταίριαζαν βέβαια μέ τόν ἀγαθό καί θεοφιλή χαρακτήρα του; Ἀφοῦ λοιπόν ἔσκυψε ἀμέσως ὁ θεϊκός ἐρημίτης καί ἄγγιξε ταυτόχρονα τό πόδι του καί τό φίδι, εἶπε: «Οὔτε ἐσύ νά μέ ἀδικήσεις, οὔτε ἐγώ ἐσένα· ἄς ἀκολουθήσομε ὁ καθένας μας τό δρόμο του, ἀφοῦ καί οἱ δυό μας εἴμαστε πλάσματα τοῦ ἑνός δημιουργοῦ, χωρίς τή θέληση τοῦ ὁποίου δέν μποροῦμε ἐμεῖς τίποτε ἀπολύτως νά κάνομε». Ἀφοῦ μίλησε ἔτσι ὁ Λουκᾶς, ἡ ὀχιά ἀμέσως ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό πόδι του καί ἀκολούθησε τό δρόμο πρός τήν τρύπα της, ἐνῶ ὁ θεϊκός ἄνδρας ἔμεινε ἀπείραχτος καί δέν ἔπαθε κανένα κακό ἀπό τό δάγκωμα.

52. Στέλνεται λοιπόν πρός τά μέρη τῆς Ἀφρικῆς ἐκπρό-

σωπος τοῦ τότε αὐτοκράτορα. Ὅταν αὐτός εἶχε ἤδη φθάσει στήν Κόρινθο, κάποιος, μέσα στή βαθιά νύχτα, χωρίς νά γίνει ἀντιληπτός ἀπό κανένα, τοῦ ἔκλεψε τό χρυσάφι πού εἶχε μαζί του γιά τή διεκπεραίωση τῶν βασιλικῶν ὑποθέσεων. Ἔγινε τότε ὅ,τι συνήθως συμβαίνει γιά τήν ἀνακάλυψη τοῦ δράστη, ἐρευνήθηκαν δηλαδή οἱ δρόμοι καί οἱ πλατεῖες, ἐνῶ ὅλοι οἱ ὕποπτοι ὑποβάλλονταν σέ ἀνακρίσεις. Ἐπειδή ὅμως κανένα ἀποτέλεσμα δέν ἔφεραν ὅλα αὐτά καί δέν ὑπῆρχε ἐλπίδα νά βρεθεῖ ὁ κλέφτης, μεγάλη λύπη κατέλαβε τό βασιλικό ἀπεσταλμένο, ὁ ὁποῖος ἔπεσε καταγῆς καί κινδύνευε νά πεθάνει. Συγκεντρώθηκαν γι᾽ αὐτό ὅλοι οἱ ἐπίσημοι καί ἐξέχοντες τῆς πόλης καί προσπαθοῦσαν νά παρηγορήσουν τό βασιλικό ἄνθρωπο μέ λόγια καί νά τοῦ καταπραΰνουν τή λύπη, ἐνῶ ταυτόχρονα τοῦ ὑπενθύμιζαν τήν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος πολλές φορές ξέρει νά βρίσκει τή διέξοδο στά ἀδιέξοδα. Καθώς λοιπόν κατέβαλλαν ἀπεγνωσμένες προσπάθειες, γιά νά ἀναπτερώσουν τό ἠθικό τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀρχίσει νά ἐκπνέει καί νά καταρρέει ἀπό τήν πολλή καί φοβερή λύπη, κάποιος, παρακινημένος ἀπό τό Θεό, σηκώθηκε ἀνάμεσά τους καί εἶπε: «Τό πρόβλημα τῆς ἀποκάλυψης τοῦ δράστη κανείς ἄλλος δέν θά μποροῦσε νά λύσει παρά μόνο ὁ μοναχός Λουκᾶς, πού εἶναι σήμερα γνωστός ἀπό τά πολλά θαύματά του καί διά μέσου τοῦ ὁποίου ὁ Θεός φανερώνει πολλά παράδοξα». Τά λόγια αὐτά ἐπιδοκίμασαν καί ἐπιβεβαίωσαν ὡς ἀληθινά καί πολλοί ἄλλοι, ἐγκωμιάζοντας θερμά καί τό ὄνομα τοῦ ἁγίου. Ἀπ᾽ αὐτή τή στιγμή βάσιμες ἐλπίδες θέρμαιναν τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, πού ἄρχισε σιγά-σιγά νά ἐμψυχώνεται καί νά ἀναλαμβάνει τίς δυνάμεις του. Στέλνει λοιπόν πρός τό μοναχό Λουκᾶ τούς πρεσβευτές του, γιά νά τοῦ ζητήσουν νά ἔλθει στήν πόλη, παραγγέλνοντάς του: «Νά μιμηθεῖς αὐτόν πού δέν ἀρνήθηκε νά κατεβεῖ ἀπό τόν οὐρανό στή γῆ γιά τή σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καί νά ἔλθεις γιά λίγο στήν πόλη νά ἐπισκεφθεῖς αὐτούς πού βρίσκονται σέ πολύ δύσκολη θέση». Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι καί ἀνακοίνωσαν τήν αἰτία τοῦ ταξιδιοῦ τους, παρακαλώντας θερμά τόν ἅγιο νά μήν ἀπορρίψει τήν αἴτησή τους, αὐτός βέβαια ἤθελε νά ἱκανοποιήσει τήν παράκλησή τους, ἀνέβαλλε ὅμως τή μετάβασή του ὄχι γιά λόγους ὀκνηρίας ἤ γιά ν᾽ ἀποφύγει τήν ταλαιπωρία τῆς ὁδοιπορίας -γιατί ποῦ νά λογαριάσει ἐκεῖνος καί νά φροντίσει γιά τέτοια πράγματα, ὅταν μάλιστα ἡ αἰτία τοῦ κόπου πρόκειται νά ὠφελήσει, ἔστω καί μέτρια, κάποιον ἄνθρωπο;- ἀλλά γιατί ἤθελε νά ἀποφύγει τήν κενοδοξία. Ἀφοῦ γνώριζε καλά ὅτι ὁ δράστης τῆς κλοπῆς δέν θά τοῦ ξέφευγε, ἀλλά θά τόν συνελάμβαναν τά ἐσωτερικά μάτια τῆς ψυχῆς του μέ μεγαλύτερη εὐκολία ἀπό ἐκείνη μέ τήν ὁποία αὐτός εἶχε κλέψει τό χρυσάφι. Γι᾽ αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο ὁ ἅγιος ἤθελε νά ἀρνηθεῖ τήν πρόσκληση γιά τήν πορεία, τελικά ὅμως ὑποχώρησε στή δέησή τους ἤ, γιά νά ποῦμε καλύτερα, στήν οὐράνια συγκατάθεση· ἔτσι ἔφυγε μαζί μέ τούς πρεσβευτές.

53. Ὅταν λοιπόν ἔφθασαν στόν οἶκο, ὁ βασιλικός ἄνθρωπος ὑποδέχτηκε τόν ἅγιο καί τοῦ ἀπένειμε τίς προσήκουσες τιμές, ἀφοῦ τοῦ ἐξήγησε μέ λεπτομέρειες ὅτι ἡ μεγάλη του λύπη τόν ἐμπόδισε νά πάει ἐκεῖνος πρός αὐτόν· ἔπειτα τοῦ ἀφηγήθηκε τή συμφορά καί τοῦ παρέστησε μέ τρόπο σαφή τήν κλοπή τῶν χρημάτων του. Τότε ὁ θεϊκός ἄνδρας, θέλοντας νά τοῦ προλειάνει κάπως τή λυπημένη ψυχή του καί νά τήν ἑτοιμάσει νά ἀρχίσει νά δέχεται τούς σπόρους τῆς χαρᾶς καί τῆς εὐφροσύνης, τοῦ εἶπε: «Ἀλλά τώρα βέβαια ἄς ἐκπληρώσομε πρῶτα τό χρέος στήν κοιλιά μας· ἄς ἀπολαύσομε τήν τρυφή τοῦ φαγητοῦ καί ἄς χαροῦμε ὅλοι μαζί. Εἶναι δυνατός "αὐτός πού μᾶς πότισε κρασί κατανυκτικό" καί μέ φιλανθρωπία γέμισε τό ποτήρι μας χαρά καί εὐφροσύνη». Δέχεται τότε τά λόγια αὐτά ὁ βασιλικός ἄνδρας καί δίνει ἀνάλογη ἐντολή στούς ὑπηρέτες του· ἐκεῖνοι ἀμέσως «τοῦ ἑτοίμασαν τραπέζι», γιά νά χρησιμοποιήσομε τή δαβιτική ρήση, «μπροστά σ᾽ αὐτόν πού τοῦ προξένησε τή θλίψη». Ἐνῶ λοιπόν εἶχαν ἤδη ἀρκετά ἀπολαύσει τό φαγητό καί ὁ νοῦς τους στρεφόταν μᾶλλον πρός τό Θεό παρά πρός τά ἐδέσματα, ὁ μεγάλος ἀσκητής, ἀφοῦ ξαφνικά σήκωσε ψηλά τά μάτια του καί προσήλωσε τήν

προσοχή του σέ κάποιον ἀπό τούς παρευρισκόμενους, ἄρχισε νά τόν φωνάζει μέ τό ὄνομά του καί νά τόν προσκαλεῖ κοντά του. Ἔτσι, ὅταν ἐκεῖνος τόν πλησίασε, ὁ ἅγιος, μέ τό βλέμμα του στραμμένο πρός αὐτόν, τοῦ λέει: «Γιά ποιό λόγο ζήτησες νά προκαλέσεις θάνατο στόν ἑαυτό σου καί κίνδυνο μεγάλο στόν κύριό σου, μέ τήν παράτολμη πράξη σου νά ἁρπάξεις τά βασιλικά χρήματα; Ἐσύ λοιπόν φύγε τό ταχύτερο καί φέρε μας τό χρυσάφι πού ἔκρυψες στή γῆ, ἐάν σ' ἐνδιαφέρει νά σέ λυπηθοῦμε καί νά σέ συγχωρήσομε». Ἐκεῖνος, ἀκούοντας τά λόγια αὐτά, ἔχασε τή μιλιά του σάν νά τοῦ δέθηκε ἡ γλώσσα καί δέν μπόρεσε οὔτε μιά κουβέντα ν' ἀρθρώσει γιά ν' ἀντικρούσει τήν κατηγορία, ἀφοῦ μάλιστα, ταυτόχρονα, γινόταν μάρτυρας κατηγορίας καί ἡ συνείδησή του, πού συμφωνοῦσε μ' αὐτά πού ἔλεγε ὁ Λουκᾶς. Ἔτσι, μέ τό φῶς τῆς μετάνοιας ἔσπευδε νά ἐπανορθώσει τήν πράξη τοῦ σκότους καί, ἀφοῦ ἀμέσως γονάτισε, ἄγγιξε τά ἁγιασμένα πόδια τοῦ ἀσκητῆ, σάν νά ἤθελε νά καθαρίσει τά μολυσμένα ἀπό τήν κλοπή χέρια του. Ἔπειτα ἄρχισε νά ἐξομολογεῖται τήν κακή του πράξη καί νά ζητάει θερμά συγχώρηση· ἀφοῦ λοιπόν πέτυχε τή συγγνώμη, -γιατί βέβαια αὐτός ἦταν καί ὁ σκοπός τῆς ἁγίας ψυχῆς τοῦ Λουκᾶ, ὄχι μόνο νά φανερώσει τήν πληγή τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλά καί ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα νά βρεῖ τή θεραπεία της- φεύγει ἀμέσως καί ἐπιστρέφει φέρνοντας ἀκέραιο τό χρυσάφι, μπροστά στά ἔκπληκτα μάτια ὅλων. Βλέπε λοιπόν πόσα τά ἀγαθά ἀποτελέσματα ἑνός καί μόνου θαύματος! Ὁ κατεχόμενος ἀπό βαρυθυμία παρηγορήθηκε, ἀφοῦ ἐξαφανίστηκε ἡ αἰτία τῆς λύπης, αὐτός πού ἔπασχε ἀπό κρυφή ἀρρώστια βρῆκε τή θεραπεία του, τό ἔργο τοῦ σκότους ἐλέγχθηκε καί ἀνακόπηκε ἔτσι ἡ πρόοδος τῆς ἁμαρτίας, ὁ αἴτιος κάθε κακοῦ καταισχύνθηκε καί ὁ Χριστός δοξάστηκε μέ τά ἔργα τοῦ δικοῦ του δούλου. Μετά ἀπ' αὐτά ὁ θεϊκός Λουκᾶς πῆρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς καί, χωρίς νά ὑπολογίζει καθόλου τούς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων, ἔλεγε πρός τό Θεό μέ τά κρυφά χείλη τῆς ψυχῆς του: «Ἀπό σένα μόνο ὁ ἔπαινός μου».

54. Ὅταν κάποτε ὁ μεγάλος ἀσκητής πῆγε στό θεοφιλή Ἀντώνιο, πού ἦταν ἡγούμενος στό μοναστήρι πού βρισκόταν λίγο πρίν ἀπό τήν πόλη τῶν Θηβῶν, -γιατί συνήθιζε ὁ ὅσιος ἄνδρας νά συναναστρέφεται ἀνθρώπους πού ἔχουν μέσα τους τό φόβο τοῦ Θεοῦ- ἔτυχε νά ἀρρωστήσει ὁ γιός κάποιου πού δέν ἦταν τυχαῖος πολίτης, ἀλλά ἀνῆκε στήν τάξη τῶν προυχόντων τῆς πόλης. Ἡ ἀρρώστια ἦταν βαριά καί τό παιδί βρισκόταν κοντά στό θάνατο χωρίς καμιά ἐλπίδα σωτηρίας. Ἐνῶ λοιπόν ὅλοι οἱ φίλοι, οἱ συγγενεῖς καί οἱ γνωστοί τοῦ παιδιοῦ κάθονταν δίπλα του, κατάκαρδα λυπημένοι καί ἀπελπισμένοι, ἀφοῦ περίμεναν σέ λίγο τό θάνατό του, ἕνας ἀπό τούς παρόντες θυμήθηκε τόν ὅσιο καί ἀναφέρθηκε σ' αὐτόν λέγοντας ὅτι «ἐάν παρακληθεῖ ὁ ἅγιος νά ἐπισκεφθεῖ τόν ἄρρωστο, δέν θά εἴμαστε λυπημένοι γιά πολλή ἀκόμη ὥρα, ἀλλά πολύ γρήγορα καί ἐμεῖς θά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τά δάκρυα καί αὐτός ἐδῶ ὁ κρεβατωμένος ἄρρωστος θά θεραπευθεῖ ἀπό τή νόσο του». Μόλις λοιπόν ἄκουσε αὐτά ὁ πατέρας τοῦ ἄρρωστου παιδιοῦ, καθόλου δέν ἔχασε τόν καιρό του, ἀλλά ἀμέσως πῆγε στό μοναστήρι ὅπου βρισκόταν τότε καί ὁ ὅσιος ἐρημίτης. Ἐκεῖ γονάτισε καί κυλιόταν μπροστά στά πόδια του, στενάζοντας φοβερά, θρηνώντας γοερά καί καταβρέχοντας τό ἔδαφος μέ δάκρυα· καί τί δέν ἔκανε ἤ δέν ἔλεγε ἀπ' ὅσα μποροῦν νά μαλακώνουν τήν καρδιά καί νά προκαλοῦν τόν οἶκτο; Ἐπειδή ὅμως δέν μποροῦσε αὐτός νά πείσει τόν ἅγιο, κάνει νεῦμα στόν Ἀντώνιο νά ἑνώσει κι αὐτός τή φωνή του μέ τίς δικές του παρακλήσεις. Παρόλο πού ὁ Ἀντώνιος τόν παρακάλεσε θερμά καί τοῦ παρουσίασε τήν τραγική κατάσταση τοῦ ἀρρώστου, ὅμως ὁ ἰδιαίτερα συμπαθής ἀσκητής ἔμενε ἀσυγκίνητος ἀπό τά λόγια ἐκείνου καί ἄκαμπτος γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ αἰτήματος. Ἔλεγε λοιπόν: «Ποιός εἶμαι ἐγώ καί ποιά ἀπό τά μεγάλα χαρίσματα ἔχω, ὥστε νά ἔχετε σχηματίσει γιά μένα αὐτή τήν ἀπατηλή γνώμη; Ἕνας μόνο εἶναι ἰατρός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων μαζί, ὁ ὁποῖος ἔχει καί τή δύναμη νά σώσει κάποιον ἀπό τό θάνατο· αὐτός εἶναι ὁ Θεός πού μᾶς ἔπλασε. Ἐγώ ὅμως εἶμαι ἄνθρωπος φθαρτός

καί άμαρτωλός καί καμιά τέτοια δύναμη δέν διαθέτω».

55. Όταν άκουσε αύτά ό πατέρας τοῦ ἀρρώστου, ἔφυγε ἀμέσως γιά τό σπίτι του ταπεινωμένος, δακρυσμένος καί ἀπελπισμένος γιά τή σωτηρία τοῦ παιδιοῦ του. Τό βράδυ ὅμως ὁ Ἀντώνιος, σέ ἰδιαίτερη συνάντησή του μέ τόν ἅγιο, ἀπευθύνεται σ' αὐτόν καί τοῦ λέει: «Νομίζω, τίμιε πάτερ, πώς δέν πράξαμε σωστά οὔτε σύμφωνα μέ τούς θείους νόμους, πού δέν ἐπισκεφθήκαμε τόν ἄρρωστο, καί μάλιστα ἐνῶ μᾶς τό ζητοῦσαν μέ τόσα πολλά καί θερμά δάκρυα. Ὑπολείπεται λοιπόν ν' ἀκούσομε κι ἐμεῖς, καί πολύ δίκαια βέβαια, τό "Ἤμουν ἀσθενής καί δέν μέ ἐπισκεφθήκατε". Ἄραγε μήπως ἐξωθοῦμε τούς ἑαυτούς μας σέ ἐπίδειξη καί σέ ἐγωισμό; Σέ πόση λύπη θά περιπέσουν οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀρρώστου, ὅπως εἶναι φυσικό; Μέ ποιούς διαλογισμούς θά ἔχουν νά ἀντιπαλέψουν οἱ συγκεντρωμένοι γύρω του; Ὥστε, ἄν θέλεις τή γνώμη μου, ἡ συμπεριφορά μας εἶναι πέρα γιά πέρα ξένη πρός τή φιλανθρωπία καί πολύ ἄσπλαγχνη». Σ' αὐτά ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Λουκᾶς ἀπαντάει: «Καί ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν εἶναι ἔργο μόνο τοῦ Θεοῦ καί ἐκείνων πού εἶναι ἄξιοι τῆς χάρης του, καί ἡ παραμυθία τῶν ἀπελπισμένων εἶναι ἔργο αὐτῶν πού διαθέτουν εὐφράδεια καί ἀρκετή φρόνηση. Ἐγώ ὅμως, πού εἶμαι μακριά ὄχι μόνο ἀπό τό πρῶτο ἀλλά καί ἀπό τό δεύτερο ὑπολείπομαι πολύ, σέ τί θά μποροῦσα νά ὠφελήσω, ἐάν πάω σ' αὐτούς πού μέ ζητοῦν; Ἐάν βέβαια αὐτό φαίνεται σέ σένα καλό καί στό Θεό ἀρεστό, τότε ἐσύ πρῶτος βάδισε τό δρόμο πρός τά ἐκεῖ καί ἐγώ θά σέ ἀκολουθήσω πρόθυμα, καί μάλιστα, ὅταν μπεῖς στό σπίτι τοῦ ἀρρώστου, μαζί σου θά μπῶ κι ἐγώ».

56. Ἀφοῦ λοιπόν σηκώθηκαν, πῆραν ἀμέσως τό δρόμο. Ὅταν ἔφθασαν στήν πόλη καί μπῆκαν μέσα στό σπίτι, εἶχε ἤδη νυχτώσει γιά καλά. Ἐκεῖ βρίσκουν τόν ἄρρωστο, πού εἶχε χάσει ἐντελῶς τή φωνή του ἀλλά καί τίς αἰσθήσεις του· οἱ ζωτικές του δυνάμεις τόν εἶχαν ἐγκαταλείψει καί μόνο ἀπό τήν ἀναπνοή του φαινόταν ὅτι δέν εἶναι νεκρός. Οἱ παρευρισκόμενοι κοντά στόν ἄρρωστο ἔχυναν ἤρεμα καί ἥσυχα τά δάκρυά τους· ὁ πατέρας ὅμως τοῦ παιδιοῦ πλησίασε μόνος τόν ἅγιο, πού παρακάθισε κάπου δίπλα στό κρεβάτι, καί τοῦ εἶπε: «Τίμιε πάτερ, προσευχήσου γιά τό δικό σου δοῦλο καί δικό μου παιδί. "Κάμε τό θαῦμα σου γιά τό καλό του". Ἄς δῶ τό γιό μου θεραπευμένο, ὅπως ἐγώ ὁ ἄθλιος πατέρας ἐπιθυμῶ καί ὅπως μποροῦν νά τό κατορθώσουν οἱ προσευχές σου πρός τό Θεό». Ἐνῶ λοιπόν ὁ ἅγιος ἀρνοῦνταν καί ἰσχυριζόταν ὅτι δέν εἶχε καμιά σχέση μέ τέτοιου εἴδους θαύματα, ὁ πατέρας τόν ἱκέτευε πάλι καί ἔπεφτε στά πόδια του· ταυτόχρονα παρακαλοῦσε καί τό μοναχό Ἀντώνιο, πού τόν εἶχε κατά κάποιο τρόπο συμπαραστάτη στήν παράκλησή του καί ἀπό τόν ὁποῖο ζητοῦσε νά ἐπισπεύσει τήν προσευχή τοῦ ἁγίου. Τελικά πείσθηκε ὁ Λουκᾶς, μέ δυσκολία βέβαια, καί, ἀφοῦ ὕψωσε ψηλά τά χέρια του, προσευχήθηκε δυνατά μπροστά σέ ὅλους. Ἔπειτα, μετά τήν προσευχή, ὁ Ἀντώνιος καί ὁ ἅγιος ἔφυγαν. Σέ λίγο ἔφθασαν καί οἱ δυό τους στό μοναστήρι. Ὁ Λουκᾶς ὅμως σηκώθηκε πρωί-πρωί καί ἀμέσως ἔφυγε γιά τό βουνό, γιατί ἤθελε ν' ἀπομακρυνθεῖ ὅσο τό δυνατόν ταχύτερα, γιά ν' ἀποφύγει τόν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων· ἀφοῦ βέβαια γνώριζε πολύ καλά αὐτό πού θά ἐπακολουθοῦσε μετά τήν προσευχή του. Ἀλλά ὁ ἀγαθός Ἀντώνιος, θέλοντας νά μάθει ἐάν ὠφελήθηκε σέ κάτι ὁ ἄρρωστος ἀπό τήν προσευχή τοῦ ἁγίου, στέλνει ἄνθρωπο στό σπίτι τοῦ παιδιοῦ, γιά νά πληροφορηθεῖ τό ἀποτέλεσμα. Καί ὁ ἀπεσταλμένος ἐπέστρεψε λέγοντας ἐκεῖνα πού καί νά τά διηγεῖται κανείς εἶναι φοβερό, ἀλλά καί μέ τό νά τά ἀποσιωπᾶ φαίνεται πολύ φθονερός καί κακοήθης. Εἶδε δηλαδή αὐτόν, πού πρίν ἀπό λίγο λογαριαζόταν γιά νεκρός καί δέν τοῦ ἔμενε καμιά ἐλπίδα ζωῆς, νά βγαίνει τώρα ἀπό τό σπίτι του ὑγιέστατος καί νά προχωρεῖ ἔφιππος πρός τό λουτρό.

57. Κάποτε πού ὁ ἅγιος ἔψελνε τούς ἑωθινούς ὕμνους μαζί μέ τούς συμπαρευρισκόμενους ἀδελφούς, ὅταν πιά εἶχε φθάσει πρός τό τέλος τῆς ἀκολουθίας, εἶπε στό μοναχό πού ἦταν ὑπεύθυνος γιά τήν τράπεζα: «Ἐσύ, παιδί μου, φρόντισε νά ἑτοιμάσεις λίγο φαγητό γιά τούς ἀδελφούς πού ἔρχονται σέ μᾶς, ὥστε νά τούς ἀνακουφίσουμε κάπως ἀπό

τήν κούρασή τους». Ἔφυγε λοιπόν ὁ μοναχός ἐκεῖνος καί ἀμέσως ἄναψε φωτιά μέ κάρβουνα, βρισκόταν ὅμως σέ ἀπορία τί ἄραγε σήμαιναν αὐτά τά λόγια τοῦ ὁσίου: «Ποῦ εἶναι, τέλος πάντων, αὐτός πού ἀνάγγειλε τόν ἐρχομό τῶν ξένων καί ἀπό ποῦ ξεκινώντας ἦλθε ἐδῶ; Καί ποιοί εἶναι οἱ ἐπισκέπτες, φίλοι ἤ γνωστοί;» Μ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τίς ἀπορίες ἔρχεται πρός τόν ἅγιο καί τοῦ λέει: «Γιά χάρη τίνος μοῦ δόθηκε ἡ ἐντολή νά ἑτοιμάσω τραπέζι, ἀφοῦ κανένας δέν ὑπάρχει ἐδῶ, γιά τόν ὁποῖο θά πρέπει νά μαγειρέψουμε; Ποιοί λοιπόν εἶναι αὐτοί καί ποιός ἐκεῖνος πού προανάγγειλε τόν ἐρχομό τους;» Ἔτσι συλλογιζόταν ὁ μοναχός αὐτός κατά τρόπο ἀνθρώπινο, ἐνδιαφερόμενος γιά τήν καλύτερη τακτοποίηση τοῦ ζητήματος. Ἀλλά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ λύνει τό πρόβλημα, προσποιούμενος ἄγνοια. «Συγγνώμη, παιδί μου», τοῦ λέει· «φαίνεται μᾶλλον πώς πλανηθήκαμε ἀπό τούς δαίμονες καί εἴπαμε αὐτά· γι' αὐτό δέν χρειάζεται νά φροντίσουμε γιά καμιά ἑτοιμασία». Ὅταν ἄκουσε αὐτά ὁ μοναχός, παραμέλησε κάθε ἑτοιμασία. Ὅμως, λίγο μετά τά ξημερώματα, φθάνουν οἱ ἐπισκέπτες τοῦ ἁγίου, τῶν ὁποίων αὐτός εἶχε προμαντεύσει τήν ἄφιξη. Μόλις τούς εἶδε ὁ μοναχός, στόν ἑαυτό του βέβαια καταλόγισε ἀπιστία, ἐνῶ θαύμασε τόν ὅσιο γιά τή διορατικότητά του· ἀλλά καί πάλι δέν ἐγκατέλειψε τήν προσπάθειά του, ὥστε νά μάθει γι' αὐτά πού ἀμφέβαλλε. Ἀφοῦ πλησίασε λοιπόν τούς ἐπισκέπτες, πληροφορούνταν ἀπό τούς ἴδιους ποιοί ἦσαν καί ἀπό ποῦ ἔρχονταν, πῶς ἦλθαν καί γιά ποιά αἰτία καί ὅτι ποτέ ἄλλοτε δέν εἶχαν δεῖ οὔτε στήν ὄψη τόν ἅγιο καί ὅτι οὔτε γιά τόν ἐρχομό τους πρόφτασαν τώρα νά στείλουν μήνυμα ἐκ τῶν προτέρων. Στή συνέχεια ἔψησε τά φαγητά καί τούς τά ἔβαλε στό τραπέζι· ἐκεῖνο ὅμως πού αὐτός ἔπραξε στά κρυφά, δέν διέφυγε καθόλου ἀπό τήν προσοχή τοῦ ἁγίου, ὅτι δηλαδή κατακράτησε κάποιο μέρος τοῦ φαγητοῦ καί τό φύλαξε γιά νά τό φάει ὁ ἴδιος. Ἀμέσως λοιπόν τότε ὁ ὅσιος στέλνει τό μοναχό γιά νά ἀντλήσει νερό, ἐνῶ ὁ ἴδιος σηκώνεται, παίρνει στά χέρια του τή χύτρα καί ἀδειάζει τό ὑπόλοιπο περιεχόμενό της μέσα στά πιάτα τῶν ξένων. Οἱ φιλοξε-

νούμενοι λοιπόν, ἀφοῦ ἔφαγαν, ἔφυγαν. Μόλις ἐπέστρεψε ὁ μοναχός, θέλησε νά φάει· ἀλλά, ἐπειδή δέν βρῆκε τήν τροφή πού εἶχε φυλάξει κατά μέρος, ἔγινε ἔξω φρενῶν καί μέ μεγάλη θρασύτητα τά ἔβαλε μέ τόν ὅσιο πατέρα, γιατί δῆθεν τόν εἶχε ἀδικήσει πολύ. «Καί τί λοιπόν», ἔλεγε, «δέν εἶμαι ἄξιος καί ἐγώ νά ἔχω τήν ἴδια μεταχείριση μέ τούς ξένους; Ἐάν ἐσύ ὁ ἴδιος δέν ἔχεις ἀνάγκη τροφῆς», συνέχισε νά λέει, «γιά ποιό λόγο τή στερεῖς ἀπό ἐμᾶς πού τή χρειαζόμαστε;» Τότε ὁ ἅγιος μέ μεγάλη ἠπιότητα καί γλυκύτητα τοῦ εἶπε: «Ἀδελφέ μου, πρέπει νά προσέχεις τά λόγια σου καί νά φᾶς ὅ,τι καί χθές καί πρωτύτερα, ἀφοῦ ἐκεῖνο τό φαγητό δέν τό ἑτοίμασε γιά μᾶς ὁ Θεός ἀλλά γιά τούς ἐπισκέπτες μας. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ Θεός ἔχει τή δύναμη, ἄν τό θεωρήσει συμφέρον, νά θρέψει καί ἐμᾶς μέ πλούσια ἐδέσματα». Ὅταν ἄκουσε αὐτά ὁ ἀδελφός, μετανόησε γιά ὅσα εἶπε, γονάτισε καί ζήτησε ἀμέσως συγγνώμη, τήν ὁποία καί ἔλαβε.

58. Ἐπειδή λοιπόν στό ἀσκητήριό του ἐκεῖνο εἶχε συχνές ἐνοχλήσεις ἀπό τούς πολλούς καί καθημερινούς ἐπισκέπτες, πού τοῦ ἐτάρασσαν τήν προσφιλή του ἡσυχία καί γαλήνη, ἤθελε νά ἀναχωρήσει ἀπό ἐκεῖ καί νά πάει σέ ἐρημικότερους τόπους· δέν πειθόταν ὅμως ἀμέσως στούς συλλογισμούς του, γιατί γνώριζε νά ἀντιστέκεται στίς ἐπιθυμίες του καί ποτέ νά μή συμφωνεῖ χωρίς νά ἐξετάζει τό πράγμα. Γιά τό λόγο αὐτό ἀποφάσισε καί ἔστειλε τόν ὑποτακτικό του μοναχό, πού ὀνομαζόταν Γερμανός, στήν Κόρινθο, πρός τόν περίφημο τότε γιά τήν ἀρετή του ἀσκητή· αὐτός ἦταν ὁ σοφός Θεοφύλακτος, ὁ ὁποῖος δέν ἦταν διδάσκαλος μόνο τῆς κοσμικῆς σοφίας, ἀλλά ἐξ ἴσου, μέ τά ἔργα του, δίδασκε καί τήν ἀρετή στούς ἐραστές τοῦ ἀγαθοῦ. Πρός αὐτόν λοιπόν ἔστειλε τόν ἄνθρωπό του ὁ ὅσιος, ζητώντας νά μάθει τί πρέπει νά πράξει· δηλαδή τί ἀπό τά δύο νά κάνει, νά μείνει ἐδῶ καί νά δέχεται ἔτσι τίς ἐνοχλήσεις τῶν πολλῶν ἐπισκεπτῶν ἤ νά προτιμήσει τούς ἄβατους καί ἀπρόσιτους στούς πολλούς ἀνθρώπους τόπους; Ὁ Θεοφύλακτος τότε ἀπάντησε μέ τούς ὡραίους λόγους τοῦ Ἀρσε-

νίου: «Πρέπει ὁ μοναχός νά συγκρατεῖ τόν ἑαυτό του· νά ἀποφεύγει τούς ἀνθρώπους καί ἔτσι θά σώζεται»· καί πάλι ἔλεγε: «Νά φεύγεις ἀπό τόν κόσμο καί νά ζεῖς στή σιωπή καί στήν ἡσυχία».

59. Ὅταν ἄκουσε αὐτά, ὁ θαυμαστός Λουκᾶς ἐγκαταλείπει τά μέρη τοῦ Ἰωαννίτζη καί πηγαίνει σέ κάποια τοποθεσία, πού οἱ ἐγχώριοι τήν ὀνόμαζαν Καλάμιον. Τό μέρος αὐτό, πού δέν εἶχε μόνο ὡραία ἡσυχία ἀλλά καί εὐχάριστο κλίμα καί ἀέρα, τό ἀγάπησε πολύ ἐκεῖνος καί, μένοντας ἐκεῖ, αἰσθανόταν ψυχική ἀγαλλίαση.

60. Καθώς λοιπόν λένε, στό μέρος αὐτό συνέβη κάτι τέτοιο, πού δέν εἶναι σωστό νά τό παραδώσομε στή λήθη. Ἕνα πλοῖο προσορμίστηκε κάποτε στό λιμάνι τοῦ Καλαμίου, ἀπ' ὅπου οἱ ναῦτες, πού βγῆκαν ἔξω γιά νά ἀντλήσουν νερό, πῆγαν καί στήν καλύβα τοῦ μεγάλου ἀναχωρητῆ. Ἐπειδή ἐκεῖνος ἀπουσίαζε, τοῦ ἔκλεψαν τό μύλο πού χρησιμοποιοῦσε γιά τίς καθημερινές του ἀνάγκες, τόν ὁποῖο συνηθίζουν νά ὀνομάζουν καί χειρόμυλο, καί ἔφυγαν. Ἔπειτα, ὅταν μετά ἀπό λίγο γύρισε ὁ ἅγιος καί ἀντιλήφθηκε τί εἶχε συμβεῖ, ἄρχισε νά τρέχει ἀπό πίσω τους καταδιώκοντάς τους. Μόλις τούς πρόφτασε, τούς ζητοῦσε τόν κλεμμένο μύλο· καί ἐνῶ αὐτοί ἰσχυρίζονταν ἐπίμονα ὅτι δέν εἶχαν κάνει κάτι τέτοιο, ὁ ἅγιος τούς εἶπε: «Ἐάν λοιπόν δέν ξέρετε τίποτε γιά τήν κλοπή, τότε πηγαίνετε στό καλό· ὅμως ὁ Θεός θά μεταχειρισθεῖ τόν κλέφτη ὅπως αὐτός γνωρίζει». Καθώς ὁ Λουκᾶς εἶπε αὐτά τά λόγια, πολύ λίγη ὥρα μόνο εἶχε περάσει καί ἡ θεία δίκη, πού τίς πιό πολλές φορές συνηθίζει νά καθυστερεῖ, σχεδόν ἦλθε ἀμέσως, καί σκληρή μάλιστα. Ἔτσι ὁ κλέφτης τοῦ μύλου ἔλαβε ὡς ἀμείλικτη τιμωρία τό θάνατο καί ἔπεσε κατάχαμα στή γῆ νεκρός. Κι αὐτό, γιά νά συμμαζευτοῦν τά χέρια πού ἔχουν ροπή πρός τό κακούργημα καί νά μάθουν αὐτοί πού μέ θράσος καταφρονοῦν τήν ἐπιείκεια ὅτι «ὑπάρχει ἀνταμοιβή γιά τόν δίκαιο, ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ Θεός πού κρίνει ὅλους στή γῆ». Ὅμως ὁ Λουκᾶς, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, λυπήθηκε πολύ καί πέρασε

πολλές ἡμέρες σκυθρωπός καί κλαίοντας γιά τόν πικρό καί χωρίς μετάνοια θάνατο ἐκείνου.

61. Λέγεται ὅτι ὁ μακάριος ἀσκητής παρέμεινε στό Καλάμιον τρία χρόνια. Ἔπειτα, ἐπειδή τά τουρκικά (=οὑγγρικά) στίφη κατέτρεχαν τή Στερεά Ἑλλάδα, μαζί μέ τούς γύρω χωρικούς κατέφυγε κι αὐτός στό γειτονικό νησί πού ὀνομάζεται Ἀμπελών καί τελευταῖα εἶναι ξερό καί ἄνυδρο. Γίνεται λοιπόν τό ξερονήσι αὐτό γυμναστήριο ἀρετῆς γιά τό γενναῖο ἐρημίτη καί αἰτία ἀγαθῶν καρπῶν. Γιατί κάθε μέρα ἔφευγε καί μετέφερε νερό, τό ὁποῖο ἔδινε στά πλήθη· ἀλλά δέν τούς πρόσφερε μόνο νερό, ἀφοῦ, ὅταν εἶχε, τούς μοίραζε κρασί καί τρόφιμα· ποῦ καί ποῦ ὅμως τούς χάριζε καί ψάρια πού ὁ ἴδιος ἔπιανε. Ὅταν κάποια στιγμή ὁ λαός θέλησε νά διαπεραιωθεῖ ἀπέναντι, πρός τήν Πελοπόννησο, γιατί πίστευαν ὅτι δέν πρόκειται σύντομα ἡ Στερεά Ἑλλάδα νά ἀποκτήσει τήν ἐλευθερία της καί ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά βαρβαρικά ἔθνη, ὁ ἅγιος τούς ἐμπόδιζε λέγοντάς τους: «Ἀδελφοί μου, τό νέφος εἶναι ἀνοιξιάτικο καί μέσα σέ λίγο χρόνο θά διαλυθεῖ, ὁπότε θά λάμψει πάλι σέ μᾶς πιό χαρούμενος ὁ αἴθριος οὐρανός. Ἄν καί τά δυτικά μέρη δέν θά ἀπολαύσουν βέβαια τήν ἀπόλυτη γαλήνη, ἀλλά θά πάθουν τό ἴδιο μέ τούς Ἰσραηλίτες. Δηλαδή ὁ παντογνώστης Θεός, πού γνώριζε τή ροπή τῶν Ἰσραηλιτῶν πρός τήν κακία καί τή δυσκολοθεράπευτη, γιά νά μήν πῶ ἐντελῶς ἀνίατη, ψυχική τους ἀσθένεια, δέν ἄφησε τό γιό τοῦ Ναυῆ νά ἐξολοθρεύσει τελείως τά ἔθνη πού κατοικοῦσαν κοντά στή Σιών· καί αὐτό, γιά νά ἔχουν οἱ Ἰσραηλίτες δίπλα τους, κάθε φορά πού θά ἁμάρταναν, καί τούς σωφρονιστές τους, ὄχι γιατί ὁ Θεός δέν εὕρισκε ἄλλο τρόπο τιμωρίας, ἀλλά γιά νά ζοῦν αὐτοί βίο σωστότερο, ἀφοῦ θά ἤξεραν ὅτι τό μαστίγιο κρέμεται πάντοτε πάνω ἀπό τά κεφάλια τους».

62. Πάλι λοιπόν τρία χρόνια ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔζησε καί σ' αὐτό τό νησάκι, ὑπομένοντας πολλές φορές ὄχι μόνο τή στέρηση τῆς τροφῆς ἀλλά καί αὐτοῦ τοῦ νεροῦ. Γιατί, ὁπόταν ἡ θάλασσα, ἐξαιτίας τῶν ἄγριων ἀνέμων, γινόταν ἀδιάβατη καί δέν τοῦ ἐπέτρεπε νά τήν περάσει γιά νά μετα-

φέρει νερό, ὁ ἅγιος παρέμενε ἔτσι γιά πολλές μέρες χωρίς νερό καί καιγόταν ἀπό τή δίψα. Ἀλλά ὁ ἐχθρός ὅμως τοῦ ἐφευρίσκει καί ἄλλη πληγή· τοῦ προκαλεῖ δηλαδή στά γεννητικά του μόρια φοβερή καί ἄγρια φαγούρα, πού λίγο ἔλειψε νά τοῦ κοποῦν τά μέλη αὐτά. Καί ποιός ἦταν τότε ὁ τρόπος θεραπείας, πού χρησιμοποίησε γιά νά ἀντιμετωπίσει ἕνα τέτοιο κακό; Ἡ ἀδιάκοπη προσευχή πρός τό Θεό καί πρός τόν ἅγιο, τοῦ ὁποίου τό λείψανο βρισκόταν ἐκεῖ καί ὁ ὁποῖος φανερώθηκε στό ὄνειρο τοῦ Λουκᾶ καί τοῦ ὑπέδειξε κάποιο βότανο λέγοντάς του: «Μ' αὐτό τό βότανο θά βρεῖς τή θεραπεία τῆς ἐνοχλητικῆς ἀσθένειάς σου, ὅμως γνώριζε καλά ὅτι θά χάσεις τόν ὀφειλόμενο μισθό πού ἔμελλες νά λάβεις ὑπομένοντας τό κακό αὐτό». Ἔπειτα σηκώθηκε ὁ ὅσιος καί δέν φάνηκε βέβαια κακός διαιτητής στήν ἐκλογή τοῦ πιό ὠφέλιμου, ἀφοῦ δέν προτίμησε νά ἀνακουφισθεῖ ἀπό τήν πρόσκαιρη ἐνόχληση τῆς ἀρρώστιας του καί νά χάσει τήν αἰώνια ἀνταμοιβή. Δέχτηκε λοιπόν νά ὑποφέρει ἔτσι, ἕως ὅτου ὁ παντογνώστης Κύριος, πού μέ τήν πρόθεσή του μόνο προδιαγράφει τό τέλος μιᾶς κατάστασης, καί τήν ἀσθένειά του θεράπευσε ὅπως αὐτός γνωρίζει, καί γιά τόν ἀθλητή φύλαξε τέλειους τούς μισθούς πού θά ἔπαιρνε στή μέλλουσα ζωή.

63. Ἡ ἀδελφή τοῦ μακαρίτη Λουκᾶ, γιά τήν ὁποία καί προηγουμένως μιλήσαμε, ἦλθε στό νησί καί πρόσφερε ψωμιά στόν ἀδελφό της, πού βασανιζόταν ἐκεῖ καί κοπίαζε. Ἐκεῖνος, ἀφοῦ τά πῆρε καί τήν εὐχαρίστησε γιά τήν καλή της προαίρεση, τῆς εἶπε: «Κανένα ἀπ' αὐτά τά ψωμιά δέν θά φάω ἐγώ, γιατί ὁ Θεός τά ἔχει ἑτοιμάσει ὄχι γιά μένα, ἀλλά γιά τήν ἀνάγκη ἄλλων· καί, ἄν θέλεις, θά δεῖς αὐτούς πού τά χρειάζονται καί θά θαυμάσεις πόσο ἀναγκαῖα καί χρήσιμα τούς εἶναι». Ὅταν εἶπε αὐτά ὁ Λουκᾶς, ἡ ἀδελφή του βρισκόταν σέ μεγάλη ἀπορία καί περίμενε νά δεῖ αὐτούς πού θά ἔρχονταν. Τόν ὅσιο ὅμως, μετά ἀπό λίγο, κατέλαβε φοβερή λύπη καί ἀγωνία καί φαινόταν νά ὑποφέρει μαζί μέ κάποιους πού κινδύνευαν, νά συμπάσχει καί νά προσεύχεται θερμά γιά τή σωτηρία τους. Ἔπειτα φάνηκε

νά στήνει τ' αὐτιά του, σάν νά ἔφθανε πρός αὐτόν ἀπό κάπου κάποιος θόρυβος βημάτων· τελικά τόν ἔβλεπε κανείς νά ἔχει ἀνακτήσει τό θάρρος του καί γεμάτος χαρά νά προσφέρει εὐχαριστία στό Θεό.

64. Αἰτία λοιπόν ὅλων αὐτῶν ὑπῆρξε τό ἑξῆς: Κάποιο πλοῖο, πού εἶχε ξεκινήσει ἀπό τήν Ἰταλία καί διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο μέσα στή νύχτα ἀπό τήν τρικυμία, σώθηκε μέ τίς προσευχές τοῦ ἁγίου καί προσορμίστηκε στό νησί του. Καί οἱ ναῦτες, καθώς δέν τούς ἦταν ἄγνωστος αὐτός πού κατοικοῦσε ἐκεῖ, ἀποβιβάζονται ἀμέσως ἀπό τό πλοῖο καί προσέρχονται στόν ἅγιο, στόν ὁποῖο διηγοῦνται αὐτά πού τούς εἶχαν συμβεῖ καί προσπαθοῦν νά ἐξηγήσουν τήν ἀνέλπιστη σωτηρία τους, ἀγνοώντας ὅτι αὐτόν ἔπρεπε νά εὐχαριστήσουν, ὁ ὁποῖος πολύ πρωτύτερα καί τή συμφορά τους εἶχε προμαντεύσει καί τῆς σωτηρίας τους ὑπῆρξε ὁ μόνος αἴτιος. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ λοιπόν, πού ἦταν γεμάτος ἀπό ἀγάπη καί φιλανθρωπία, τούς πρόσφερε τά ψωμιά τῆς ἀδελφῆς του καί ἔκανε τό πᾶν γιά νά τούς ἐξυπηρετήσει καί νά τούς βοηθήσει ν' ἀναλάβουν τίς δυνάμεις τους, παρηγορώντας τους μέ ἔργα καί μέ λόγια καί δείχνοντας κάθε προθυμία γιά τήν περίθαλψή τους· ἀκόμη, ἄν μποροῦσε, θά ἄνοιγε καί αὐτά τά σπλάγχνα του γιά νά τούς δεχτεῖ μέσα του. Τέτοια ἦταν ἡ ἀγαθή του προαίρεση! Ἔτσι αἰσθάνεται κανείς ὅταν προσφέρει μέ εὐχαρίστηση καί φιλοξενεῖ τούς ξένους ὅπως ὁ Ἀβραάμ· δηλαδή, χωρίς νά φαίνεται καθόλου σκυθρωπός ἤ διστακτικός, θέλει νά δίνει μέ μεγαλύτερη προθυμία παρά νά παίρνει καί μέ τή φιλοτιμία του νά ὑπερνικάει τή συστολή αὐτῶν πού ἔχουν ἀνάγκη νά δεχτοῦν τήν προσφορά.

65. Καιρός ὅμως εἶναι τώρα νά μιλήσομε καί γιά τήν ἀναχώρηση τοῦ ἁγίου, πῶς δηλαδή αὐτός, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τό νησί, πῆγε στόν τόπο ὅπου πέθανε καί ὅπου βρίσκεται τώρα καί τό ἱερό του λείψανο.

66. Αὐτοί πού εἶχαν καταφύγει μαζί μέ τόν ἅγιο στό νησί, ἐπειδή εἶχαν πολύ ἐξυπηρετηθεῖ ἀπ' αὐτόν καί εἶχαν γνωρίσει καλά τόν ἐνάρετο χαρακτήρα του, ἤθελαν νά τόν ἔχουν

κοντά τους. Γι' αὐτό τό λόγο τόν ἐπισκέφθηκαν, καί τότε τί δέν εἶπαν καί τί δέν ἔκαναν ἀπό ἐκεῖνα πού μποροῦν νά πείσουν ἕναν ἄνθρωπο πού εὔκολα συνηθίζει κάπου καί δυσκολεύεται στίς μετακινήσεις. Τελικά τόν ὁδήγησαν στή νέα τοποθεσία, μέ τή συμφωνία νά τήν ἐξετάσει στήν ἀρχή ὡς ἁπλός θεατής καί, ἐάν δέν τοῦ ἀρέσει, νά ἐπιστρέψει πάλι στό παλιό ἀσκητήριό του. Ἔπειτα, ἀφοῦ στάθηκαν γύρω του, τοῦ ἔλεγαν: «Μέχρι πότε θά παραμένεις στά παράλια τοῦ νησιοῦ καί θά ἀνέχεσαι νά ἐνοχλεῖσαι ἀπό τούς πολλούς θορύβους τῶν πλοίων καί τῶν περαστικῶν ἀνθρώπων; Βλέπεις πόσο ὡραῖος εἶναι ἐδῶ ὁ χῶρος στόν ὁποῖο βρίσκεσαι τώρα, πόσο μαλακός καί ἤπιος, πόσο εὐχάριστος, μακριά ἀπό κάθε θόρυβο καί σχεδόν ἀπρόσιτος στούς ἀνθρώπους; Ἐξ ἄλλου ἔχει καί ἄφθονο καί καθαρότατο νερό, πού εἶναι πολύ ἀρκετό καί γιά νά ξεδιψάει κανείς καί γιά νά ποτίζει λαχανικά καί φυτά. Τίποτε δέν θά βρεῖς ἐδῶ κατώτερο ἀπό τίς ἐπιθυμίες σου ἤ πού νά μήν ἀξίζει· ὅμως ἐπιπλέον θά ἔχεις καί ἐμᾶς πολύ πρόθυμους γιά νά σέ ἐξυπηρετήσομε σέ ὁ,τιδήποτε χρειαστεῖς».

67. Ὁ Λουκᾶς λοιπόν, ἀφοῦ ἀναγνώρισε τήν ἀγαθή τους πρόθεση, δέχτηκε τήν πρότασή τους καί θεώρησε τό χῶρο σάν νά τοῦ τόν εἶχε ὑποδείξει ὁ Θεός, τόν ἀγάπησε καί τόν διάλεξε γιά νά κατοικεῖ ἐκεῖ στό ἑξῆς. Ἔπειτα καθάρισε τήν πηγή ἀπό τά χόρτα καί τούς θάμνους, πού βρίσκονταν πλησίον, καί ἔκαμε ἔτσι τό νερό νά τρέχει διαυγέστερο καί ἀφθονότερο· γιά πολλές ὧρες ἔμενε ἐκεῖ καλλωπίζοντας καί καθαρίζοντας τό χῶρο, τόν ὁποῖο, μέ τά κάθε λογῆς φυτά πού φύτεψε, μετέτρεψε σέ ὡραιότατο κῆπο, πού, ἐκτός ἀπό τά εὔγευστα λαχανικά του, ἦταν καί πολύ εὐχάριστος νά τόν βλέπεις. Τό κελλί του ὅμως δέν τό ἔστησε κοντά στόν κῆπο καί στήν πηγή, ἀλλά πολύ μακριά καί ἀνάμεσα σέ θαμνώδη φυτά, ὥστε νά μή διακρίνεται εὔκολα ἀπό τούς πολλούς· σκοπός του βέβαια ἦταν νά ἀποφεύγει τήν κενοδοξία τῶν ἀνθρώπων καί νά θεωρεῖται ἀπ' αὐτούς νεκρός μᾶλλον παρά ζωντανός.

68. Ἐπειδή λοιπόν ὁ γενναῖος ἀσκητής ζοῦσε τέτοιο

ἐνάρετο βίο καί εἶχε τόσο ἀγαθή προαίρεση, ὁ διάβολος δέν ἀνέχθηκε τό πράγμα αὐτό καί προσπαθοῦσε νά τόν παρασύρει νά ἁμαρτήσει, χρησιμοποιώντας γιά τό σκοπό αὐτό ὄχι μόνο λογισμούς καί πειρασμούς πονηρῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί σχήματα αἰσθητά καί φαντάσματα, στά ὁποῖα ἐκεῖνος εἶναι τόσο πολυμήχανος καί ἐφευρετικός. Ἔτσι, παρουσιάστηκε κάποτε στή θύρα τοῦ κελλιοῦ τοῦ ὁσίου μεταμορφωμένος σέ μικρόσωμο μαῦρο ἄνθρωπο, -γιατί τέτοιος συνηθίζει νά φαίνεται, ὅπως ἀκριβῶς μαύρη εἶναι καί ἡ ψυχή του- καί τοῦ λέει: «Μέ ἔκαψες, καλόγερε· ὅμως περίμενε λίγο καί θά μάθεις ἐσύ καλά ποιός ξέρει νά καίει περισσότερο». Μόλις ὅμως ὁ ἅγιος ἔκαμε τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ καί τοῦ εἶπε «Θά σέ καταργήσει ὁ Κύριος», ἀμέσως ἐκεῖνος ἄρχισε νά ἀπομακρύνεται, ὥσπου ἔγινε ἄφαντος. Ἔπειτα, ὅταν μετά ἀπό λίγο ἦλθε ὁ μοναχός Γρηγόριος, πού ἦταν φίλος καί γνώριμος τοῦ ἁγίου, τοῦ εἶπε ὁ ἅγιος: «Σέ συνάντησε ὁ κονιδάριος;» - γιατί μ' αὐτό τό ὄνομα συνήθιζε ὁ γενναῖος ἀναχωρητής νά περιπαίζει τό διάβολο. Ἐπειδή ὅμως ὁ Γρηγόριος ἀμφέβαλλε καί ζητοῦσε νά μάθει ποιός ἦταν αὐτός, τότε ὁ Λουκᾶς τοῦ λέει: «Ἕνας κοντόσωμος αἰθίοπας παρουσιάστηκε σέ μένα καί, ἀφοῦ μᾶς ἀπείλησε ὅτι ὅπου νά 'ναι θά μᾶς κάψει, ἔφυγε τρεχάτος». Καί ἐκεῖνος, πού κατάλαβε τή σημασία τῶν λόγων τοῦ ἁγίου, τοῦ ἀπάντησε: «Ἀλλά ἐμᾶς, πάτερ μου, θά μᾶς γλιτώσει ὁ Κύριος ἀπό τά βέλη καί τίς παγίδες τοῦ πονηροῦ. Καί αὐτό θά τό πετύχομε μέ τίς προσευχές σου· γιατί ἀπέναντί σου, πού ἔχεις τή θεία σκέπη, ὁ διάβολος εἶναι ἀνήμπορος καί ἀδύναμος».

69. Αὐτός λοιπόν ὁ μοναχός Γρηγόριος περνοῦσε τίς ἱερές ἡμέρες τῶν νηστειῶν μαζί μέ τόν Λουκᾶ, τόν ὁποῖο δέν σταματοῦσε νά πλησιάζει καί νά τόν παρακαλεῖ γιά τήν ἀσθένειά του· τοῦ ἔλεγε δηλαδή νά ἱκετεύσει τό Θεό καί νά προσευχηθεῖ, γιά νά ἀπαλλαγεῖ αὐτός ἀπό τήν πιεστική ἀρρώστια του, γιατί εἶχε σῶμα γενικά φιλάσθενο καί τό στομάχι του ἦταν ἰδιαίτερα ἀρρωστημένο. Ὁ ἅγιος ὅμως, ὅπως συνήθιζε νά κάνει πάντοτε σέ τέτοιες περιπτώσεις, ἀνέβαλ-

λε τήν προσευχή, λέγοντας στόν Γρηγόριο πώς αὐτό πού τοῦ ζητοῦσε ξεπερνοῦσε τίς δυνάμεις του. Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ Γρηγόριος, πού ὑπέφερε ἀπό τούς πόνους ἀλλά καί δέν ἔχανε τό θάρρος του -γιατί γνώριζε πόση δύναμη εἶχε ἡ προσευχή τοῦ ἁγίου πρός τό Θεό-, δέν παραιτοῦνταν ἀπό τό αἴτημά του, ἀλλά ἐξακολουθοῦσε μέ ἐπιμονή νά ζητάει, ἕως ὅτου ὁ θαυμαστός Λουκᾶς, πού δέν μποροῦσε πιά νά τοῦ ἀρνεῖται, τοῦ εἶπε: «Ταπεινέ Γρηγόριε, σχετικά μέ σένα τήν περασμένη νύχτα μέ ἐξαπάτησαν δαίμονες καί δέν ξέρω τί νά σοῦ πῶ». Ὁ Γρηγόριος ὅμως, πού δέν ἀρκέστηκε ἁπλά στά λόγια τοῦ ἁγίου ἀλλά πίστεψε ὅτι τό ὅραμα ἦταν θεϊκό, τόν παρακάλεσε νά τοῦ φανερώσει αὐτό πού εἶδε. Τότε ὁ Λουκᾶς τοῦ λέει: «Φανταζόμουν ὅτι ἔβλεπα κάποιον φοβερό ἄνδρα, πού καθόταν δίπλα μου καί ἦταν ντυμένος μέ χρυσά καί ὡραῖα ροῦχα. Ἐνῶ δέ ἐσύ στεκόσουν σέ κάποια ἄκρη καί μᾶς κοίταζες, εἶπα πρός ἐκεῖνον, "γιατί λοιπόν αὐτός ἐδῶ μέ ἐνοχλεῖ;" καί ἔδειξα ἐσένα. "Λυπήσου αὐτόν ἤ ἐμένα μᾶλλον καί ἀπάλλαξέ με ἀπ' αὐτή τήν ἐνόχληση". Ἐκεῖνος τότε ἀπάντησε: "Ἄφησέ τον, γιατί θέλει νά γίνει μοναχός". "Μά ἤδη ἔχει γίνει, καθώς βλέπεις", εἶπα ἐγώ καί ἔδειξα μέ τό δάκτυλό μου τό μοναχικό ράσο. "Εἶπα γιά τό μέτρο τῆς μοναχικῆς τελειότητας, δέν μίλησα ἁπλά γιά τήν περιβολή", μοῦ ἀπάντησε· "γιατί ὁ πραγματικός χαρακτήρας τοῦ μοναχοῦ φανερώνεται ἀπό τίς πράξεις του καί ἀπό τήν ἐπίδοσή του στήν ἀρετή καί ὄχι ἀπό τά ἐνδύματά του"». Αὐτά λοιπόν εἶπε στό μεγάλο ἀσκητή ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας ὀπτασίας. Κατά συνέπεια, ἐάν τό νά σταυρώσει κανείς τά πάθη του καί νά θεωρηθεῖ νεκρός γιά τόν κόσμο εἶναι ἀδιάψευστο τεκμήριο τῆς τελειότητας στήν ἀρετή, φανερό εἶναι τότε ὅτι καί ἡ σωματική ἀρρώστια ὁδηγεῖ στό ἴδιο πράγμα καί εἶναι σπουδαιότατη ἄσκηση τῆς ἀρετῆς. Ὥστε πάρα πολλά προσφέρει καί ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος σ' αὐτόν πού θέλει νά εἶναι ἀληθινός μοναχός. Καί αὐτό ὑπαινισσόταν ὁ λόγος, «Ἄφησέ τον, γιατί θέλει νά γίνει μοναχός». Κουβέντα δέν πρόσθεσε μετά ἀπ' αὐτά ὁ Γρηγόριος, παρά μόνο ἔψαλε τόν τριακοστό ἔνατο ψαλμό, κι αὐτόν ὄχι μέχρι

τέλος. Τελικά, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δέν παρέβλεψε βέβαια τόν Γρηγόριο· φανερώθηκε στό ὄνειρό του σάν γιατρός καί φάνηκε νά ἀκουμπᾶ στό στομάχι του καυτῆρες λέγοντας: «Φύγε, ταπεινέ Γρηγόριε, τώρα εἶσαι ὑγιής· δέν θά ἔχεις πιά ἐνοχλήσεις στό στομάχι σου ἐξαιτίας τῶν φαγητῶν». Καί πραγματικά ἔτσι ἔγινε, καθώς ὁ ἴδιος ὁ Γρηγόριος, πού ζεῖ ἀκόμη, ἐπιβεβαιώνει τό γεγονός.

70. Ὁ Πόθος πού τόν γνωρίζουν ὅλοι, ὁ ὁποῖος ἔτυχε νά διορισθεῖ καί στρατηγός τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐδρεύοντας στή Θήβα, γνώρισε κι αὐτός τήν προφητική χάρη τοῦ ἁγίου. Στό Βυζάντιο ἐπικρατοῦσε μεγάλη ἀναστάτωση, γιατί εἶχε σχεδιασθεῖ τυραννική ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ τότε αὐτοκράτορα -Κωνσταντίνος ὀνομαζόταν ὁ ἀγαθός αὐτός ἄρχοντας-, καί ὅλους πού ἔδιναν καί τήν πιό μικρή ὑποψία (γιά συμμετοχή τους στή συνωμοσία) τούς συνάθροιζαν στήν πρωτεύουσα. Καί ὁ Πόθος λοιπόν, γιά τόν ὁποῖο μιλήσαμε, κλήθηκε μέ γράμματα τῆς συζύγου του, ἡ ὁποία τοῦ ἔλεγε: «Νά μή λογαριάσεις γιά τίποτε τίς τρέχουσες ὑποθέσεις πού ἔχεις αὐτοῦ καί νά ἔλθεις, ὅσο τό δυνατόν ταχύτερα, στή Βασιλεύουσα· γιατί καί ἡ παρουσία σου στό βασιλέα εἶναι πολύ ἐπιθυμητή, ἀλλά καί ὁ ἄμεσος κίνδυνος θανάτου τοῦ ἀγαπημένου σου παιδιοῦ ἐπιβάλλει τή γρήγορη ἄνοδό σου ἐδῶ». Αὐτά κάνουν τό στρατηγό νά σκυθρωπάσει καί τοῦ δημιουργοῦν πολλές ἀμφιβολίες καί διλήμματα στή σκέψη του. Ἀναμφίβολα βέβαια κυριαρχοῦσε στή σκέψη του ὁ φόβος θανάτου τοῦ παιδιοῦ του καί τόν ἀνάγκαζε νά ἐπισπεύδει τήν ἀναχώρησή του, ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὅμως φοβόταν τήν τότε περίσταση, πού τόν ἔβαζε σέ ὑποψία μήπως, ἀνεβαίνοντας στήν πρωτεύουσα, μπλεχτεῖ καί ὁ ἴδιος καί κινδυνέψει· ἀφοῦ μάλιστα δέν εἶχε καμιά ἐπίσημη πρόσκληση ἀπό τό βασιλέα παρά μόνο τήν ἐπιστολή τῆς γυναίκας του. Ἐνῶ λοιπόν ὁ στρατηγός βρισκόταν σ' αὐτό τό δίλημμα καί βασανιζόταν ἀπό δύο ἔντονα πάθη, τόν πόθο (γιά τό παιδί του) καί τό φόβο (γιά τή συνωμοσία), τόν πλησίασε κάποιος ἀπό τούς ἀξιωματούχους του καί τοῦ ὑπενθύμισε τόν ὅσιο Λουκᾶ λέγοντας: «Ἀλλά, ἐάν κουβε-

ντιάσεις μ' αὐτόν καί τοῦ ἀνακοινώσεις τά προβλήματά σου, δέν θά ἔχεις στό ἑξῆς καμιά ἀμφιβολία γιά τό πῶς πρέπει νά ἐνεργήσεις· ἀντίθετα, θά μάθεις ξεκάθαρα τί σέ συμφέρει νά πράξεις». Μόλις ἄκουσε αὐτά ὁ στρατηγός, χωρίς καμιά χρονοτριβή καί ἀναβολή, ζήτησε πρίν ἀπ' ὅλα νά δεῖ τόν ἅγιο. Καί, ὅταν τόν συνάντησε, ἄκουσε ἀπ' αὐτόν ὄχι διφορούμενα καί ἀμφιλεγόμενα πράγματα ὅπως οἱ πυθικοί χρησμοί, ἀλλά πληροφορήθηκε ὁλοφάνερα καί καθαρά ποιό ἦταν τό συμφέρον του. Τοῦ μιλοῦσε λοιπόν ὁ ἅγιος μέ τό συνηθισμένο του ἦθος καί ὕφος, δηλαδή δέν ἤθελε οὔτε ἐπίδειξη νά κάνει, οὔτε πάλι νά φαίνεται πώς θαυμάζει τό ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ σάν κάτι τό σπουδαῖο καί θεσπέσιο· ἀλλά οὔτε βέβαια συμπεριφερόταν ὅπως ἐμεῖς, πού, ἀνάλογα μέ τήν περίπτωση, εἴτε παριστάνομε τούς πολύ ταπεινούς μπροστά στούς ἀνωτέρους μας εἴτε ὑπερηφανευόμαστε ὑπερβολικά μπροστά στούς κατωτέρους μας. Ἔτσι τοῦ ἔλεγε: «Κύρ στρατηγέ μου, πήγαινε στήν Κωνσταντινούπολη χωρίς καμιά λύπη καί φόβο καί καθετί τό ἀνώμαλο ὁ Θεός θά σοῦ τό ἐξομαλύνει. Γιατί ἐκεῖ, ὅταν φθάσεις, καί ὁ βασιλιάς θά σέ δεῖ μέ βλέμμα εὐνοϊκό καί θά σοῦ ἀπονείμει μάλιστα καί τιμές, ἀλλά καί τό παιδί σου σύ ὁ ἴδιος θά δεῖς ὑγιέστατο καί ἀπαλλαγμένο ἀπό κάθε ἀρρώστια». Αὐτά πού ἄκουσε ὁ στρατηγός τά θεώρησε λόγους προφητικῆς καί θεόπνευστης γλώσσας· καί ἔτσι, χωρίς νά ἔχει καμιά ἀμφιβολία γιά τίποτε, πῆρε τό δρόμο του. Ὅταν λοιπόν ἔφθασε στήν πρωτεύουσα καί εἶδε ὅτι ὅλα ὅσα τοῦ εἶπε ὁ ἅγιος ἐκπληρώθηκαν, δέν παρέδωσε τό θαῦμα στή σιωπή, ἀλλά σάν σπουδαῖο γεγονός τό διηγήθηκε σέ πολλούς.

71. Πῶς θά μποροῦσε λοιπόν κανείς νά ἀποσιωπήσει καί νά μή γράψει τά σχετικά μέ τό διάσημο καί σπουδαῖο στρατηγό Κρηνίτη, χωρίς νά τοῦ καταλογισθεῖ γι' αὐτό ἤ φθόνος καί κακία ἤ καί ὀκνηρία; Γιατί κι αὐτός διορίστηκε ἐπίσης στρατηγός τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Πηγαίνοντας λοιπόν ἐκεῖ, ὅταν ἔφθασε στή Λάρισα, γέμισαν τ' αὐτιά του ἀπό τίς διηγήσεις τῶν ἔργων ἤ μᾶλλον τῶν θαυμάτων τοῦ

ἁγίου καί ἐπιθύμησε ζωηρά νά τόν δεῖ καί νά συνομιλήσει μαζί του. Ἔτσι μόλις ἔφθασε κοντά στή Θήβα, ἀμέσως ἔστειλε ἄνθρωπό του πρός αὐτόν καί τόν προσκάλεσε νά ἔλθει· καί ὁ ἅγιος, χωρίς νά λογαριάσει τίποτε ἄλλο, ἀκολούθησε τόν ἀπεσταλμένο. Βρίσκει τότε τό στρατηγό ξαπλωμένο γύρω ἀπό πλούσιο τραπέζι, γιατί ἦταν καί ἡ ὥρα τοῦ γεύματος. Ὅταν ἔμαθε ὁ Κρηνίτης ποιός ἦταν ὁ ἐπισκέπτης, τοῦ ἔδωσε τήν ἄδεια νά παρακαθίσει, ὁπότε μπαίνει κι αὐτός στήν τραπεζαρία κι ἀρχίζει νά γευματίζει μαζί μέ τούς ἄλλους. Ὅταν σηκώθηκαν, σηκώνεται μαζί τους καί, τέλος, ἑτοιμάζεται νά φύγει, χωρίς νά ἔχει ἀνταλλάξει τήν παραμικρή κουβέντα -πραγματικά ἔτσι ἔγινε- μ' αὐτόν πού τόσο θερμά τόν εἶχε προσκαλέσει. Τότε ἐξαιτίας αὐτοῦ μεγάλη λύπη κατέλαβε τόν ἅγιο, ὄχι γιά τόν ἑαυτό του - ἀφοῦ ποιός ἄλλος περισσότερο ἀπ' αὐτόν ἦταν ἐραστής τῆς ἀφάνειας;- ἀλλά γιά τόν ἴδιο τό στρατηγό καί γιά τό σεβάσμιο σχῆμα καί ὄνομα τῶν μοναχῶν, πού στό πρόσωπο τοῦ ἁγίου τόσο περιφρονήθηκε ἀπό τό στρατηγό. Βγαίνοντας λοιπόν, λέει σέ κάποιον ἀπό τούς ὑπηρέτες τοῦ στρατηγοῦ: «Νά χαρεῖς τή ζωή καί τή σωτηρία σου, χωρίς νά φοβηθεῖς καθόλου, πές ἀπό μέρος μου τά ἑξῆς στό στρατηγό: Γιατί, τέλος πάντων, μέ ἐξανάγκασες νά ἐγκαταλείψω τό κελλί μου καί νά ἔλθω ἐδῶ; Γιατί μοῦ προξένησες ἄδικα τόσους κόπους; Γιατί ὑποχρέωσες ἐμένα, τόν ἐραστή τῆς ἐρήμου, νά ἔλθω στήν πόλη; Οὔτε μιά κουβέντα δέν μοῦ εἶπες, οὔτε ἀσπασμό μοῦ ἔδωσες, οὔτε ἄλλο τίποτε ἔκανες ἀπό ὅσα ἔπρεπε νά κάνει ἕνας ἄνδρας, πού ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι φίλος τῆς ἀρετῆς καί τῆς εὐλάβειας· ἤ μήπως μέ ἔφερες μόνο γιά νά λάβω μέρος στό τραπέζι σου, σάν νά ἐπιθυμοῦσα τά πλούσια ἐδέσματά σου; Μέ ποιούς λοιπόν πνευματικούς λόγους μέ δεξιώθηκες στό τραπέζι σου αὐτό; Μέ ποιό ἐποικοδομητικό ἀνάγνωσμα μᾶς εὐχαρίστησες, ἐκτός ἀπό τό ὅτι μᾶς γέμισες μέ γέλια καί μέ ἀνούσια ἀστεῖα; Πῶς λοιπόν παρουσίασες τόν ἑαυτό σου στούς συνδαιτυμόνες σου, ἀφοῦ δέν καθόσουν μέ εὐπρέπεια σέ κάποιο θρόνο οὔτε σέ κρεβάτι οὔτε κάπου ἀλλοῦ, ἀλλά ἦσουν ξαπλωμέ-

νος ἀνάσκελα πάνω σέ στρῶμα, χωρίς νά ἔχεις στή μέση σου τή ζώνη, πού τήν εἶχες κάπου μακριά πεταμένη, καί ἔτσι καθόλου δέν ξεχώριζες σ' αὐτά ἀπό τούς εἰδωλολάτρες; Ἄραγε τέτοια εἶναι ἡ συμπεριφορά τῶν χριστιανῶν πού ἔχουν στό νοῦ τους τό Θεό καί ἐπιθυμοῦν τή σωτηρία τους;»

72. Ἀφοῦ εἶπε αὐτά ὁ ἅγιος καί ἔδωσε ἐντολή πάλι στόν ὑπηρέτη νά τά ἀναφέρει ὅλα, μέ κάθε λεπτομέρεια, στό στρατηγό, βγαίνει ἀπό τήν πόλη καί πηγαίνει στό κοντινό μοναστήρι, πρός τό μοναχό Ἀντώνιο, γιά τόν ὁποῖο ἔχει γίνει ἤδη λόγος. Ὅταν λοιπόν τά πάντα ἀναφέρθηκαν στό στρατηγό, ἐκεῖνος, πού διακρινόταν γιά τή φιλαλήθεια καί τή μετριοφροσύνη του, συναισθάνθηκε ὅτι δέν εἶχε ἐνεργήσει ὅπως ἔπρεπε καί καταλόγισε στόν ἑαυτό του ὀκνηρία γιά ζητήματα ἄξια ἰδιαίτερης προσοχῆς. Γι' αὐτό μετανοεῖ εἰλικρινά καί σπεύδει νά ἐπανορθώσει τό ἁμάρτημα πού εἶχε διαπράξει ἀπό ἀπροσεξία· ἀνεβαίνει ἀμέσως στό ἄλογό του καί χωρίς πολλούς συνοδούς καί ἀκολούθους, ὅπως χθές καί ἄλλοτε, ἔρχεται στόν ἅγιο. Καί στήν ἀρχή ἀπολογεῖται μέ θέρμη καί συντριβή γιά τό σφάλμα του καί πετυχαίνει ἀμέσως τή συγχώρηση ἀπό τόν ἅγιο, πού εἶναι πάντα πολύ πρόθυμος νά δείξει τή συμπάθειά του σ' αὐτόν πού κατανοεῖ τό ἁμάρτημά του. Ἔπειτα ὁ στρατηγός ζήτησε νά ἀποχωρήσουν ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι καί ἔτσι ἔμεινε μόνος μέ τόν ἅγιο, μέ τόν ὁποῖο συζητοῦσε μέχρι τό βράδυ. Καί τί λοιπόν συμβαίνει μετά ἀπ' αὐτό; Συνδέεται μέ τόν ἅγιο μέ τόσο θερμή φιλία, ὥστε ἡ ψυχή του νά εἶναι κολλημένη μέ τήν ψυχή τοῦ ἁγίου, γιά νά χρησιμοποιήσω τό δαβιτικό ψαλμό, καί οὔτε γιά λίγο χρονικό διάστημα νά μή θέλει ὁ στρατηγός νά βρίσκεται μακριά ἀπό τόν ὅσιο ἀσκητή. Ἔτσι βοηθοῦσε τόν ἅγιο προθυμότατα σέ κάθε του ἀνάγκη καί δυσκολία, δαπανώντας καί χρήματα, ὅπως ἀκριβῶς καί γιά τήν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ τῆς μάρτυρος Βαρβάρας, ἡ ὁποία εἶχε κερδίσει τά βραβεῖα τῆς νίκης, σπουδαιότατη ὑπῆρξε ἡ συμβολή του καί μεγάλο τό χρηματικό ποσό πού μέ τό ἴδιο του τό χέρι δαπάνησε. Ὅταν λοιπόν ἔπρεπε νά

ἐπιστρέψει στό Βυζάντιο, γιατί ἔληγε ἡ θητεία του ὡς στρατηγοῦ, πῆγε στόν ἅγιο καί ζητοῦσε νά ἔχει τίς εὐχές του συνοδοιπόρους στό ταξίδι του, παρακαλώντας τον θερμά, καί μετά τήν ἀναχώρησή του, νά μήν ξεχαστεῖ. Τότε ὁ Λουκᾶς τοῦ λέει: «Μά ἐσύ δέν θά δεῖς τώρα τή Βασιλεύουσα, γιατί ὁ Θεός θέλει νά ἐξακολουθήσεις ἀκόμη νά διοικεῖς τά δυτικά μέρη». Αὐτά εἶπε ὁ ἅγιος, ἐνῶ ὁ στρατηγός πῆρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς· βρισκόταν ἤδη κοντά στή Λάρισα, ὁπότε διαπίστωσε τήν ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ ἁγίου, ἀφοῦ ὑποχρεώθηκε νά διακόψει τό ταξίδι του καί νά ἐπιστρέψει. Δηλαδή βασιλικό γράμμα, πού μόλις εἶχε φθάσει, τόν διόριζε στρατηγό καί ἄρχοντα τῆς Πελοποννήσου. Ἄξια θαυμασμοῦ λοιπόν εἶναι καί ὅλα αὐτά τά γεγονότα.

73. Ὅμως ἡ προφητεία του γιά τήν ἐπανάκτηση τῆς Κρήτης εἶναι σχεδόν ἀπίστευτη, ἄν καί ἔχει πολλά στοιχεῖα πού συνηγοροῦν γιά τήν ἀλήθειά της. Γιατί εἴκοσι περίπου χρόνια πρωτύτερα προλέγει ὁ ὅσιος γιά τήν Κρήτη ὅτι θά κυριευθεῖ, προμαντεύει μάλιστα καί τό ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα, στά χρόνια τοῦ ὁποίου θά γίνει ἡ ἀνακατάληψη, λέγοντας ἔτσι καθαρά: «Ὁ Ρωμανός θά καταλάβει τήν Κρήτη». Ἐπειδή λοιπόν τότε, πού ὁ ἅγιος εἶπε τήν προφητεία του αὐτή γιά τήν Κρήτη, αὐτοκράτορας ἦταν ὁ Ρωμανός ὁ πρεσβύτερος, ὅταν κάποιος ζήτησε νά μάθει ἐάν ἡ πρόρρηση τοῦ ἁγίου ἀναφερόταν σ' αὐτόν τό βασιλέα, ὁ Λουκᾶς ἀπάντησε: «Δέν εἶναι αὐτός, ἀλλά ἄλλος».

74. Κάποια γυναίκα, μεγάλης οἰκογένειας ἀπό τήν πόλη τῶν Θηβῶν, προσβάλλεται ἀπό φοβερή ἀσθένεια. Ὁ ἄνδρας της λοιπόν, πού δαπάνησε πολλά χρήματα στούς γιατρούς, δέν μπόρεσε καθόλου νά τήν ὠφελήσει καί μόνο τήν περιουσία του ἐξανέμισε. Ἔτσι τούς ἀπομένει τελευταία ἐλπίδα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, σάν εἶδε τόν ἄνδρα νά ὑποφέρει τόσο καί νά τόν παρακαλεῖ θερμά, τόν συμπόνεσε καί φώναξε τό μοναχό Παγκράτιο, πρός τόν ὁποῖο εἶπε, δείχνοντάς του ἕνα φιαλίδιο γεμάτο λάδι: «Πάρ' το καί πήγαινε στή γυναίκα αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ ἄνδρα καί νά τήν ἀλείψεις μέ τά ἴδια σου τά χέρια σέ ὅλο της τό γυμνό σῶμα».

Τότε αὐτός, χωρίς καμιά συστολή, ἀφοῦ καί ὁ ἴδιος διακρινόταν γιά τήν ἁπλότητα καί γιά τά χρηστά του ἤθη ὅπως καί ὁ ἅγιος, ἀναχωρεῖ γιά τό σπίτι τῆς ἄρρωστης. Ἐκεῖνοι στήν ἀρχή δίσταζαν νά ἐπιτρέψουν τήν ἐπάλειψη, γιατί θεώρησαν τό πράγμα ὄχι κόσμιο, τελικά ὅμως, ἐπειδή δέν ἀγνοοῦσαν ποιός ἦταν αὐτός πού ἔδωσε τήν ἐντολή, ὑποκύπτοντας καί οἱ ἴδιοι στό νόμο τῆς ἀνάγκης, ἀποδέχονται νά ἐκτελεσθεῖ ἡ ὑπόδειξη τοῦ ἁγίου. Ἀλείφει λοιπόν αὐτήν ὁ Παγκράτιος ἀπό τό κεφάλι μέχρι τά πόδια, ὑπακούοντας μέ εὐπείθεια στίς ἐντολές τοῦ γέροντά του ὡς ἄξιος υἱός τῆς ὑπακοῆς. Καί ἄς δοῦμε τώρα τί λογῆς εἶναι ὁ καρπός τῆς εὐπείθειας· φεύγει δηλαδή ὁ Παγκράτιος χωρίς νά ἔχει καθόλου σκανδαλισθεῖ ἀπό τήν ἐπαφή ἐκείνη τοῦ γυναικείου σώματος. Ἄς δοῦμε ὅμως καί τή δύναμη τῆς πίστης αὐτῶν πού παρακάλεσαν τό Θεό· ἀπαλλάσσεται ἀπό τήν ἀσθένειά της ἡ γυναίκα ἀμέσως μετά τήν ἐπάλειψη καί τήν ἀποβάλλει εὐκολότερα ἀπό τά ἐνδύματά της.

75. Καί τό ἑξῆς ὅμως εἶναι ἀδιάψευστη ἀπόδειξη τῆς θεϊκῆς ἀπάθειας τοῦ ὁσίου, τό ὅτι δηλαδή ἔτυχε νά κοιμηθεῖ πολλές φορές μέ γυναῖκες χωρίς νά αἰσθανθεῖ τήν παραμικρή σαρκική ἐπιθυμία ἤ νά σκανδαλισθεῖ κάν ὁ λογισμός του. Καθώς μοῦ ἔχει διηγηθεῖ ὁ μοναχός Παγκράτιος, φωνή ἀπό τόν οὐρανό προειδοποιοῦσε συνήθως τόν ὅσιο πατέρα γιά ἐπικείμενη ἐπιδρομή ἀλλοφύλων. Τότε ὁ Λουκᾶς, πρῶτος ἀπ' ὅλους, ἔφευγε καί κρυβόταν, γιά νά προστατεύσει ἀπό τόν αἰχμαλωτισμό τούς γύρω κατοίκους, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ὅταν ρωτήθηκε. Γιατί ὅλοι τους τόν πρόσεχαν ὡς προφήτη καί, ἐάν δέν ἔβλεπαν αὐτόν νά ἔχει φύγει πρῶτος, κανένας δέν ἄφηνε τίς δουλειές του οὔτε ἀπομακρύνονταν ἀπό τά σπίτια τους· ἀντίθετα, περιφρονοῦσαν τήν εἴδηση (γιά ἐχθρική ἐπιδρομή), θεωρώντας την ἐντελῶς ψεύτικη καί παραπλανητική. Ἔτσι, ὅταν κάποτε ἄκουσε τή συνηθισμένη προειδοποιητική φωνή, ἔφυγε μαζί μέ τόν Παγκράτιο, ὁ ὁποῖος τότε βρισκόταν μαζί μέ τόν ὅσιο πατέρα, καί οἱ δυό τους κρύφτηκαν σέ μιά σπηλιά. Ἐκεῖ, ἐνῶ ὁ ἥλιος εἶχε ἤδη δύσει, ἦλθαν γιά νά βροῦν καταφύγιο δύο περιπλανώ-

μενες γυναῖκες, τίς ὁποῖες ὁ ὅσιος λυπήθηκε, γιατί, ἐκτός ἀπό τόν ἐχθρό, κινδύνευαν καί ἀπό τό τσουχτερό κρύο. Τίς δέχτηκε λοιπόν καί τίς περιποιήθηκε ὅπως τοῦ ἐπέτρεπαν οἱ περιστάσεις. Καί ὅταν ἔφθασε ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου, ἔβαλε τόν Παγκράτιο στό ἕνα ἄκρο, στό ἄλλο ξάπλωσε ὁ ἴδιος καί ἀνάμεσά τους ἐπέτρεψε νά κοιμηθοῦν οἱ δύο γυναῖκες ἐξαιτίας τοῦ ψύχους. Πέρασε λοιπόν τή νύχτα ὁ ἅγιος σάν τό παιδί πού κοιμᾶται μέ τή μητέρα του ἤ σάν νά εἶχε δίπλα του πέτρες ἤ ξύλα, χωρίς νά σκανδαλίσει τή σκέψη του οὔτε ἡ παραμικρή σαρκική ἐπιθυμία. Μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου ἡ ἁπλότητα καί ἡ ἀπάθεια εἶχαν ἀγκαλιάσει τόν ἐπίγειο ἄγγελο, ὅπως ἡ μητέρα τό παιδί της.

76. Ὁ Φίλιππος ἦταν ἀδελφός τοῦ μοναχοῦ Θεοδοσίου, ἑνός ἀπό τούς συνασκητές τοῦ ἁγίου. Αὐτός λοιπόν ὁ Φίλιππος, πού ἦταν κοσμικός καί κατεῖχε καί κοσμικό ἀξίωμα, -αὐτούς τούς ὀνομάζομε συνήθως σπαθαρίους- συνήθιζε νά ἐπισκέπτεται συχνά τόν ὅσιο πατέρα πρός χάριν τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐνῶ λοιπόν αὐτός ἐρχόταν κάποτε νά τούς ἐπισκεφθεῖ, ὁ ἅγιος, πού προμάντευσε τόν ἐρχομό του μέ τήν προγνωστική του δύναμη, λέει μέ χαρά στό Θεοδόσιο: «Ἑτοίμασε ὅσα χρειάζονται γιά ὑποδοχή, γιατί ἔρχεται ὁ ἀδελφός σου νά δειπνήσει μαζί μας». Μέ τά λόγια αὐτά τοῦ ἁγίου ὁ Θεοδόσιος αἰσθάνθηκε εὐφροσύνη ἀλλά καί ἔκπληξη· καί ἀμέσως ἄρχισε νά παρατηρεῖ τίς λεωφόρους, τούς δρόμους καί τά μονοπάτια, ἀνυπομονώντας γιά τόν ἀδελφό του. Πράγματι, σάν βράδιασε, παρουσιάζεται ὁ Φίλιππος φέρνοντας μαζί του πολλά χρειώδη πού εἶχε ἑτοιμάσει. Ἀμέσως ἑτοιμάζεται τό τραπέζι καί κάθονται ὅλοι μαζί μέ τόν ἅγιο. Καί ὅλοι τους δοκίμαζαν κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀπό ὅλα τά φαγώσιμα, γιά νά τονισθεῖ ἔτσι τό μεγάλο καλό τῆς ἀγάπης. Τέλος, ἀφοῦ ἔφαγαν καί συνευφράνθηκαν, διάβασαν τήν ἀκολουθία τοῦ ἀποδείπνου καί ἔφυγαν γιά ὕπνο. Ἀφοῦ κοιμήθηκαν λιγάκι, σηκώνεται ἀμέσως ὁ ὅσιος πατέρας καί συγκεντρώνονται και ὅλοι οἱ ἄλλοι γιά τή μεσονύκτια ἀκολουθία. Στό Φίλιππο ὅμως ὁ ἀδελφός του, ἐπειδή γνώριζε ὅτι αὐτός ἦταν ἀσυνήθιστος στήν κόπωση τέτοιας

ὀρθοστασίας καί ἀγρυπνίας, τοῦ ἐπέτρεψε νά ξαναπλαγιάσει, μέχρι νά τελειώσουν οἱ προοιμιακοί ὕμνοι καί ἡ ὀνομαζόμενη στιχολογία. 'Αλλά μόλις ὁ Φίλιππος ξάπλωσε πάλι στό στρῶμα, εἶχε νά παλέψει μέ πονηρές σκέψεις καί, γιά νά χρησιμοποιήσομε τό δαβιτικό ψαλμό, «κυοφόρησε πόνο καί γέννησε ἀνομία». Ἔτσι θεώρησε τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ πολυφαγά καί μέθυσο καί ὅτι ὑποκρινόταν τόν εὐλαβή γιά παραπλάνηση τῶν ἄλλων. Καί στήν ἀρχή βέβαια οἱ σκέψεις αὐτές προκλήθηκαν ἀπό ἐκεῖνον πού σπείρει κρυφά καί ὕπουλα μέσα στίς ψυχές μας τά πονηρά σπέρματα, ὀφείλονταν ὅμως ταυτόχρονα καί στό στενό καί ταπεινό μυαλό τοῦ Φιλίππου, πού ἔκρινε ὅλα μόνο ἀπό τά ἐξωτερικά φαινόμενα καί δέν μποροῦσε νά σκεφθεῖ τίποτε τό σπουδαῖο ἤ ὑψηλότερο. Γι' αὐτό δέν κατόρθωσε νά ἐννοήσει ὅτι ἡ συμμετοχή τοῦ ἁγίου σέ ὅλα τά ἐδέσματα δέν ὀφειλόταν οὔτε σέ λαιμαργία οὔτε σέ καλοφαγία, ἀλλά μᾶλλον σέ θεϊκή οἰκονομία· γιατί ἔτσι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ θέλησε νά δείξει τή μεγάλη του ἀγάπη, ὅπως ἤδη τό δηλώσαμε πιό πάνω καί, γιά νά κερδίσει τό σπουδαιότερο, περιφρονοῦσε τό πιό ἀσήμαντο - διότι βέβαια, μπροστά στήν ὑπεροχή μιᾶς τέτοιας ἀγάπης, ποιά σημασία ἔχει ἡ ἀποχή ἀπό φαγητά; 'Εξ ἄλλου θέλησε ὁ ἅγιος ἀπό ὑπερβολική ταπεινοφροσύνη νά φανεῖ ἀκριβῶς τέτοιος, ὅπως τόν θεώρησε ὁ Φίλιππος ἐξαιτίας τῆς παχυδερμίας καί φρενοβλάβειάς του. Καί ὅτι τά πράγματα αὐτά ἔτσι εἶχαν καί ὅτι ἦταν ἀποκυήματα τῆς νοσηρῆς φαντασίας τοῦ Φιλίππου, πού εἶχε πλανηθεῖ καί βρισκόταν πολύ μακριά ἀπό τήν ἀλήθεια, τό ἀπέδειξε, καθώς λένε, καί ὁ ἴδιος ὁ παντεπόπτης Θεός στόν οὐρανό. 'Ενῶ λοιπόν ὁ Φίλιππος περιστρεφόταν στό στρῶμα του καί βασανιζόταν ἀνόητα ἀπό τίς σκέψεις του, ἀποκοιμιέται καί βλέπει στ' ὄνειρό του δύο νεανίες, τῶν ὁποίων τήν ὀμορφιά καί τή λάμψη τοῦ προσώπου οὔτε μέ τά μάτια του μποροῦσε κανείς νά ἀντικρίσει οὔτε μέ λόγια νά τήν παραστήσει. Αὐτοί, ἀφοῦ στάθηκαν κοντά του, μέ πρόσωπο πού μαρτυροῦσε τή δυσαρέσκειά τους καί τήν πίκρα τῆς ψυχῆς τους, τοῦ εἶπαν: «Γιατί ταράζεις τόν ἑαυτό σου μ' αὐτές τίς σκέψεις; Γιατί κατηγορεῖς τόν ἀναίτιο; Σήκωσε ψηλά τό βλέμμα σου, ἐσύ πού ἔχεις χαμηλωμένα τά μάτια σου (καί βλέπεις τά ταπεινά), καί δές ποιᾶς τιμῆς ἔχει θεωρηθεῖ ἄξιος αὐτός πού κατά τήν κρίση σου εἶναι πλάνος καί ὑποκριτής καί καταισχύνει τό ὅσιο σχῆμα τῶν μοναχῶν». Ἔπειτα, ἀφοῦ σήκωσε τά μάτια του ἐκεῖνος καί κοίταξε τόν ἄνδρα πού τοῦ ἔδειχναν αὐτοί, βλέπει κάτι τό σπουδαῖο καί ἀξιοθαύμαστο: Βαρύτιμο πορφυρό ὕφασμα ἦταν ἁπλωμένο στή γῆ καί πάνω του στεκόταν ὁ ὅσιος ἄνδρας, τοῦ ὁποίου τό πρόσωπο καί ἡ ἐνδυμασία λαμποκοποῦσαν κατά τρόπο θαυμαστό καί ἀπερίγραπτο, ἐνῶ ὁλόκληρος ἦταν λουσμένος στό φῶς. Μόλις λοιπόν ξύπνησε ὁ Φίλιππος, κατατρομαγμένος καί μέ ἀλλοιωμένη τήν ὄψη του, ἔρχεται ἐκεῖ ὅπου οἱ πατέρες εἶχαν τή σύναξη, στούς ὁποίους ἀφηγεῖται μέ κάθε λεπτομέρεια ὅσα αὐτός σκεπτόταν, ἐνῶ ἦταν ξύπνιος πάνω στό στρῶμα, καί ὅσα κατά τρόπο θαυματουργικό εἶδε στό ὄνειρό του. Τέλος, ἀφοῦ ζήτησε καί ἔλαβε συγγνώμη, ἐξακολουθεῖ καί σήμερα ἀκόμη νά διασαλπίζει τό θαῦμα καί νά καταδικάζει τόν ἑαυτό του γιά ὅσα, χωρίς κανένα λόγο, καταλόγιζε στό δίκαιο ἄνδρα.

77. 'Αφότου ἀποχαιρέτησε τά παράλια ὁ ὅσιος καί ἐγκαταστάθηκε στήν περιοχή τοῦ Στειρίου, ὅπου ἔστησε τήν ἀσκητική του καλύβα, εἶχαν περάσει ἤδη ἐφτά χρόνια. Τότε ὁ Λουκᾶς προαισθάνθηκε ὅτι πλησίαζε πιά τό μακάριο τέλος του, ὅμως δέν ἀνακοίνωσε τό πράγμα σέ κανένα. Βγῆκε ἀπό τό κελλί του, δῆθεν γιά κάποια συνηθισμένη του ἀνάγκη, καί ἐπισκέφθηκε ὅλους τούς φίλους, γείτονες καί γνωστούς του, τούς ὁποίους ἀγκάλιαζε καί φιλοῦσε στά χείλη, στά μάτια καί στό πρόσωπο λέγοντάς τους: «Εὔχεσθε, ἀδελφοί μου, νά εὔχεσθε καί γιά μένα· γιατί εἶναι ἄγνωστο ἄν θά ξαναϊδωθοῦμε στό μέλλον». Ἔπειτα, ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε ἔτσι ὅλους ὁ ὅσιος καί ἐπέστρεψε στό κελλί του, μετά τρεῖς μῆνες ἀρρώστησε, στήν ἀρχή βέβαια κάπως ἐλαφρά. 'Αργότερα ὅμως ὁ πυρετός δυνάμωνε καί, ἀφοῦ πέρασαν ὀκτώ ἡμέρες ἀπό τήν ἐκδήλωση τῆς ἀρρώστιας, ἔγινε πιά φανερό σέ ὅλους ὅτι ἡ ψυχή τοῦ Λουκᾶ θά χωριζόταν ἀπό τό σῶμα

καί θά πήγαινε πρός τό Θεό πού τόσο εἶχε ἀγαπήσει. Μόλις πληροφορήθηκαν αὐτό οἱ κάτοικοι τῶν γύρω χωριῶν, παρόλο πού ἐπικρατοῦσε ἄγριος χειμώνας καί εἶχε πέσει ἄφθονο χιόνι, πού εἶχε κάνει τούς δρόμους ἀδιάβατους καί δέν ἐπέτρεπε τήν ἔξοδο ἀπό τά σπίτια, χωρίς νά ἐμποδισθοῦν ἀπό τίποτε στήν πορεία τους πρός τόν ὅσιο, ὅλοι τους σύσσωμοι ἔτρεχαν σ' αὐτόν καί παρέμεναν κοντά του μέχρι τήν ἐνάτη ὥρα. Στό διάστημα αὐτό δέν αἰσθάνονταν τήν ἀνάγκη τροφῆς οὔτε σκέπτονταν τήν ἐπιστροφή στά σπίτια τους, ἀλλά ὅλοι τους στέκονταν γύρω του καί τόν πρόσεχαν, γιατί ἤθελαν νά βλέπουν τό γλυκό ἐκεῖνο πρόσωπο, νά ἀκοῦνε τήν ἀγαπημένη ἐκείνη φωνή καί τούς τελευταίους του λόγους καί νά πάρουν τήν εὐχή του. Ἔτσι δέν μποροῦσαν νά ἀπομακρυνθοῦν προσωρινά ἀπό τό κρεβάτι του καί νά τόν ἀφήσουν, γιά νά ἐπιστρέψουν στά σπίτια τους. Γιατί, βέβαια, πῶς δέχονταν ἐκεῖνοι τό χτύπημα τοῦ αἰώνιου χωρισμοῦ μετά τό θάνατο καί πόσο ὑπέφεραν ψυχικά γι' αὐτό, τό ἔδειχναν μέ τά δάκρυά τους πού ἀσταμάτητα κυλοῦσαν. Τότε, ἀφοῦ τούς ἀγκάλιασε ὅλους καί τούς εὐχήθηκε ὅλα τά καλά, τούς ἄφησε καί ἔφυγαν, παρά τή θέλησή τους, μέ γοερούς στεναγμούς καί βαθιά λύπη.

78. Μόνος παρέμενε (κοντά στόν ἄρρωστο) ὁ πρεσβύτερος Γρηγόριος, ἀπό τόν ὁποῖο ὁ Λουκᾶς ζήτησε νά πληροφορηθεῖ τήν ὥρα. Ὅταν λοιπόν ὁ Γρηγόριος τοῦ ἀπάντησε ὅτι ὁ ἥλιος γέρνει πρός τή δύση του, ὁ ὅσιος ἐκεῖνος ἀσκητής, γνωρίζοντας ὅτι καί αὐτός ὁ ἴδιος, ὁ καλός ἀστέρας, βρίσκεται πιά στή δύση του, τοῦ παραγγέλνει: «Πήγαινε καί ψάλε ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα τόν ἑσπερινό». Ἔπειτα ὁ Γρηγόριος, ἀφοῦ εἶχε ἐκτελέσει τήν ἐντολή τοῦ ἁγίου, νομίζοντας ὅτι αὐτό πού ἤθελε νά μάθει ἦταν ἀπό τά σπουδαιότερα, τόν ρωτάει ποῦ ἐπιθυμεῖ, μετά τό θάνατό του, νά ταφεῖ. Τότε ὁ Λουκᾶς, φανερά ἐνοχλημένος ἀπό τήν ἐρώτηση, τοῦ ἀπαντάει: «Καί τί λοιπόν; Ἀληθινά, δέν εἶναι ντροπή γιά σένα νά φαίνεσαι ὅτι ἀγνοεῖς αὐτό τό πράγμα, ὅτι δηλαδή πρέπει, ἀφοῦ δέσεις τό νεκρό σῶμα μου ἀπό τά πόδια, νά τό πετάξεις σέ κάποιο φαράγγι, γιά νά γίνει τουλάχιστον τροφή στά θηρία, ἐφόσον σέ τίποτε ἄλλο δέν χρησιμεύει;» Ὁ πρεσβύτερος ὅμως, πού καθόλου δέν δείλιασε μπροστά σ' αὐτά, ἐξακολουθοῦσε ἐπίμονα νά θερμοπαρακαλεῖ τόν ἅγιο καί νά ἀξιώνει νά μάθει ἀπ' αὐτόν τά σχετικά μέ τήν ταφή του, μάλιστα μαζί μέ τά λόγια του ἔτρεχαν καί τά δάκρυά του, -γιατί δέν ἤθελε βέβαια νά κάνει τίποτε παρά τή γνώμη του, ἀκόμη καί μετά τό θάνατό του. «Ἀφοῦ σκάψεις τόν τόπο στόν ὁποῖο βρίσκομαι τώρα», τοῦ λέει ὁ Λουκᾶς, «θά βρεῖς ὀπτές πλίνθους· αὐτές νά τίς σηκώσεις, νά περιποιηθεῖς κάπως τό γύρω χῶρο καί νά φροντίσεις, τέλος, νά ἀποδώσεις στό χῶμα τό χοϊκό μου σῶμα. Ἔπειτα νά τοποθετήσεις τίς πλίνθους στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς· γιατί πρόκειται ὁ Θεός, γιά λόγους ἄρρητους, πού μόνο ὁ ἴδιος γνωρίζει, νά δοξάσει αὐτόν τόν τόπο, ὅπου θά συρρέουν πλήθη πιστῶν μέχρι τή συντέλεια τοῦ κόσμου καί θά δοξολογοῦν τό θεῖο ὄνομα ἐκείνου». Μόλις εἶπε αὐτά, ἀσπάστηκε τόν Γρηγόριο καί τούς ἄλλους παρευρισκόμενους καί, ἀφοῦ ἔστρεψε γιά τελευταία φορά τό βλέμμα του πρός τά ἐπάνω καί εἶπε «Κύριέ μου, στά χέρια σου παραδίνω τό πνεῦμα μου», τόν ἐγκατέλειψε ἡ μακάρια ψυχή του. Ἔτσι μέ τό θάνατό του, σ' αὐτούς ἀπό τούς ὁποίους ἀπομακρύνθηκε, ἄφησε βαρύ πένθος, ἐνῶ γέμισε μέ κάθε χαρά καί ἀγαλλίαση τούς ἄλλους στούς ὁποίους πῆγε καί, γιά νά ποῦμε καλύτερα, ἔγινε ἀναπόσπαστο μέλος τους, χωρίς ὅμως νά σταματήσει νά βρίσκεται πνευματικά καί κοντά σ' ἐκείνους πού ἄφησε στή γῆ καί νά φροντίζει γι' αὐτούς ὅπως ὁ πατέρας γιά τά παιδιά του.

79. Τήν ἑπόμενη ἡμέρα, πρωί-πρωί, ὁ πρεσβύτερος Γρηγόριος προσκαλεῖ τούς γείτονες χωρικούς, σκάβει τό χῶρο καί τόν εὐπρεπίζει ὅσο ἦταν δυνατόν καί, μετά τήν ἀνάγνωση τοῦ συνηθισμένου ἐπικήδειου κανόνα, ἐναποθέτει σ' αὐτόν τό ἱερό σκήνωμα τοῦ Λουκᾶ σάν κάποιον ἀνεκτίμητο πλοῦτο. Καί γιά τό θησαυρό αὐτό δέν κάνει μικροϋπολογισμούς οὔτε μικρόψυχες σκέψεις, ὥστε νά τόν κρατήσει γιά τόν ἑαυτό του μόνο, ἀλλά τόν θέλει νά εἶναι κοινή ἀπόλαυση γιά ὅλους τούς φιλόχριστους πιστούς. Ἔπειτα στρώνει

πάνω ἀπό τόν τάφο τίς πλίνθους, ὅπως τοῦ εἶχε ὑποδειχθεῖ, καί ἀφήνει πρός τό παρόν τό ἔδαφος μέ αὐτό τό σχῆμα.

80. Ἔξι μῆνες λοιπόν μετά τήν κοίμηση τοῦ ὁσίου, κάποιος εὐνοῦχος μοναχός, πού καταγόταν ἀπό τήν Παφλαγονία καί ὀνομαζόταν Κοσμᾶς καί ὁ ὁποῖος ταξίδευε πρός τήν Ἰταλία, μόλις ἔφθασε στά μέρη τοῦ Χρυσοῦ, ἀποφάσισε νά σταματήσει ἐκεῖ λιγάκι, γιά νά ξεκουραστεῖ. Τό βράδυ πού κοιμόταν, βλέπει ἕνα ὄνειρο θεϊκό, τό ὁποῖο καί διηγεῖται στούς χωρικούς· αὐτοί τότε τοῦ λένε: «Πρέπει νά σταματήσεις ἐδῶ τήν πορεία σου. Γιατί εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ νά παραμείνεις ἐδῶ καί νά ὑπηρετήσεις τόν ὅσιο Λουκᾶ τό νέο· γι' αὐτό ἀκριβῶς ὁ παντοδύναμος ὁδήγησε τά βήματά σου σ' αὐτά τά μέρη». Τότε ὁ μοναχός Κοσμᾶς, χωρίς κανένα δισταγμό, σάν νά τόν κρατοῦσε καί νά τόν ὁδηγοῦσε κάποιο θεϊκό χέρι, κατευθύνεται πρός τό κελλί τοῦ ἁγίου. Μόλις στάθηκε ἐκεῖ καί διαπίστωσε πόσο θελκτικό ἦταν τό τοπίο καί πόσο κατάλληλο γιά ἥσυχη ζωή, εὐχαριστήθηκε πολύ καί ὑποσχέθηκε στό Θεό ὅτι τήν ὑπόλοιπη ζωή του θά τήν περάσει στόν τόπο αὐτό. Καί σάν εἶδε ὅτι ὁ ἱερός τάφος τοῦ ἁγίου ἦταν κάπως ἀκαλαίσθητος καί ἀπεριποίητος, φροντίζει ἀμέσως γιά τόν εὐπρεπισμό του. Ἔτσι τόν ἀνυψώνει, ὥστε νά ἐξέχει ἀπό τό ἔδαφος, τόν διακοσμεῖ μέ ἐγχώριες πλάκες καί τόν περιβάλλει κυκλικά καί τόν στεφανώνει μέ κιγκλίδωμα, γιά νά μήν μπορεῖ εὔκολα νά τόν πλησιάζει καί νά τόν ἀγγίζει ὁ ὁποιοσδήποτε, παρά μόνο ὅσοι θέλουν νά τόν προσκυνήσουν μέ πίστη καί μέ πολύ σεβασμό.

81. Μετά ἀπό δύο χρόνια μερικοί ἀπό τούς μαθητές τοῦ ἁγίου, βλέποντας νά ἀναβλύζουν ἀπό τόν τάφο του οἱ ἰάσεις ὅπως τό νερό ἀπό τήν πηγή, ἔκριναν ὅτι δέν θά ἦταν ἀντάξια παιδιά τοῦ ἀγαθοῦ ὁσίου πατέρα τους, ἐάν δέν ἀνταπέδιδαν σ' αὐτόν γιά τήν πατρική μέριμνα τίς ὀφειλόμενες τιμές μετά τό θάνατό του. Γι' αὐτό καί ἀμέσως ἀρχίζουν νά οἰκοδομοῦν κελλιά καί ναό. Ἔτσι στήν ἀρχή τελειοποιοῦν μέσα σέ λίγο χρόνο τό ναό τῆς μάρτυρος Βαρβάρας, πού εἶχε πολλές ἀτέλειες, καί τόν διακοσμοῦν ὅσο μποροῦσαν καλύτερα· ἔπειτα οἰκοδομοῦν ἀρκετά κελλιά, διαφόρων διαστάσεων καί σχημάτων, γιά δική τους χρήση καί γιά τή φιλοξενία τῶν προσκυνητῶν. Τέλος, καί τό ἴδιο τό κελλί, ὅπου βρισκόταν ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ἀσκητῆ, τό μετασκευάζουν καί τό διαμορφώνουν σέ ὡραιότατο εὐκτήριο οἶκο σταυρικοῦ σχήματος, ὥστε νά ἐκπληρωθοῦν ἔτσι οἱ προφητικοί λόγοι τοῦ ὁσίου σχετικά μέ τό χῶρο τοῦ τάφου του καί μέ τά πλήθη πού θά συνέρρεαν ἐκεῖ.

82. Ὅμως τώρα εἶναι καιρός νά ἀφηγηθοῦμε καί τά μετά τό θάνατο τοῦ σοφοῦ ἐκείνου πατέρα θαύματα, ὄχι βέβαια ὅλα μέ κάθε λεπτομέρεια καί μέ τή σειρά τους· γιατί πῶς θά μποροῦσε νά γίνει ἔτσι, ἀφοῦ εἶναι τόσα πολλά καί τρέχουν ὅπως τά νερά τοῦ ποταμοῦ καί μάλιστα ἐξακολουθοῦν καί μέχρι σήμερα τή ροή τους; Θά ἀνθολογήσομε λοιπόν λίγα ἀπ' αὐτά καί θά τά ἀφηγηθοῦμε πρός δόξα τοῦ Θεοῦ καί γιά δική σας ὠφέλεια, πού ἔχετε συγκεντρωθεῖ ἐδῶ γι' αὐτό τό σκοπό. Ἀλλιῶς θά ἦταν παράλογο, ἐνῶ ἔχομε ἐκθέσει τά συμβάντα κατά τή διάρκεια τῆς ζωῆς του, νά ἀποσιωπήσομε παντελῶς τά μετά τό θάνατο ἔργα του, σάν νά τόν καταδικάζομε σέ λήθη σύμφωνα μέ τό νόμο τῶν νεκρῶν, παρόλο πού αὐτός μᾶς φανερώνει ἔμπρακτα ὅτι ἐξακολουθεῖ νά ζεῖ κοντά στό Χριστό. Ἄλλωστε, τά μετά τό θάνατο ἔργα τοῦ ἁγίου εἶναι πολύ περισσότερο θαυμαστά καί ἀναμφισβήτητα καί πέρα ἀπό κάθε ὑπόνοια· ἀλλά, ἐκτός αὐτοῦ, ἡ ἀφήγησή τους μαρτυρεῖ καί τήν ἀγάπη μας πρός αὐτόν.

83. Ἀλλά ἄς ἀρχίσομε ἀπό κάποια γυναίκα, τήν ὁποία, μαζί μέ τή σωματική της ἀσθένεια, βάραινε καί ἄλλο δυσκολότερο πάθος ἤ μᾶλλον τήν πίεζε καί ἄλλο κακό, καθώς θά δηλώσομε προχωρώντας τήν ἀφήγησή μας. Γι' αὐτό καί ἦταν ἄξια κάθε εὐσπλαγχνίας, τήν ὁποία ἀκριβῶς καί πέτυχε ἀπό τόν πανάγαθο Θεό, πού εὐσπλαγχνίζεται καί ἐλεεῖ μέ φιλανθρωπία ὅλες τίς πονεμένες ψυχές. Αὐτή λοιπόν ἀπό φθόνο ἴσως καί ἐπενέργεια τοῦ πονηροῦ πνεύματος εἶχε παράλυτα τά χέρια της καί τά πόδια της, τά ὁποῖα φαίνονταν νά κρέμονται ἀπό τό σῶμα της, χωρίς ὅμως νά ἔχουν χάσει τήν κανονική τους διάπλαση· ἀλλά ἦσαν ἀνίκα-

να γιά ὁποιαδήποτε κίνηση καί δέν μποροῦσαν νά ἐκτελέσουν τή φυσιολογική τους λειτουργία, ὥστε θά νόμιζε κανείς, σχετικά μέ τά μέλη αὐτά, ὅτι ἐκείνη ἦταν μᾶλλον νεκρή παρά ζωντανή. Καί σ' αὐτό τό τόσο μεγάλο κακό εἶχε προστεθεῖ κι ἄλλο, πού ἦταν μᾶλλον βαρύτερο. Ὁ γιός της δηλαδή, πού θά ἔπρεπε νά τόν ἔχει παρηγοριά καί στήριγμα στή βαριά ἀναπηρία της, ἦταν δαιμονιζόμενος καί συνεχῶς ἔπεφτε κατάχαμα στή γῆ καί σπάρασσε. Τή γυναίκα αὐτή τήν εὐσπλαγχνίστηκαν οἱ συγγενεῖς της γιά τή συμφορά πού τήν εἶχε βρεῖ· ἔτσι τήν τοποθέτησαν σάν ἄψυχο φορτίο ἐπάνω σέ ὄνο καί, κρατώντας την μέ προσοχή, τήν ὁδηγοῦν πρός τή νέα κολυμπήθρα τοῦ Σιλωάμ, τόν τάφο τοῦ μακαριστοῦ Λουκᾶ· μαζί της ἔφεραν καί τό γιό της καί, ἀφοῦ τούς ἄφησαν καί τούς δύο ἐκεῖ, ἐπέστρεψαν στά σπίτια τους. Ποιές ὅμως εἶναι οἱ ἀνεξιχνίαστες βουλές τοῦ Θεοῦ! Γιά ἀρκετό χρονικό διάστημα ὁ ἅγιος παρέβλεψε τήν ἄρρωστη καί ἀνέβαλλε τή θεραπεία της. Ἀλλά καί ἡ γυναίκα, ἀποκαμωμένη ἀπό τήν ἀναμονή καί ἀπελπισμένη γιά τήν ἴασή της, σκεπτόταν νά ἀναχωρήσει. Λοιπόν πόσο ἀκατανόητη, Χριστέ μου, εἶναι ἡ ἀγαθότητά σου καί πόσο ἀνέκφραστη ἡ θαυματουργική σου δύναμη! Γιατί, λίγο πρίν (προλάβει νά φύγει ἡ γυναίκα), ἀπό τόν τάφο τοῦ ἁγίου σάν ἀπό πηγή ἀνέβλυσε μύρο πού μοσχοβολοῦσε, τό ὁποῖο συγκέντρωσε μέ ἐπιμέλεια ὁ νεωκόρος καί τό ἔβαλε μέσα σέ ἕνα καντήλι, πού κρέμασε πάνω ἀπό τόν τάφο. Καί ἐνῶ ἡ ἀνάπηρη γυναίκα καθόταν κοντά στόν τάφο, γύρω στό μεσημέρι ὁ γιός της, πού ἦταν ὁ μόνος πού βρισκόταν ἐκείνη τή στιγμή μαζί της, τῆς λέει μέ ἤρεμη φωνή: «Ἐγώ, ἀφοῦ σηκωθῶ, θά πιῶ τό μύρο μέσα ἀπ' αὐτό τό καντήλι». «Μή, παιδί μου», τοῦ ἀπαντάει ἡ μητέρα του, «γιατί ὁ νεωκόρος εἶναι αὐστηρός καί μπορεῖ ἀκόμη καί μαστιγώνοντάς μας νά μᾶς διώξει». «Ὄχι», ἐπιμένει τό παιδί, «θά κάμω ὁπωσδήποτε αὐτό πού σκέφτηκα». Καί τότε σηκώνεται, παίρνει τό καντήλι καί ἀδειάζει ἀμέσως τό περιεχόμενό του μέσα στό στόμα του, ἐνῶ τήν ἴδια στιγμή πέφτει κάτω καί κυλιέται στό χῶμα σπαρταρώντας. Καί ἡ μητέρα, -καί ἄς μή μᾶς ξεφύγει ἀπα-

ρατήρητο τό θαῦμα, ἀλλά ἄς τό προσέξομε, γιατί τώρα πρόκειται νά λεχθεῖ τό πιό εὐχάριστο- ἡ μητέρα λοιπόν, πού βέβαια πόνεσε σάν μητέρα καί προθυμοποιήθηκε νά βοηθήσει τόν ἀγαπημένο της γιό, -ὤ πράγμα καινοφανές! ὤ θαῦμα ἀπόρρητο!- δέν ἦταν πιά μέ τά χέρια καί τά πόδια παράλυτα ὅπως πρίν, ἀλλά φαινόταν νά ἔχει ὅλα της αὐτά τά μέλη ἰδιαίτερα ἐνεργητικά καί κινητικά· ἀφοῦ μέ τά πόδια της πήδησε καί μέ τά χέρια της στήριζε καί προσπαθοῦσε νά ἀνασηκώσει τό παιδί της, πού κι αὐτό ἦταν ἤδη ὑγιές καί εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό φοβερό καταπιεστικό δαιμόνιο. Ἔτσι ἡ γυναίκα, πού σέ μιά καί μόνη στιγμή ἀπόλαυσε μιά τόσο μεγάλη καί διπλή χάρη, δέν ἤξερε τί νά κάνει, γιατί τά εἶχε χάσει ἀπό τή χαρά της καί ἀπό τό θαῦμα καί δέν μποροῦσε νά προσφέρει καμιά ἀνταμοιβή ἀντάξια μιᾶς τέτοιας εὐεργεσίας. Γι' αὐτό, ἀπελπισμένη ἀπό κάθε ἄλλο τρόπο ἀνταπόδοσης, ἔδινε ἀπό μόνη της ὅ,τι μποροῦσε ἀπό τόν ἑαυτό της καί κατέβρεχε τόν ἱερό τάφο, μέ θέρμη ψυχῆς καί συντριβή πνεύματος, μέ τά δάκρυα τῆς εὐγνωμοσύνης της. Φαινόταν ἔτσι σάν νά ἤθελε νά ἀναπληρώσει μέ τά δάκρυά της τό μύρο πού εἶχε πιεῖ τό παιδί της. Τέλος, ἀφοῦ ἀσπάστηκε πολλές φορές καί μέ κατάνυξη τόν τάφο καί ἔψαλε τούς εὐχαριστήριους ὕμνους, ἔπειτα ἐπέστρεψε στήν πατρίδα της καί διαλάλησε σέ ὅλους τό διπλό αὐτό θαῦμα.

84. Μετά τή γυναίκα αὐτή, ἄς ἀναφερθοῦμε καί σέ ἄλλη, ἡ ὁποία βέβαια δέν εἶχε τή σωματική ἀναπηρία τῆς πρώτης, εἶχε ὅμως κτυπηθεῖ ἀπό διπλή συμφορά, ἀφοῦ καί τά δύο ἀγαπημένα της παιδιά ὑπέφεραν ἀπό βαριά ἀναπηρία. Αὐτή λοιπόν ὀνομαζόταν Νικολαώ καί εἶχε ἀποκτήσει δύο παιδιά, ἕνα ἀρσενικό καί ἕνα θηλυκό, ἀλλά «δέν αἰσθανόταν ἀγαλλίαση γιά τά τέκνα της», γιά νά χρησιμοποιήσομε ἐδῶ τή φράση τοῦ ψαλμωδοῦ Δαβίδ· ἀντίθετα, τά παιδιά της τῆς προξενοῦσαν μᾶλλον πολλές στενοχώριες καί ὀδύνες. Γιατί καί τά δύο ἦσαν χωλά, δέν μποροῦσαν καθόλου νά στηριχθοῦν καί ἦσαν ἀνίκανα νά βαδίσουν. Εἶχε πόνο λοιπόν στήν καρδιά της γι' αὐτά ἡ μητέρα καί ἔλεγε: «Ἀλίμονό μου! Τά παιδιά μου, πού θά ἔπρεπε νά εἶναι γιά μένα ἀφορ-

μή εὐφροσύνης, εἶναι αἰτία πολλῶν δακρύων. Αὐτά, πού ἐγώ εἶχα τήν ἐλπίδα νά χρησιμοποιήσω ὡς βακτηρία καί στήριγμα τῶν γηρατειῶν μου, καμιά βακτηρία δέν μπορεῖ καθόλου τώρα νά βοηθήσει. Γι' αὐτό ἐγώ πρέπει νά θρηνῶ· παιδιά μου, ὅταν ἐγώ πεθάνω, ποιός θά σᾶς περιθάλψει; Ποιό πόδι θά βρεθεῖ γιά νά σᾶς στηρίξει, ἤ μᾶλλον ποιός θά ἀνοίξει φιλάνθρωπα τό χέρι του γιά νά σᾶς ἐλεήσει;» Ἐνῶ βρισκόταν σ' αὐτή τήν ὀδυνηρή κατάσταση, κάποιος τῆς ὑποδεικνύει τόν τάφο τοῦ ἁγίου, τήν ἀδιάψευστη ἐλπίδα, τό ἄμισθο ἰατρεῖο, τήν ὠφέλεια πού πηγάζει γιά ὅλους χωρίς κόπο. Αὐτή λοιπόν δέν ἀδιαφορεῖ, ἀλλά, ἀφοῦ ἔβαλε νά καθίσουν τά ἀγαπημένα της παιδιά ἐπάνω σέ ὄνους, κατευθύνεται πρός τόν τάφο· ἐκεῖ παρέμενε καί, χύνοντας πολλά δάκρυα, παρακαλοῦσε θερμά αὐτόν πού εἶναι πρόθυμος γιά κάθε εὐεργεσία νά προσφέρει καί σ' αὐτήν ἔστω μιά ρανίδα ἐλέους. Ἐπειδή ὅμως, γιά λόγους ἄρρητους τῆς θείας οἰκονομίας, ὁ ἅγιος ἀνέβαλλε νά δείξει τή φιλανθρωπία του καί ἤδη εἶχαν περάσει ὀκτώ ἡμέρες, ἡ γυναίκα κυριεύεται ἀπό τή θλίψη καί μέ λύπη παίρνει τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς πρός τό σπίτι της, ἀπελπισμένη γιά τή θεραπεία τῶν παιδιῶν της. Καί μέ μεγάλη μετριοφροσύνη ὁμολογοῦσε ὅτι τίποτε ἄλλο δέν εἶχε γίνει αἰτία γιά τήν ἀναβολή τῆς θεραπείας παρά μόνο ἡ ἀναξιότητά της. Γι' αὐτό καί μέ θαυμαστό τρόπο δοκιμάζει τή φιλανθρωπία τοῦ ἁγίου. Μόλις δηλαδή πάτησε τό πόδι στό σπίτι της, εἶδε ὅτι τά παιδιά της εἶχαν ἀποκτήσει τήν ὑγεία στά πόδια τους καί βάδιζαν σταθερά καί μέ ἀσφάλεια. Αὐτό βέβαια γέμισε ὅλους μέ ἔκπληξη, ἐνῶ ἡ μητέρα, γεμάτη ἀπό χαρά, ἔχυνε θερμά δάκρυα εὐχαριστίας πρός τόν εὐεργέτη, δάκρυα ἀντίθετα ἀπό τά ἄλλα πού ἔχυνε προηγουμένως. Ἀφοῦ λοιπόν προσκάλεσε ἀμέσως τούς φίλους καί συγγενεῖς της, ὅλοι μαζί μέ φωνές ἀγαλλίασης ἀνέπεμπαν εὐχαριστήριους ὕμνους στό Θεό.

85. Ἄς προστεθεῖ πάλι καί τρίτη γυναίκα στίς δύο ἄλλες, τήν ὁποία κατεῖχε φοβερή καί δυσκολοθεράπευτη ἤ μᾶλλον παντελῶς ἀνίατη ἀρρώστια. Αὐτήν οἱ γιατροί τήν ὀνομάζουν

συνήθως φαγέδαινα (ἤ φάγουσα). Στήν περίπτωση τῆς γυναίκας τό ἕλκος αὐτό, πού ἀπό τή φύση του εἶναι ἀποκρουστικό καί ἐπώδυνο, καθιστοῦσε φοβερότερη τή συμφορά λόγω τοῦ μέρους τοῦ σώματος πού εἶχε προσβάλει. Εἶχε παρουσιαστεῖ δηλαδή καί παρέμενε στό πρόσωπό της, ὅπου, ἐκτός ἀπό τούς πολλούς πόνους, προξενοῦσε καί μεγάλη δυσμορφία καί ἔτσι ἔκανε τή γυναίκα νά ντρέπεται. Αὐτή λοιπόν, ἀφοῦ μεταχειρίστηκε μύρια ὅσα ἰατρικά φάρμακα καί δέν εἶδε καμιά ὠφέλεια, ἀλλά ἐπί πλέον ἔχασε καί πολύτιμο χρόνο, ἀποφάσισε νά ἀναζητήσει ἄλλο τρόπο θεραπείας. Ἔτσι, μετά ἀπό τό χαμένο αὐτό καιρό, κατέφυγε στόν τάφο τοῦ ἁγίου· ἐκεῖ ἔπαιρνε λάδι ἀπό τό καντήλι, μάζευε καί τήν ὑγρασία ἀπό τήν τίμια σορό τοῦ Λουκᾶ καί ἄλειφε μέ αὐτά τό ἀρρωστημένο μέρος, καταβρέχοντας μέ πολλά δάκρυα τόν ἱερό τάφο. Καί οἱ παρακλήσεις γιά τή θεραπεία της δέν κράτησαν πολλές ἡμέρες, ἀφοῦ τήν ὄγδοη ἡμέρα ἀπαλλάχτηκε ἀπό τό κακό καί φάνηκε καθαρή ἡ ἐπιφάνεια τοῦ προσώπου της, στό ὁποῖο δέν παρέμεινε οὔτε τό παραμικρό ἴχνος τῆς φοβερῆς ἀσθένειας πού προηγήθηκε.

86. Λοιπόν ἄς μήν κουραστοῦμε ἀκούοντας τή θεραπεία καί ἄλλης ἀκόμη γυναίκας, γιατί πρέπει νά σεβαστοῦμε, ἄν ὄχι τίποτε ἄλλο, τή φιλανθρωπία τοῦ ὅσιου θεραπευτῆ. Γι' αὐτό, κοντά στίς ἄλλες γυναῖκες, ἄς προστεθεῖ καί ἡ γριά ἀπό τή Βοιωτία, πού κι αὐτή ὅμοια μ' ἐκεῖνες καταπιεζόταν ἀπό ἀσθένεια, ἀλλά δέν εἶχε πενιχρούς οἰκονομικούς πόρους ὅπως οἱ ἄλλες. Αὐτή εἶχε ἄρρωστο τό λύχνο τοῦ σώματος, τό πιό καίριο καί πιό σπουδαῖο μέλος της, τόν ἕνα της ὀφθαλμό. Παρουσιάστηκε δηλαδή στό μάτι της κάποια ἀσθένεια, ὄχι λιγότερο κακόηχη παρά δυσκολοθεράπευτη, πού τῆς προξενοῦσε δριμεῖς καί πολυχρόνιους πόνους. Μπροστά στήν ἀρρώστια αὐτή, πού ἀποδείχτηκε ἰσχυρότερη ἀπό κάθε ἰατρικό φάρμακο, στάθηκε ἀνήμπορη ἡ ἰατρική ἐπιστήμη καί ἀδύναμα τά χέρια τῶν γιατρῶν. Ἡ ἀσθένεια αὐτή σκοτείνιαζε τό φῶς τῆς γυναίκας καί γέμιζε μέ ὑγρό τόν ὀφθαλμό της, πού ἔτρεχε συνεχῶς σάν ἀπό πονη-

ρή πηγή· ἔτσι στήν πραγματικότητα ὁ ὀφθαλμός της δέν φαινόταν γιά ὀφθαλμός, ἀφοῦ εἶχε στερηθεῖ πιά καί τήν ὀπτική του ἐνέργεια. Ἡ ἄρρωστη λοιπόν, ἀφοῦ πῆγε στό μοναστήρι τοῦ ἁγίου καί μπῆκε μέσα στόν ἱερό ναό, προσκύνησε τήν τίμια σορό καί, ὤ θεία χάρη, πού κατορθώνεις πράγματα πού δέν μπορεῖ κανείς νά ἐκφράσει! Γιά μιά τόσο σοβαρή καί ἐντελῶς ἀκατανίκητη ἀρρώστια δέν χρειάστηκε τίποτε ἄλλο παρά μόνο λίγο λάδι παρμένο ἀπό τό καντήλι τοῦ τάφου καί, μέ πίστη θερμή, ἀνακατεμένο μέ τήν ὑγρασία τῆς σοροῦ· τό μεῖγμα αὐτό ἀρκοῦσε γιά τήν ἐπάλειψη καί θεραπεία τοῦ ἀρρωστημένου ματιοῦ. Πέρασαν λίγες ἡμέρες καί ἡ γυναίκα, χωρίς ἀκόμη νά ἔχει ἐντελῶς θεραπευθεῖ, ἀποφάσισε στό ἀναμεταξύ νά ἐπιστρέψει στό σπίτι της· καί αὐτό τό ἔκανε ὄχι ἀπό μικροψυχία ἤ ὀλιγοπιστία· ἀντίθετα, μᾶλλον ἀπό περίσσεια πίστης, ἀφοῦ εἶχε τήν πεποίθηση ὅτι, καί μακριά ἀκόμη ἄν βρισκόταν αὐτή, μποροῦσε ἐκεῖνος, στόν ὁποῖο εἶχε ἐναποθέσει τίς ἐλπίδες της, νά τῆς συμπληρώσει καί τελειοποιήσει τή θεραπεία. Καί πραγματικά δέν ἔπεσε ἔξω στήν κρίση της οὔτε διαψεύστηκαν οἱ καλές ἐλπίδες πού τίς γεννοῦσε ἡ πίστη της. Γιατί, ἐνῶ δέν εἶχε φθάσει ἀκόμη στό σπίτι της καί βρισκόταν στά μισά τοῦ δρόμου, ὁ τυφλός ὀφθαλμός της ἀποκτάει πάλι ὅλο του τό φῶς καί καθαρίζεται, χωρίς νά μείνει κανένα ὑπόλειμμα ἤ ἴχνος τῆς πάθησής του· ἔτσι γίνεται καί αὐτός ἐντελῶς ὑγιής ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ ἄλλος.

87. Οὔτε καί τό θαῦμα τοῦ Νικολάου εἶναι δίκαιο νά ἀποσιωπήσομε, ὅπως καί τόν ἴδιο, τόν ὁποῖο εἶχε πλήξει βαρύτατη συμφορά, δέν παρέβλεψε ὁ ἅγιος. Καί αὐτός λοιπόν βασανιζόταν ἀπό ἀρρώστια παρόμοια μέ ἐκείνη τοῦ Ἰώβ τῆς θείας Γραφῆς (δηλ. λέπρα). Ἔτσι κάθε μέλος του πονοῦσε καί ὅλο του τό σῶμα, ἀπό τό κεφάλι μέχρι καί τά πόδια, ἦταν σκεπασμένο μέ βαριά ἕλκη, ἐνῶ, ἀλίμονο! ἀπό παντοῦ ἔτρεχε συνεχῶς αἷμα καί πύο. Αὐτή τήν ἀσθένεια, ὅσοι σωστά τήν ἔκριναν, τήν ὀνόμαζαν ἱερή. Γι' αὐτό ὁ Νικόλαος, πού εἶχε προσβληθεῖ ἀπό μιά τέτοια ἀρρώστια καί ὅπως εἶναι φυσικό τόν σιχαίνονταν καί τόν ἀπέφευγαν

ὅλοι, τρέχει στό ἱερό τέμενος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καί μεταχειρίζεται τά ἴδια φάρμακα, μέ τά ὁποῖα πολύ εὔκολα θεραπεύεται κάθε ἀσθένεια καί κάθε σωματική ἀδυναμία, δηλαδή τό λάδι ἀπό τό καντήλι τοῦ τάφου καί τήν ὑγρασία τῆς ἱερῆς λάρνακας. Ἐνῶ λοιπόν κάποια ἡμέρα καθόταν δίπλα στή δεξαμενή πού εἶχε πλημμυρίσει καί κοίταζε μέ εὐχαρίστηση τό μύρο πού ἔρρεε, παρά τή θέλησή του ἀλλά ὁπωσδήποτε ὄχι χωρίς τή θεϊκή βούληση, ἔπεσε μέσα σ' αὐτήν. Καί ποιός δέν θά αἰσθανόταν ἀγαλλίαση καί ἔκπληξη ἀπό τό καινοφανές αὐτό θαῦμα; Ὁ Νικόλαος ἀπελευθερώνεται ἀμέσως ἀπό τό πάθος του καί ἀποβάλλει μέ εὐκολία τή νόσο του, ὅπως ἀκριβῶς ἀποβάλλει τή σκόνη καί τούς ρύπους ὅταν λούζεται.

88. Καί ἄλλος ἄνδρας εἶναι ἀξιομνημόνευτος, ὁ ὁποῖος, ἄν καί ζοῦσε μέ ἐγκράτεια καί λιτότητα, ὅμως καταλήφθηκε ἀπό τό δαίμονα, γιά κρίματα πού γνωρίζει ἐκεῖνος πού οἰκονομεῖ τά πάντα πρός τό συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου· εἴτε γιά τήν κάθαρση κάποιας ἄδηλης κακίας πού προϋπῆρξε, εἴτε γιά τήν ἐξάλειψη τῆς ὀλέθριας ἀλαζονείας, εἴτε καί γιά ἄλλη αἰτία πού εἶναι ἄγνωστη σέ μᾶς, ἀλλά τή γνωρίζει καλά ὁ Θεός. Ἔτσι αὐτός γιά πολλά χρόνια ὑπέφερε πολλά καί φοβερά βάσανα· ἔπεφτε κάτω καί σπάρασσε, πιεζόταν ἀπό φρικτούς φόβους. Ποιό ἀπό τά κακά δέν τόν βασάνιζε; Τελικά προσῆλθε στόν τάφο τοῦ ἁγίου καί παρέμεινε ἐκεῖ ἀρκετές ἡμέρες. Ὅμως ὁ ἅγιος, ὁ πρόθυμος βοηθός ὅλων, ἀνέβαλλε νά στείλει καί σ' αὐτόν τή χάρη του. Καί τί κάνει τότε ὁ εὐσεβής καί φιλόθεος ἄνδρας; Ἐπιστρέφει λοιπόν στό σπίτι του, ὄχι ὅμως ἀπελπισμένος γιά τή θεραπεία του. Ἔτσι πολύ συχνά ἐρχόταν καί ἔπεφτε ἱκέτης στή σορό τοῦ ἁγίου, ὅπου καί παρέμενε τρεῖς ἤ καί περισσότερες ἡμέρες, μετά τίς ὁποῖες σκεφτόταν τήν ἐπιστροφή. Κάποτε πού εἶχε ἔλθει καί παρακαλοῦσε τόν ἅγιο μαζί μέ τούς πατέρες, ἐνῶ κοιμόταν τό βράδυ, φανερώνεται στό ὄνειρό του ὁ Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος τόν προσφωνεῖ μέ τό ὄνομά του καί τόν διατάζει νά ἀνοίξει τό στόμα του. Ἐκεῖνος ἀμέσως ἐκτελεῖ τήν ἐντολή, ἐνῶ ὁ ἅγιος, ἀφοῦ φύσηξε πρός τά μέσα, τοῦ λέει:

«Φύγε τώρα ὑγιής καί νά ἀναγγέλλεις σέ ὅλους τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ». Καί αὐτός, μόλις ξύπνησε καί διαπίστωσε ὅτι τό ὄνειρο ἦταν χειροπιαστή ἀλήθεια, διηγοῦνταν σέ ὅλους τό γεγονός καί μαζί του καί ὅλοι οἱ ἄλλοι δοξολογοῦσαν τό Θεό καί τόν πιστό του θεράποντα.

89. Ὅμως πῶς θά μποροῦσε κανείς νά παραβλέψει δίκαια καί τό θαῦμα τοῦ Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἄνθρωπος πού ἔδειξε εὐγνωμοσύνη καί σεβασμό πρός τόν ἅγιο, ἀλλά γιά λόγο πού δέν γνωρίζω καταλήφθηκε ἀπό σκοτεινό δαιμόνιο καί βασανιζόταν ἐλεεινά ἀπ' αὐτό; Ἐπειδή λοιπόν ἡ νόσος ἦταν βαριά καί πολυχρόνια καί ἐντελῶς ἀνυποχώρητη, -καί πῶς ἄλλωστε θά μποροῦσε ἀπό μόνος του ὁ δαίμονας νά αἰσθανθεῖ λύπη καί οἶκτο γιά κάποιον ἄνθρωπο, ἀφοῦ ἀπό τή φύση του εἶναι πραγματικά φθονερός καί μισάνθρωπος;- μετά ἀπό καιρό ὁ Ἰωάννης συνειδητοποίησε ποῦ θά ἔπρεπε νά ἀναζητήσει τή θεραπεία του. Καταφεύγει λοιπόν στόν ἱερό τάφο τοῦ Λουκᾶ καί χρησιμοποιεῖ κι αὐτός τά ἀποτελεσματικά φάρμακα, δηλαδή τό λάδι ἀπό τό καντήλι καί τό μύρο πού ἀνέβλυζε ἀπό τόν τάφο, μέ τά ὁποῖα τόν ἐπάλειφε ὁ ἀδελφός Παγκράτιος μέ τά ἴδια του τά χέρια. Γιατί αὐτός συνήθιζε νά συμπάσχει πάντοτε μέ τούς δαιμονιζόμενους καί νά τούς συμπαραστέκεται μέ φιλανθρωπία, ὥστε πολλές φορές ἐκεῖνοι ν' ἀπευθύνονται σ' αὐτόν μέ τό ὄνομά του καί νά τόν καλοῦν νά τούς βοηθήσει, ὁπόταν βέβαια αἰσθάνονταν πιεστική τήν ἐνέργεια τοῦ δαίμονα. Ὅμως, ἄν καί πέρασαν ἔτσι πολλές ἡμέρες, ὁ Ἰωάννης ἔδειχνε ἀξιοθαύμαστη ὑπομονή· δέν ἀπέκαμε λοιπόν, δέν δίστασε, δέν τόν κυρίεψαν μικρόψυχες σκέψεις, ἀλλά μέ ὑπομονή περίμενε τόν Κύριο, ἕως ὅτου εἰσάκουσε τή δέησή του καί τόν ἀπάλλαξε ἀπό τή φοβερή τυραννία τῆς ἀρρώστιας του. Καί αὐτό ἔγινε μέ τόν ἑξῆς τρόπο: Εἶχαν ἤδη περάσει ἔξι μῆνες· ἐνῶ λοιπόν ὁ Ἰωάννης κοιμόταν, φανερώνεται στόν ὕπνο του ὁ ἅγιος, διώχνει ἀπ' αὐτόν τόν ἐνοχλητικό σύνοικο, δηλαδή τό πονηρό πνεῦμα, καί τοῦ κοινολογεῖ στόμα μέ στόμα ἀπόρρητους λόγους, παραγγέλνοντάς του νά μήν ἀνακοινώσει σέ κανένα τίποτε ἕως τήν αἰώνια σιωπή τοῦ θανάτου του.

90. Ὅμως καί ἄλλος ἄνδρας, πού εἶχε ἀκριβῶς τό ἴδιο ὄνομα, εἶχε πληγεῖ ἀπό τήν ἴδια συμφορά· ὀνομαζόταν δηλαδή κι αὐτός Ἰωάννης καί ἦταν δαιμονιζόμενος. Γιά πολλά χρόνια βασανιζόταν κατά τόν ἴδιο τρόπο, ὅπως καί ὁ ἄλλος· ἐπειδή λοιπόν μεταχειρίστηκε κι αὐτός τά ἴδια φάρμακα (τόν τάφο τοῦ ἁγίου), σχεδόν μέ παρόμοιο τρόπο πέτυχε καί τή θεραπεία του. Ἔτσι κάποια νύχτα πού αὐτός κοιμόταν, παρουσιάστηκε ὁ ἅγιος μέ τή γνωστή μορφή του καί, ἀφοῦ τοῦ κράτησε τό κεφάλι, τοῦ ἔδωσε ἐντολή νά ἀνοίξει τό στόμα του. Ἔπειτα φάνηκε πώς μέ τό δεξί του χέρι ὁ ἅγιος κατέβασε ἕνα ἄγκιστρο μέχρι τό φάρυγγα τοῦ Ἰωάννη, τό ὁποῖο καί ἀνέσυρε πάλι λέγοντάς του: «Νά λοιπόν, τώρα ἔχεις ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό πονηρό πνεῦμα καί, ἀφοῦ βρῆκες τή σωτηρία μέ τήν πίστη σου, μπορεῖς ἥσυχα νά πάρεις τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς». Ἔτσι εἶπε ὁ ἅγιος καί ὁ λόγος ἔγινε ἔργο· μόλις ξύπνησε ἀπό τόν ὕπνο του ὁ Ἰωάννης, ταυτόχρονα ἐλευθερώθηκε καί ἀπό τό δαιμόνιο καί, ἀφοῦ ἀνέπεμψε τούς εὐχαριστήριους ὕμνους, ἐπέστρεψε στό σπίτι του γεμάτος χαρά.

91. Αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου θά ἀφηγηθοῦμε τώρα τό θαῦμα, οὔτε τήν πόλη τῆς καταγωγῆς του γνωρίζομε οὔτε τό ὄνομά του. Ὅμως, ἐπειδή εἶχε τούς ὀφθαλμούς του σκοτεινιασμένους, εἶχε σβηστούς καί τούς δύο λύχνους τοῦ σώματός του, στεροῦνταν δηλαδή τό γλυκύτατο σέ ὅλους φῶς. Αὐτός λοιπόν, ἀπελπισμένος γιά ὁποιαδήποτε βοήθεια ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἡ ἀρρώστια του ἀποδείχτηκε ἰσχυρότερη ἀπό κάθε ἀνθρώπινη ἐπιστήμη καί θεραπεία, καταφεύγει στόν ἅγιο, μπαίνει στό ναό του καί, μέ ὑψωμένα τά χέρια του ἀλλά καί τά μάτια τῆς διάνοιάς του, τόν παρακαλεῖ λέγοντας: «Διάλυσέ μου τό σκοτάδι, ἐσύ πού εἶσαι ὁ παραστάτης καί κληρονόμος τοῦ ἀληθινοῦ φωτός· ἀπάλλαξέ με ἀπό τή νύχτα πού μέ κατέχει, γιά νά μπορέσω νά ἰδῶ τή μορφή σου, νά παρατηρήσω τόν τάφο σου, νά περιεργαστῶ τή μονή σου, νά χαρῶ τό ναό σου καί νά κηρύξω καί νά διηγηθῶ σέ ὅλους τά θαυμάσιά σου, ἀφοῦ τό στόμα μου θά ἔχει γεμίσει ἀπό χαρά καί ἡ γλώσσα μου ἀπό ἀγαλλίαση». Ἔτσι

ἐκεῖνος παρακαλοῦσε· ἀλλά, ἐπειδή ὁ ἅγιος ἀνέβαλλε νά τοῦ χαρίσει τή θεραπεία, ἀναχώρησε γιά τό σπίτι του, νικημένος ἀπό τήν ὀκνηρία καί θέτοντας, μέ μικρόψυχη σκέψη, σέ δεύτερη μοίρα τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας. Παρ' ὅλα αὐτά ὅμως, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, προθυμότατος νά συμπονεῖ πάντοτε τούς πάσχοντες, δέν τόν παρέβλεψε, ἀλλά, ἐνῶ ἐκεῖνος βάδιζε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, τοῦ ἐκπληρώνει τό αἴτημά του καί τοῦ χαρίζει τό φῶς πού μέ τόση δίψα ἀποζητοῦσε. Ὅμως δέν τοῦ τό δίνει ὅλο μαζί τήν ἴδια στιγμή. Τόν θεραπεύει μέ τέτοιο τρόπο, πού τό φῶς του νά ἁπλώνεται σιγά-σιγά καί νά δυναμώνει προοδευτικά, καθώς ὑποχωροῦσε τό λυπηρό σκοτάδι. Ἀλλά ἐκεῖνος καί πάλι στήν ἀρχή δυσπιστοῦσε καί δέν θεωροῦσε τό γεγονός ἀληθινό. Τελικά, ἐπειδή διέκρινε καθαρά ὅλα τά ὁρατά ἀντικείμενα, ὅμοια μέ ὅλους τούς ἄλλους πού εἶχαν ὑγιεῖς ὀφθαλμούς, πείσθηκε γιά τή θεραπεία του καί γεμάτος ἀγαλλίαση προσφέρει εὐχαριστήριους ὕμνους στόν ὅσιο Λουκᾶ καί διά μέσου αὐτοῦ στό Θεό καί διηγεῖται σέ ὅλους τό θαῦμα μέ γλώσσα, ἡ ὁποία μαζί μέ τούς ὀφθαλμούς εἶχε πάρει κι αὐτή καινούργια δύναμη ἀπό τό ξεχείλισμα τῆς χαρᾶς.

92. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δέν ἦταν θαυμαστότατος θεραπευτής μόνο τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλά καί τῶν ποδιῶν· καί μᾶλλον θεράπευε κάθε πάθος καί κάθε μέλος καί μέρος τοῦ σώματος, ὅπως καί μέχρι τώρα ἀκόμη. Τότε λοιπόν κάποιος Ἰωάννης, ἀπό τό νησί τῆς Τερβενίας, εἶχε πόνους στά πόδια του, καί μάλιστα πόνους φοβερούς, πού τόν ἀνάγκαζαν νά βρίσκεται στό κρεβάτι καί νά σιγολιώνει ἀπ' αὐτούς. Ἐπειδή λοιπόν καμιά ἀνθρώπινη ἐπέμβαση δέν μπόρεσε καθόλου νά θεραπεύσει τήν ἀρρώστια του, ὅταν ἔφτασαν στ' αὐτιά του οἱ θαυματουργίες τοῦ μεγάλου Λουκᾶ, τόν κατέλαβε ζωηρός πόθος νά ἐπισκεφθεῖ τό μοναστήρι του καί νά πέσει ἱκέτης μπροστά στή θαυματουργό σορό του· ὅμως βρισκόταν σέ πολύ δύσκολη θέση καί δέν ἤξερε τί νά κάνει. Γιατί βέβαια οὔτε νά ἀνεβεῖ σέ ἄλογο μποροῦσε, ἀφοῦ τόν ἐμπόδιζαν οἱ πόνοι, οὔτε

πάλι ἦταν εὔκολο νά διανύσει μιά τέτοια ἀπόσταση ξαπλωμένος στό κρεβάτι. Τί κάνει λοιπόν; Φθάνει στό μοναστήρι τοῦ ἁγίου μέ τή σκέψη του, διατρέχει τήν ἀπόσταση μέ τά φτερά τῆς πίστης του, ἀγγίζει νοερά μέ τά χείλη του τή σορό τοῦ ἁγίου, παρακαλεῖ, ἄν καί σωματικά βρίσκεται μακριά, αὐτόν πού δέν δυσκολεύεται μέ τή βοήθεια τῆς θείας χάριτος νά ἔλθει κοντά στόν ἄρρωστο· ἔτσι λέει στόν ἅγιο: «Ἄς φθάσει σέ σένα τό αἴτημά μου καί ἄς σέ ἀγγίσει ἡ δέησή μου· βοήθησέ με, μέ τή δύναμή σου πρός τό Θεό, νά ἔλθω νά ἰδῶ τή σορό σου μέ γερά τά πόδια μου καί νά σοῦ ἀπευθύνω τότε εὐχαριστήριους λόγους καί ὄχι ἱκετευτικούς». Μ' αὐτούς τούς λόγους ἱκετεύει τόν ἅγιο, ἀλλά αὐτό δέν διαρκεῖ πολλές ἡμέρες, γιατί ὁ ἅγιος ἐπιταχύνει τήν εὐεργεσία του, τόν ἀνακουφίζει ξαφνικά ἀπό τούς πόνους, τοῦ λύνει τά δεσμά τῶν ποδιῶν του. Ἔτσι ὁ Ἰωάννης παρουσιάζεται ἀμέσως σωματικά ἄρτιος καί ὄχι μόνο βαδίζει ἐλεύθερα, ἀλλά μπορεῖ καί ἅλματα ἀκόμη νά κάνει, τόσο πού ὁ ἴδιος δυσπιστεῖ καί διερωτᾶται ἄν πραγματικά εἶναι ἐκεῖνος, τόν ὁποῖο ἕνα τέτοιο πάθος κρατοῦσε καθηλωμένο καί ἀκίνητο. Μετά ἀπό λίγο λοιπόν ἔρχεται στό μοναστήρι, ἐντελῶς ὑγιής στά πόδια του, καί γεμάτος ἀπό πίστη μπαίνει στόν ἱερό ναό καί πέφτει μπροστά στό θαυματουργό τάφο τοῦ ἁγίου λέγοντας: «Σ' εὐχαριστῶ, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, πού ἐλευθέρωσες τά μάτια μου ἀπό τά δάκρυα καί τά πόδια μου ἀπό τούς πόνους». Ἔπειτα παρέμεινε γιά λίγο μέ τούς πατέρες, στούς ὁποίους διηγήθηκε σέ ποιά κατάσταση βρισκόταν μέ τήν ἀρρώστια του καί πόσο ὑπέφεραν ἀπό τούς πόνους τά πόδια του, γιατί βέβαια εἶναι ὁπωσδήποτε εὐχάριστο νά ἀφηγεῖται κανείς τά σχετικά μέ μιά ἀρρώστια πού ἔχει ἤδη θεραπευθεῖ, ὅπως καί καθετί λυπηρό μετά τήν παρέλευσή του. Τέλος, ἀφοῦ παρουσίασε μέ κάθε λεπτομέρεια πόσο γρήγορα καί σέ μιά στιγμή μέσα ἀπέκτησε τήν ὑγεία του, γεμάτος ἀπό χαρά πῆρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς γιά τό σπίτι του.

93. Οἱ νέοι γενικά εἶναι θερμόαιμοι καί αὐθάδεις καί πολλές φορές προθυμοποιοῦνται καί ἐπιχειροῦν πράγματα

ἀνώτερα ἀπό τίς δυνάμεις τους, καί μάλιστα ὅταν ἔχουν καί φυσική κλίση πρός αὐτό. Ἀδιάψευστη ἀπόδειξη γι' αὐτά ἀποτελεῖ ὁ Δημήτριος, πού ἐπονομαζόταν καί Καλωνᾶς – γιατί εἶχε δύο ὀνόματα–, στήν περίπτωση τοῦ ὁποίου θά ἀναφερθοῦμε τώρα. Αὐτός λοιπόν, πού ἦταν νέος γεμάτος σφρίγος καί ὑπερηφανευόταν γιά τή σωματική του ρωμαλεότητα, ἔσκαβε γιά νά φτιάξει κάποια ἀποθήκη στό σπίτι του, τήν ὁποία οἱ χωρικοί ὀνόμαζαν καί γούβα, ὅπου θά ἀποθήκευε σιτάρι καί κριθάρι ἤ καί ὄσπρια. Μετά ἀπό λίγο, ἐνῶ τό σκάψιμο εἶχε προχωρήσει πολύ σέ βάθος, συναντάει ὁ Δημήτριος ἕνα πολύ μεγάλο καί βαρύ λίθο, τόν ὁποῖο ἔπιασε μέ τά δυό του χέρια καί θέλησε μόνος του νά τόν ἀνασύρει. Τό βάρος ὅμως τοῦ ὀγκόλιθου ξεπερνοῦσε τίς σωματικές δυνάμεις καί τήν ἱκανότητα τῶν χεριῶν ἑνός μόνο ἀνθρώπου· γι' αὐτό ὁ Δημήτριος πλήρωσε ἄσχημα τήν παράλογη καί ἀλαζονική αὐτή ἐνέργειά του. Κατέβηκαν δηλαδή μέ βία τά σωθικά του πρός τά κάτω καί, ἀλίμονο!, ἔπαθαν μεγάλη βλάβη ἀπό τό βάρος τά γεννητικά του ὄργανα. Ἔτσι τιμωρήθηκε αὐτός γιά τόν ἐγωισμό καί τήν τάση του γιά ἐπίδειξη καί ἔπαθε αὐτά, πού καλύτερα γι' αὐτόν θά ἦταν νά τά κρύβει μᾶλλον παρά νά τά δείχνει. Ἐπειδή λοιπόν μετά ἀπ' αὐτά ὁ Δημήτριος δύσκολα μποροῦσε νά κινηθεῖ ἤ καί ἔμεινε ἐντελῶς ἀκίνητος, τρέχουν ἀμέσως οἱ συγγενεῖς του, μέ κόπο τόν βγάζουν ἔξω ἀπό τό λάκκο καί μέ πολλή λύπη καί στενοχώρια τόν ξαπλώνουν στό κρεβάτι. Καθηλωμένος ἐκεῖ, ὑπέφερε ἀπό τίς συνέπειες τῆς ἀφροσύνης του, κλαίγοντας ἐκ τῶν ὑστέρων καί μήν ξέροντας τί νά κάνει, ἀφοῦ ἀπό κανένα δέν ἔβρισκε παρηγοριά καί βοήθεια. Ὁ Θεός ὅμως τοῦ ἐξαπέστειλε τό ἔλεός του μέ τή φιλευσπλαγχνία τοῦ ἀγαθοῦ δούλου του, τοῦ Λουκᾶ· ἔτσι τοῦ δίνεται ἡ ἀφορμή τῆς θεραπείας ἀπό κάποιον περαστικό. Κάποιος δηλαδή ἀπό τούς γνωστούς του, πού μόλις εἶχε ἔλθει ἀπό τό Στείρι, ἔφερνε μαζί του λάδι ἀπό τό καντήλι τοῦ ἱεροῦ τάφου τοῦ ἁγίου· αὐτό τό ἔδωσε στόν Δημήτριο, λέγοντάς του νά ἐπαλείψει τά πάσχοντα μέρη τοῦ σώματός του. Ἐνῶ λοιπόν ἐκεῖνος ἀλειφόταν μέ τό λάδι σύμφωνα μέ

τήν ἐντολή, δέν εἶχαν περάσει περισσότερες ἀπό τρεῖς ἡμέρες καί θεραπεύτηκε ἐντελῶς ἀπό τούς πόνους καί τή βλάβη πού εἶχε πάθει· ἔτσι ἄρχισε νά ὑμνεῖ τόν ἅγιο, ἀφοῦ ἔγινε καί πάλι ἐντελῶς ὑγιής, καί νά διαλαλεῖ τά θαύματά του.

94. Ὅμως δέν πρέπει νά παραλείψομε οὔτε τό θαῦμα τοῦ Κωνσταντίνου, τό ὁποῖο ἄλλωστε δέν ἀνήκει στήν κατηγορία ἐκείνων πού γιά τό πλῆθος τους μποροῦν νά παραβλεφθοῦν. Γιατί, ἐκτός τοῦ ὅτι φανερώνει τή δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ καί ὡραιότατο παράδειγμα ὑπομονῆς καί μᾶς διδάσκει ὅτι, ὅταν ἐπικαλούμαστε τή χάρη τοῦ Θεοῦ σέ δύσκολες περιστάσεις, δέν πρέπει νά ἀπελπιζόμαστε, βλέποντας ὅτι ὁ παντοδύναμος γιά λόγους θείας οἰκονομίας ἀργεῖ νά μᾶς στείλει τό ἔλεός του καί ἀναβάλλει τήν ἀπαλλαγή μας ἀπό τό κακό. Αὐτός λοιπόν ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε πατρίδα τίς Θερμοπύλες ὅπου καί κατοικοῦσε· ξαφνικά κυριεύεται ἀπό φοβερό δαιμόνιο, πού ὄχι μόνο ἁπλά τόν ἐξουσίαζε, ἀλλά γέμιζε καί τήν ψυχή του μέ φόβους καί σκοτάδια καί ἐπηρέαζε κάθε του ἐκδήλωση. Ἔτσι πολύ συχνά ἔπεφτε καταγῆς καί σπαρταροῦσε καί γενικά πάθαινε ὅλα ὅσα παθαίνουν αὐτοί πού εἶναι κυριευμένοι ἀπό ἕνα τέτοιο κακό δαιμόνιο, δηλαδή ἐξαρθρώσεις, σπασμούς, σκοτοδίνες καί καθετί ἄλλο. Λοιπόν τί κάνει αὐτός; Ἐγκαταλείποντας κάθε ἐλπίδα γιά ἀνθρώπινη βοήθεια, καταφεύγει στό Θεό καί στόν πιστό δοῦλο του Λουκᾶ· πηγαίνει στό ἱερό μοναστήρι τοῦ ὁσίου καί πέφτει γονατιστός μπροστά στή σεπτή σορό του, τήν ὁποία καί καταβρέχει μέ τά θερμά του δάκρυα. Ἔπειτα χρησιμοποιεῖ κι ἐκεῖνος τό φάρμακο πού ἀπομακρύνει τά δαιμόνια καί κάθε εἴδους κακό, δηλαδή τό ἔλαιο τοῦ πραγματικοῦ ἐλέους, καί ὅλη τή νύχτα καί τήν ἡμέρα τίποτε ἄλλο δέν ἔκανε ἀπό τό νά προσεύχεται, νά γονατίζει καί νά ἀλείφεται μέ τό λάδι πού ἀναμείγνυε μέ τά δάκρυά του. Καί ἐνῶ αὐτός παρέμενε ἐκεῖ παρακαλώντας τόν ἅγιο, ὁ φιλάνθρωπος Θεός ἄκουε τήν προσευχή του, ὅμως ἀνέβαλλε γιά τό μέλλον τήν εὐσπλαγχνία καί τήν εὐεργεσία του· καί αὐτό βέβαια δέν τό ἔκανε τυχαῖα, ἀλλά ὁπωσδήποτε γιά ὠφέλεια καί σωτηρία τῆς ψυχῆς του. Γιατί δέν

ὑπάρχει κανένα γεγονός, ἀπ' αὐτά πού συμβαίνουν σέ μᾶς ἀπό παλιά μέχρι καί σήμερα, πού νά μήν ἔχει ὡς πρῶτο του σκοπό κάποιο κέρδος τῆς ψυχῆς. Ἔτσι λοιπόν κι ἐκεῖνος, πού γνώριζε ὅτι ἡ ἀργοπορία ὀφειλόταν στή θεία βούληση, δέν δυσανασχετοῦσε, δέν ἀμφέβαλλε, δέν ψύχραινε τή θέρμη τῆς ψυχῆς του, δέν μείωνε τή δύναμη τῆς πίστης του, δέν σκεπτόταν καθόλου τήν ἐπιστροφή στό σπίτι του, δέν ὀλιγοψυχοῦσε οὔτε μέ λόγια οὔτε μέ πράξεις οὔτε κάν μέ τή σκέψη του. Καί ὅταν κάποιος συμπεριφέρεται ἔτσι γιά λίγο χρόνο, εἶναι βέβαια ἀξιέπαινος ἀλλά καί ἄξιος θαυμασμοῦ γιά τήν ὑπομονή του. Ἡ ἀναβολή ὅμως τῆς θεραπείας τοῦ Κωνσταντίνου δέν κράτησε ἕνα μόνο μήνα οὔτε καί δύο, ἀλλά ὁλόκληρους ἕξι· ἡ ἀργοπορία αὐτή, πού ἀνταποκρινόταν σίγουρα στή μεγαλοψυχία ἐκείνου, εἶχε ὡς σκοπό ὄχι μόνο τήν ἀπαλλαγή του ἀπό τό δαιμόνιο, ἀλλά καί τήν ψυχική του σωτηρία, πράγμα τό ὁποῖο καί ἔγινε. Ἔτσι λοιπόν ἐλευθερώνεται τώρα ἀπό τή δαιμονική τυραννία, ἐνῶ τούς μισθούς τῆς ὑπομονῆς καί τῆς πίστης του θά λάβει ὁπωσδήποτε στή μέλλουσα ζωή.

95. Ὅμως καί κάποιον ἄλλο, πού καταγόταν ἀπό τήν Εὔβοια καί τοῦ ὁποίου δέν μᾶς εἶναι γνωστό τό ὄνομα, τόν βρίσκει παρόμοιο κακό, δηλαδή τόν κυριεύει φοβερότατο δαιμόνιο· καί ἐπειδή κι αὐτός ὑπέφερε ἀπό τά ἴδια πάθη, γι' αὐτό μεταχειρίζεται καί τόν ἴδιο τρόπο θεραπείας, ἐννοῶ τήν καταφυγή του στή λάρνακα τοῦ ὁσίου Λουκᾶ. Τότε κάποιος ἀπό τούς δημόσιους λειτουργούς -ἀπ' αὐτούς πού συνήθως τιτλοφοροῦμε κομμερκιάριους-, ὁ ὁποῖος ὀνομαζόταν Χριστοφόρος, ἀπό εὐλάβεια προσέρχεται στόν ἱερό ναό τοῦ ἁγίου καί, ἀφοῦ ἀξιώθηκε νά προσκυνήσει τόν τίμιο τάφο του καί στή συνέχεια φιλοξενήθηκε θερμά ἀπό τούς ἐκεῖ πατέρες, μόλις βράδιασε, ζητάει νά τοῦ ἐπιτρέψουν νά κοιμηθεῖ δίπλα στή σορό τοῦ ἁγίου. Οἱ πατέρες τοῦ δίνουν μέ προθυμία τήν ἄδεια, λέγοντάς του ὅτι «κανείς ἄλλος δέν διανυκτερεύει ἐκεῖ παρά μόνο ὁ δαιμονιζόμενος». Ὁ Χριστοφόρος τούς ἀπαντάει τότε: «Ὅμως καί ὁ ἄρρωστος θά πρέπει αὐτήν ἐδῶ τή νύχτα νά μείνει κάπου ἀλλοῦ καί μόνο σ' ἐμένα νά ἐπιτραπεῖ νά κοιμηθῶ κοντά στή σορό· ἄλλωστε, θά μοῦ εἶναι ὁπωσδήποτε ἀηδιαστική ἡ συνοίκηση μέ τόν ἄρρωστο». Οἱ πατέρες δίνουν καί πάλι τή συγκατάθεσή τους. Ἔτσι ἐκεῖνος παραμένει μόνος του κοντά στή σεπτή σορό, ἐνῶ ὁ ἄρρωστος, στόν ὁποῖο δόθηκε ἡ ἐντολή νά περάσει κάπου ἀλλοῦ τή νύχτα, κυριεύεται ἀπό μεγάλη δυσθυμία, γιατί θεώρησε ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτή ἀποτελεῖ περιφρόνηση καί προσβολή γι' αὐτόν· ἐξ ἄλλου εἶχε καί τό φόβο ὅτι δέν θά πετύχαινε πιά τή θεραπεία του μέ τή χάρη τοῦ ἁγίου, ἀφοῦ εἶχε ἀπομακρυνθεῖ βίαια ἀπό τόν ἱερό του τάφο. Ὅμως ὁ Κύριος, πού παρηγορεῖ τίς βυθισμένες στή λύπη ψυχές, ὄχι μόνο παρηγορεῖ τόν ἀπελπισμένο ἐκεῖνο ἄρρωστο, ἀλλά καί τόν ἐλευθερώνει μέ παράδοξο τρόπο ἀπό τήν ἐπήρεια τοῦ δαιμονίου. Καί, ὅπως θά ἀφηγηθοῦμε, ἐνῶ αὐτός κοιμόταν τή νύχτα, φανερώθηκε στόν ὕπνο του ὁ ὅσιος Λουκᾶς μέ πρόσωπο γελαστό καί πολύ χαρούμενο καί βλέμμα γεμάτο συμπάθεια· στήν ἀρχή λοιπόν τόν φωνάζει μέ τό ὄνομά του καί ἔπειτα τόν διατάζει ν' ἀνοίξει τό στόμα του. Στή συνέχεια βάζει τά δάκτυλά του μέσα στό στόμα τοῦ ἀρρώστου, ἀπ' ὅπου φάνηκε ὅτι ἀνέσυρε μιά μαύρη τρίχα, ἀπό τό ἄκρο τῆς ὁποίας ἦταν κρεμασμένος ἕνας κάνθαρος. Δείχνοντάς τον τότε στό δαιμονιζόμενο τοῦ λέει: «Βλέπεις τόν ἐχθρό σου; Λοιπόν, γιά τό μέλλον ἀπαλλάχτηκες ἀπ' αὐτόν πού σέ τυραννοῦσε». Ἔτσι ὁ ἅγιος καί τή φιλανθρωπία καί εὐσπλαγχνία του πρός τόν ἄρρωστο ἔδειξε καί τή φύση τοῦ δαιμονίου παρουσίασε μέ τήν εἰκόνα, δηλαδή μέ τόν κάνθαρο παρέστησε τήν ἀηδία καί τήν ἀποστροφή (πού προκαλεῖ τό δαιμόνιο), ἐνῶ μέ τήν τρίχα τήν ἀσθένεια. Τέλος, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώθηκε ἐντελῶς ἀπό τήν ἀρρώστια του, ἐπέστρεψε στό σπίτι του, ὅπου μέ τά μάτια του πλημμυρισμένα ἀπό χαρά εἶδε χαρούμενους ἐπίσης καί ὅλους τούς δικούς του.

96. Ὅμως καί τό θαῦμα πού ἔγινε στόν κληρικό Νικόλαο, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπό τή Διαύλεια, ἐάν ἤθελε νά ἀποσιωπήσει κανείς καί νά μήν τό ἀφηγηθεῖ, πῶς δέν θά φαινόταν τότε ὅτι ἀδικεῖ σπουδαῖα γεγονότα καί φθονεῖ

ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν νά ἀκούσουν μιά τόσο ὡραία διήγηση; Αὐτός λοιπόν προσβλήθηκε ἀπό ὑδρωπικία καί στήν ἀρχή κατέφυγε στούς γιατρούς γιά νά βρεῖ τή θεραπεία του, διαπίστωσε ὅμως ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἡ ἐνέργειά του αὐτή ὑπῆρξε ἀνόητη καί ἀνώφελη. Γιατί τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά ἐλαττώσει πολύ τήν περιουσία του, νά ἐπιδεινώσει τήν ἀσθένειά του καί νά φθάσει σχεδόν στά πρόθυρα τοῦ θανάτου. Τελευταῖα λοιπόν πληροφορήθηκε ὁ Νικόλαος ποῦ θά εὕρισκε τή σωτηρία του καί ἔτσι καταφεύγει στόν κοινό εὐεργέτη ὅλων τῶν δυτικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, στή χάρη ἐκείνη πού εἶναι δώρημα τοῦ Θεοῦ, στόν ἄμισθο καί ἀληθινό ἰατρό, στή λάρνακα, ἐννοῶ, τοῦ ὁσίου Λουκᾶ. Ὁ ἀδελφός Παγκράτιος, πού τόν βρῆκε ἐκεῖ νά προσκαρτερεῖ, τόν κοίταξε μέ φιλάνθρωπο βλέμμα καί ὄχι μόνο τόν εὐσπλαγχνίστηκε καί συναισθάνθηκε κι ὁ ἴδιος τόν πόνο του, ἀλλά προσπάθησε καί μέ συγκεκριμένο τρόπο νά τόν βοηθήσει. Πῆρε λοιπόν ἕνα σφουγγάρι, τό ἔβρεξε μέ νερό καί, ἀφοῦ σκούπισε μ' αὐτό τή σεπτή σορό τοῦ ἁγίου, ἄρχισε νά ἀλείφει τόν ἄρρωστο ἀπό τό κεφάλι μέχρι τά πόδια του· καί, ὤ θαῦμα πού δέν μπορεῖ νά τό ἐκφράσει κανείς!, ἡ νόσος ἐξαφανίστηκε ἀμέσως μέ τό σφουγγάρι σάν σκόνη καί ἔγινε ἐντελῶς ὑγιής καί ἄρτιος ἐκεῖνος πού πρίν ἀπό λίγο θεωροῦνταν ἑτοιμοθάνατος. Ἐάν λοιπόν θά ἦταν μικρό ἀδίκημα νά στερήσομε τούς ἀκροατές ἀπό τήν παρουσίαση ἑνός τέτοιου θαύματος, ἄς τό ὁμολογήσει ὅποιος τό πιστεύει, ἀλλά καί ἄς μᾶς πείσει.

97. Ἀλλά καί τό θαῦμα πού ἔγινε στόν ἄλλο Νικόλαο δέν εἶναι λιγότερο ἀξιομνημόνευτο, μᾶλλον ἀξίζει περισσότερο νά τό διηγηθοῦμε, ἀφοῦ μάλιστα δέν ἔχει καί καμιά ὑπερβολή θαύματος. Ὁ Νικόλαος αὐτός καταγόταν ἀπό ἕνα χωριό κοντά στήν Κορώνεια, πού οἱ ντόπιοι στή διάλεκτό τους τό ὀνόμαζαν Ρασταμίτες. Ἐκεῖνος λοιπόν, εἴτε ἀπό κάποια χολέρα πού ἀναζωπυρώθηκε, εἴτε ἀπό κάποια ἄλλη κακοήθη ἀσθένεια τοῦ σώματος, γέμισε στό πρόσωπό του μέ φουσκάλες, πού ἔμοιαζαν μέ κάρβουνα ἀναμμένα. Τά ἐξανθήματα αὐτά ὄχι μόνο τόν γέμιζαν μέ πύο καί τόν βασάνιζαν

ἐλεεινά, ἀλλά πολύ περισσότερο τοῦ προξενοῦσαν φλόγωση σέ ὅλη του τήν ὄψη καί τόν ἔκαιγαν σάν φωτιά. Ἔτσι κι αὐτός ἐμπιστεύθηκε ἀρχικά τόν ἑαυτό του στούς γιατρούς, στούς ὁποίους δαπάνησε πολύ χρυσάφι καί τούς ὑποσχόταν κι ἄλλο ἀκόμη, ἐάν τόν βοηθοῦσαν νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή φοβερή ἐκείνη ἀσθένειά του· τελικά ὅμως διαπίστωσε ὅτι δέν εἶχε ἐνεργήσει καθόλου σωστά. Γιατί, ἐνόσω ἔτρεχε ἀπό τό χέρι του τό χρῆμα καί τό βαλάντιό του δέν εἶχε ἀκόμη ἀδειάσει, ἄκουε ἀπό τούς γιατρούς μόνο τά εὐχάριστα αὐτά λόγια, πού τόν γέμιζαν μέ καλές ἐλπίδες καί τόν ἔκαναν νά τούς ἀνοίγει ὅλο καί περισσότερο τήν παλάμη του, ἀφοῦ τόν διαβεβαίωναν: «Κανένα ἀπό τά κακά δέν θά σοῦ μείνει· λιγάκι ἀκόμη περίμενε, θά φύγει ἡ ἀρρώστια σου καί θά γίνεις ἐντελῶς ὑγιής». Ὅταν ὅμως τοῦ εἶχαν καταφάει σχεδόν ὅλο του τό χρυσάφι καί τό χέρι του σταμάτησε νά δαπανᾶ χρήματα, πού ἄλλωστε δέν τόν ὠφελοῦσαν σέ τίποτε, αὐτοί, οἱ ὁποῖοι πρίν ἀπό λίγο χρησιμοποιοῦσαν τό ψέμα ὡς πρόφαση πλουτισμοῦ καί ἀπό κανέναν ἀπολύτως δέν ἐλέγχονταν, ἔγιναν ξαφνικά φιλαλήθεις: «Ἡ ἀρρώστια σου δέν θεραπεύεται μέ τίποτε· τό πάθος σου ὑπερβαίνει τίς δυνατότητες τῆς ἀνθρώπινης ἐπιστήμης· μόνο τό Θεό χρειάζεται, ὁ ὁποῖος μπορεῖ καί πετυχαίνει, καί μέ εὐκολία μάλιστα, αὐτά πού γιά τούς ἀνθρώπους θεωροῦνται ἀκατόρθωτα». Ἀκούγοντας αὐτά ἐκεῖνος, θεωροῦσε τόν ἑαυτό του πολύ ἀνόητο καί ἄρχισε νά μετανοεῖ πικρά γιά τίς προηγούμενες ἐνέργειές του· ἀλλά καί λύπη καί δυσθυμία κυρίευε τήν ψυχή του, γιατί μαζί μέ τά χρήματά του εἶχε χάσει καί κάθε ἐλπίδα γιά ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας του. Ἐνῶ λοιπόν βρισκόταν ἔτσι σέ ἀμηχανία καί δέν ἤξερε τί νά κάνει, τόν συναντάει κάποιος ἀπό τούς γνωστούς του, πού μόλις πρίν ἀπό λίγο εἶχε μεταφέρει στό σπίτι του λάδι ἀπό τό καντήλι τοῦ τάφου, τοῦ τάφου, ἐννοῶ, τοῦ ὁσίου Λουκᾶ· καί γνωρίζοντας ποιά δύναμη ἔχει αὐτό καί σέ πόσους ἀνθρώπους χάρισε τή θεραπεία ἀπό τά πάθη καί τίς ἀρρώστιες τους, ἀνακοινώνει τά σχετικά στό φίλο του. Ἀμέσως ἔπειτα τρέχει στό σπίτι του καί φέρνει τό λάδι, μέ τό ὁποῖο

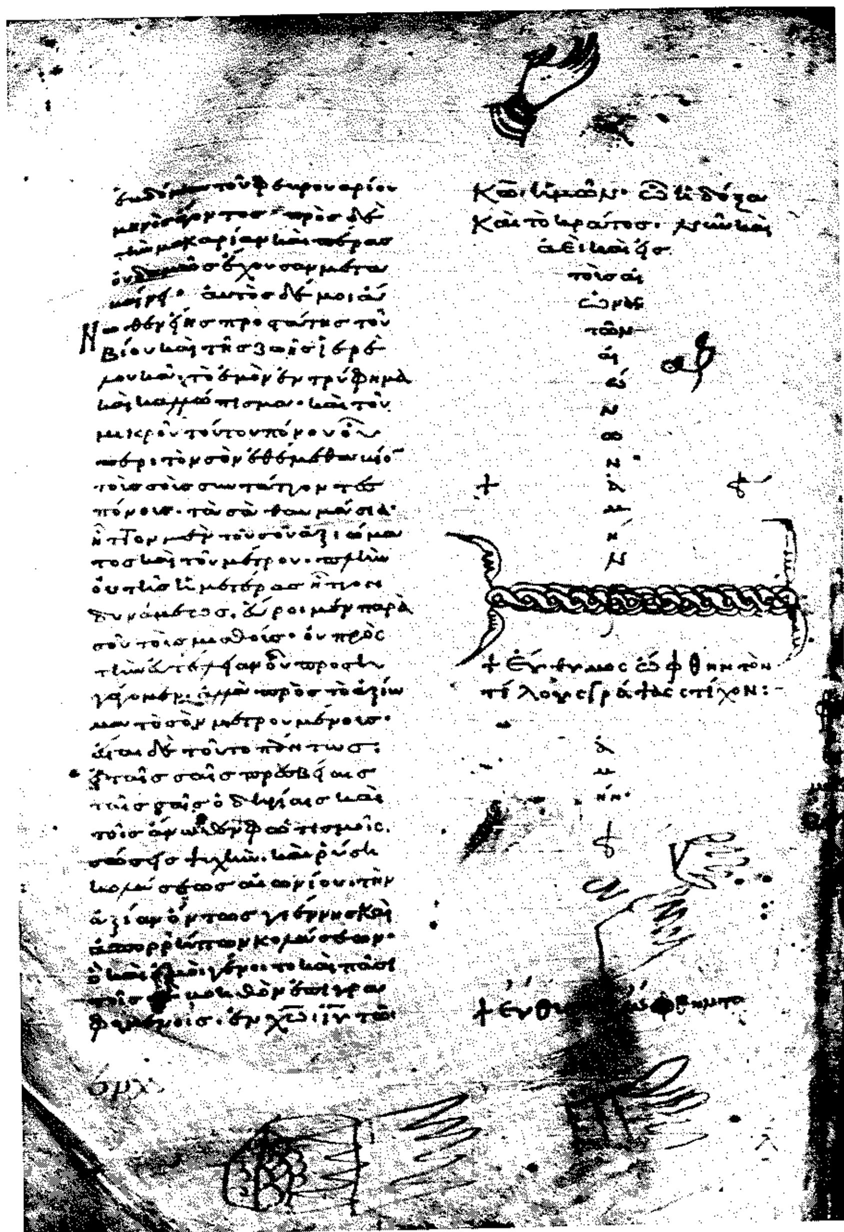
ἀλείφει τήν πάσχουσα ὄψη τοῦ Νικολάου· καί αὐτό γίνεται μέ μεγάλη πίστη καί ἀπό τίς δύο πλευρές, δηλαδή καί ἀπό ἐκεῖνον πού ἄλειφε μέ τό λάδι καί ἀπό τόν ἄρρωστο, ὁ ὁποῖος κατά τήν ἐπάλειψη ἀναφωνοῦσε τό ὄνομα τοῦ θαυματουργοῦ Λουκᾶ, σάν κάποια σωτήρια καί δραστική ἐπωδό ἐνάντια στά φαρμακερά καί βλαβερά ζῶα. Καί τελικά ποιό τό ἀποτέλεσμα; Λίγες ἡμέρες πέρασαν μόνο καί ἐξασθενεῖ ὁ ἐρεθισμός ἐκεῖνος τῶν ἐξανθημάτων πού ἔκαιγαν τό πρόσωπό του, ἐνῶ παράλληλα σταματάει καί ἡ ὀδυνηρή ἔκκριση πύου ἀπό τίς πληγές του· ἔτσι καθαρίζεται ἐντελῶς ἡ ὄψη του καί δέν ἀπομένει κανένα ἀπολύτως ἴχνος ἤ σημάδι οὐλῆς.

98. Ὅμως, ἐάν κανείς φιλοτιμηθεῖ νά ἀφηγηθεῖ ὅλα τά θαύματα τοῦ ἁγίου, πῶς δέν θά θεωρηθεῖ ὅτι ἐπιχειρεῖ πράγματα ἀδύνατα, σάν νά ἤθελε νά ἀπαριθμήσει τό πλῆθος τῶν ἀστέρων ἤ τήν ἄμμο τῆς παραλίας ἤ τίς παραθαλάσσιες χῶρες; Γιατί ἐκεῖνος οὔτε καί μέχρι τώρα ἔχει σταματήσει οὔτε καί θά σταματήσει νά θαυματουργεῖ μέ τρόπο παράδοξο καί μέ φιλανθρωπία, ἀφοῦ ὑπῆρξε μαθητής τοῦ φιλάνθρωπου Θεοῦ, ἀπό τόν ὁποῖο ἔλαβε τή θεραπευτική του χάρη, τήν ὁποία σκορπίζει ἀφειδώλευτα στούς πιστούς, ἀπομιμούμενος τήν ἀδιάκοπη ροή τῶν ποταμῶν. Ἔτσι λοιπόν πήραμε καί παρουσιάσαμε ἐπιλεκτικά λίγα μόνο δείγματα τῆς παρρησίας ἐκείνου πρός τό Θεό, προσπαθώντας ἀπό τή μικρή αὐτή γεύση νά ἀναπαραστήσομε, καθώς λένε, τό πᾶν.

99. Τά χρόνια λοιπόν τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ θαυματουργοῦ Λουκᾶ ἔχουν ὡς ἑξῆς: Ὅταν ἔγινε δεκατεσσάρων χρόνων, περιβλήθηκε τό ὅσιο σχῆμα τῶν μοναχῶν καί ἐγκατέλειψε τά ἐγκόσμια· ἀμέσως μετά κατοικεῖ στό παράλιο ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη, ὅπου ἔμεινε ἑπτά χρόνια πρίν ἀπό τή μετανάστευσή του στήν Πελοπόννησο καί ἄλλα δώδεκα μετά τή μετανάστευση (καί τήν ἐπιστροφή του πάλι ἐκεῖ)· στή συνέχεια (μετά τά πρῶτα ἑπτά χρόνια στό ὄρος τοῦ Ἰωαννίτζη) μένει δέκα χρόνια στήν ὑπηρεσία τοῦ στυλίτη τῆς Ζημενᾶς, τρία στόν Κάλαμο καί ἄλλα τρία στό νησί. Τέλος, ἀφοῦ ἔζησε ἑπτά χρόνια στό Στείρι, φθάνει στό τέρμα τοῦ πρόσκαιρου βίου του –καί τά συνολικά ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ θαυματουργοῦ καί ἱεροῦ Λουκᾶ εἶναι πενήντα ἔξι– στίς ἑπτά Φεβρουαρίου καί μεταβαίνει στή μακάρια καί αἰώνια ζωή.

100. Ἐσύ λοιπόν, ἱερέ Λουκᾶ, νά εἶσαι ἀπό ψηλά ὁ προστάτης τοῦ βίου μου, ἡ χαρά καί τό ἐγκαλλώπισμα τῆς ζωῆς μου· καί γιά τό μικρό αὐτό πόνημα πού γράψαμε γιά τό βίο, τά ἔργα καί τά θαύματά σου, τό ὁποῖο εἶναι ὁπωσδήποτε κατώτερο ἀπό τήν ἀξία σου καί τά δικά σου μέτρα, ὄχι ὅμως κατώτερο καί ἀπό τίς δικές μας δυνατότητες, παρακαλοῦμε νά ἔχομε ἀπό σένα τήν ἀνάλογη ἀνταπόδοση, ὄχι βέβαια ἀντάξια πρός τήν εὐτέλεια τῆς προσφορᾶς μας, ἀλλά πρός τή μεγαλοψυχία σου. Καί αὐτό θά γίνει ἐξάπαντος, ἐάν μέ τίς πρεσβεῖες, τίς ὁδηγίες καί τό φωτισμό σου πού μᾶς στέλνεις ἀπό ἐπάνω, σώσεις καί ἀπολυτρώσεις ἀπό τήν αἰώνια κόλαση τήν ψυχή μας, πού εἶναι πραγματικά ἄξια γιά τό αἰώνιο πῦρ καί γιά φοβερές κολάσεις. Καί τή σωτηρία αὐτή ἄς ἔχω καί ἐγώ καί ὅλοι ὅσοι ἐπικαλοῦνται ἐσένα ὡς βοηθό τους, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί Κυρίου ὅλων μας, στόν ὁποῖο ἁρμόζει ἡ δόξα καί ἡ δύναμη τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Γ΄
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Κώδ. 247 Μ. Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου (ΙΒ΄ αἰ.), φ. 240v. Βίος ὁσίου Λουκᾶ.

Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων ἐξήγησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Λουκᾶ τοῦ νέου τοῦ ἐν Ἑλλάδι κειμένου.

1. Οὐ χρόνος ἦν ἀληθῶς ὁ τοῦ καλοῦ βίου καὶ τῆς περὶ τὴν ἀρετὴν σπουδῆς αἴτιος, ἀλλὰ γνώμη μόνη καὶ ἡ τὰ χρηστὰ φιλοῦσα προαίρεσις. Καὶ τοῦτο δείκνυται μὲν καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων, τῶν ὀλίγοις πρότερον χρόνοις βίον ἄληπτον τοῖς πολλοῖς ἐπιδειξαμένων καὶ οὐδὲν ἢ βραχὺ τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ λίαν θαυμασίων ἀπολειπομένων, δείκνυται δὲ μᾶλλον καὶ ἐκ τοῦ σήμερον εἰς ἑορτὴν ἡμῖν προκειμένου Λουκᾶ. Λουκᾶ τοῦ πολλὰ μὲν διαλαθεῖν σπουδάσαντος καὶ[1] κρύψαι βίον φωτὶ πλουσίῳ τῆς ἀρετῆς[2] λαμπόμενον[3], οὕτω δὲ δήλου σχεδὸν ἅπασι γενομένου, ὅσον ἦν τὸν οὕτω βιοῦντα ταῖς ἀληθείαις ἄξιον. Ὅς, οὐ πολλὰς ἔχων ἀπὸ τοῦ τέλους ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν ἔτι περιόντων, οὐ παλαιοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ νέοις, εἰς ὄψιν ἐλθὼν καὶ ἀκριβῶς γινωσκόμενος, τῶν τε παλαιῶν τὴν μικροῦ καὶ ἀπιστουμένην ἐβεβαίωσεν ἀρετὴν καὶ τὸ τραχὺ καὶ ἀνώμαλον τῆς πρὸς αὐτὴν φερούσης καὶ τοῖς πολλοῖς ἄβατον οὐ τῇ φύσει ταύτης ἔδειξε περιόν, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ μᾶλλον καὶ προαιρέσει τῶν τὰ καλὰ μέν, ἐπίπονα δέ, διὰ ψυχῆς ἀσθένειαν καὶ μαλακίαν παραιτουμένων. Οὗ τὰ κατορθώματα καὶ οἱ πόνοι οὕτως ἐπέραστοι[4] πᾶσι καὶ ἡδονὴν στάζοντες, ὡς καὶ αὐτὸ μόνον τὸ εἰς ἐκείνου μνήμην ἐλθεῖν ἱκανὸν[5] εἶναι διαθερμᾶναι ψυχὴν καὶ κινῆσαι πρὸς εὐφροσύνην. Τοῦτον[6] τοιγαροῦν, ὅθεν τε ἔφυ καὶ ὅπως ἐβίω καὶ οἵων[7] ἠξιώθη τῶν χαρισμάτων ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος, ἅπασι

γνωρίσαι καλόν· ἔσται γὰρ οὐκ εἰς ἡδονὴν μόνον ἀλλὰ καὶ εἰς ψυχῆς κέρδος οὐ μικρὸν καὶ ὠφέλειαν.

2. Ὁ καλὸς τὰ πάντα καὶ μέγας Λουκᾶς, αὐτὸς μὲν τῆς Ἑλλάδος ἐστὶ βλάστημα, κόσμημα δὲ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ κομιδῇ ποθεινὸν ἐντρύφημα, προσθήσω δὲ ὅτι καὶ στέφανος δόξης. Οὐ γὰρ ὤφθη περὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀχάριστος, ἀλλὰ καὶ λίαν καλοῖς αὐτὴν ἠμείψατο καὶ περιβλέπτοις αὐχήμασιν. Οἱ δέ γε τούτου[8] πρόγονοι ἐξ Αἰγίνης ὥρμηνται τῆς νήσου, Αἰγίνης ἥτις περὶ τὸν Αἰγαῖον διάκειται κόλπον· οἵ, τὰς συνεχεῖς ἐφόδους τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ οὐ φορητὰς εἶναι νομίσαντες, αὐτοί τε καὶ οἰκήτορες πάντες, τὸ φίλον τῆς πατρίδος ἔδαφος πρὸς βίαν ἀπολιπόντες, μετανάσται γίνονται καὶ πρὸς διαφόρους ἕκαστοι διασπείρονται πόλεις, καθάπερ ἀντὶ μητρὸς ἐκεῖνοι ταῖς μητρυιαῖς[9] χρησάμενοι. Καὶ οἱ μὲν τὴν[10] Κέκροπος, οἱ δὲ τὴν τοῦ Πέλοπος, ἕτεροι τὴν τοῦ Κάδμου καὶ ἄλλας ἄλλοι καταλαβόντες, ἐν αὐταῖς ἔχειν ἠναγκάζοντο τὰς οἰκήσεις.

3. Οἱ μέντοι τοῦ θείου Λουκᾶ πρόγονοι, κατὰ τὴν τῆς Φωκίδος, εἴτ' οὖν τοῦ Χρυσοῦ[11], μεταβάντες ἐπαρχίαν, πρός τι παράλιον ὄρος —Ἰωάννου καλούμενον ἦν— τὰς τῆς παροικίας σκηνὰς ἐπήξαντο. Ἀλλ' ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, κρίμασιν οἷς οἶδεν οὐ ἄβυσσος τὰ κρίματα πολλή, θαλασσοκρατοῦντες[12] οἱ τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ πᾶσι κόλποις, αἰγιαλοῖς τε καὶ ἀκταῖς πειρατεύοντες, ἤδη καὶ κατὰ τοῦτο, φεῦ! τὸ μέρος προσέβαλλον, ἀνάγκην εἶχον πάλιν ἀποχωρεῖν[13]. Λιμένα γοῦν τινα, Βαθὺν μὲν[14] οὕτω καλούμενον, εὐαερῆ δὲ καὶ γαληνὸν ὄντα, προσελθόντες οἰκοῦσιν· ᾧ καὶ χρόνον ἐνδιατρίψαντες οὐ βραχύν, τὸν τοῦ θείου Λουκᾶ πατέρα τεκεῖν ἀξιοῦνται· καὶ τοῦτον ὀνόματι τοῦ πρώτου τιμήσαντες τῶν μαρτύρων, ἀξίαν δηλαδὴ τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἀγωγὴν ἐποιοῦντο. Ἀλλὰ πάλιν ἐκεῖθεν μεταβάντες, θεία γάρ τις νεῦσις ἐκάλει, ἐπί τινα κώμην, Καστόριον οὕτω καλουμένην, τὰς οἰκήσεις ἔθεντο, τῆς ἄλης ἐνταῦθα μικρὸν παυσάμενοι καὶ τοῦ ξενισμοῦ παραψυχὴν γοῦν τινα λαβεῖν οἰόμενοι· ὅπερ, εἰ καὶ μὴ τότε[15], ἀλλ' οὖν[16] οὐ μετὰ πολὺν ἀπέβη τὸν χρόνον. Ὁ γὰρ τῷ Ἰακὼβ συγξενιτεύσας Θεὸς καὶ πλούσιον ἀντὶ πένητος ἐργασάμενος καὶ τὸν ἐν ῥάβδῳ πρότερον τὸ Ἰορδάνου

ῥεῖθρον περαιωθέντα πλήθει βοῶν καὶ ποιμνίων ὑποστρέψαι παρασκευάσας, αὐτὸς ἄρα καὶ τὰ θρέμματα τούτων καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν ἀτεχνῶς εὐλογήσας, οὕτως ἐπιδοῦναι πεποίηκεν, ὡς οὐ μόνον αὐτοὺς οὐδενὸς ὁρᾶσθαι καταδεεστέρους τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολὺ τοὺς αὐτόχθονας ὑπερβάλλειν, ἀκριβῶς τε ἐπ' αὐτοὺς τὸ τοῦ Ἰὼβ πληροῦσθαι, «ὅτι ἐπιβρίθοντες ὁδοῖς ἦσαν καὶ ὁ Κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου αὐτῶν»[17].

4. Ἀλλά, κἀνταῦθα πάλιν ὁ τοῦ φθόνου μὴ ἐνεγκὼν ὀφθαλμός, εἰς φανερὰν ζηλοτυπίαν τοὺς τῆς κώμης ἀνάπτει, καθάπερ τοὺς Αἰγυπτίους πάλαι κατὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, οἵ γε, καὶ προσβλέπειν αὐτοὺς ὅλως ὑπὸ τοῦ πονηροῦ μὴ δυνάμενοι, ὡς ἐπήλυδάς τε καὶ παροίκους ἐξέβαλλον[18] καὶ ὑπερορίους ἐπειρῶντο ποιεῖν, παραπλησίως τε τοῖς ἔθνεσιν οἱ τῆς αὐτῆς πίστεως τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας ἐλύπουν, ἀπήλαυνον. Τί μὴ τῶν κακῶν ἐποίουν;[19]

5. Ἐντεῦθεν, ἀπορίᾳ δεινῇ συσχεθεὶς ὁ τοῦ Λουκᾶ προπάτωρ καὶ μήτε ἀντιτείνειν ἢ διαπληκτίζεσθαι φύσεως ἔχων, μήτ' αὖ πάλιν χώραν ἐκ χώρας ἀμείβειν καὶ παρὰ τοῦ τυχόντος δραπέταις ὁμοίως καὶ μαστιγίαις διωθεῖσθαι[20] καὶ διελαύνεσθαι, πρὸς τὴν Βασιλεύουσαν ἀπαίρει τὸ τάχος, οὐδενὶ μὲν ἑτέρῳ, τῇ δὲ[21] ἄνωθεν βοηθείᾳ μόνῃ τεθαρρηκώς. Ὑπὸ τοιαύτῃ γοῦν ὁδηγῷ τὴν πορείαν ἀνύσας ἀλύπως καὶ ὁμαλῶς καὶ τῷ τηνικαῦτα τὴν βασιλείαν διέποντι εὐσεβῶς προσελθὼν ἀμέσως καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστα διασαφήσας, εὐμενοῦς τε ἀκοῆς καὶ φιλανθρώπων ἔτυχεν ὀφθαλμῶν. Παραχρῆμα γὰρ αὐτῷ γράμματα βασιλικὰ παρασχὼν καὶ τῷ τοῖς βασιλικοῖς ἐντάλμασιν ὑπηρετουμένῳ συνάψας, εὐθυμίας ἔμπλεων ἀποστέλλει. Ὅς, ἐπεὶ παραγένοιτο, τὴν κώμην εἰς μέσον καὶ τὰ αὐτῆς ἅπαντα διελών, ἑκατέρους ἀσφαλῆ τὴν οἴκησιν ἔχειν παρασκευάζει. Τὸ μὲν γὰρ οἱ αὐτόχθονες, τὸ δὲ οἱ ξένοι καὶ ἐπήλυδες εἰληφότες, ἔμειναν τοῦ λοιποῦ μάχιμον ἢ στασιῶδες οὐδὲν ἔχοντες, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ καὶ πολλῇ τῇ καθ' ἑαυτοὺς γαλήνῃ τὸν βίον διάγοντες. Καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων[22] ἅλις.

6. Ὁ δὲ παῖς Στέφανος, τὴν παιδικὴν ὑπερβὰς ἡλικίαν καὶ πρὸς ἀκμὴν ἤδη ἐληλακώς, πάντα τε τὸν μεταξὺ χρόνον ἀνα-

χθεὶς καλῶς καὶ τοῦ τέλους οὐδαμῶς ἀναξίως, ὡς πλέον αὐτῷ τοὺς τρόπους εἰς τὴν τῶν πατέρων φιλίαν ἢ τὴν φύσιν εἰσενεγκεῖν, ἐπεὶ καὶ πρὸς γάμου ὥραν ἀφίκετο, ζεύγνυται παρ' αὐτῶν γυναικί, τοὔνομα Εὐφροσύνη[23]· τῆς αὐτῆς μὲν πατρίδος ὁρμωμένη[24], εὖ δὲ καὶ γένους ὁμοίως ἐχούσῃ, ἐξ ἧς[25] τῷ Στεφάνῳ παῖδες ἑπτὰ γίνονται κατ' ἀριθμὸν τέλειον καὶ τῇ γραφῇ τὰ μάλιστα σπουδαζόμενον, ἵνα κἂν τούτῳ διαφέρωσι τῶν πολλῶν καὶ δῶρον θεῖον ἀλλ' οὐ τῆς φύσεως εἶναι τὸ πᾶν διδαχθῶσιν. Ὧν ὁ μὲν πρῶτος Θεόδωρος, ἡ δὲ μετ' ἐκεῖνον Μαρία, Καλὴ δὲ καὶ ἡ τετάρτη καλεῖται, ἣ καὶ ταῦτα μένει διηγουμένη καὶ μοναχικῶν εἰσέτι[26] ἐπιμελεῖται σκαμμάτων. Ἐπιφάνιος δὲ ὁ πέμπτος, ὃς καὶ αὐτός, τὸν μονήρη βίον ὑπελθὼν καὶ συνᾴδουσαν τῷ ἐπαγγέλματι μετελθὼν πολιτείαν, μετέβη πρὸς ὃν ἠγάπησεν. Τὰ μέντοι ἕτερα δύο τῶν τέκνων, οὔπω τὴν ἄωρον παραλλάξαντα ἡλικίαν, τὸν τῇδε βίον μετήλλαξαν.

7. Ὁ δὲ τρίτος ἐκεῖνος[27], οὗτός ἐστιν ὁ θειότατος τὰ πάντα Λουκᾶς, ὅς, ἔτι τὴν πρώτην μετιὼν ἡλικίαν καὶ εἰς παῖδας ἐξεταζόμενος, οὐδὲν κατὰ παῖδας ἐποίει. Τῶν μὲν γὰρ ἀθύρματα, γέλωτες, παιδιαί, κινήσεις ἄτακτοι, δρόμοι τὸ φίλτατόν τε καὶ ἥδιστον· Λουκᾷ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλ' ἠρεμία, γαλήνη, βεβηκὸς ἦθος καὶ τὸ πρεσβυτικὸν διὰ πάντων ὑποφαινόμενον. Ὅθεν μετὰ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς ἡδονὴν[28] ὄντων οὐδὲ ὀπώρας μετεῖχεν, ᾧ[29] κἂν ἀπιστήσειέ τις, εἰδὼς ὅτι παισὶν εἰς βρῶσιν ὀπῶραι τὸ χαριέστατον. Ὁ δὲ οὕτω καινός τις ἦν καὶ ἄτοπος ἐραστὴς ἐγκρατείας[30], ὅτι εὐθὺς ἐκ παίδων οὐ κρέατι μόνον ἀλλὰ καὶ τυρῷ καὶ ᾠῷ καὶ παντὶ ἄλλῳ τῶν[31] ἡδονὴν ἐχόντων ἀπετάξατο· ἄρτῳ δὲ κριθίνῳ καὶ ὕδατι καὶ λαχάνοις καὶ ὀσπρίῳ δὲ τῷ παρόντι διέζη. Τετράδος μέντοι καὶ Παρασκευῆς παρέτεινεν ἄσιτος ἄχρι καὶ ἡλίου δυσμῶν[32]· καὶ ὃ μᾶλλον τῶν ἄλλων θαυμάζειν ἄξιον, ὅτι μηδενὶ πρὸς ταῦτα διδασκάλῳ καὶ ὁδηγῷ χρησάμενος, ἀλλ' οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ πρὸς ἅπαν μὲν τὸ τῇ γαστρὶ χαριζόμενον ἐκπολεμωθείς, πόνους δὲ καὶ ἔνδειαν καὶ εἴ τι ἄλλο τὸ τὴν σάρκα λυποῦν ἐκ ψυχῆς ἀσπασάμενος. Εἴπερ οὖν τὰ τοῖς ἄλλοις δοκοῦντα ἡδέα καὶ προσφιλῆ ἀηδῆ τῷ Λουκᾷ καὶ ἀπόστοργα, τὰ δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπίπονα καὶ καματηρὰ εὐχερῆ λίαν ἐκείνῳ καὶ πόνου παντὸς ἐλεύθερα, οὐ μᾶλλον ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐστὶ φύσεως, ὅσον ἐκ τῆς περὶ αὐτὰ τῶν χρωμένων γνώμης καὶ συνηθείας τὸ τοιάδε ἢ τοιάδε ταῦτα νομίζεσθαι.

8. Ἀμέλει καί ποτε ἐσθίοντος αὐτοῦ τοῖς[33] γονεῦσιν, ἐκεῖνοι, μὴ κατὰ Θεὸν ταῦτα γίνεσθαι μηδὲ κρίσιν ὑγιᾶ λογιζόμενοι, κατά τινα δὲ μᾶλλον κουφότητα παιδικὴν καὶ φιλοτιμίαν, ἀπόπειραν αὐτοῦ ποιοῦνται τρόπῳ τοιῷδε: Κρέας ὁμοῦ καὶ ἰχθὺν ἐν χύτρᾳ μιᾷ συνεψήσαντες καὶ παραθέμενοι τῇ τραπέζῃ, ἐκέλευον ἐκείνῳ φαγεῖν· ὁ δὲ τὸ παράπαν ἄγνοιαν ἔχων τοῦ γενομένου, προτείναντος τοῦ πατρός, τὸν ἰχθὺν ἐλάμβανε· προσέμενος[34] δὲ καὶ εἰς αἴσθησιν ἤδη τοῦ δράματος ἐλθών, οὐκ ἦν ὅ,τι μὴ ἐποίει τῶν δηλούντων χαλεπῶς αὐτὸν ἐνεγκεῖν. Ἀπόδειξις τῆς ἀπλάστου[35] βαρυθυμίας[36], ἐμεῖ[37] τὸ ληφθὲν καὶ διέμεινεν οὕτως εἰς τρίτην ἡμέραν, ὥσπερ ἐπί τινι ἀτόπῳ καὶ ἑκοντὶ γενομένῳ, θρήνοις ἑαυτὸν συγκόπτων καὶ στεναγμοῖς καὶ μηδὲ ἄρτου τὸ παράπαν μεταλαβεῖν ἀνεχόμενος.

9. Ἐπεὶ οὖν δῆλος τοῖς πατράσιν ὁ ἐκείνου σκοπὸς γέγονε καὶ ὅτι μηδὲν ἔχει τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ χάριτός ἐστι μᾶλλον θείας πεπληρωμένος, ἐφῆκαν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ πράττειν ὅπως ἂν βούλοιτο. Ἐκεῖνος δέ[38], καίτοι βίου τοιαύτης ἐχόμενος ἀκριβείας, ἀλλ' οὖν οὐδὲ τοῦ καθήκοντος τοῖς γονεῦσιν ἠμέλει, ἀλλ' ἣν ἀπροφάσιστον αὐτοῖς ὑπέχων τὴν λειτουργίαν καὶ τιμήν, ὅση τίς ἐστιν, ἀπονέμων· καὶ νῦν μὲν τῆς ποίμνης τῶν θρεμμάτων, κατὰ μίμησιν Ἄβελ, φημί, τοῦ θείου καὶ Ἰακὼβ καὶ Μωσέως, ἐπιμελούμενος, νῦν δὲ τοῖς τῆς γεωργίας πόνοις ἐνασχολούμενος. Ἤδη γὰρ καὶ ἀκμῆς ἥπτετο καὶ διὰ τοῦτο κακοπαθείᾳ πάσῃ κατατείνειν τὸ σῶμα καὶ πόνοις ταλαιπωρεῖν πολλὴ αὐτῷ ἡ σπουδή.

10. Τὴν δὲ πολλὴν ἐκείνου χρηστότητα, τὴν κηδεμονίαν, τὸν περὶ τοὺς πένητας ἔλεον, πόσα ἄν τις εἰπὼν πρὸς ἀξίαν[39] εἴποι; Ὥσπερ γὰρ ὅλος[40] ὢν τοῦ πλησίον καὶ μηδεμίαν ἑαυτοῦ φροντίδα μηδαμῶς ἔχων, ὅση δηλονότι πρὸς σῶμα φέρεται εἴ ποτε[41] πρὸς τὰς συνήθεις ἐπέμφθη διατριβὰς καὶ[42] διακονίας, οὐδὲ αὐτῆς φειδὼ τῆς ἀναγκαίας, ἣν ἐπήγετο, ἐποίει

τροφῆς· ἀλλ' ἐκείνην τοῖς συναντῶσιν ὀρέγων πένησιν, αὐτὸς ἄσιτος διετέλει, τροφὴν ἰδίαν[43] ποιούμενος τὸ πεινῶντα θρέψαι τὸν ἀδελφόν.

11. Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τὰ ἐνδύματα[44] εἶχε λίαν κοινωνικῶς καὶ μεγαλοψύχως· καὶ γὰρ τοῖς γυμνητεύουσι τῶν παριόντων ταῦτα παρεῖχε προθύμως ἀποδυόμενος. Διό, καὶ γυμνὸς οἴκαδε πολλάκις ἐπανιών, οὔτε ψύχους λόγον οὔτ' αἰσχύνης οὔτ' ἄλλου τινὸς ἐποιεῖτο· ἀλλὰ καὶ ὀνειδισμῶν[45] αὐτῷ καὶ μώμων[46] ἐκ τῶν οἰκείων ἐπαγομένων, ἔστι δ' ὅτε καὶ μαστίγων καὶ ῥαβδισμῶν, ἐκεῖνος ἐπιστροφὴν αὐτῶν εἶχεν οὐδεμίαν, εἰμὴ καὶ τιμὰς ἡγεῖτο μᾶλλον καὶ στεφάνους χαρίτων τὰς ὑπὲρ τῶν πενήτων πληγάς. Ἀφείθη πολλάκις ἐπὶ πολὺ γυμνός, οὕτω τοῖς γονεῦσι δόξαν εἰς ἀπόθεσιν τῆς μακαρίας ἐκείνης χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας. Ὁ δέ, τὰς τιμωρίας ταύτας οὐ τιμωρίας ἀλλ' ἀμοιβὰς εἶναι καὶ ἀγαθῶν ἀντιδόσεις ὑπολαμβάνων, προσετίθει[47] μᾶλλον καὶ θαλερώτερον[48] διετίθει[49] τὸν περὶ τοὺς ἐνδεεῖς ἔλεον.

12. Τοιοῦτόν ἐστι ψυχὴ δεσμοῖς ἁλοῦσα τοῦ πρὸς Θεὸν ἔρωτος! Οὐδὲν ἡγεῖται τὸ πάσχειν, ἀλλὰ τοῖς ἀλγεινοῖς ἐντρυφᾷ καὶ θάλλει κακοπαθείᾳ. Ὅτ' ἂν[50] οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου πάσχῃ τῶν λυπηρῶν, τότε πάσχειν ἡγεῖται μᾶλλον καὶ ὡς κόλασίν τινα χαλεπὴν τὴν ἄνεσιν διαφεύγει. Οἷον δὲ καὶ τοῦτο τῆς ἐκείνου χρηστότητος σύμβολον ἀκριβές![51] Ἐξῄει πρὸς τὰς ἀρούρας ὥστε καταβαλεῖν τὰ σπέρματα καὶ τὸ πλεῖον τούτων κόλποι πενήτων ἢ καὶ τὸ ἴσον ἐλάμβανον. Ἠκολούθει δὲ καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἀμοιβὴ λίαν χαριεστάτη· καὶ γὰρ ἔδει παρὰ τῆς πρώτης ἀγαθότητος τοιαύτας εἶναι τὰς ἀντιδόσεις· ὅσῳ γὰρ πλεῖον ἠλαττώθη τὰ σπέρματα τῇ πρὸς τοὺς πένητας κοινωνίᾳ, τοσούτῳ μᾶλλον ἐκαρποφόρει καὶ πολύχουν ἦν τὸ γεώργιον.

13. Ὀλίγος ὁ μεταξὺ χρόνος καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτῷ πρὸς Θεὸν μεθίσταται. Ὁ δὲ μᾶλλον τῷ οὐρανίῳ πατρὶ φέρων ἑαυτὸν δίδωσι, τῶν μὲν τῆς ποίμνης καὶ τῆς γεωργίας ἀποστὰς φροντίδων, μόνῃ δὲ τῇ εὐχῇ καὶ τῇ τῶν ἱερῶν γραφῶν μελέτῃ προσεκτικώτερον ὁμιλῶν. Ὅτι δὲ πολλὴ τῷ μεγάλῳ ἡ περὶ τὴν εὐχὴν προκοπή, δηλοῦσι μὲν καὶ ἄλλα, δηλοῖ δὲ καὶ τὸ

τῆς μητρός, οὐ μικρὸν ὂν[52] οὐδ' οἷον μὴ ἐκπλῆξαι τὰς τῶν ἀκροατῶν ἀκοάς. Ἐκείνη γάρ, αὐταῖς ὄψεσι μαθεῖν βουλομένη τὰς νυκτερινὰς τοῦ παιδὸς ἐργασίας, ἄπεισιν ἐγγύς που βαθείας ἑσπέρας σὺν γυναιξὶν ἑτέραις. Εἶτα κρύψασα ἑαυτὴν εὐφυῶς, ὡς αὐτὴν μὲν ὁρᾶν, ὁρᾶσθαι δὲ ὑπό τινος οὐδαμῶς, βλέπει τὸ μέγα καὶ φρικτὸν ἐκεῖνο καὶ ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὠσὶ παραδέξασθαι[53] ἀδύνατον[54], ὡς αὐτὴ πάλιν ἡ μήτηρ ὅρκοις τὸ θεαθὲν ἐπιστώσατο τοῖς ταῦτα νῦν ἀπαγγεῖλαι[55] προῃρημένοις.

14. Εὐχὴ μὲν εἶχε τὸν ἄνδρα, ἐπὶ συννοίᾳ πάσῃ τῷ Θεῷ παριστάμενον, οἱ πόδες δὲ γῆς οὐδὲ μικρὸν ἥπτοντο, ἀλλ'[56] οἱονεὶ πῆχυν ἕνα τοῦ ἐδάφους ἀφίστατο[57] καὶ οἱονεὶ πρὸς Θεὸν ἀνήγετο. Τοῦτο οὐχ ἅπαξ ἡ μήτηρ ἀλλὰ καὶ τρὶς ὄψει παραλαβοῦσα, τῆς ἀμφιβολίας ἔστη καὶ τοῦ πειρᾶν ἐπαύσατο. Εἰσὶ καὶ ἄλλοι τοῦ θαύματος μάρτυρες, οὐκ ἀκοαῖς ἐξ ἑτέρων παραλαβόντες, ἀλλ' αὐταῖς ὄψεσιν εὐχόμενον ἐκεῖνον ἰδόντες καὶ ἡμῖν ἀπαγγείλαντες.

15. Ἐκ πολλοῦ δὲ τρέφων ἐπιθυμίαν τοὺς ἐν μέσῳ θορύβους ἀπολιπεῖν καὶ βίον τὸν μονήρη καὶ ἡσύχιον ὑπελθεῖν, καιροῦ λαβόμενος, εὐθὺ Θετταλίας ἐχώρει. Ὁδεύοντα δὲ χειροῦνταί τινες στρατιῶται, δι' αὐτὸ τοῦτο προσεδρεύοντες καὶ τοὺς δραπέτας τῶν οἰκετῶν συλλαμβάνοντες καὶ φυλακαῖς παραδιδόντες· οἳ καὶ αὐτὸν ἰδόντες οὐδὲν παραλλάττοντα τῶν εὐτελῶν κομιδῇ καὶ ἠμελημένων καὶ δοῦλον εἶναί τινος οἰηθέντες, θήραμα εὐθὺς ἐποιοῦντο. Καὶ συλλαβόντες ἐπυνθάνοντο τὰ συνήθη, τίνος τε εἴη καὶ πόθεν καὶ ποῖ τὴν πορείαν τυγχάνοι ποιούμενος. Τοῦ δὲ δοῦλον μὲν ἑαυτὸν Χριστοῦ διομολογοῦντος, τῆς δὲ πορείας προσευχὴν εἶναι μόνην αἰτίαν, ταῦτα λέγοντος καὶ μηδὲν[58] ἕτερον προστιθέντος, ἐκεῖνοι[59], κρύπτειν αὐτὸν τὴν δουλείαν[60] οἰόμενοι καὶ φανερῶς αὐτοὺς παρακρούεσθαι, ἔπαιον ἐρρωμένως, οὐ γλώττης ψευσαμένης ἀλλ' ὑπονοίας μᾶλλον διαψευσθείσης ὑπέχοντα τιμωρίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος φιλαλήθης ὢν καὶ ἀκριβῶς μεγαλόψυχος, διὰ πληγῶν ἀνάγκην ἐκστῆναι τῆς ἀληθείας καὶ δουλείαν ἑαυτοῦ καταψεύσασθαι φαῦλον ἡγεῖτο καὶ περιττῶς ἀγενές. Διὰ τοῦτο καὶ εἱρκτὴ τὸν ἅγιον μετὰ τὰς πληγὰς διεδέχετο· οὕτω τοῦ

ἀντικειμένου τάχα διεκδικοῦντος ἃς ὑφίστατο παρ' ἐκείνου ἥττας τῷ προσβάλλειν θρασέως καὶ ἰσχυρῶς ἀποκρούεσθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρά τινων καλῶς εἰδότων αὐτὸν[61] ἀναγνωρισθεὶς καὶ ὅστις εἴη καὶ οἷος μαρτυρηθεὶς ἀνείθη τῆς φυλακῆς καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους ὑπ' αὐτῶν ἀνεσώθη, ὀνείδη καὶ διαβολὰς καὶ μέμψεις ὑπέμενε[62] παρ' αὐτῶν πολὺ τῶν πληγῶν βαρυτέρας.

16. Ἐκεῖνος δὲ μὴ ἀγνοῶν ὅθεν αὐτῷ τὰ προσκόμματα καὶ τίς ὁ κωλύων τὰ κατὰ Θεὸν αὐτοῦ διαβήματα, ὅμως οὐκ ἔληγε τῶν τοῦ Θεοῦ δεόμενος οἰκτιρμῶν εἰς πέρας αὐτῷ τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς ἀγαγεῖν. Καὶ μέντοι καὶ ἤγαγεν[63] ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀείποτε συνεργῶν· ἤγαγε δὲ τρόπον τοιόνδε: Μοναχοὶ δύο, τὴν ἄνοδον ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας ποιούμενοι Ῥώμης, ἐπεὶ τὴν κώμην κατέλαβον ἐξ ἧς[64] ὁ ἅγιος ὥρμητο, ξενίζονται παρὰ τῆς ἐκείνου μητρός· οὓς αὐτὸς[65] θεασάμενος[66], ὁ σύντροφος παραχρῆμα πόθος εἰσήει καὶ τὸ τοῦ θείου ἔρωτος πῦρ, καθάπερ ὕλης ἐπιτηδείας, τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἐδράξατο. Ἐντυχὼν οὖν ἐδεῖτο συνοδοιπόρος αὐτοῖς γενέσθαι καὶ τοῦ ὁμοίου τυχεῖν τῶν μοναχῶν σχήματος. Οἱ δὲ τὴν μὲν πορείαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἔφησαν ποιεῖσθαι, ἀνένευον[67] δὲ τὴν συνοδίαν καὶ τὴν τοῦ σχήματος ἄμειψιν διὰ δύο ταύτας αἰτίας· ὅτι τε νέος εἴη καὶ ἄπειρος μακρᾶς τοιαύτης ὁδοιπορίας καὶ ὅτι, γνωσθὲν τὸ πρᾶγμα τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καὶ οἰκείοις, οὐ μικρὰς[68] ὑφέξουσιν αὐτοὶ τιμωρίας. Ὡς δὲ ξένον ἑαυτὸν ἐκεῖνος καὶ παρ' οὐδενὸς οὐμενοῦν ἀντιποιηθησόμενον ἔλεγέ τε καὶ ἔπειθε, λάθρᾳ σὺν αὐτῷ τῆς κώμης ὑπεξελθόντες, πρὸς τὰς Ἀθήνας ἔρχονται καὶ τὸν ἱερὸν ἐκεῖσε νεὼν τῆς τοῦ Θεοῦ μητρὸς εἰσελθόντες καὶ προσευξάμενοι, τοῦτον μὲν τῷ μοναστηρίῳ, παρ' ᾧ κατήγοντο, καταλείπουσι[69], τῷ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς παραδόντες, παρεγγυησάμενοί τε, μετὰ μικρὸν ἀποκείραντα, τῇ καλλίστῃ χορείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἐγκρῖναι. Αὐτοὶ δὲ τὴν πορείαν, ἣν καὶ προέθεντο ἐξ ἀρχῆς, ἐποιοῦντο εὐθύς.

17. Τὸν μέντοι θεῖον Λουκᾶν ὁ τῆς μονῆς προεστώς, πολλάκις μὲν ἐρωτήσας, πεῖσαι δὲ ἥκιστα δυνηθεὶς ἐκκαλύψαι ὅθεν τε εἴη καὶ πόθεν αἱ τοῦ γένους αὐτῷ πηγαί, κείρει τὴν κόμην[70], εἶτα καὶ τὸ τῶν μοναχῶν αὐτῷ περιβάλλει σχῆμα, τέως γοῦν τὸ τῶν εἰσαγομένων, ὃ καὶ μικρὸν οἶδε καλεῖν ἡ συνήθεια.

18. Ἡ δὲ μήτηρ — δεῖ γὰρ καὶ τὰ ἐκείνης μὴ ἀμνημόνευτα παριδεῖν, ἐπεὶ καὶ μητρὶ μέγα πένθος υἱοῦ στέρησις, καὶ μᾶλλον ὅταν καὶ τὰ τῆς χηρείας πιέζῃ κακὰ — οὐ φορητὴν ὅλως τὴν ἐκδημίαν τοῦ φιλτάτου λογιζομένη, θρήνοις τε ἐκόπτετο καὶ πικρῷ βέλει τῆς ἀθυμίας ἐβάλλετο καὶ οὐδὲ αὐτῷ ἐγκαλεῖν τῷ δεσπότῃ πάντων ἀπείχετο. Ἀλλὰ τὴν τοῦ Ἐλισσαίου χήραν ἐκείνην τοῖς πάθεσι μιμουμένη, «Οἴμοι, Κύριε, ὁ μάρτυς», ἔλεγε, «τῆς ἐμῆς χηρείας καὶ ἐρημίας! Σὺ ἐκάκωσας τοῦ[71] πρότερον μὲν θανατῶσαι τὸν παρὰ σοῦ μοι γάμῳ[72] συναρμοσθέντα καὶ χηρείαν ἐμοῦ κατέκρινας, πρᾶγμα γυναικὶ πολλῷ θανάτου βαρύτερον. Νῦν δὲ καὶ ὃν εἶχον εἰς κακοῦ τοσούτου παραψυχὴν ἦρας ἐξ ἐμῶν ὀφθαλμῶν καὶ οὐκ ἔχω ποῦ θεάσομαι[73] τὸ μόνον ἀληθὲς φέγγος τῆς ἐμῆς ἀθλίας ζωῆς, ὥστε καὶ ἡμᾶς μετὰ τοῦ προφήτου λίαν οἰκείως βοᾶν ὅτι "καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ". Πλὴν ἀλλὰ τί καὶ τὸ[74] αἴτιον τοῦ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν τὸν παῖδα γενέσθαι; Μὴ ἐγὼ τῆς πρὸς σὲ σχολῆς τε καὶ προσεδρείας ἀπεῖργον αὐτόν; Μὴ τὴν σὴν λειτουργίαν περὶ ἐλαχίστου ποιεῖν τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀσχολίας ἠνάγκαζον; Μὴ τῶν ἀΰλων τὰ ὑλικὰ ἢ τῶν μενόντων τὰ παρερχόμενα προκρίνειν αὐτὸν ἐδίδασκον;[75] Πόθεν, ἥτις οὐ σαρκὸς μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχῆς εἶναι μήτηρ ἐκ πατέρων καλῶς ἐδιδάχθην καὶ τὸν παῖδα τὸ πλέον αὐτῇ νέμειν ἔργον εὐχῆς ἐποιούμην; Ἐκεῖνο δέ μοι μόνον καταθύμιον ἦν, τὸ[76] τὸν φίλτατον βλέπειν· εἰ μὲν οἷόν τε, διὰ παντός· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ καὶ[77] κατά τινα περίοδον χρόνου. Ἤρκει δὲ καὶ ἡ ἐκ γειτόνων ἡμῖν ἀκοὴ τῶν αὐτοῦ καλῶν ἔργων ψυχῆς εὐφροσύνην ἐνθεῖναι καὶ διαναστῆσαι[78] πρὸς τὴν αὐτῆς ἐπιμέλειαν. Μὴ τοίνυν, ὦ δέσποτα πάντων καὶ βασιλεῦ, ἀτιμάσῃς δάκρυα τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ θεῖναι ταῦτα ἐνώπιόν σου, ἵνα τὸ τοῦ θείου Δαβὶδ φθέγξωμαι, "Καὶ λῦσαι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος τῆς ἐμῆς εὐδόκησον ἀθυμίας". Λύσεις δὲ οὐκ ἄλλως ἢ τὸν φίλτατον τοῖς τῆς μητρὸς πάλιν ἀποδοὺς ὀφθαλμοῖς. Οὕτω γὰρ καὶ συγκαλέσω πάντας ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς ἀνευρέσει καὶ ἀνθομολογήσομαι τῇ μεγαλωσύνῃ σου καὶ αἰνέσω σε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐν σαρκὶ παροικίας μου».

19. Οὕτω δεομένη κάμπτει τὸν φύσει χρηστὸν εἰς συμπάθειαν. Καὶ τί γίνεται; Καὶ πῶς ἐκεῖνο συνέρχεται, τό, μητέρα δεινῷ πάθει βαρυνομένην, ὀφθῆναι παραδόξως ἐπὶ τέκνῳ εὐφραινομένην; Ὁ νεύματι πάντα ποιῶν τῷ προεστῶτι τῆς μονῆς, ὑφ' ᾧπερ ὁ Λουκᾶς, τὸ λογικὸν Χριστοῦ πρόβατον, ὄναρ αὐτὴν ὀφθεῖσαν παρασκευάζει πολλὰ καταβοᾶν αὐτοῦ καὶ «Τί με τὴν χήραν[79] τετυράννηκας;» λέγειν· «τί δ' ἐπὶ τῷ ἄλγει τῶν τραυμάτων προσέθηκας τῶν ἐμῶν; Τί τῆς χηρείας ὃ μόνον ἦν τῆς ἐμῆς παραμύθιον ἀσπλάγχνως ἀφείλου; Τί τὸν υἱόν, τί τὸν γηροκόμον ἥρπασας[80] τὸν ἐμόν; Ἀπόδος μοι[81] τὸ τάχος αὐτόν· ἀπόδος τὸ φῶς, τὴν μόνην ἐλπίδα, ἐπεὶ οὐ[82] παύσομαι οὐδαμῶς τῷ Θεῷ πάντων καὶ βασιλεῖ προσέρχεσθαι καὶ σοῦ κατηγορεῖν ὡς ἠδικημένη».

20. Τοιούτων ὀνείρων τὸν τῆς μονῆς ἀφηγούμενον[83] διαταραττόντων, πρῶτα μὲν καὶ φαντασίαν ἡγεῖτο τὸ πρᾶγμα καὶ πεῖραν τοῦ δυσμενοῦς. Ὡς δὲ καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα καὶ τὴν ἑτέραν καὶ πλειστάκις ἑώρα τὴν γυναῖκα προσιοῦσαν αὐτῷ καὶ τοιαῦτα λέγουσαν καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐκθύμως διαπληκτιζομένην, ἔγνω μὴ δεῖν περιφρονεῖν ὡς ἀπάτην, ἀλλὰ θεῖον ἡγεῖσθαι τὸν ὄνειρον. Ταύτῃ τοι, καὶ γενομένης ἡμέρας, παραχρῆμα ὁ νέος μετεκαλεῖτο καὶ εἰς ὄψιν αὐτῷ παρίστατο. Ὁ δ' ἐμβριθεστέρῳ καὶ ῥήματι καὶ προσχήματι[84] «Λέγε μοι σύ», ἔφη, «ὅτου χάριν καὶ διατί κρύπτειν ἔγνως τὰ κατὰ σέ, καίτοι παρ' ἡμῶν πρώην οὐ ῥᾳθύμως περὶ τούτων ἐπερωτώμενος; Πῶς δὲ καὶ γονεῖς ἔχειν καὶ γένος τὸ σύνολον ἀπηρνήθης, ἢ πῶς τῷ ἁγίῳ τούτῳ προσελθεῖν ἐθάρρησας σχήματι, δόλου καὶ ὑποκρίσεως ὅλος[85] ὤν, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ; Εἰ[86] γὰρ σὺ[87] ἐξ ἀρχῆς ἀπεκάλυψας ὑγιῶς αὐτὰ καὶ ἐλευθερίως, οὐδ' ἂν[88] καὶ μὴ βουλομένου σου δῆλα[89] κατέστη. Ἀπόστηθι τοιγαροῦν ἀφ' ἡμῶν καὶ ὅλων τῶν Ἀττικῆς ὁρίων καὶ σεαυτὸν φέρων ἀπόδος τῇ γειναμένῃ, παρ' ἧς ἐγὼ τρίτην ἄγω[90] ταύτην[91] νύκτα[92] μυρίας ὑπομένων[93] ὀχλήσεις».

21. Τοιαῦτα τοῦ προεστῶτος τῆς μονῆς λέγοντος, ἵστατο περιδεὴς ἐκεῖνος καὶ εἰς γῆν τὰ ὄμματα βεβληκώς, οὐδὲν μὲν τὸ παράπαν φθεγγόμενος, τοῖς δάκρυσι δὲ καὶ τοῖς σχήμασι μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεὶς καὶ φανερὸς γινόμενος βαρύνεσθαι

τὸν χωρισμὸν καὶ οὐκ ἐθέλειν ἀποστῆναι τῆς ἀδελφότητος. Ὡς οὖν ἔγνω ταῦτα ὁ καθηγούμενος, ἐνδοὺς καὶ πραότερος τὴν ὀργὴν ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐκείνου γενόμενος μετριοφροσύνης, «Ἀλλ' ἀδύνατον», ἔφη, «μὴ ἐπανελθεῖν σε πρὸς τὴν μητέρα, τό γε νῦν ἔχον· οὗ γενομένου, τὸ κωλῦον οὐδὲν ἔν τινι τόπῳ ἡσυχίας ἐπιμεληθῆναί σε καὶ οὕτω τῆς ἑαυτοῦ φροντίσαι ψυχῆς. Ὡς ἔοικε γάρ, ἡ ἐκείνης εὐχὴ λίαν θεοπειθὴς καὶ ἰσχυρῶς ἐμποδίζειν τῇ σῇ[94] δυναμένη».

22. Ταῦτα τὸν θεῖον ἀκούσαντα Λουκᾶν, οὐδὲν μὲν ἀντειπεῖν, πάνυ συνεσταλμένον ὄντα καὶ πάντα κατὰ τὸ γεγραμμένον καταπτήσσοντα[95] δι' εὐλάβειαν· εἰς γόνυ δὲ κλιθέντα καὶ εὐχὴν αἰτησάμενον, ἐξελθεῖν καὶ ἄκοντα τοῦ μοναστηρίου καὶ αὐτίκα τὴν εἰς τὴν μητέρα φέρουσαν[96] βαδίσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐντὸς ἦν οἰκίας, εὑρίσκει ταύτην ἐπὶ σποδοῦ καθημένην, ἀπρόσωπον, κατηφῆ καὶ σαφῆ τὰ σύμβολα τῆς λύπης ἐπὶ τῶν ὄψεων φέρουσαν· ἥτις ἅμα τε αὐτὸν ἴδοι καὶ διανέστη σύμμεικτος ἡδονῇ[97] καὶ θάμβει. Καὶ ὅρα γυναικὸς ἀρετήν, ἵν' ἔχοις εἰπεῖν, ὡς ἀκόλουθον ἦν τοιοῦδε δένδρου τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸν καρπόν. Οὐ περιέβαλε τὸν υἱὸν ἰδοῦσα, οὐ περιεχύθη τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν, οὐχ ὅλη γέγονε τοῦ θεάματος· ἀλλά, δεύτερα ταῦτα[98] θεμένη, τὸ πρῶτον εὐθὺς εἰς Θεὸν ἔβλεψε καί, ὑψοῦ τὰς χεῖρας διάρασα, ἐκείνῳ τὴν χάριν διωμολόγει, δι' οὗ τὸν υἱὸν ἀπολέσασα πάλιν εὗρε καὶ εἴσω χειρῶν ἦν αὐτῇ ὁ ποθούμενος, «Εὐλογητὸς ὁ Θεός», λέγουσα, «ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχήν μου καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ»[99]. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Λουκᾶς κατὰ Θεοῦ θέλησιν τῇ τεκούσῃ ἀποδοθείς, ὑπηρετῶν αὐτῇ διετέλει καὶ θεραπείαν, ἥτις[100] ἐστὶ μητρὶ παρ' υἱοῦ[101], πᾶσαν προσάγων.

23. Ἀλλὰ τοῦτο μῆνες μόνοι τέσσαρες εἶχον· τὸ δὲ λοιπόν, ἔρως αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἡσυχίας αὖθις ἑλών, παρεσκεύασε πάντων ἐπιλαθόμενον αὐτοῦ μόνου γενέσθαι, καὶ τῆς μητρὸς ἄρτι πρὸς τοῦτο μὴ ἀντειπούσης μηδ' ὀλιγωρίαν τὸ πρᾶγμα λογισαμένης. Ἔγνω γὰρ ὅτι τῶν ἄλλων μὲν πάντων γονεῖς, Θεὸν δὲ καὶ γονέων δεῖ προτιμᾶν[102]. Εὐχὴν οὖν τῆς μητρὸς ἀγαθὴν ὁδηγὸν[103] τῆς ὁδοῦ[104] ποιησάμενος, καταλαμβάνει τὸ προρρηθὲν ὄρος ἐκεῖνο, ὃ παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἀγροι-

κικῶς οὕτως Ἰωάννιτζα[105] καλούμενον ἦν· οὗ τὸ πρὸς θάλασσαν μέρος περιελθών, ἔνθα καὶ σηκὸς τῶν θαυμαστῶν[106] αὐταδέλφων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ —Ἀναργύρους αὐτοὺς[107] σύνηθες ὀνομάζειν—, ἐν τούτῳ τὴν ἀσκητικὴν αὐτὸς σκηνὴν καταπήγνυσιν. Οἵους δὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς πόνους ἐκεῖ καὶ τὴν πρὸς[108] γαστέρα καὶ ὕπνον διαμάχην, μᾶλλον δὲ πρὸς τοὺς δι' αὐτῶν[109] πολεμοῦντας ἡμᾶς σκαιοὺς δαίμονας ἐπεδείξατο, οὔτε λέγειν ἀκριβῶς δυνατὸν οὔτε λεγόντων ἀναμφίλογος[110] ἀκολουθήσει πίστις διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πράγματος.

24. Εἰ δὲ χρὴ καὶ ἀπὸ μικρῶν τινων συμβόλων, οἷον ἐξ ὀνύχων, φασί, τὸν λέοντα καὶ τὴν πηγὴν ἐξ ὀλίγης γεύσεως, τὸν ἄνδρα δεικνύειν, οὐδὲν χεῖρον τῇ ἐξηγήσει τῶν ἐκείνου καλῶν προσθεῖναι καὶ ταῦτα. Καὶ γάρ τις τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ἀπιστίαν ὠδινήσας καὶ τοῦτο ὑπολαβών, ὡς ὑποκρίνεται μὲν ὁ ἀνὴρ εὐχῇ[111] ἢ ἀγρυπνίᾳ προσκεῖσθαι, ὕπνῳ δὲ τὸ πλεῖον τῆς νυκτὸς ἀναλίσκει τῷ μάλιστα μηδὲ παιδείᾳ προσσχεῖν μηδὲ τοῖς λόγοις τῶν τε θείων γραφῶν καὶ τῶν πατέρων ἐνεθισθῆναι[112], ὥστε καὶ βίβλοις τούτων προσομιλεῖν δύνασθαι, ἀλλ' ἀμαθίας ἐσχάτης οὐ μακρὰν εἶναι, τοῦτο ἐκεῖνον ὑπολαβόντα καὶ διάπειραν τοῦ πράγματος λαβεῖν ἐθελήσαντα, ὡς ἤδη νὺξ ἦν καὶ ἡ[113] θύρα τῆς καλύβης τῷ πατρὶ κέκλειστο, ἐνεγκόντα ἑαυτὸν εἰς ἔδαφος μὲν κατακλῖναι, τῇ θύρᾳ δὲ προσερεῖσαι τὴν κεφαλήν, ἐφεστώτων αὐτῷ τῶν ὤτων, ὅπερ φασὶ γίνεσθαι[114] ἐπὶ τῶν καὶ[115] λίαν ἐχόντων προσεκτικῶς. Οὕτω δὲ εἰς ὄρθρον παρατείναντα, εἰς τὴν ἰδίαν χωρῆσαι στρωμνήν, ἔμπλεων[115a] θαύματος ὄντα καὶ τῶν φθασάντων ἤδη τῆς ἀπιστίας λογισμῶν ἑαυτὸν ἀπολύσαντα. Ἃ δὲ καὶ μεμάθηκε πρὸς τῇ θύρᾳ ὧν εἶχεν οὕτως, ὥσπερ αὐτὸς ἐξηγήσατο μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, ὅρκοις τὰ λεχθέντα φρικτοῖς πιστωσάμενος. «Κατέμαθον αὐτόν», φησί, «γόνυ προσκλίναντα[116] τῷ ἐδάφει καὶ τὸ μέτωπον τῇ γῇ προσερείδοντα, κατὰ μίαν δὲ τῶν γονάτων κλίσιν ἡ τοῦ τελώνου αὐτῷ[117] φωνὴ ἐπήδετο· εἶθ' οὕτως, οἱονεὶ διαθερμανθέντα, πυκνοτέρᾳ χρῆσθαι τῶν γονάτων τῇ κλίσει, παρατεῖναι δὲ εἰς τοσοῦτον, ἄχρι τῆς ἰσχύος αὐτῷ τοῦ σώματος ἐκδαπανηθείσης. Οὐδὲ γὰρ ἠδύνατο συνυπουργεῖν τῇ προθυμίᾳ τοῦ πνεύματος, καταπεσεῖν

ὕπτιον, ἐπὶ πολύ τε ἀκίνητον διαμένειν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐνεργὸν[118] εἶναι, οὐ ῥᾳθυμίᾳ ἐφιέντα οὐχ ὕπνῳ ἐνδεδωκότα, ὑψοῦ δὲ τὰς χεῖρας ἔχοντα μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σώματός τε καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦτο, ὃ σύνηθες, "Κύριε, ἐλέησον", ἐν[119] ἐκτενείᾳ πάσῃ φθεγγόμενον· εἶτα, τοῦ σώματος αὐτῷ μικρὸν ἀνεθέντος, ἀνίστατο πάλιν ὄρθιος καὶ προσευχῇ ἑαυτὸν ἐδίδου ἄχρι[120] καὶ εἰς ἡμέρας αὐγάς».

25. Μαρτύριον καὶ τοῦτο τῶν ἀδήλων τοῦ ἀνδρὸς ἀγώνων καὶ τοῦ θερμοῦ περὶ τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ ἔρωτος. Παρέβαλε πρός τινα τῶν συνήθων[121] ποτέ, —σπουδαῖος δὲ οὗτος καὶ ποίμνης φιλοθέων ἀνδρῶν ἐξηγούμενος— ὡς δὲ τρίτην ἡμέραν αὐτῷ συνδιήγαγε, πόθος αὐτὸν ὁ τῆς καλύβης καὶ τῆς ἡσυχίας ἐλάμβανε καὶ ἠξίου τὴν ἀναχώρησιν. Ὁ δὲ προεστὼς οὐκ ἐδίδου[122]· πόθος γὰρ ἐκεῖνον πάλιν[123] ὁ τοῦ ἀνδρὸς εἶχε καὶ οὐκ ἠνείχετο τὴν διάζευξιν, ἐπεὶ καὶ δριμεῖς τῶν κατὰ Θεὸν φιλούντων οἱ πόθοι καὶ τῶν φυσικῶν ἰσχυρότεροι. Ὡς δὲ αὐτὸς οὐ μεθίει ἀλλ' ἀπῄτει φανερῶς τὴν ἐπάνοδον, ὁ προεστώς, ἐπεὶ καὶ ἀφορμῆς ἐδράξατο, ἑορτῆς τινος ἐν[124] γειτόνων οὔσης, τραχύτερόν πως, ἅτε δὴ καὶ τοῦ πόθου τὴν ψυχὴν ὑποθήγοντος, «Μέχρι τίνος», φησίν, «οὕτως ἀγροικικῶς ἐνστήσῃ καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως προτιμήσεις, καὶ ταῦτα πανδήμου ἑορτῆς ἐπὶ θύραις οὔσης, ἧς τὰς ἱερουργίας ζημιωθεὶς τὴν μεγίστην ἐποίσεις σεαυτῷ ζημίαν;» Πρὸς ταῦτα ὁ θεοφόρος, μετὰ τῆς φίλης αὐτῷ καὶ μακαρίας ἁπλότητος, δεῖ δὲ μὴ τοῖς νοήμασιν ἁπλῶς ἀλλὰ καὶ[125] τοῖς ῥήμασιν αὐτοῖς ἐκείνοις[126] τῆς καλῆς χρήσασθαι γλώττης, ὅσον εἰς ἀρχῆς ἀπολογίαν, «Διδάσκαλε ἀγαθέ, ποιμὴν εὐλογημένε, καλῶς κελεύεις. Ἀλλ' οἱ κανόνες δηλαδὴ καὶ τὰ ἀναγνώσματα, εἴ γε προσεκτέον αὐτοῖς, ἥ τε[127] ἐκκλησιαστικὴ πᾶσα ἀκολουθία πρὸς τί φέρουσι καὶ τίς ἐκείνοις σκοπός;» Ἠπόρησε τούτων ἀκούσας ὁ τῆς μονῆς προεστὼς καὶ ἀπολογίαν ἔσχεν ἀτεχνῶς οὐδεμίαν. Ὁ δὲ τὴν ἀπορίαν ὥσπερ ἐπιλυόμενος, «Πάντως», ἔφη μετὰ τῆς ἴσης ἁπλότητος, «διδάσκαλε ἀγαθέ, ποιμὴν εὐλογημένε, καὶ ψαλμῳδίαι καὶ ἀναγνώσεις καὶ σύναξις ἄλλη πᾶσα πρὸς Θεοῦ φόβον, ὥσπερ αὐτὸς διδάσκεις, ὁδηγοῦσί τε καὶ ἀνάγουσι τοὺς σπουδαίους. Ὁ τοίνυν αὐτὸν ἐκεῖνον εἰς

καρδίαν ἔχειν ἐσπουδακώς, ἄρα τούτων ὧν λέγεις χρείαν ἔχει τινά;» Ἐπεὶ ταῦτα ἐκεῖνος ἤκουε[128], μεγάλως θαυμάσας αὐτὸν τῆς ἀπολογίας, οὐκέτι ἐπισχεῖν εὐδόκησεν ὅλως, ἀλλ' ἀνῆκεν εὐθὺς εἰς τὴν ἰδίαν ἀφικέσθαι σκηνήν.

26. Παράδεισος τῷ μεγάλῳ φιλοκαλεῖται σμικρός, ἅμα μὲν ἐκείνῳ περὶ τὴν ἐργασίαν πόνους ὀρέγειν σωματικούς, ἅμα δὲ καὶ τοῖς προσιοῦσι μὴ χρείαν μόνην εἰς βρῶσιν ἀλλὰ καὶ χάριν εἰς ὅρασιν ἱκανὴν παρέχειν· ἦν γὰρ φυτοῖς τε πᾶσι κομῶν καὶ λαχάνων εἴδει[129] παντοδαπῷ[130] κατάφυτος. Ὅτι δὲ μὴ χάριν οἰκείου κέρδους ἢ ὠφελείας τὸ ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ τῆς τῶν πλησίον χρείας καὶ θεραπείας, τοῦτο σύμβολον ἀκριβές· οὐδὲ γὰρ ἐφάνη τούτων οὐδέποτε πωλήσας οὐδέν, παρέχων δὲ μάλα προθύμως τοῖς ἑκάστοτε παραβάλλουσιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ φέρων αὐτὸς ἢ ὄνῳ ἐπιτιθεὶς εἰς τοὺς πλησίον ἀπῄει ἀγρούς· εἶτα, λεληθότως εἰς τὸ μέσον ἀφείς, ἐπανῄει. Οὕτως ἰδίοις πόνοις ὠφελείας ἦν χορηγῶν ἑτέροις, καὶ ταῦτα μηδὲν[131] ἀκριβολογούμενος εἰς τὴν εὐποιίαν, ἀλλὰ τὸ[132] τοῦ Ἡσαΐου ἀναιρῶν «σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν»[133] καὶ κοινὸν πᾶσι προτιθεὶς τὸ φιλάνθρωπον. Ταύτας αὐτοῦ τὰς ἐν τῷ κήπῳ φιλοκαλίας ἔλαφοι, τῶν ὀρέων[134] ἐξαλλόμενοι κἀκεῖ προσφοιτῶντες, τοῦτο μὲν ἐλυμαίνοντο, τοῦτο δὲ καὶ ὕβριζον τοῖς ποσίν, οὓς ὁ θεῖος ἀνὴρ ὁτὲ μὲν λίθοις ὁτὲ[135] δὲ καὶ βοαῖς ἀπεσόβει. Ὡς δὲ πολλάκις ὁ μὲν ἀπήλαυνεν, οἱ δὲ ἐπανήρχοντο καὶ τοῦτο ποιοῦντες τῆς ὁρμῆς οὐχ ὑφίεσαν, ἔνθους ὥσπερ γενόμενος ὁ γενναῖος, ἠρέμα πρὸς ἕνα τούτων, ὃς καὶ ὑπερέχειν ἐδόκει τοὺς ἄλλους, καθάπερ λογικῷ τινι συνδιαλεγόμενος, «Τίνος χάριν ἀδικεῖτέ με», φησί, «καὶ τοὺς ἐμοὺς λυμαίνεσθε πόνους, ἐμοῦ μηδοτιοῦν ὑμᾶς ἀδικοῦντος; Μιᾶς[136] ὑπουργοὶ δεσποτείας ἐσμέν, ἑνὸς Θεοῦ ποιήματα καθεστήκαμεν. Ἐῶ λέγειν ὅτι, κατὰ θείαν εἰκόνα πρὸς τὸ εἶναι μόνος ἐγὼ παραχθείς, κατὰ πάντων ἔχω τὴν ἐξουσίαν. Ὑπ' αὐτοῦ τοίνυν ἐγκελευόμενος, οὐ παρελεύσῃ τὸν τόπον, ἀλλὰ τὴν ἀξίαν αὐτόθι τῆς ἀδικίας εἰσπραχθήσῃ[137] δίκην», ἔφη ὁ μέγας· κἀκεῖνος, ὥσπερ ὑπὸ βέλους πληγείς, εὐθύς τε εἰς γῆν κατεβλήθη καὶ ἀκίνητος ἦν[138]. Τοῦτο θηρευταί τινες ἐκ μακροῦ θεασάμενοι, ὡς ἐπί τι ἕρμαιον[139] αὐτίκα ἐχώρουν καὶ πρὸς σφαγὴν ἡδέως αὐτὸν εἷλκον[140]. Ἀλλ' οὐ καλὸν τοῦτο τοῖς ἡμέροις[141] ἔδοξεν ὀφθαλμοῖς[142]· ἀλλ' ἅμα τε εἶδε καὶ ἔλεος αὐτὸν ἐλάμβανε τοῦ κειμένου. Παρελθὼν οὖν εἰς μέσους, πράως αὐτοὺς ὑπῄει καὶ ἀπεῖργε τοῦ ἐγχειρήματος, «Ἀδελφοί», λέγων, «οὐδὲν κοινὸν ὑμῖν τε καὶ τῷ ἀθλίῳ τούτῳ ἐλάφῳ· οὔτε γὰρ πόνος, οὐ δρόμος, οὐκ ἄλλο τι τῶν θηρατικῶν προβληθέν[143], εὐλόγως ὑμᾶς κινοῦσι πρὸς τὴν τούτου σφαγήν. Δῆλον οὖν ὡς ἐλέους δεῖται μᾶλλον καὶ βοηθείας, ὑπ' ἀσθενείας καταπεσών». Οὕτως εἰπὼν δυσωπεῖ τοὺς ἄνδρας, ἐκπλαγέντας αὐτὸν τῆς πολλῆς ἡμερότητος καὶ τῆς συμπαθείας. Εἶτα καὶ βοηθοῖς αὐτοῖς χρησάμενος ἀνίστησί τε τὸν[144] ἔλαφον καὶ ἀφίησιν· ἀπίασι δὲ καὶ αὐτοί, θηραθέντες μᾶλλον ὑπὸ χρηστότητος ἢ θηράσαντες.

27. Οὐδὲ τοῦτο μνήμης ἐκτὸς παριδεῖν ἄξιον, ὅτι πόνοις τοσούτοις διηνεκῶς τὸ σῶμα κατεργαζόμενος, ἀγρυπνίας ἀνενδότῳ βίᾳ καὶ βρωμάτων ἐνδείᾳ, —κριθίνῳ γὰρ ἄρτῳ καὶ ὕδατι μόνοις ἐχρῆτο, καὶ τούτοις πεφυλαγμένως λίαν καὶ ἐνδεῶς, ἔστι δ' ὅτε καὶ λαχάνοις καὶ ὀσπρίοις[145] τοῖς ὡς εἰκὸς παρεμπίπτουσιν, ὥσπερ ἤδη καὶ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε— ψύχει τε πηγνύμενος καὶ καύσωνι συμφλεγόμενος, πρὸς δὲ καὶ σμήνει φθειρῶν ἀδιαπαύστως τρυχόμενος, ἵνα μὴ τἄλλα λέγω, τὰς ἀμέτρους τῶν γονάτων κλίσεις, τὰς παννύχους στάσεις, τὴν ἄφιλον ἐρημίαν, ἣ καὶ αὐτὴ πολλάκις τραχύνειν οἶδε καὶ τὸ ἦθος πικρότερον τῆς ψυχῆς ἐμποιεῖν[146], τοσούτοις οὖν ἐκεῖνος στενούμενός τε καὶ σκληρυνόμενος, ὅμως οὐδενὶ οὐδέποτε σκυθρωπὸς[147] καὶ δύσκολος ὤφθη, ἀλλὰ πολλῷ[148] πλέον τῶν ἀνέσει καὶ κώμοις καὶ τραπέζαις ἑκάστοτε γανυμένων φαιδρότερος καὶ τοῖς παραβάλλουσι καὶ ξενιζομένοις ἱλαρὸς οὐχ ἥκιστα καὶ εὐτράπελος, τοῖς σωματικοῖς ἅμα καὶ πνευματικοῖς ἐδέσμασι, πολλάκις καὶ τοῖς πρὸς ἡδονήν, αὐτοὺς ἑστιῶν ἄχρι[149] κόρου, κἂν οὐδὲν ἕτερον ἢ προσῆν ἢ ἠλπίζετο, βρώματος ἢ πορισμοῦ μὴ φειδόμενος. Ἔκρινε[150] γὰρ λίαν ἀσφαλῶς καὶ λελογισμένως, εἰ ὁ Θεὸς ἐν ὄρεσι «χόρτον ἐξανατέλλει καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων»[151], εἰ ἑτοιμάζει τῇ γῇ ὑετόν, εἰ τοῖς κτήνεσι καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τροφὴν χορηγεῖ, πῶς ἂν τοὺς ἀδιαπαύστως αὐτόν, τὸ τοῦ

θείου φάναι Δαβίδ, ἐπικαλουμένους ἐν ἀληθείᾳ ἐκτὸς ἐάσῃ προνοίας;

28. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς τοῦ θείου καὶ μεγάλου σχήματος τελειωτικῆς χάριτος οὔπω τετυχηκὼς ἦν καὶ πολλὴν ὤδινεν αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀξιοῦται καὶ τούτου κατὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόνοιαν. Ἀξιοῦται[152] δὲ οὕτως: Μοναχοὶ δύο, πολιᾷ[153] κοσμούμενοι γήρως, ἀρετῇ[154] δὲ μᾶλλον κοσμοῦντες καὶ πολιάν, τὴν πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην πορείαν ποιούμενοι, ὥσπερ ἐξ ἀποστολῆς τινος πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν, οὓς ἐκεῖνος καλῶς καὶ φιλοφρόνως ξενίσας, εἶτα καὶ τὰ τῆς γνώμης αὐτοῖς κοινοῦται καὶ λίαν περὶ τοῦ πράγματος θερμῶς ἀξιοῖ. Οἱ δὲ —καὶ γὰρ ἄξιον τῆς τούτου ὑποδοχῆς τὸ σκεῦος ἑώρων— οὐδὲν ἔμελλον, ἀλλά, τὰ νενομισμένα κατὰ σπουδὴν ἐπ᾽ αὐτῷ δράσαντες, τὸ ἀποστολικὸν αὐτὸν καὶ μακάριον ἐνδύουσι σχῆμα καὶ τῆς στενῆς τε καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ[155], εἶτ᾽[156] οὖν τῆς πρὸς ζωὴν φερούσης, τὰ σύμβολα περιβάλλουσι· μᾶλλον δέ, ὃ τοῖς ἔργοις ἐκεῖνος πρότερον ἦν, τοῦτο δὴ καὶ διὰ τοῦ σχήματος δεικνύουσιν ὕστερον. Πᾶσιν οὖν τὸ γεγονὸς εὐφροσύνης κατέστη πρόξενον· Θεῷ, ἀγγέλοις, ἀνθρώποις· ἑνὶ μόνῳ λύπης ἅμα καὶ δέους αἴτιον, τῷ δυσμενεῖ πάντων καὶ πολεμίῳ· ἑώρα γὰρ νεόλεκτον στρατιώτην Χριστοῦ καὶ ἀληθῶς ἀξιόμαχον τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος ἐνδυσάμενον πανοπλίαν, μάλα τε γενναῖον καὶ ἀνδρικὸν πνέοντα καὶ θερμότερον ἤδη κατ᾽ ἐκείνου παρατεττόμενον[157].

29. Ἀλλ᾽ ὃ καὶ περὶ τοὺς τοῦ εὐαγοῦς τούτου πράγματος τελεσιουργούς, τοὺς μοναχοὺς λέγω, θαυματουργεῖται, λέξω. Ἐτρέφοντο μὲν γὰρ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις, παρὰ τῷ μεγάλῳ Λουκᾷ. Οὐδὲν δὲ ὑπῆν[158] ἄξιον τῆς αὐτοῦ φιλοτίμου γνώμης καὶ προαιρέσεως, καὶ μάλιστα πρὸς δαιτυμόνας τοιούτους καὶ ἀγαθοῦ τοιοῦδε[159] προξένους. Τί οὖν «ὁ δεξιὰν ἀνοίγων πλουσίαν καὶ πᾶν ζῷον πληρῶν εὐδοκίας;[160]» Ἐκάθηντο[161] μὲν οὗτοι πρὸς τῷ αἰγιαλῷ, τοῦ ἡλίου ἤδη τὴν ἀκτῖνα καθαρὰν διατείναντος, καὶ ταῖς πραείαις τῶν κυμάτων αὔραις ἠτένιζον καὶ τέρψιν οὕτως οἰκείαν τὸ θέαμα ἐποιοῦντο. Ἰχθὺς δὲ μέγας εὐθύς, ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἀρθείς, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἔκειτο, σπαίρων ἥδιστα καὶ ἀλλόμενος καὶ

ὡσπερεὶ τοὺς παρόντας εἰς τὴν ἑαυτοῦ παρασκευὴν ἐκκαλούμενος. Οἱ μὲν οὖν ηὐχαρίστουν τῷ κηδεμόνι καὶ τῆς τροφῆς χορηγῷ καὶ τῆς προνοίας αὐτὸν ἐθαύμαζον. Τῷ δέ, καθάπερ οὐκ ἀρκοῦντος εἰς χορηγίαν τοῦ προλαβόντος, καὶ ἄλλον ἐπ᾽ αὐτῷ πέμπειν ἐδόκει. Καὶ παραχρῆμα πάλιν ἕτερος, οὐδὲν εἰς μέγεθος τοῦ προτέρου λειπόμενος, τὰς θαλαττίους διαίτας ἀπολιπών, εἰς γῆν ὡς τάχος ἐξέθορεν, ἅμα μὲν εἰς εὐχαριστίαν καὶ ἔτι κινῶν τοὺς ἑστιωμένους, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπισπεύδων ἑτοιμασίαν. Ἆρα, φαίη ἄν τις τῶν εὐσεβῶν καὶ τὰ[162] τῆς θείας γραφῆς εἰδότων, λείπεσθαί τι τὸ παρὸν τοῦ περὶ τὸν Ἠλίαν θαύματος καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης διὰ κόρακος χορηγίας;

30. Οὕτω μὲν οὖν τοῖς μοναχοῖς δῆλον γέγονεν οἷος ἐκεῖνος, καὶ οὕτως ὠφεληθέντες μᾶλλον ἢ ὠφελήσαντες ἀπεχώρουν. Ὁ δέ, καθάπερ τῷ σημείῳ τῶν ὅπλων εἰς τὰς πρώτας τῶν παρατάξεων ἐγγραφεὶς καὶ μείζονας νῦν ἢ τὸ[163] πρότερον τοὺς ἀγῶνας ὀφείλων, μείζονας δηλαδὴ καὶ τοὺς πόνους καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀσφάλειαν ἐπεδείκνυτο, νηστείᾳ προστιθεὶς νηστείαν καὶ δακρύοις δάκρυα, τοῦ ὕπνου τε μᾶλλον καὶ σωματικῆς πάσης ἐκχωρῶν παρακλήσεως, εὐχῇ τε μακροτέρᾳ καὶ θερμοτέρᾳ καὶ τῇ γαλήνῃ τῆς ἡσυχίας μονιμωτέρᾳ χρώμενος· δι᾽ ὧν πολλὴν μὲν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥοπὴν ἔσχε, πολλῆς δὲ καὶ τῆς τῶν ἰαμάτων χάριτος, πρὸς δὲ καὶ τῆς τῶν παρελθόντων τε καὶ μελλόντων, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἐνεστώτων μέν, λανθανόντων δέ, κατετρύφησε γνώσεως.

31. Ἀμέλει καὶ τὴν σκυθικὴν λόγχην, ἣ[164] κατὰ πάσης ἐχώρησε τῆς ἠπείρου καὶ μικροῦ πᾶσαν πανωλεθρίᾳ[165] παρέδωκε, πολλαῖς πρότερον προεῖπεν ἡμέραις οὐ σαφῶς ἐκεῖνος —πῶς γάρ, ἐνδόξου τοῦ πράγματος ὄντος[166], ὁ τὴν δόξαν ἀκριβῶς ἐκκλίνων;— ἀλλὰ παραβολικῶς τε καὶ δι᾽ αἰνίγματος[167]. Καὶ περὶ τούτου ἄλλοις μὲν ἄλλα τῆς μακαρίας γλώττης τὰ προμηνύματα· ἕτεροι δὲ τοῦτο[168] ἀκοῦσαί φασιν, «Ἑλλὰς ἐλαθήσεται καὶ Πελοπόννησος πολεμηθήσεται».

32. Ἦν δὲ καὶ ἡ τῆς σκηνῆς ἐπιτήδευσις τῷ θείῳ Λουκᾷ, οὐ φυλακῆς χάριν καὶ ἀποθέσεως περιττῶν τινων καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν, —πῶς γὰρ ᾧτινι μὴ πλέον ἄλλο τοῦ σώματος ἦν;—

ἀλλ' εἰς φυλακὴν ἀτεχνῶς καὶ ἐπίκρυψιν πόνων καὶ καμάτων κρυφίων[169] καὶ ὧν Θεὸν μόνον ἔχειν ἠβούλετο μάρτυρα. Ὀρυγμα δέ τι μικρὸν ἐπίμηκες ἐν τῇδε τῇ σκηνῇ[170] δράσας, ἐν τούτῳ, καθαπερεὶ τάφῳ τινί, κατεκλίνετο, τὴν τοῦ θανάτου μνήμην ἄσβεστον ἔχειν ἑαυτῷ μηχανώμενος. Εἶτα μικρόν τι τοῦ ὕπνου παραγενόμενος, εὐθὺς ἀνεπήδα καὶ τῷ[171] Δαβὶδ συνεφθέγγετο, «Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα»· καὶ αὖθις, «Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾶν τὰ λόγιά σου»[172].

33. Τὸν δὲ τῆς χρηστότητος ἐκεῖνον βυθὸν πῶς ἄν τις καὶ διέλθοι ῥᾳδίως, κἂν μέτριά τινα φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν; Οὐ μόνον γὰρ ἐπ' ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ κτηνῶν ἄχρι καὶ πετεινῶν, ἵνα μὴ καὶ ἑρπετῶν[173] εἴποιμι, —ἔστι[174] γὰρ καὶ τοιοῦτον ἐκείνου— τὴν εὐεργεσίαν ἐξέτεινε. Δύο γὰρ ὄφεις κατακλείστους θάλπων ἦν καὶ τρέφων ἄχρι[175] πολλοῦ, τὴν ἐντολὴν ἴσως ἁπλοϊκώτερον, τὸ «τοὺς κακῶς δρῶντας εὖ ποιεῖν», καὶ μέχρι τῶν τοιούτων ἐκτεῖναι βουλόμενος, κἂν μηδὲν ἐκεῖνος παρ' αὐτῶν ὅλως ὑπέστη κακόν. Πολλάκις μὲν οὖν καὶ τοῖς τοῦ ἀγροῦ στρουθίοις ἐφάνη διαμεριμνήσας τὸ σιτηρέσιον. Οὕτως «ἀνὴρ ἐκεῖνος χρηστός, οἰκτείρων ἀεὶ καὶ κιχρῶν»[176].

34. Τῆς οὖν φήμης αὐτοῦ πανταχόσε διαβαινούσης, —δῆλον γὰρ ἡ ἀρετὴ τὸν κεκτημένον ποιεῖ, καθάπερ ἡ λαμπὰς τὸν φέροντα, κἂν πολὺ τὸ τοῦ φθόνου περιθέῃ σκότος— δύο τινὲς ἀδελφοὶ προσέρχονται τῷ ὁσίῳ, χρείας τινὸς ἐπειγούσης αὐτοὺς[177] ἀναγκαίας, οἳ ξενίας τε τῆς παρ' αὐτοῦ καὶ ὁμιλίας τρυφήσαντες ἱκανῶς, ὡς γενέσθαι σωματικὴν ἅμα καὶ πνευματικὴν τὴν ἑστίασιν, εἶτα καὶ δέησιν αὐτῷ προσάγουσι μάλα μὲν θερμήν, μάλα δὲ φορτικὴν ἐκείνῳ διὰ τὸ φεύγειν ἐκ παντὸς τὴν ἐπίδειξιν. Εἶχε δὲ οὕτως: «Ὁ πατήρ», φασίν[178], «ὁ ἡμέτερος, ὡς ἐτελεύτα τὸν βίον, ὅπερ ἦν αὐτῷ χρυσίον κατώρυξεν ἐν τῇ γῇ, ἄδηλος δὲ ἡμῖν ὁ τόπος καὶ συμβόλῳ[179] μηδενὶ σημαινόμενος. Δεόμεθα τοιγαροῦν δῆλον ἡμῖν τοῦτον γενέσθαι διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἐν σοὶ χάριτος. Ὁρᾷς ὅπως ἔχομεν βίου καὶ αὐτῶν, οἴμοι! τῶν ἀναγκαίων σπανίζοντες; Ἀλλὰ τὸ χεῖρον, ὅτι καὶ πρὸς ἀλλήλους οὐ διαλείπομεν οἱ ἀδελφοὶ

διαπληκτιζόμενοι καὶ ἅτερος θατέρῳ τὴν κλοπὴν ἐπιγράφοντες». Ἤκουσεν ὁ γενναῖος καί, ὥσπερ οὐδ' ἀπολογίας τὸ πρᾶγμα νομίσας ἄξιον, διὰ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν ἀπηλλάγη εὐθύς. Ἐκεῖνοι δὲ καὶ οὕτω πείρας οὐκ ἠμέλουν δευτέρας, ἀλλ' ἐλπίδων ἀγαθῶν ἑαυτοὺς ὑποπλήσαντες καὶ οἱονεὶ τοῦ μέλλοντος μάντεις ἀγαθοὶ γινόμενοι προσίασι πάλιν. Ὁ δὲ καὶ ἔτι διωθεῖτο, ξένον ἑαυτὸν εἶναι λέγων καὶ οὐμενοῦν οὐδαμῶς χάριτος τοιαύτης ἄξιον. Ὡς δὲ ἐκεῖνοι τὴν προσεδρείαν παρέτεινον καὶ ἦ[180] μὴν ἀναχωρεῖν ἥκιστα διετείνοντο, ὀψὲ γοῦν καὶ μόλις, ἀλλὰ καὶ τότε σοφῶς καὶ ὡς ἄν τις ἔδρασε κομιδῇ φεύγων τὸ μὴ ὀφθῆναι γινώσκειν, «Εἰδότες ὑμεῖς», ἔφη, «τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ χρυσίον ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀποθνήσκων ἐταμιεύσατο, τὸν ὑπὸ τῶνδε, φημί, καὶ τῶνδε τῶν σημείων ἀπονητὶ φανερούμενον, ἵνα τί κόπους ἐμοὶ[181] παρέχειν εἰκῇ βούλεσθε;» Ταῦτα ἐκεῖνοι ὡς ἤκουσαν, οὐκ ἠπείθησαν, ἀλλὰ τὸν ὑποδειχθέντα διὰ τῶν σημείων τόπον ὡς τάχος καταλαβόντες καὶ ἀνορύξαντες, ἔργον τὸν λόγον εὗρον καὶ ὁ θησαυρὸς ἐνώπιος[182] ἦν, ὃν καὶ λαβόντες, τοῦτον μὲν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς διενείμαντο, τὸ δὲ θαῦμα σχεδὸν ταῖς πάντων διέδωκαν[183] ἀκοαῖς.

35. Οὐδὲ τοῦτο μάταιον εἰς προσθήκην τῶν ἐπωφελῶν καὶ μνήμης ἀξίων τοῦ σοφοῦ διηγήσεων. Τρεῖς παρ' αὐτὸν ἔκ τινος κώμης ἀφικνοῦνται γυναῖκες, τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας, οἶμαι, τοῦτο δραματουργήσαντος καὶ ὡς ὅπλῳ παλαιῷ χρησαμένου ταύταις[184] κατὰ τῆς δικαίας ψυχῆς· πρόφασιν μὲν εὐλαβείας, τὸ δ' ὅλον ἀπάτης καὶ ἀπωλείας εἰς[185] τέλος εἴληφεν ὁ σκοπός. Αὗται τοιγαροῦν προκυλιόμεναι τῶν ἐκείνου ποδῶν, «Οἴκτειρον ἡμᾶς, οἴκτειρον, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ», ἐν συντριβῇ καρδίας καὶ[186] πνεύματος ἔλεγον, «καὶ τὸν[187] στεναγμὸν τῆς ἡμῶν καρδίας καὶ τὸ βάρος τῆς συνεχούσης θλίψεως μὴ παρόψῃ. Πῦρ γὰρ ἐγκάρδιον[188], πῦρ ἀφανὲς τὸ φλέγον ἡμᾶς καὶ πεῖθον ἀνακαλύψαι τὰ ἡμαρτημένα πρὸς σὲ καὶ συγγνώμης φιλανθρώπως ἐπιτυχεῖν». Πρὸς ταῦτα ὁ μὲν ἀνένευε καὶ ἀναχωρεῖν ἐκέλευε ταύταις, μὴ μέτρου εἶναι τοῦ τοιοῦδε λέγων μηδ' ὅλως αὐτὰς προσίεσθαι. Αἱ δὲ ταῖς οἰμωγαῖς οἰμωγὰς καὶ τοῖς δάκρυσι προστιθεῖσαι δάκρυα, «Μὴ ὑπερό-

ψη», ἔλεγον, «μὴ ἀπώσῃ, μηδ᾽ ἀποστρέψῃς τεταπεινωμένας
ἡμᾶς καὶ κατῃσχυμμένας[189]. Μνήσθητι ὅτι προφητικὸν ἐπίτα-
γμα "θριαμβεύειν τὰ τῆς αἰσχύνης ἔργα καὶ δικαιοῦσθαι",
καθὼς ἀκούομεν, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάντως κεκίνηκεν ἡμᾶς ὁ τὸ
σωθῆναι πάντας θέλων Θεός, ἵνα καρπὸν δικαιοσύνης τὴν[190]
ἡμῶν προξενήσῃ σοι σωτηρίαν»[191]. Ὡς δέ, ἐκείνου πάλιν ἀνα-
νεύοντος, θερμοτέραν αἱ γυναῖκες προσῆγον τὴν ἔνστασιν,
ὑπολαβὼν ὁ ἅγιος μή, καὶ ἐπὶ πολὺ οὕτως ἀντιπίπτων, ἀμ-
βλύνῃ[192] ταύταις τὸ[193] περὶ τὸ καλὸν πρόθυμον, πείθεται μό-
λις καὶ τὴν τῶν κρυφίων ἐξαγόρευσιν δέχεται. Εἶτα καὶ ἐπι-
τρέπει ταύταις, διακονησαμέναις ἀλλήλαις[194], κοινωνῆσαι
τροφῆς καὶ οἴκαδε τὸ τάχος ἐπανελθεῖν. Ὅθεν ἡ μὲν ἐπὶ τὴν
πηγήν, ἡ δ᾽ ἐπὶ τὸν κῆπον, ἐπὶ δὲ τὸ μαγειρεῖον ἡ τρίτη κατέ-
σπευσε καί, ὀλίγα τῶν λαχάνων ἑψήσασαι καὶ φαγοῦσαι, εἶθ᾽
οὕτως ἐντυχοῦσαι τῷ μακαρίῳ καὶ ἄφεσιν μὲν ὑπὲρ τῶν φθα-
σάντων, ἀσφάλειαν δὲ λαβοῦσαι καὶ πρὸς τὸ μέλλον, ἀπῴ-
χοντο.

36. Τὰ δὲ βέλη, μετὰ τὴν αὐτῶν ἀναχώρησιν, «ὁ τοξεύων ἐν
σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ»[195] εὐθὺς ἔπεμπε καὶ καθ᾽
ἑαυτὸν ἡσυχάζοντα τὸν γενναῖον λογισμοῖς ἔβαλλε καὶ τὸν
τῆς σαρκὸς ἐπήγειρεν αὐτῷ πόλεμον. Ὁ δέ, τὸν ἄρχοντα τῆς
ἐφόδου μὴ ἀγνοῶν, τοῖς ὅπλοις καλῶς ἐφράττετο καὶ πρὸς
αὐτὸν ἵστατο ὅπλοις ἐκείνοις, οἷς ὁ θεῖος ἀπόστολος τὸν τοῦ
Χριστοῦ στρατιώτην οἶδεν ὁπλίζειν[196]. Καὶ οὕτως ἐπὶ τρισὶν
ἡμέραις πυκτεύσας εὐχῇ καὶ δακρύων ὄμβροις τὸ πῦρ σβέννυ-
σι τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ πολέμου καθαρὸς[197] ῥύεται. Ῥύεται
δὲ οὕτως: Ἄγγελον ἐδόκει ὄναρ ὁρᾶν ἐν σχήματι νεανίσκου
καὶ τὸ ἄγκιστρον ἐν χερσὶν ἦν, ὅπερ διὰ τοῦ στόματος εἰς τὰ
ἔγκατα τῷ Λουκᾷ καθεῖναι[198] καὶ μέλος τι ἐκεῖθεν ἑλκῦσαι
σαρκῶδες, ᾧ τὸ σαρκικὸν ἐδηλοῦτο ἴσως πάθος· εἶτα καί[199],
διακελευσάμενον θαρρεῖν αὐτῷ, τούτου[200] ἀπαλλάττεσθαι.

37. Ἄξιον δὲ[201] καὶ τοῦτο φιλοθέων ἀκοῶν τὸ διήγημα. Ἡ
ἀνωτέρω μνήμης τυχοῦσα τοῦ θείου Λουκᾶ ταῖς ἀληθείαις
αὐτάδελφος —οὐδὲ γὰρ αἵματι μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγματι
καὶ τοῖς τρόποις ἐβεβαίου τὸ συγγενές—, αὕτη συνήθως ἔχου-
σα παραβάλλειν αὐτῷ καὶ συμπαραμένειν καὶ ὑπουργεῖν, εὑ-

ρέθη μετά τινών ποτε καὶ ἄλλων τὸ τοῦ κυμίνου λήιον ἐκκαθαίρουσα καὶ τὰς ἐν αὐτῷ βοτάνας, ὥστε μὴ πρὸς αὔξην[202] ἐπιδοῦναι, τίλλουσα. Εἰς ἐπήκοον τοιγαροῦν πάντων ὁ μέγας, «Ἔρχεται», φησίν, «ἄνθρωπος ὡς ἡμᾶς μέγα καὶ βαρὺ φορτίον ἠρμένος καὶ πολὺν τὸν κάματον ὑπομένων». Ἔφη καί, μετ᾽ ὀλίγον ἀπ᾽ αὐτῶν διαστάς[203], εἴσεισιν εἰς τὸ ὄρος καὶ σκότος ἀποκρυφὴν ἑαυτοῦ τίθεται. Ἐκείνων δὲ θαυμαζόντων καὶ διασκοπουμένων τίς ἡ τοῦ λόγου δύναμις καὶ ποῖος οὗτος ὁ ἀχθοφορῶν ἄνθρωπος καὶ τί τὸ φορτίον —ἔδοξε γὰρ ἐκείνοις περὶ τοῦ σωματικοῦ βάρους εἰπεῖν—, ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ὑπ᾽ ὄψιν ἔρχεται πάντων μόνος, λιτός, εὔζωνος, ἄχθος μὲν οὐδοτιοῦν ἐπαγόμενος, πρὸς ὄνομα δὲ τὸν ἅγιον ἐκκαλούμενος καὶ τῆς αὐτοῦ λέγων ἀναγκαίως[204] χρῄζειν ἐπικουρίας. Οἱ δὲ περὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἁγίου προσμένειν ἐκέλευον· «Ὤχετο γάρ», φασίν[205], «ὡς ὁρᾷς καὶ οὐκ ἔστι νῦν μεθ᾽ ἡμῶν· καί, εἴ σοι μέλει[206] τοῦ ἐκεῖνον ἰδεῖν, περιμένειν δεῖ». Καὶ ὃς διεβεβαίου μὴ πρότερον ἀποστῆναι ἢ αὐτῷ ἐντυχεῖν.

38. Ἑβδόμη παρῆλθεν ἡμέρα καὶ μόλις ποτὲ πρόεισιν ὡς ἔκ τινος γνόφου τῶν ἀδύτων τῆς ἡσυχίας Μωσῆς ἕτερος. Ἅμα δὲ καὶ ἴδοι τὸν ἄνθρωπον, τὸ ὄμμα τε βλοσυρὸν ἐποίει καὶ τὴν φωνὴν ἀπηχῆ καὶ τῆς συνήθους ἀπᾴδουσαν. «Καὶ τί σοι καὶ τῇ ἀβάτῳ ταύτῃ ἐρήμῳ;» φησί. «Τί, τὰς πόλεις ἀφείς, τοῖς ὄρεσιν ἐπεδήμησας; Τί, ποιμένας καὶ ἀρχιποίμενας[207] τοὺς ἐν ἐκκλησίαις ἀπολιπών, ἀγροίκους ἄνδρας καὶ ἀμαθεῖς ἐπιζητῶν ἐλήλυθας; Πῶς δέ μοι καὶ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐθάρρησας[208] καὶ τὴν θείαν οὐκ ἔφριξας[209] δίκην, ἀτοπήμασι τοιούτοις ἔνοχος ὤν;» Πρὸς ταῦτα, ἐκείνου φρίκῃ ληφθέντος καὶ δάκρυα τῶν παρειῶν καταχέοντος, φόβου τε δεσμοῖς τὴν γλῶτταν ὑποβληθέντος, προσθεὶς ὁ ἅγιος, «Ἄχρι τίνος σιωπᾷς», ἔφη, «καὶ οὐ[210] θριαμβεύεις ἐπὶ πάντων τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν ἄδικον ἐγκαλύπτεις[211] φόνον, ἵνα καὶ τὸ θεῖον, φύσει μισοπόνηρον ὄν, μικρὸν οὕτως ἐξιλεώσῃ, κατήγορος σεαυτοῦ γενόμενος;» Ὁ δέ, μόλις ἑαυτὸν ἀποβιασάμενος[212], συνεχεῖ[213] καὶ διακεκομμένῳ τῷ ἄσθματι, «Τί παρ᾽ ἡμῶν», λέγει, «τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε, μαθεῖν ἀπαιτεῖς ἃ καὶ πρὸ ἡμῶν αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἐνοικούσης σοι χάριτος ἐδιδάχθης; Οὐκ ἐκρύβη γὰρ ἀπὸ σοῦ ὃ πεποίηκα ἐν

κρυφῇ. "Τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνον καλῶς ἐξιχνίασας καὶ τὰς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὁδοὺς προεῖδες"[214]. Πλήν, ἀλλὰ τῷ σῷ κελεύσματι εἴκων, καὶ λέγω καὶ θριαμβεύω τὸ κακῶς[215] ἐργασθὲν καὶ τοῦ ἐν κρυφῇ μοι πραχθέντος μάρτυρας ποιοῦμαι τοὺς παρόντας ἅπαντας».

39. Οὕτως εἰπών, φανερῶς τὴν ἁμαρτίαν ἐξαγορεύει, διελθὼν ἕκαστα, πῶς τε καὶ ποῦ καὶ δι' ἣν αἰτίαν τὸν ἑαυτοῦ συνέκδημον ἀποκτείνειε. Καὶ καταισχύνας μὲν ἑαυτόν, συγκαταισχύνας δὲ καὶ τὸν σπορέα τῶν πονηρῶν καὶ τοῦ κακοῦ παντὸς αἴτιον, εἶτα προσπίπτει τοῖς τοῦ ἁγίου ποσί, μὴ παροφθῆναι δεόμενος μηδὲ τοῖς τοῦ ἐχθροῦ βρόχοις ἀθλίως οὕτως ἐαθῆναι κεκρατημένον. Ὁ δὲ καὶ οἶκτον αὐτοῦ λαμβάνει καὶ τὸ τάχος ἀνίστησι, νουθετεῖ τε καὶ παρακαλεῖ καὶ κανόσιν ἀσφαλίζεται τοῖς αὐτῷ φορητοῖς, τοῦτο κατ' ἐξαίρετον ἐπισκήψας, εἰς τὸν τάφον οἴχεσθαι τοῦ πεφονευμένου[216], δάκρυά τε αὐτοῦ πολλὰ κατασπεῖσαι καὶ τρίτα καὶ ἔνατα καὶ τεσσαρακοστὰ τούτου πολυτελῶς[217] ἐκτελέσαι, γονάτων κλίσεις ἐκεῖ ποιησάμενον, εἰ δυνατὸν οὐκ ἐλάττους τῶν τρισχιλίων· μᾶλλον δὲ διὰ βίου τὴν ἁμαρτίαν θρηνεῖν καὶ ἐνώπιον αὐτὴν ἔχειν, τοῖς πίναξι τῆς ψυχῆς ἐγγραψάμενον. Οὕτω παραγγείλας, ἀφίησιν οἴκαδε, καθαρὰν ἐπίγνωσιν αὐτῷ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας κατάγνωσιν ἐμβαλών, καὶ πολλὴν εἰσενεγκεῖν ἐπαγγειλάμενον[218] τὴν μετάνοιαν.

40. Ἕτερός τις, ἐπιτήδευμα[219] ναύκληρος, ὄνομα δὲ Δημήτριος, συνήθης ὢν τῷ ἁγίῳ καὶ πολλάκις ὡς[220] αὐτὸν φοιτῶν, ἡμέρας τε οὐκ ὀλίγας συνδιάγων, ἅτε καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ὠφελείας οὐ μικρᾶς[221] ἀπολαύων, τοῦτο μὲν ἀπὸ τῶν λόγων, τοῦτο δὲ καὶ ἀπ' αὐτῆς δηλαδὴ τῆς ἐντεύξεως καὶ τῶν εὐχρήστων ἠθῶν, πολὺ τὸ πρὸς αὐτὸν ἐκτήσατο φίλτρον καὶ θέρμην ἀκριβοῦς πίστεως. Πλὴν ἐλάνθανε τοῦτον ἡ σύνοικος τῷ ἁγίῳ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος δύναμις. Ὅθεν καὶ πέπονθέ τι τοιοῦτον, ἀνθρώπινον μέν, οὐ πάνυ δὲ καθαρεῦον[222] αἰτίας: Διέτριβέ ποτε σὺν τῷ πλοίῳ τοῖς περὶ τὸν θεῖον Λουκᾶν μέρεσι καὶ πρὸς ἰχθύων ἄγραν ἀπησχολεῖτο· μέλλων δὲ πρὸς τὸν ἅγιον ἀπιέναι, κεναῖς χερσὶν οὐκ ἠβούλετο, ἀλλὰ καί τι[223] φέρων ἀπὸ τῆς ἄγρας οὐ χρείας ἔργον ὅσον ὑπόδειγμα προ-

αιρέσεως. Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς τοιοῦτος. Ἐπεὶ δέ, σὺν τοῖς ναύταις πολλὰ κεκοπιακώς, ἁλώσιμον εἶχεν οὐδέν, ὀψὲ καὶ μόλις εἰς νοῦν αὐτῷ ἔπεισιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου καθεῖναι τὸ ἄγκιστρον. Καὶ οὕτω δράσαντος, ἰχθὺς αὐτίκα τῶν πάνυ μεγίστων, ὥσπερ ἐπαγομένου τινὸς αὐτὸν καὶ παρακαλοῦντος, ἐν ὁρμῇ ταχίστῃ τῷ δελέατί[224] τε προσέρχεται καὶ τῷ ἀγκίστρῳ περιπείρεται καὶ ἀσφαλῶς ἀνέλκεται[225]. Τοῦτον ἰδὼν ὁ ναύκληρος καὶ μᾶλλον ἁλοὺς τῷ θαύματι, ὅτι, καὶ μὴ παρὼν ὁ μέγας, ὀνόματι μόνον ἐνεργὸς γίνεται καὶ παρ' ἐλπίδα θαυματουργεῖ, δευτέρας πάλιν εἴχετο πείρας καὶ τὸ ἄγκιστρον ὁμοίως καθεὶς ἰχθὺν ἀνιμᾶται, πόνου μὲν ἐκτὸς ὡς τὸ πρότερον, πλὴν ἐκείνου τῷ μεγέθει μικρὸν[226] λειπόμενον. Ἐνταῦθα ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ δρᾷ τι καὶ περὶ αὐτὸν οὐδὲν τοῦ Κάϊν ἀνόμοιον καὶ πηροῖ τῆς πίστεως αὐτῷ τὴν αὐγὴν καὶ τὸ καθαρὸν ἀθλίως τῆς προαιρέσεως ὑποφθείρει[227], πείσας τὸν ὀρθῶς προσενεγκόντα μὴ καὶ ὀρθῶς διελεῖν, ἀλλὰ τὸν μείζω μὲν τῶν ἰχθύων ἑαυτῷ ταμιεύσασθαι, τὸν δὲ ἐλάττω προσενεγκεῖν. Ὁ δὲ δέχεται μὲν καὶ φανερῶς ἀποδέχεται[228], τὸν οὐδὲν εἰδότα ὑποκρινάμενος[229]· ἵνα δὲ μή, δόξας λαθεῖν, διαμείνοι οὕτω νοσῶν τὴν συνείδησιν καὶ οὐκ εὐδιακρίτως τά γε πρὸς Θεὸν διακείμενος, —εὔδηλον γὰρ ὅτι, ἐκείνῳ προσφέρων, Θεῷ πάντως χαρίζεσθαι ᾤετο— φησὶν οὕτως ἠπίως καὶ γαληνῶς: «Ὅτου χάριν οἱ ἄνθρωποι τοῖς ἁμαρτήμασιν ἑκόντες ἑαυτοὺς ὑποβάλλομεν καὶ Θεὸν ἀλόγιστα παροργίζομεν, ὥσπερ ὁ Κάϊν[230] ἐκεῖνος, Ἀνανίας[231] τε καὶ ἡ τούτου σύζυγος ὕστερον, ὁ μὲν οἰκείαν ἀπόλαυσιν[232] Θεοῦ προτιμήσας, οἱ δὲ τὰ αὐτῷ καθιερωθέντα κλέψαντες; Τοιοῦτον δὴ τάχα καὶ περὶ τὸν ἰχθὺν τοῦτον[233] γέγονε καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ ἁλόντα, οὐχὶ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπίνης θεραπείας προτιμηθείσης». Ἐκ τούτου συνεὶς ὁ ναύκληρος, μετάνοιαν ἐπαινετὴν ἐπιψόγου κρίσεως ἀντεισφέρει καί, πεσὼν ἐπ' ὄψιν, ᾐτεῖτο συγγνώμην[233α], μὴ τοῦ λοιποῦ τοιούτῳ περιπεσεῖν ὑποσχόμενος. Αὐτὸς μὲν οὖν, ἀσμένως ἐπιτυχὼν τῆς ἀφέσεως, οἴκαδε ἐπανῄει. Ὁ δὲ τῷ πατρὶ συνὼν ἀδελφὸς —βούλεται γὰρ ὁ λόγος συνάψαι τῷ θαύματι καὶ ἕτερόν τι ἀκολούθημα, ἴσως[234] οὐδὲ αὐτὸ ἄχαρι— ὁ τοίνυν συνὼν αὐτῷ ἀδελφός, τὸν ἰχθὺν ἑψήσας, προσή-

γαγεν[235] αὐτῷ ὥς τι καταθύμιον καὶ κεχαρισμένον. Ἀλλ' ὁ
εἰδὼς ἄνωθεν οἷς ἥδεται μᾶλλον ἐκεῖνος καὶ[236] ὅτι τρυφὴ τῷ
μεγάλῳ ἡ τοῦ πλησίον ἀληθῶς θεραπεία, καθάπερ ἐξ ἀποστο-
λῆς καὶ κελεύσματος, τινὰς τῶν συνήθων προσελθεῖν αὐτῷ
παρασκευάζει, οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος, «Ὁ ἰχθὺς οὗτος», πρὸς τὸν
ἀδελφὸν ἔφη, «τούτοις ἀπεστάλη παρὰ Θεοῦ, οὐ γὰρ ἔμοιγε·
τούτοις οὖν καὶ παρατεθήτω». Οὗ δὴ καὶ γενομένου, οἱ μὲν τοῦ
ὄψου ἀπέλαυον, ὁ δὲ τῇ[237] πρὸς αὐτοὺς ἀγάπῃ τρεφόμενος ἦν.
41. Τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ ἔθνους ἐπιδρομῆς τοῦ θείου
Λουκᾶ ταῦτά ἐστι, μᾶλλον δὲ τῶν ἐκείνου ὀλίγα. Τὰ δὲ μετὰ
τὴν φυγήν τε καὶ ξενιτείαν ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. Ἕβδομον
γὰρ ἔτος ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἰωαννίτζην ἐρήμῳ πληρώσας, ἄκων
καὶ αὐτὸς μετανάστης γίνεται μετὰ πάντων. Συμεὼν γὰρ ὁ
τοῦ σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων —Βουλγάρους αὐτοὺς οἴδαμεν συ-
νήθως καλεῖν—, τὰς πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἀθετήσας, ἐχώ-
ρει κατὰ πάσης ἠπείρου, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἀξιόμαχον
ὥσπερ χεῖρα περιζωσάμενος, ἐξανδραποδιζόμενός τε καὶ ληι-
ζόμενος, καὶ τοὺς μὲν ζωῆς, τοὺς δ'[238] ἐλευθερίας ἀποστερῶν
καὶ ὑποφόρους ποιούμενος. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ὡς ἐν εἱρκταῖς ἢ
φρουραῖς ταῖς πόλεσι κατεκλείοντο, οἱ δὲ πρὸς τὴν Εὔβοιάν τε
καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος ἀπεσώζοντο. Τότε γοῦν καὶ οἱ περὶ τὸν
τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον χωριτικοὶ[239] πρὸς τὰς ἐν[240] γειτόνων[241]
διεπορθμεύοντο νήσους, εἰ καὶ φθάσας ὁ φθόνος ἀνέλπιστον
αὐτοῖς ἐπάγει τὸν κίνδυνον. Αὐτῶν γὰρ σὺν τῷ δικαίῳ ἀσφα-
λῶς διάγειν οἰομένων, οἱ Βούλγαροι πρὸς αὐτοὺς διὰ πλοίου,
ὃ ἔτυχον ὑποκλέψαντες, αἰφνίδιον ὑπελθόντες[242], ὀλίγου δεῖν
πάντας[243] ἀπώλεσαν, ὀλίγων τινῶν ἐκκολυμβησάντων, μεθ'
ὧν καὶ ὁ μέγας ἦν, καὶ οὕτω τὰς χεῖρας αὐτῶν διαφυγεῖν
δυνηθέντων.
42. Εἶθ' οὕτως ἐπανελθόντων, πλοίου οὖν[244] ἐπιτυχὼν ἐκεῖ-
νος, σὺν ὅλῳ γένει καὶ τοῖς γνωστοῖς περαιοῦται εἰς Κόριν-
θον, ἄρτι τὰς σιαγόνας γενείου πληρῶν καὶ ἄνθει νεότητος
ἀρετῆς ὥραν ἐπιπρέπουσαν ἔχων. Καίτοι δὲ ἡλικίας ἐν τῷδε
γενόμενον, ὅμως ἦγεν αὐτὸν μαθημάτων ἔρως διὰ τὴν τῶν
ἱερῶν λογίων ἀνάγνωσιν. Ταύτῃ τοι καὶ διδασκαλείῳ φέρων
ἑαυτὸν δίδωσιν. Ἀλλ' ὀλίγα τῆς ἐκεῖθεν ὠφελείας ἔμελλε κοι-

νωνεῖν. Τοὺς[245] γὰρ παῖδας ἀκοσμοῦντας ἰδὼν καὶ μαθήματα
μὲν κάλλιστα παραδεχομένους, οὐ καλὰς δὲ τὰς ἑαυτῶν ψυ-
χὰς εἰς τὴν τῶν τοιούτων ὑποδοχὴν εὐτρεπίζοντας, οὐδαμῶς
ἤνεγκεν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπέστη. Καὶ τοῦτο[246] λίαν ἐπαινετῶς καὶ
πεπαιδευμένως· ἐγίνωσκε γὰρ ὅπως εὔπλαστον ἡ νεότης[247]
καὶ ἁπαλὸν διαστραφῆναί τε καὶ κακίαν μεταμαθεῖν εὐχερέ-
στατον[248]. Καὶ διὰ τοῦτο ἔνδειαν μᾶλλον ἔχειν εἵλετο παιδεί-
ας καὶ μαθημάτων ἢ πλουτῆσαι κακῶς μοχθηρίαν.
43. Ἔξεισι τοιγαροῦν πρὸς τὰς κωμοπόλεις καί, ἐπεὶ ἐν
Πάτραις τῆς Ἀχαΐας στυλίτης ἠκούετο βίου μεταποιούμενος
ὑψηλοτέρου, λογισμὸς εἶχεν αὐτὸν ἐκεῖσε γενέσθαι καὶ τούτῳ
διακονεῖν. Ταῦτα δὲ στρέφοντα, διαπέμπεται πρὸς αὐτὸν πρε-
σβεία παρὰ τοῦ ἐν Ζημένᾳ[249] στυλίτου, φοιτῆσαι παρ' αὐτὸν
ἀξιοῦσα, σύνοικόν τε γενέσθαι καί, εἰ μὴ φορτικόν[250], ὑπ' αὐτῷ
τετάχθαι καὶ τὸ διακονεῖν καταδέξασθαι. Ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν
ἡδέως δεξάμενος, ἐπεὶ καὶ ἄρχεσθαι μᾶλλον ἢ ἄρχειν ἐφίλει,
ἅτε καὶ νέῳ τοῦτο λυσιτελέστερον εἶναι εἰδώς, ἄλλως τε δὲ καὶ
τὸ ἐκ τῆς ὑποταγῆς κέρδος καὶ τῆς ὑψηλῆς ταπεινώσεως ὁποῖ-
ον οὐκ ἀγνοῶν, ἀσμένως ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν λειτουρ-
γίαν κομιδῇ προθύμως ὑπέρχεται. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν οὐδὲν ἦν
ὑπουργίας εἶδος, ὃ μὴ αὐτὸς ἐκεῖνος δι' ἑαυτοῦ ποιεῖν ἔσπευδε,
ζημίαν ἀτεχνῶς μεγίστην ἢ καὶ ἀτιμίαν ἡγούμενος τὸ ἐκστῆ-
ναί τινι δουλείας. Τοιγαροῦν οὐ διέλειπε[251] ξυλοφορῶν ἐκεῖ-
νος, ὑδροφορῶν, μαγειρείου καὶ τραπέζης ἐπιμελούμενος, δί-
κτυα καταρτίζων, ἁλείας μεταποιούμενος· καὶ τοῦτο ποιοῦντα
οὐχ εἷς εἶδε χρόνος, οὐδὲ δύο, οὐδὲ μόνοι τρεῖς, ἀλλ' ἐπὶ δέκα-
τον διέμεινεν ἔτος τὴν καλὴν ταύτην ταπείνωσιν τοῦ Χριστοῦ
ζηλῶν, τοῦ μὴ διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι μᾶλλον ἐληλυ-
θότος[252]. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὑποταγῆς ἔχων,
τοσαύτην εἶχε καὶ τὴν εὔνοιαν καὶ τὸ ἐκ ψυχῆς φίλτρον, ὡς
παιδὸς ὑπερβάλλειν γνησίου πρὸς γεγεννηκότα στοργήν.
44. Καί ποτε διαλοιδορουμένου τινὸς αὐτὸν[253] ἀκολάστῳ
γλώσσῃ καὶ[254] κωμῳδοῦντος, ἐπεὶ παρὼν ἔτυχεν, οὕτως ἤνεγ-
κε βαρέως καὶ τοσούτῳ ζήλῳ τὴν ψυχὴν διεκαύθη, ὡς, τοῦ
σιωπηλοῦ καὶ κοσμίου καὶ τῆς πολλῆς ἐκείνης αἰδοῦς καὶ γα-
λήνης ἐπιλαθόμενον, ἀναγκασθῆναι καὶ θερμότερον ἐξενεχθῆ-

ναι[255] καὶ τραχυτέροις πρὸς τὸν ἀναιδῆ ἐκεῖνον καὶ φιλολοίδορον χρήσασθαι λόγοις, εὐπαιδεύτῳ γλώττῃ καὶ κατὰ καιρὸν κινουμένῃ, τὴν προπετῆ καὶ διάβολον σωφρονίζοντα. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος, λίαν ἰταμὸς ὢν καὶ οὐ μικρὰ νοσῶν καὶ ἰάσιμα, †ἀλλὰ† παιδείας ἰσχυροτέρας δεόμενος ἐδείκνυτο παραχρῆμα· μὴ ἐνεγκὼν γὰρ τοὺς ἐλέγχους, παίει κατὰ τῆς σιαγόνος μιαρᾷ χειρὶ τὸν ἡγιασμένον. Ἀλλὰ κατὰ πόδας ἡ ἐκδικία[256] καὶ «ὁ Θεὸς ἐξ οὐρανοῦ ἠκούτιζε κρίσιν»[257] καὶ τὸ λανθάνον τῆς ἀρετῆς εἰς φῶς ἤγετο καὶ ἡ μοχθηρία καλῶς ἐκολάζετο· ἅμα γὰρ ἔπληξεν ὁ ὑβριστής, καὶ αὐτὸς ἐπλήγη πολλῷ βαρυτέρον πληγῇ δαιμονίᾳ καὶ εἰς γῆν ἔκειτο κλονούμενός τε καὶ σπαρασσόμενος καὶ τὰ τῶν δαιμονώντων[258] πάσχων ἀθλίως. Τί μὴ λέγω τὸ φρικωδέστερον καὶ ὃ πολλῶν δακρύων ἄξιον καὶ φοβῆσαι δυνατὸν τοὺς φειδῶ[259] γλώττης μὴ ποιουμένους; Διέμεινεν οὕτως ἄχρι τέλους «τῷ σατανᾷ[260] παραδεδομένος» καὶ ὑπὸ τῆς ἐκείνου χειρὸς τυραννούμενός τε καὶ παιδευόμενος, «εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός», ὅ[261] φησι Παῦλος, «ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ». Καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὃν ἔδει μᾶλλον καὶ ἄλλων, ἀσυνέτως διακειμένων, εἶναι σωφρονιστήν, —ἱερεὺς γὰρ ἦν— καὶ λόγῳ καὶ βίῳ τὰς παραινέσεις ποιούμενον, ὁ δὲ ἀσύνετος ἦν, ὡς[262] καὶ ἑτέροις εἰς βλάβην κεῖσθαι καὶ φανερὰν αἰσχύνην τοῦ ἀξιώματος.

45. Πάντως δὲ ἀλλότριον ἦν τοῦτο καὶ παντελῶς ἀπᾷδον[263] τῆς τοῦ ἐχθροῦ βασκανίας, τὸ εἰς τέλος ἐᾶσαι τὸν θεῖον Λουκᾶν ὑπὸ τῷ στυλίτῃ διακονεῖν καὶ τὰ μεγάλα κέρδη τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἐκ τῆς ὑποταγῆς τῆσδε περιποιεῖν καὶ οὐχὶ μᾶλλον πάντα λίθον κινῆσαι, ὥστε τὴν καλὴν ἀπεῖρξαι ταύτην αὐτῷ πραγματείαν, ὅπερ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐστι μοχθηρίας τὸ γνησιώτατον. Οὔκουν οὐδὲ ἀπέσχετο πάντα ποιῶν, ἕως ἤνυσε καὶ ἀπ᾽ ἀλλήλων αὐτοὺς διέστησεν ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀντικείμενος.

46. Τίς δὲ καὶ ἡ τοῦ χωρισμοῦ πρόφασις καὶ τῆς διαστάσεως; Ὁ τὴν τῶν λιμένων ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος καὶ τὰ πλοῖα μὴ ἐῶν ἐπὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος διαπερᾶν ὅρια διὰ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιθέσεις, καταλαβὼν αὐτὸν ἐν πλοίῳ περαιοῦσθαι βουλόμενον, ἀφορήτοις συγκόπτει πληγαῖς. Ἐντεῦθεν τοιγαροῦν ἔκρινεν ἰδιάζειν, καὶ τὸ λοιπὸν τὸ τοῦ θείου μάρτυρος Προκοπίου εὐκτήριον εἶχεν αὐτὸν ὑπὸ Θεῷ ζῶντα καὶ τῆς ἀεὶ φίλης περιεχόμενον[264] ἡσυχίας. Ἀλλὰ κἀκεῖθεν, ὑετὸς λάβρος καταρραγεὶς καὶ τὸν οἰκίσκον ἐν ᾧπερ ἦν καταστρέψας, ἀποστῆναι πάλιν ἐποίει καὶ μὴ βουλόμενον, τοῦ Θεοῦ ταῦτα λυσιτελῶς ἴσως οἰκονομοῦντος, ἵνα μή, παρὰ πολὺ τῇ τοῦ Πέλοπος ἐμφιλοχωρῶν, ἀδικῇ τὴν πατρίδα, φυτοῦ τοιοῦδε ἀποστερῶν αὐτὴν καὶ βλαστήματος.

47. Οὐ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁ μὲν ἀλιτήριος Συμεὼν καὶ πολλῶν αἱμάτων χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἴτιος ἐξ ἀνθρώπων γίνεται, ἐκδέχεται δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος ὁ αὐτοῦ μὲν υἱός, οὐχ ὅπως δὲ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας, οὕτω δὴ καὶ τῆς ὠμότητος καὶ μισανθρωπίας φανεὶς κληρονόμος, ἀλλὰ πολλῷ ταύτης[265] ἀλλότριος καί, τό γε εἰς αὐτὸν ἧκον, οὐδὲν ἔχων ἐκείνου τοῦ αἵματος καὶ τῆς συγγενείας. Ὃς εὐθύς, χαίρειν εἰπὼν αἵμασι καὶ πολέμοις[266], εἰρήνην τὴν μεθ᾽ ἡμῶν ἠσπάσατο, ὅτε ῥομφαία καὶ δόρυ καὶ πᾶν ὅπλον σιδήρου πεποιημένον εἰς δρέπανα καὶ σκαπάνην, προφητικῶς φάναι, μετεσκευάζοντο[267]· ἡνίκα, καὶ πάντων ἐπὶ τὰς οἰκείας πόλεις τε καὶ κώμας καὶ τὰς ἑστίας αὐτὰς ἀνασωζομένων, καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἰωαννίτζην περιπόθητον ἡσυχίαν ποθεινῶς[268] ἐπανήει, πόνων μὲν ἐκεῖνος τῶν αὐτῶν ἢ καὶ μειζόνων τῆς ἀρετῆς ἐχόμενος, λύειν δὲ τοὺς ἑτέρων πόνους καὶ μᾶλλόν γε τοὺς ἐξ ὁδοιπορίας διὰ τῆς φιλανθρώπου[269] φιλοξενίας[270] ἐπιμελούμενος.

48. Ταύτῃ τοι καὶ ἀκούσας τὸν τῆς Κορίνθου πρόεδρον, εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀνιόντα, ἐκεῖ που πλησίον τοῦ τε πόνου λῆξαι καὶ βραχύ τι διαναπαύεσθαι, πρόσεισι οὐ κεναῖς χερσίν, ἀλλὰ δῶρα φέρων, σμικρὰ μέν, μεγάλῃ δὲ καὶ φιλοτίμῳ τῇ προαιρέσει, καθ᾽ ὃ τὰ μάλιστα[271] ὧν εἶχε προσῆγε καὶ ὧν οὐδὲν κρεῖττον παρ᾽ ἑαυτῷ ὑπελίμπανε, λάχανα[272] τοῦ πονηθέντος αὐτῷ παραδείσου πολυειδῆ αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν[273] αὐτῷ κληρικοῖς ἅμα καὶ ἄρχουσιν. Ὑφ᾽ ὧν καὶ διδαχθεὶς ὅστις εἴη, ποῦ τε διάγοι καὶ ὁποίαν ἄρα τὴν ἀγωγὴν μέτεισιν, ἀνδρὸς φιλαρέτου καὶ πρὸς τὰ θεῖα ἐρωτικῶς ἔχοντος ἔργον ἐποίει. Κόμπον[274] καὶ ἀξιώματος μέτρον φαῦλον

εἶναι νομίσας, ἐν μεγάλῳ ἐτίθει πένητος ἀνδρός, εἰ καὶ μὴ
πένης[275] ἦν τὰ πνευματικά, καλύβην ἰδεῖν.
49. Ἐλθὼν οὖν καὶ ὄψει τὰ ἐκείνου παραλαβών[276], ἐθαύμα-
ζεν ἃ θαυμάζειν ἀληθῶς ἄξιον, οὐ πλοῦτον καὶ περιφάνειαν,
ἀλλὰ πενίαν ἐθελούσιον καὶ αὐθαίρετον. Διὸ καὶ πρόθυμος
κατέστη χρυσίῳ δεξιώσασθαι τὸν ἄνδρα. Καὶ γὰρ εἰώθαμεν οὐ
τοῖς δεομένοις μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς τοῦ δεῖσθαι ὑψηλοτέροις
χαρίζεσθαι προθυμότερον. Ὁ μὲν οὖν ἐπέτρεπε δοῦναι τῷ οἰ-
κειοτέρῳ τῶν ἀκολούθων, ὁ δὲ τοῦτο λαβεῖν ἀνένευεν, «Οὐ
χρυσίου», λέγων, «ὦ δέσποτα, δεόμενος προσῆλθον, ἀλλ' εὐ-
χῶν καὶ διδασκαλίας. Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς ὁ χρυσός, ὃς οὕτως
εἱλόμην βιοῦν; Δὸς τοιγαροῦν οὗ δέομαι καὶ σφόδρα διψῶ,
διδάξας τὸν ἀμαθῆ ἐμὲ καὶ ἄγροικον πῶς δεῖ με σωθῆναι».
Ἐλυπήθη λίαν ἐπὶ τῷ ἀπαραδέκτῳ τῆς δωρεᾶς ὁ ἀρχιεπίσκο-
πος, οὐ τοῦ διδομένου, ἀλλ' ἑαυτοῦ μᾶλλον ὑπεροψίαν[277] τὸ
πραχθὲν ἡγησάμενος καὶ οὐχ ὡς μὴ[278] χρήζων αὐτός, ἀλλ' ὡς
τοῖς ἐκείνου μᾶλλον μὴ εὐδοκῶν ἀπώσασθαι. Καὶ διὰ τοῦτο,
πάνυ τὴν[279] καρδίαν περιαλγὴς ὤν, «Ἵνα τί», ἔφη, «οὕτως
ἀπώσω μετὰ τῆς δωρεᾶς καὶ ἡμᾶς; Πιστὸς γὰρ καὶ αὐτός, κἂν
ἁμαρτωλός, ἐπίσκοπός τε, εἰ καὶ ἀνάξιος. Πῶς οὖν ὁ[280] ἐν πᾶσι
μιμητὴς[281] ἐθέλων εἶναι Χριστοῦ τὴν ἐν τούτῳ μίμησιν οὐ
προσίῃ[282]; Ἐδέχετο καὶ αὐτὸς τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων τὰς
προαιρέσεις, καὶ τούτου μαρτύριον ἀψευδὲς τὸ γλωσσόκομον.
Πάντως γάρ, εἰ καί σοι μηδὲν ὅλως δεῖ[283] τοῦ διδομένου, ἀλλ'
ἑτέροις τοῦτο δεομένοις ὀρέξεις. Νῦν δέ, τό γε σόν, μάταιόν τι
καὶ ἀλόγιστον τῆς εὐποιΐας ἡ ἐντολή· καὶ πηροῖς οὕτω[284] εὐ-
γένειαν γνώμης, μετὰ τοῦ φιλοθέου καὶ τὸ φιλάνθρωπον
ἔχουσαν, καί, συνελόντα φάναι, ὑπόθεσιν ἀναιρεῖς, ὁμοῦ τε
παρακαλεῖν δυναμένην πενίας βαρύτητα καὶ ὁδὸν πολλοῖς εἰς
τὸ σώζεσθαι γινομένην».
50. Τούτων ὡς ἤκουσεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐκ ἔγνω δεῖν
ἐπὶ πλέον ἀπωθεῖσθαι τὴν λῆψιν, ἵνα μὴ καὶ οἴησιν ἑαυτῷ καὶ
τῷ προέδρῳ λύπης ἀμετρίαν ποιήσῃ[285]. Λαμβάνει τοιγαροῦν
οὐδὲν πλέον ἢ νόμισμα καὶ εὐχῶν ἀντιδίδωσι πλοῦτον. Εἶτα
ἤρετο τὸν ἀρχιεπίσκοπον μεθ' ὅσης ἂν εἴποις τῆς συντριβῆς
τοῦ φρονήματος, «Εἰπέ μοι», λέγων, «ὦ δέσποτα, πῶς οἱ τοῖς

ὄρεσι καὶ ταῖς ἐρημίαις ἡμεῖς διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν προσεδρεύοντες, πῶς ἂν τῶν θείων καὶ φρικτῶν μετέχοιμεν μυστηρίων[286]; Ὁρᾷς γὰρ ὅτι μὴ συνάξεων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερέως ἀπόρως ἔχομεν». Ὁ δὲ τῆς ζητήσεως αὐτὸν καὶ λίαν ἀποδεξάμενος, «Καλῶς», ἔφη, «πάτερ, καὶ περὶ καλοῦ καὶ μεγίστου πράγματος συζητεῖς[287]· "τὸ γὰρ καλὸν οὐ καλόν", φασίν, "ὅταν μὴ καλῶς γίνοιτο". Δεῖ τοιγαροῦν προηγουμένως μὲν παρεῖναι τὸν ἱερέα, ἐκείνου δὲ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀπόντος, ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τιθέναι τῶν προηγιασμένων τὸ σκεῦος, ἐὰν εὐκτήριον ᾖ· εἰ δὲ κελλίον, ἐπὶ σκάμνου τοῦ καθαρωτάτου. Εἶτα, καλυμμάτιον ἐφαπλώσας ἐν αὐτῷ, προθήσεις τὰς ἁγίας μερίδας καί, θυμίαμα καύσας, τοὺς τῶν τυπικῶν ψαλμοὺς ἢ τὸ τρισάγιον ἐπᾴσεις μετὰ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καί, τρὶς τὸ γόνυ κλίνας, τὰς μὲν χεῖρας συστελεῖς, μεθέξεις δὲ τῷ στόματι τοῦ τιμίου σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, λέγων τὸ ἀμήν· ἀντὶ δὲ νάματος ποτήριον οἴνου πιῇ[288]. Τὸ μέντοι ποτήριον εἰς χρείαν ἑτέρου τὸ μετὰ ταῦτα οὐ κοινωθήσεται. Αὖθις δὲ τῷ καλυμματίῳ τὰς ἐπιλοίπους συστελεῖς μερίδας ἐν τῷ σκεύει, πᾶσαν εἰσφέρων ἀσφάλειαν ὥστε μὴ ἐκπεσεῖν μαργαρίτην[289] καὶ καταπατηθῆναι[290]». Ἤκουσεν ὁ μέγας καὶ χάριν ἐπὶ τούτοις διωμολόγησεν. Ὁ μὲν οὖν τῆς[291] προκειμένης ὁδοῦ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ δὲ τῶν εὐχῶν εἴχετο καὶ τῆς ἡσυχίας.

51. Σύνηθες τῷ μεγάλῳ κατὰ τὴν τῶν Βαΐων ἑορτὴν ἅμα φωτὶ πρὸς τὴν ἀκρώρειαν ἀνιέναι τοῦ ὄρους, τὸ θεῖον τοῦ σταυροῦ ὅπλον μετὰ χεῖρας ἔχοντα[292] καί, "Κύριε, ἐλέησον"[293], ἐπιβοῶντα[294]. Ποτὲ γοῦν ἀνιόντι φθονήσας ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀείποτε βασκαίνων ἐχθρὸς καὶ τρόπον τινὰ βουληθεὶς ἐμποδίσαι τούτῳ τῆς φιλοθέου προθέσεως, ἔχιν[295] παρασκευάζει, τοῦ χηραμοῦ ἐξελθόντα, τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τῷ δακτύλῳ ἐνάψαι. Καὶ ὁ μὲν πονηρὸς οὕτως ὡς ὀργάνῳ τῷ ἑρπετῷ χρησάμενος, ὁ δ' ἀγαθὸς πῶς καὶ οἷα διὰ τῆς ἀγαθῆς ἐνήργει ψυχῆς, ἀγαθῷ καὶ θεοφιλεῖ προσήκοντα; Προσκλιθεὶς γὰρ ὁ μέγας εὐθὺς καὶ τοῦ ποδὸς ἅμα καὶ τοῦ θηρὸς ἁψάμενος, «Μήτε σὺ ἐμὲ ἀδικήσῃς», ἔφη, «μήτ' ἐγὼ σέ· πορευθῶμεν δὲ τὴν οἰκείαν ὁδὸν ἑκάτερος, ἐπεὶ καὶ ἑνὸς ἀμφότεροι δημιουργοῦ

ποιήματα, οὐ κωλύοντος καὶ μὴ βουλομένου, οὐδὲν ὅλως ἡμεῖς[296] ἐνεργεῖν δυνάμεθα». Οὕτως εἰπόντος, ὁ μὲν ἔχις αὐτίκα τοῦ ποδός τε ἀφίστατο καὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ἐκείνου χηραμὸν εἴχετο, ὁ δὲ θεῖος ἀνὴρ διέμεινεν[297] ἀσινής, οὐδὲν ὅλως ὑπὸ τοῦ δήγματος[298] παθὼν πονηρόν.

52. Πέμπεταί τις βασιλικὸς πρός γε τὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς παρὰ τοῦ τὰ βασίλεια τότε διέποντος σκῆπτρα. Ἐπεὶ οὖν ἤδη τὴν Κόρινθον εἶδε[299], τὸ χρυσίον, ὃ ἐπήγετο βασιλικῶν χάριν λειτουργιῶν, κλέπτεται παρά του κατὰ πολλὴν νύκτα καὶ ἀδηλίαν τοῦ κακουργήματος. Ὅπερ οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις φίλον, ἠρευνῶντο ἄμφοδοι, ἠρευνῶντο πλατεῖαι, οἱ ἐν ὑποψίᾳ πάντες ἐτασμοῖς ὑπεβάλλοντο. Ὡς δὲ ἀνήνυτα ἠλέγχετο πάντα καὶ ἡ εὕρεσις ἀνέλπιστος ἦν, ἀθυμία τὸν ἄνθρωπον εἶχε βαρεῖα καὶ πρηνὴς ἔκειτο καὶ τὴν ψυχὴν ἀπελέγετο. Συνελθόντες οὖν ὅσον φαιδρὸν καὶ διαφέρον τῆς πόλεως, παρακαλεῖν ἐπειρῶντο καὶ λόγοις κατῆδον τῆς ἀθυμίας καὶ Θεοῦ μνήμην εἰσῆγον, ὃς πόρον πολλάκις ἐν ἀπόροις οἶδεν εὑρίσκειν· καὶ οὕτως ἀποψύχοντα[300] καὶ ὑπορρέοντα δεινῶς[301] ὑπὸ πολλῆς τῆς λύπης ἀναγαγεῖν ἔσπευδον, ὧν τις ὑπὸ Θεοῦ τάχα κεκινημένος, ἀναστὰς εἰς μέσους, «Τοῦτο παρ' οὐδενὸς ἂν ἑτέρου λυθείη ἢ παρὰ μόνου», ἔφη, «τοῦ μοναχοῦ Λουκᾶ, ὃς καὶ πολλοῖς σημείοις τὸ καθ' ἡμᾶς διαλάμπει καὶ πολλὰ δι' αὐτοῦ τῶν παραδόξων δείκνυσιν ὁ Θεός». Συνεμαρτύρει[302] τῷ λόγῳ καὶ πᾶς ὅστις καὶ ἰσχὺν ἔχειν[303] ἀπὸ τῆς ἀληθείας διωμολόγουν καὶ τὸν ἅγιον διὰ πολλῆς ἦγον τῆς εὐφημίας. Ἐντεῦθεν χρησταὶ τὸν ἄνδρα διεθέρμαινον ἐλπίδες καὶ οἱονεὶ ψυχοῦσθαι καὶ ὑποζῆν ἤρχετο. Πέμπει τοιγαροῦν ὡς[304] τὸν θεῖον Λουκᾶν τοὺς διαπρεσβευσομένους καὶ τὴν αὐτοῦ αἰτησομένους ἄφιξιν, «Μίμησαι», λέγων, «τὸν σωτηρίας χάριν ἀνθρώπων ἐξ οὐρανοῦ κατελθεῖν εἰς γῆν μὴ ἀπαναινάμενον καὶ δὸς τῇ πόλει σαυτὸν πρὸς βραχύ, τοὺς πολλῇ ἀπορίᾳ συνεχομένους ἐπισκεψόμενον». Τῶν ἐκπεμφθέντων οὖν ἤδη καταλαβόντων, εἰρηκότων τε τῆς ὁδοῦ τὴν αἰτίαν καὶ τοῦ ἁγίου πάνυ θερμῶς δεομένων μὴ ἀνανεῦσαι περὶ τὴν αἴτησιν[305], ἐβούλετο μὲν ὑπακούειν[306], ἀνεβάλλετο δὲ[307] οὐκ ὄκνου χάριν ἢ τῆς καθ' ὁδοιπορίαν ταλαιπωρίας, —ποῦ γὰρ ἐκείνῳ ταῦτα λόγου καὶ

φροντίδος ἄξια, ὅταν ἡ τοῦ πόνου ὑπόθεσις ὠφέλειά τις ἀνθρώπου καὶ μετρία ᾖ[308];— ἀλλὰ τὴν κενὴν δόξαν ἀποποιούμενος· ᾔδει γὰρ ὅτι μὴ λάθοι αὐτὸν ὁ τὴν κλοπὴν εἰργασμένος, ἀλλὰ τοῖς ἔνδον αὐτοῦ[309] ἁλώσεται ὀφθαλμοῖς ῥᾶον ἢ ἐκείνῳ τὸ χρυσίον ἑάλω. Διὰ τοῦτο γοῦν ἠβούλετο μὲν παραιτεῖσθαι τὴν πρὸς τὸν καλοῦντα πορείαν[310], ὅμως δ' εἴξας[311] τῇ δεήσει[312], τῇ ἄνωθεν δὲ[313] μᾶλλον εἰπεῖν ἐπινεύσει, τοῖς πρεσβευταῖς συνέρχεται.

53. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἴσω οἴκων[314] γεγόνασιν, ἀπαντήσας ὁ βασιλικὸς καὶ ἣν προσῆκεν ἀπονείμας τιμήν, ἱκανῶς τε ἀπολογησάμενος ὅτι μὴ μᾶλλον αὐτὸς ἀφίκετο πρὸς τὸν ἅγιον καὶ τούτου τὸ σφοδρὸν τῆς λύπης αἰτιασάμενος, εἶτα καὶ τὴν συμφορὰν ἐξηγεῖται καὶ τὴν κλοπὴν αὐτῷ τῶν χρημάτων σαφῆ παρίστησιν. Ὁ δέ γε θεῖος ἀνήρ, οἱονεὶ προλεαίνων αὐτοῦ τὸ λυπούμενον τῆς ψυχῆς καὶ σπέρματα ἤδη καὶ ἀρχὰς εὐφροσύνης καταβαλλόμενος, «Ἀλλὰ τό γε νῦν», ἔφη, «τῇ γαστρὶ τὸ χρέος ἀποπληρώσωμεν, τρυφήσωμέν τε καὶ ἀλλήλοις συνευφρανθῶμεν· δυνατὸς δὲ "ὁ ποτίσας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως"[315] καὶ ποτήριον εὐφροσύνης φιλανθρώπως κεράσας». Δέχεται τὸν λόγον ὁ βασιλικὸς ἡδέως, καὶ ὁ μὲν τοῖς παισὶν ἐπέτρεπεν, οἱ δ' εὐθέως «τράπεζαν αὐτῷ ἡτοίμασαν», τὸ τοῦ θείου φάναι Δαβίδ, «ἐξ ἐναντίας τοῦ θλίβοντος αὐτόν»[316]. Ὡς γὰρ ἤδη καὶ τροφῆς ἱκανῶς μετεῖχον καὶ μνήμῃ Θεοῦ μᾶλλον ἢ τοῖς βρώμασιν ἐντρυφᾶν ἔσπευδον, διάρας ὁ μέγας ἄφνω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ προσσχὼν[317] τινι τῶν παρισταμένων, ἐκάλει τε αὐτὸν ἐξ ὀνόματος καὶ μετεκαλεῖτο πρὸς ἑαυτόν[318]. Τὸν δ' ἐπεὶ παρέστη πλησίον, «Ἵνα τί», φησὶ πρὸς αὐτὸν ἐμβλέπων[319], «καὶ σεαυτῷ θάνατον καὶ τῷ σῷ κυρίῳ κίνδυνον ἔμελλες προξενεῖν, χρημάτων κατατολμήσας βασιλικῶν; Ἀλλὰ σύ γε, πρὸς τάχος ἀπελθών, ὃ κατώρυξας χρυσίον ὡς ἡμᾶς ἔνεγκε, εἴ σοι μέλει[320] καὶ οἴκτου καὶ συγγνώμης τυχεῖν». Ἤκουσεν ἐκεῖνος καί, οἷα πέδῃ τῷ λόγῳ τὴν γλῶτταν δεθεὶς καὶ μηδ' ἀντειπεῖν ὅλως δυνηθείς, ἅτε καὶ τὸ συνειδὸς αὐτῷ συμμαρτυροῦν ἔχων καὶ συμφθεγγόμενον, τὸ τοῦ σκότους ἔργον φωτὶ μετανοίας διορθοῦν ἔσπευδε καί, πεσὼν εὐθύς, ποδῶν ἥπτετο τῶν ἁγίων, χεῖρας οἱονεὶ καθαίρων κλοπῇ[321] μο-

λυνθείσας, καὶ τὸ κακῶς πραχθὲν ἐξωμολογεῖτο καὶ συγγνώ-
μην θερμῶς ᾔτεῖτο, ἧς καὶ τυχὼν —τοῦτο γὰρ ἦν τῆς ἁγίας
ἐκείνου ψυχῆς, ἵνα μὴ τὴν πληγὴν δείξῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν
θεραπείαν ὡς τάχος ὀρέξῃ— ἄπεισιν εὐθέως καὶ τὸ χρυσίον,
ὑπὸ πᾶσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶσι, σῶον μετακομίζει. Ὅρα τοιγα-
ροῦν ὅσα συνέδραμεν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ[322] θαύματι! Ὁ ἀθυ-
μῶν ἀνείθη, τοῦ αἰτίου τῆς λύπης ἀνασωθέντος, ὁ νοσῶν ἀδή-
λως ὡδηγήθη πρὸς θεραπείαν, τὸ τοῦ σκότους ἔργον ἠλέγχθη,
ἐκκοπὴν παρέχον τῇ προόδῳ τῆς ἁμαρτίας, ὁ κακοῦ παντὸς
αἴτιος ᾐσχύνθη καὶ Χριστὸς[323] διὰ τοῦ οἰκείου δηλαδὴ θερά-
ποντος ἐδοξάσθη. Ὑπέστρεφε τοίνυν ὁ θεῖος Λουκᾶς, τῶν μὲν
ἀνθρωπίνων ἐπαίνων οὐδὲν ὅλως μεταποιούμενος, πρὸς δὲ τὸν
Θεόν, «Παρὰ σοῦ»[324], λέγων[325], «ὁ ἔπαινός μου», τοῖς[326] ἀδή-
λοις τῆς ψυχῆς χείλεσιν.

54. Ἀφικομένου ποτὲ τοῦ μεγάλου πρὸς τὸν θεοφιλῆ Ἀν-
τώνιον, ὃς τοῦ πρὸ τῆς πόλεως Θηβῶν[327] σεμνείου προεστηκὼς
ἦν[328], —εἰώθει γὰρ ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ ἀνδράσι παραβάλλειν
Θεοῦ φόβῳ κατηρτισμένοις— συνέβη τινὸς υἱὸν οὐ τῶν τυχόν-
των[329], ἀλλὰ τῶν τὰ πρῶτα κομιδῇ φερόντων τῆς πόλεως,
νόσῳ περιπεσεῖν, ἡ δὲ νόσος ὡς χαλεπή, θανάτου τε οὐ μακρὰν
οὖσα[330] καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα τῆς ἀνακλήσεως ἔχουσα. Πάντων
οὖν παρακαθημένων αὐτῷ, φίλων, συγγενῶν[331], οἰκείων, καὶ
δεινῶς τὴν καρδίαν παθαινομένων, ἐπεὶ καὶ ὅσον οὔπω θανεῖν
ἠλπίζετο, εἷς[332] τῶν παρόντων[333] μνήμην τινὰ καὶ λόγον εἰσή-
νεγκε τοῦ ὁσίου καὶ ὡς, «εἰ[334] μετακληθείη οὗτος τὸν νοσοῦντα
ἐπισκεψόμενος, οὐ πολλὰ τὸ μεταξὺ στυγνάσομεν, ἀλλὰ θᾶτ-
τον ἂν καὶ ἡμεῖς δακρύων καὶ ὁ κλινήρης ὅδε τῆς νόσου ἀπαλ-
λαγείη», τούτων ἀκούσας ὁ τοῦ κειμένου πατὴρ οὐδὲν ἔμελ-
λεν, ἀλλ' εὐθέως ἡ μονὴ τοῦτον εἶχεν, ἐν ᾗ καὶ ὁ μέγας παρὼν
ἦν, καὶ πρὸ τῶν αὐτοῦ ποδῶν ἐκυλίετο στένων ἐλεεινῶς, οἰμώ-
ζων, δάκρυσί τε[335] τὸ ἔδαφος καταβρέχων, τί μὴ ποιῶν ἢ λέ-
γων τῶν ὅσα πρὸς οἶκτον ἐπισπᾶσθαι[336] καρδίαν ἐπαγωγὰ
ἦν; Ἐπεὶ δὲ πείθειν αὐτὸς τὸν ἅγιον οὐχ οἷός τε ἦν, νεύει καὶ
Ἀντωνίῳ συνάρασθαι αὐτῷ τῆς πρεσβείας. Κἀκείνου θερμὴν
εἰσενεγκόντος τὴν ἱκετείαν καὶ τὸ πάθος ἐκτραγῳδήσαντος,
οὐδὲν ἧττον ὁ σφόδρα συμπαθὴς ἀπαθὴς ἔμενε τοῖς ἐκείνου

λόγοις καὶ πρὸς τὴν αἴτησιν ἀπαράκλητος, «Τίς εἰμί», λέγων, «ἐγὼ καὶ τί παρ' ἐμοὶ τῶν μεγάλων, ὅτι τοιαύτην ἔχοντες περὶ ἐμοῦ τὴν δόξαν ἠπάτησθε; Εἷς ἰατρὸς μόνος ψυχῶν ὁμοῦ καὶ σωμάτων, ὅς ἐστι δυνατὸς καὶ θανάτου ῥύσασθαι, ὁ πλάσας ἡμᾶς δηλαδὴ Θεός· ἄνθρωπος δὲ φθαρτὸς ἐγὼ[337] καὶ ἁμαρτίαις ὑπεύθυνος, οὐμενοῦν οὐδὲν τοιοῦτον ὅλως δυνάμενος».

55. Ἐπεὶ τούτων ὁ τοῦ νοσοῦντος πατὴρ ἤκουσεν, ὑπέστρεφεν εὐθὺς τεταπεινωμένος, δεδακρυμένος[338], τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν ἀπηλπικώς. Ὀψίας δὲ γενομένης, ἰδίᾳ συνὼν καὶ κοινολογούμενος ὁ Ἀντώνιος τῷ ἁγίῳ, «Οὐ καλῶς, οἶμαι, πάτερ», φησί, «τίμιε, οὐδὲ τοῖς θείοις ἀκολούθως νόμοις τὸν νοσοῦντα οὐκ ἐπεσκέμμεθα, καὶ ταῦτα πολλοῖς ὅσοις καὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ἀξιούμενοι. Λείπεται τοίνυν καὶ ἡμᾶς ἀκοῦσαι, καὶ μάλα δικαίως, τὸ "Ἀσθενὴς ἤμην καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με"[339]. Μὴ γὰρ ἑαυτοὺς εἰσωθοῦμεν ἡμεῖς ἐπιδεικτικῶς τε καὶ φιλοτίμως; Πόσῃ δὲ ἄρα εἰκὸς καὶ ἀθυμίᾳ περιπεσεῖσθαι; Πόσοις διαπαλαῖσαι τοῖς λογισμοῖς τοὺς περὶ τὸν νοσοῦντα συνειλεγμένους; Ὥστε γνώμην ἐμὴν ἔρημον ὅλως φιλανθρωπίας τὸ πρᾶγμα καὶ περιττῶς ἄσπλαγχνον». Πρὸς ταῦτα ὁ θεῖος Λουκᾶς, «Καὶ τὸ ἰᾶσθαι», φησί, «τοὺς νοσοῦντας[340] Θεοῦ μόνου καὶ τῶν ἀξίων τῆς αὐτοῦ χάριτος ἴδιον καὶ τὸ τοὺς ἀθυμοῦντας παρακαλεῖν τῶν λόγου καὶ φρονήσεως ἱκανῶς ἐχόντων. Ἐγὼ δὲ οὐ τοῦ πρώτου μόνου μακρὰν ὤν, ἀλλὰ καὶ τοῦ[341] δευτέρου πολλὰ[342] λειπόμενος, κατὰ τί ἄρα συνοίσω[343] τοῖς ζητοῦσι παραβαλών; Εἰ δέ σοι καλὸν τοῦτο καὶ Θεῷ φίλον εἶναι δοκεῖ, αὐτὸς μὲν ἡγοῦ τῆς ἐκεῖ φερούσης, ἐγὼ δὲ οὐκ ὀκνηρῶς ἕψομαι, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν εἰσιόντι σοι[344] συνεισελεύσομαι».

56. Ἀναστάντες τοίνυν εὐθὺς ὁδοῦ εἴχοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν κατέλαβον καὶ τῆς οἰκίας ἔνδον ἐγένοντο, ἑσπέρας ἤδη βαθείας οὔσης, εὑρίσκουσι τὸν νοσοῦντα φωνῆς ἀποροῦντα πάσης, ἤδη δὲ καὶ αἰσθήσεως· τὰς μὲν ἐν αὐτῷ ζωτικὰς δυνάμεις ἀποκαμούσας, μόνῳ δὲ τῷ[345] ἄσθματι τὸ[346] νεκρὸν εἶναι μὴ πιστευόμενον. Οἱ μὲν οὖν παρόντες ἠρέμα καὶ ἡσυχῇ τὸ δάκρυον ἔσταζον, μόνον δὲ τὸν αὐτοῦ πατέρα, ἐγγύς που τῆς κλίνης παρακαθίσαντι τῷ ἁγίῳ, «Εὖξαι, τίμιε πάτερ»,

εἰπεῖν, «ὑπὲρ τοῦ σοῦ δούλου καὶ ἡμῶν υἱοῦ. "Ποίησον μετ' αὐτοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν"[347]. Ἴδοιμι τοῦτον ὡς ἐγώ τε ὁ ἄθλιος πατὴρ βούλομαι καὶ αἱ σαὶ πρὸς Θεὸν[348] εὐχαὶ δύναν- ται». Ἐκείνου δὲ ἀνανεύοντος καὶ μηδὲν αὐτῷ κοινὸν εἶναι καὶ τοιούτοις θαύμασι λέγοντος, ὁ πατὴρ πάλιν ἱκέτευε, προσέπι- πτεν, ἠντιβόλει τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον, οἱονεὶ συνεφαπτόμε- νον αὐτῷ τῆς δεήσεως ἔχων καὶ τὴν εὐχὴν ἐπισπεύδοντα. Μό- λις οὖν πεισθεὶς ἐξανέστη, καὶ τὰς χεῖρας ὑψοῦ διάρας εἰς ἀκοὰς ηὔξατο πάντων. Εἶτα, μετὰ τὴν εὐχήν, ἀπῄεσαν. Καὶ τότε μὲν ἀμφοτέρους ἡ μονὴ ἔσχεν, ἕωθεν δὲ ἀναστὰς ὁ μέγας, εὐθὺ τοῦ ὄρους ἐχώρει, τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν ὅλῳ ποδὶ δια- φεύγων· ᾔδει[349] γὰρ τὸ μέλλον ἐκ τῆς εὐχῆς ἔσεσθαι. Ὁ τοίνυν χρηστὸς Ἀντώνιος, ἐθέλων μαθεῖν εἴ τι τῆς τοῦ ἁγίου εὐχῆς ὁ νοσῶν ἀπώνατο, πέμπει πευσόμενος τοὺς ἐπὶ τῆς οἰκίας. Καὶ ὁ πεμφθεὶς ἐπανῄει λέγων ἐκεῖνα, ἃ καὶ λέγειν φρικτὸν καὶ σιω- πᾶν ἄγαν φθονερὸν καὶ κακόηθες. Τὸν πρὸ μικροῦ σχεδὸν ἐν νεκροῖς λογισθέντα καὶ τὸ ζῆν ἤδη ἀμφισβητήσιμον, ἔφιππον ἄρτι προελθεῖν τοῦ οἴκου καὶ πρὸς τὸ βαλανεῖον ἐρρωμένον οἴχεσθαι.

57. Τοὺς ἑωθινοὺς ὕμνους ἅμα τοῖς συνοῦσιν ἀδελφοῖς ὁ μέγας ᾄδων ποτὲ καὶ ἤδη πρὸς τῷ τέλει γενόμενος[350], τῷ τῆς τραπέζης ἐπιμελητῇ μοναχῷ, «Σοὶ[351] δέ, ὦ τέκνον», φησίν, «ἐπιμελὲς γενέσθω μικρόν τι ἔδεσμα εὐτρεπίσαι τοῖς ἐρχομέ- νοις ὡς ἡμᾶς ἀδελφοῖς, ὥστε καὶ βραχύ τι ἀνεθῆναι τὸν κόπον αὐτοῖς». Ὤχετο οὖν ἐκεῖνος καί, ἀνθρακιὰν ποιήσας[352], εἶτα διηπορεῖτο τί ποτε ἄρα ὁ τοῦ ὁσίου βούλεται λόγος. «Ποῦ γὰρ ὁ προσαγγείλας», φησί, «καὶ πόθεν ὁρμηθεὶς ἐλήλυθεν; Ὁποῖοι δὲ καὶ οἱ φοιτῶντες, συνήθεις ἢ γνώριμοι;» Οὕτως ἀπορηθεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν ἅγιον καί, «Ὅτου χάριν», φησί, «κεκέλευσμαι τράπεζαν ἑτοιμάσαι[353], μηδενὸς ὄντος ᾧ τὰ πρὸς ἑστίασιν ἑτοιμάσομεν; Τίνες γὰρ οὗτοι καὶ τίς ὁ περὶ αὐτῶν προσαγγείλας;»[354] οὕτως ἐκεῖνος ἀνθρωπίνως τάχα περὶ τοῦ κρείττονος ἢ κατὰ ἄνθρωπον λογιζόμενος. Ὁ μέντοι θεῖος ἀνήρ, πλάσματι ἀγνοίας τὸ πρόβλημα διαλύων, «Ἀλλὰ σύγγνωθι», ἔφη, «τέκνον· ἔοικε γὰρ ὅτι πλανηθέντες ὑπὸ δαι- μόνων εἰρήκαμεν, ὥστε παρασκευῆς φροντιστέον οὐδεμιᾶς».

Οὕτως ἀκούσας ἠμέλει ὁ μοναχός. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας περὶ αὐγὰς οὔσης, φθάνουσι μετ' ὀλίγον καὶ οἱ πρὸς τὸν μέγαν φοιτῶντες, ὧν αὐτὸς καὶ προειρήκει τὴν ἄφιξιν. Τούτους ἐπεὶ ὁ μοναχὸς ἐθεάσατο, ἀπιστίαν μὲν ἑαυτοῦ κατέγνω, ἠγάσθη δὲ τὸν πατέρα τῆς διοράσεως, πλὴν καὶ οὕτως οὐκ ἀπέσχετο πείρας, ὥστε δὴ[355] καὶ μαθεῖν περὶ ὧν ἀμφίβολος ἦν. Προσελ- θὼν τοίνυν, παρ' αὐτῶν ἐμάνθανε τῶν πεφοιτηκότων τίνες τε εἶεν καὶ ὅθεν ἥκοιεν καὶ ὅπως καὶ δι' ἣν ἄρα παρέβαλον τὴν αἰτίαν καὶ ὡς οὔτε ἄλλοτέ ποτε πρὸς ὄψιν ἔλθοιεν τῷ ἁγίῳ οὔτε τὴν ἑαυτῶν ἄφιξιν νῦν ἐφθάκασι προμηνύσαι. Ὡς δὲ καὶ ἑψήσας τὰ ἐδέσματα παρετίθει, ὅπερ ἐκεῖνος ἔδρασε κατὰ τὸ λανθάνον, τοῦτο τὸν μέγαν διέλαθεν οὐδαμῶς, μέρος τι τοῦ ὄψου ὑποκρατήσας καὶ ἑαυτῷ πρὸς βρῶσιν ταμιευσάμενος. Ἐκεῖνον μὲν οὖν[356] αὐτίκα ὕδωρ ἀντλήσοντα παραπέμπει, αὐ- τὸς δὲ ἀναστὰς καὶ τῆς χύτρας λαβόμενος ὅλην κατακενοῖ τοῦ πίνακος. Οἱ μὲν οὖν ἑστιώμενοι[357] μετὰ τὸ φαγεῖν ἀπῄεσαν. Ἐπανελθὼν δὲ ὁ μοναχὸς καὶ τροφῇ[358] χρήσασθαι βουληθείς, ἐπεὶ μὴ εὗρεν ὃ ἔφθασε ταμιεύσασθαι, πολὺς ἦν ἀλύων καὶ θρασυνόμενος καὶ τοῦ πατρὸς ὡς σφόδρα ἠδικημένος κατα βο- ῶν, «Καὶ τί δαί[359], οὐκ ἄξιός εἰμι καὶ αὐτός», φάσκων, «ἐπ' ἴσης[360] τοῖς ξένοις προνοίας; Εἰ δὲ καὶ μὴ αὐτὸς ὄψου δέῃ», φησίν, «ἡμᾶς δεομένους ὅτου χάριν ἀποστερεῖς;» Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος ἠπίως μάλα καὶ προσηνῶς, «Εὐφημεῖν[361], ἀδελφέ, δέον καὶ τροφῆς μετέχειν ὡς χθὲς καὶ πρότερον. Ἐκεῖνο γάρ», ἔφη, «τὸ ὄψον τοῖς ἐνταῦθα πεφοιτηκόσιν, οὐχ ἡμῖν ἡτοίμασεν ὁ Θεός. Πάντως δὲ οὐκ ἀδύνατος, εἰ[362] συμφέρον οἶδε, καὶ ἡμᾶς ἐδέσμασι τρυφῆς διαθρέψαι». Οὕτως ἀκούσαντα τὸν ἀδελφόν, μετάνοια τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων εἰσῄει. Γόνυ τοιγαροῦν κλίνας, συγγνώμην εὐθὺς ᾐτεῖτό τε καὶ ἐλάμβανε.

58. Πολλὰς δὲ τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ φέρων ὀχλήσεις διὰ τὸ καὶ πολλοὺς[363] εἶναι τοὺς ὁσημέραι φοιτῶντας καὶ τὸ φιλή- συχον αὐτῷ[364] καὶ γαληνὸν ὑποφθείροντας, ἐβούλετο μὲν ἐκεῖ- θεν ἀναχωρεῖν καὶ πρὸς ἐρημικωτέρους μεταβῆναι τόπους, οὐ μὴν πειθόμενον ἑαυτὸν παρεῖχε τοῖς λογισμοῖς, ἅτε τῷ οἰκείῳ θελήματι ἀντιπίπτειν εἰδὼς καὶ συμβαίνειν ἁπλῶς οὐδέποτε. Ταύτῃ τοι καὶ τὸν διακονούμενον αὐτῷ μοναχόν, Γερμανὸν

ὄνομα, εἰς Κόρινθον ἔγνω πέμπειν πρὸς τὸν τότε τὴν ἀρετὴν περιβόητον· Θεοφύλακτος οὗτος ἦν ὁ σοφός, ὃς τῆς θύραθεν σοφίας διδάσκαλος ὤν, οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ τοῖς ἐρασταῖς τῶν καλῶν τὴν ἀρετὴν παρεδίδου. Πρὸς τοῦτον τοιγαροῦν ἐκπέμψας, τί ποιητέον ἐζήτει μαθεῖν· πότερον, ἐνταῦθα μένειν καὶ οὕτω φέρειν ὑπὸ πολλῶν ὀχλούμενον ἢ τοὺς ἀβάτους τοῖς πολλοῖς καὶ ἀνθρώπων σπανίζοντας ἀνθελέσθαι τόπους; Ὁ δὲ τὸ τοῦ θείου ἔλεγεν Ἀρσενίου ἄριστα ἔχον, «Κρατεῖν δεῖ· φεύγειν γάρ», ἐκεῖνος, «τοὺς ἀνθρώπους» ἔφη «καὶ σώζεσθαι»· καὶ αὖθις, «Φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε».

59. Τούτων ὁ θαυμάσιος ἀκούσας Λουκᾶς, τῶν τοῦ Ἰωαννίτζη μερῶν ἀφίσταται καὶ πρός τι χωρίον Καλάμιον[365], οὕτως ἐπιχωρίως[366] καλούμενον, μεταβαίνει· ὅ, μὴ μόνον εὖ ἔχον ἡσυχίας, ἀλλὰ καὶ ἀέρος ἐν καλῷ κείμενον, σφόδρα ἐκεῖνος[367] ἠσπάσατο, ἐν αὐτῷ τε διάγων ἠγάλλετο τὴν ψυχήν.

60. Ἐν τούτῳ φασὶ συνενεχθῆναί τι[368] τοιοῦτον, ὅ[369] λήθης οὐκ ἔστιν[370] ἄξιον. Πλοῖον προσωρμίσθη ποτὲ τῷ τοῦ Καλαμίου τοῦδε λιμένι, οὗπερ ἐξελθόντες οἱ ναῦται καθ' ὕδατος ἄντλησιν, προσέρχονται καὶ τῇ τοῦ μεγάλου καλύβῃ. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἔτυχε μὴ παρών, τὸν μύλωνα, ὃν πρὸς ἀναγκαίας ἐκέχρητο χρείας, ὃν καὶ χειρόμυλον εἰθισμένον καλεῖν, λαβόντες ἀπῄεσαν. Εἶτα, μετ' ὀλίγον ἐπανελθόντα τὸν ἅγιον καὶ αἰσθόμενον, κατὰ πόδας χωρεῖν ἐκείνους μεταδιώκοντα. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατελάμβανε, τὸ ἀφαιρεθὲν ἀπῄτει[371]· αὐτῶν δὲ μηδὲν δρᾶσαι τοιοῦτον ἰσχυρῶς διατεινομένων, ὁ μέγας, «Καὶ εἰ μηδέν», ἔφη, «συνοίδατε, ἀλλ' ὑμεῖς μὲν καλῶς ἄπιτε, ὁ Θεὸς δὲ τὸν ὑφελόμενον, ὡς αὐτῷ δοκοῦν, μετελεύσεται». Οὕτως εἰπόντος, ὀλίγον ἦν τὸ ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ ἡ θεία δίκη, καίτοι μέλλειν ὡς τὰ πολλὰ εἰωθυῖα, ὀξύτερον ἄρτι μετῄει· καὶ ὁ τὴν μύλην ὑφελόμενος[372], πεσὼν εἰς γῆν, νεκρὸς ἔκειτο, χαλεπὸν κλοπῆς ἐπιτίμιον τὸν θάνατον ὑποσχών, ἵνα καὶ χεῖρες αἱ πρὸς τὸ κακουργεῖν πρόχειροι συσταλῶσι καὶ οἱ θρασέως καταφρονοῦντες ἐπιεικείας μάθωσιν ὅτι «καρπός ἐστι τῷ δικαίῳ καὶ ὅτι ἔστιν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ»[373]. Τὸν μέντοι θεῖον Λουκᾶν λύπη μετῄει πολλὴ καὶ συχναὶ διῆλθον ἡμέραι

σκυθρωπάζοντα καὶ ὀδυρόμενον ἔχουσαι τὸν πικρὸν ἐκείνου καὶ μετανοίας χωρὶς θάνατον.

61. Τρίτον ἔτος ἐνταῦθα διαγενέσθαι τῷ μακαρίῳ φασίν. Εἶτα, τοῦ ἔθνους τῶν Τούρκων τὴν Ἑλλάδα κατατρεχόντων, εἰς τὸ πλησιάζον νησίον σὺν ἅμα τοῖς κύκλῳ χωρίοις καὶ αὐτὸς εἰσέρχεται, ὅπερ Ἀμπελὼν μὲν λέγεται, ἔστι δὲ ἐσχάτως αὐχμηρόν τε καὶ ἄνυδρον. Γίνεται οὖν τοῦτο[374] γυμνάσιον ἀρετῆς τῷ γενναίῳ καὶ πρόξενον καρπῶν ἀγαθῶν. Ἀπιὼν γὰρ ἑκάστης καὶ ὕδωρ μετακομίζων, ἐδίδου τοῖς ὄχλοις· οὐχ ὕδατος δὲ[375] μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴνου καὶ σιτίων, ὅτε παρῆν, αὐτοῖς ἐκοινώνει, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἁλιεύων ἰχθῦς προῖκα παρεῖχε. Τοῦ μέντοι λαοῦ περαιωθῆναι βουλομένου πρὸς τὴν Πέλοπος, ὡς οὐκέτι τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὄψεσθαι προσδοκωμένης αὐτοῖς, ἀπεῖργεν ἐκεῖνος, «Ἐαρινὸν τὸ νέφος, ἀδελφοί», λέγων, «καὶ ὅσον οὔπω διαλυθήσεται καὶ ἡ αἰθρία φαιδρότερον ἡμῖν ἐπιλάμψει. Εἴ γε δὴ καὶ μὴ τέλεον ἀνεθῇ τὰ ἑσπέρια βαθείας ἀπόνασθαι[376] τῆς γαλήνης, ἀλλὰ ταὐτὸν πείσεται[377] τοῖς Ἰσραηλίταις, ὧν τὸ πρὸς κακίαν εὐχερὲς καὶ δυσκόλως ἰάσιμον, ἵνα μὴ λέγω καὶ παντελῶς ἀνίατον, ὁ πάντα εἰδὼς ἐπιστάμενος[378], οὐκ ἀφῆκε τὸν τοῦ Ναυῆ τὰ παρακείμενα τῇ Σιὼν ἔθνη παντάπασιν ἀπολέσαι, ἵνα ἔχοιεν ἁμαρτάνοντες ἐπὶ θύραις αὐτοῖς[379] τοὺς σωφρονιστάς, οὐχ ὡς ἀποροῦντος ἄλλης τοῦ Θεοῦ παιδείας, ἀλλ' ὡς ἄν, ἐπηρτημένην ἀεὶ τὴν μάστιγα θεωροῦντες, ἀσφαλέστερον διαζῶσιν».

62. Ὁ μέντοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐπὶ τρισὶ πάλιν χρόνοις ἐν τῷ νησίῳ τούτῳ διαζῶν ἦν, οὐ τροφῆς πολλάκις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ[380] ὕδατος[381] στέρησιν ὑπομένων· εἴ ποτε γάρ, ἀνέμων ἀγρίων ἐπιπνευσάντων, ἄπλωτος ἡ θάλασσα ἦν, μὴ ἐφιεῖσα διελθεῖν αὐτῷ καὶ ὑδρεύσασθαι, διέμενεν οὕτως ἐπὶ πολὺ τῷ δίψει διατηκόμενος[382]. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλην ὁ ἐχθρὸς αὐτῷ πληγὴν ἐξευρίσκει· ἐν γὰρ τοῖς παιδογόνοις αὐτοῦ μορίοις κνησμὸν ἐπιβάλλει οὕτω χαλεπόν τε καὶ ἄγριον, ὡς ὀλίγου δεῖν ἐκκοπῆναι ταῦτα παρασκευάσαι. Τίς οὖν ᾗ[383] ἐκέχρητο πρὸς τοιόνδε κακὸν θεραπεία[384]; Εὐχὴ συνεχὴς πρὸς Θεόν τε καὶ τὸν ἐκεῖσε σαρκικῶς ἅγιον κείμενον, ὅς, ὄναρ αὐτῷ ἐπιφανείς, βοτάνην ὑποδεικνύει, «Διὰ ταύτης», λέγων, «τοῦ μὲν λυ-

ποῦντος εὑρήσεις ἴασιν, πλὴν ἀλλ' ἴσθι σαφῶς ὅτι τοῦ ἐντεῦθεν ὀφειλομένου μισθοῦ τῆς ὑπομονῆς ἀποτεύξῃ». Εἶτα διεγερθεὶς ἐκεῖνος, οὐ κακὸς ἐφάνη περὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ λυσιτελοῦντος διαιτητής, οὐδ' ἄνεσιν τοῦ πρὸς μικρὸν αὐτῷ διοχλήσοντος[385] αἰωνίας προέκρινεν ἀντιδόσεως, ἀλλ' εἵλετο πάσχειν οὕτως, ἕως ὁ τῶν γνώσεων κύριος καὶ προθέσει μόνῃ πράξεως συντέλειαν ἐπιγράφων καὶ τὴν πληγὴν ὡς οἶδεν ἰάσατο καὶ τελείους τῷ ἀθλητῇ τοὺς μισθοὺς εἰς τὸ μέλλον ἐταμιεύσατο.

63. Ἡ τοῦ μακαρίτου Λουκᾶ ἀδελφή, ἧς καὶ πρότερον ὁ λόγος ἐμνήσθη, ταλαιπωροῦντι καὶ πονουμένῳ περὶ τὸ λεχθὲν νησίον τῷ ἀδελφῷ ἄρτους προσφέρει, οὓς ἐκεῖνος λαβών, τῆς μὲν προθέσεως αὐτὴν[386] ἀποδέχεται, «Οὐδένα δὲ τούτων», φησίν, «αὐτὸς ἔδομαι, ὅτι μηδὲ πρὸς ἐμήν, ἀλλὰ πρὸς ἑτέρων[387] αὐτοὺς χρείαν ἡτοίμακεν ὁ Θεός· καί, εἴ σοι θέλησις, ὄψῃ τούτους καὶ τῆς χρείας θαυμάσεις τὸ ἀναγκαῖον καὶ εὔχρηστον». Οὕτως εἰπόντος, ἡ μὲν ἠπορεῖτο καθ' ἑαυτὴν καὶ ἰδεῖν περιέμενε τοὺς ἐλευσομένους· τὸν δὲ μετ' ὀλίγον λύπη δεινὴ καὶ ἀγωνία ἐλάμβανε καὶ συναλγεῖν ἐῴκει τισὶ κινδυνεύουσι καὶ συμπάσχειν[388] καὶ θερμῶς αὐτῶν ὑπερεύχεσθαι. Εἶτα καὶ δῆλος ἦν ὑπέχων τὰ ὦτα, καθάπερ ψόφου ποθὲν εἰς αὐτὸν διαβαίνοντος, ὀψὲ δὲ καὶ πρὸς τὸ τέλος, οἷα τοῦ πράγματος καλὴν τὴν[389] ἔκβασιν δεξαμένου, ἀναθαρσῶν ἑωρᾶτο καὶ ἡδονῆς ἔμπλεως καὶ τῷ Θεῷ προσφέρων εὐχαριστίαν.

64. Ἡ δὲ αἰτία τούτων: Πλοῖον ἦν ἐξ Ἰταλίας μὲν ἀναγόμενον, ἤδη δὲ μεσούσης νυκτὸς χειμαζόμενον ἰσχυρῶς, ὅπερ, εὐχαῖς ἐκείνου διαφυγὸν τὸν κίνδυνον, εἰς τὸ αὐτοῦ νησίον καταίρει. Ὡς οὖν καὶ τοῖς ναύταις οὐκ ἄγνωστος ἦν τίς ὁ ἐνταῦθα διατρίβων ἐστίν, ἀποβάντες εὐθὺς τοῦ πλοίου, προσίασι τῷ ἁγίῳ περὶ τῶν συμπεσόντων διαλεγόμενοι καὶ[390] τὸ τῆς σωτηρίας ἀνέλπιστον ἐξηγούμενοι, ἀγνοοῦντες ὅτι πρὸς ἐκεῖνον οἱ λόγοι, ὃς πολλῷ πρότερον καὶ τὴν συμφορὰν διέγνω καὶ τοῦ κρείττους ὀφθῆναι τῆς συμφορᾶς μόνος ὑπῆρξεν αὐτοῖς αἴτιος. Ὁ μέντοι θεῖος ἀνήρ, καὶ περιουσίαν ἀγάπης πλουτῶν[391] καὶ ταῖς ἀληθείαις φιλανθρωπότατος, αὐτοῖς[392] τε τοὺς ἄρτους παρετίθει τοὺς τῆς ἀδελφῆς καὶ οὐδὲν ἄλλο ἦν ὃ μὴ ἐποίει πρὸς θεραπείαν τῶν ἀνδρῶν καὶ ἀνάκτησιν, ἔργῳ τε καὶ λόγῳ παραμυθούμενος αὐτοὺς καὶ ἀναλαμβάνων καὶ προθυμούμενος, εἴπερ οἷόν τε καὶ αὐτὰ διανοῖξαι τὰ σπλάγχνα καὶ εἴσω τούτους εἰσδέξασθαι διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς προαιρέσεως. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ἱλαρῶς διδόναι καὶ ἀβραμιαίαν ἔχειν ἐν τῷ ξενοδοχεῖν τὴν ψυχήν, μηδὲν σκυθρωπόν, μὴ φειδωλὸν ὑποφαίνοντας, πολλῷ προθυμότερον[393] διδόναι προαιρουμένους ἢ ἐκείνους λαβεῖν καὶ τὴν αἰδῶ[394] νικῶντας τῶν δεομένων τῷ φιλοτίμῳ τῆς μεταδόσεως.

65. Ὥρα δὲ καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ μεταβάσεως[395] νῦν εἰπεῖν καὶ ὅπως, τόδε τὸ νησίον ἀπολιπών, εἰς τὸν τόπον, ὃς καὶ θανόντα τοῦτον ἑώρακε καὶ νῦν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ πλουτεῖ λείψανον, μεταβαίνει.

66. Οἱ τῷ ἁγίῳ τῆς φυγῆς κοινωνήσαντες, πολλῆς τε τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας ἔν γε τῇ νήσῳ ταύτῃ μετεσχηκότες, οὗτοι δηλαδὴ μαθόντες οἷος ἐκεῖνος τὴν ἀρετὴν καὶ βουλόμενοι τοῦτον ἐγγίζοντα ἔχειν, προσελθόντες καὶ τί μὲν οὐκ εἰπόντες, τί δὲ οὐ δράσαντες τῶν πεῖσαι δυναμένων φιλοσυνήθη ψυχὴν καὶ τὰς μεταβάσεις ἐπιεικῶς δυσχεραίνουσαν, ἀπάγουσι πρὸς τὸν τόπον ὡς, τό γε νῦν ἔχον, θεατὴν μόνον αὐτοῦ ἐσόμενον καί, εἰ μὴ κατὰ γνώμην δοκῇ, πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἐπανήξοντα[396] παροικίαν. Εἶτα περιστάντες, «Μέχρι τίνος», ἔλεγον, «ἐμφιλοχωρήσεις τοῖς παραλίοις, πολλοῖς μὲν τοῖς[397] ἐκ τῶν πλοίων, πολλοῖς δὲ καὶ τῶν παραπορευομένων ὀχλούμενος τοῖς θορύβοις; Ὁρᾷς οἷος ὧδε[398] χῶρος ἐφ' ὃν ἕστηκας, ὡς εὐκραής, ὡς ἐπιτερπής, θορύβου τε παντὸς ἐλεύθερος καὶ ἀνθρώποις σχεδὸν ἄβατος; Ἄλλως τε δὲ καὶ ὕδατος εὐπορῶν τοῦ καθαρωτάτου, ὁμοῦ πρός τε χρείαν δίψης καὶ πρὸς ἀρδείαν λαχάνων καὶ φυτῶν ἱκανῶς ἔχοντος; Οὐδὲν τῆς σῆς ἐπιθυμίας ἐλλιπὲς εὑρήσεις ἢ ἀνάξιον, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἕξεις εὐπρόθυμόν[399] σοι πᾶσαν ὑπηρετήσοντας λειτουργίαν».

67. Ἀποδεξάμενος γοῦν αὐτούς τε τῆς προθέσεως ὁ Λουκᾶς καὶ τὸν χῶρον τῆς θέσεως[400] ὡς ὑπὸ Θεοῦ δειχθέντα ἠγάπησέ τε καὶ ἐν αὐτῷ παροικεῖν τὸ λοιπὸν ᾑρετίσατο. Ἔπειτα τὸ ὕδωρ τῆς παρακειμένης ὕλης ἀπογυμνώσας, διαυγέστερον ὁμοῦ νάειν καὶ ἀφθονώτερον παρεσκεύασεν, ὅσαι τε ὧραι φι-

λοκαλῶν καὶ καθαίρων καὶ παντοῖα φυτεύων φυτά, παράδεισον οἷον ἀπέδειξεν ὡραιότατον, οὐ γεύσει[401] μόνον ἀλλὰ καὶ ὀφθαλμοῖς χαριζόμενον[402]. Τὸ μέντοι κελλίον οὐ πλησίον τούτου καὶ τῆς πηγῆς, ὡς πορρωτάτω δὲ μᾶλλον καὶ μεταξὺ τῶν θαμνωδῶν φυτῶν ἔστησεν, ὥστε μὴ ῥᾳδίως τοῖς πολλοῖς ἐπίδηλον εἶναι· σκοπὸς γὰρ αὐτῷ τὰς τῆς[403] κενῆς δόξης ἀφορμὰς ἀεὶ περικόπτειν καὶ ὡς τεθνηκὼς μᾶλλον τοῖς παροῦσιν ἢ ζῶν εἶναί τε καὶ νομίζεσθαι.

68. Οὕτως οὖν ἔχοντα καὶ βίου καὶ προαιρέσεως, ὁ πονηρὸς ἐκεῖνον[404] οὐκ ἐνεγκών, οὐ λογισμοῖς μόνον καὶ πειρασμοῖς ἀνθρώπων οὐκ ἀγαθῶν σφάλλειν ἔσπευδε τὸν γενναῖον, ἀλλὰ καὶ σχήμασιν αἰσθητοῖς καὶ φαντάσμασιν, οἷος ἐκεῖνος πολύτροπος ταυτὶ καὶ παντοδαπός. Καί ποτε τῇ θύρᾳ παραστὰς ἐν σχήματι μέλανος ἀνθρωπίσκου, —τοιοῦτος γὰρ φιλεῖ φαίνεσθαι, οἷος δὴ καὶ ἀτεχνῶς ἐστι τὴν προαίρεσιν— « Ἐκαυσάς με, καλόγηρε», φησί, «πλὴν ἀλλὰ μικρὸν ἐπίμεινον[405] καὶ εἴσῃ σαφῶς τίς οἶδε σφοδρότερον καίειν». Τοῦ δὲ ἁγίου τὸν θεῖον τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπαφέντος αὐτῷ καὶ «Καταργῆσαί σε κύριος» ἐπειπόντος, εὐθέως ἐκεῖνος ἀφίστατο καὶ ἀφανὴς ἐγένετο[406]. Ἔπειτα, κατὰ πόδας τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου παραβαλόντος, ὃς δήπου καὶ συνήθης ἦν τῷ ἁγίῳ, «Συνήντηκέ σοι», πρὸς αὐτὸν εἶπεν, «ὁ κονιδάριος;» — τοιούτῳ γὰρ ὀνόματι καταπαίζειν ὁ μέγας εἰώθει τοῦ πονηροῦ. Ἐκείνου δὲ διαμφιβάλλοντος καὶ τίς οὗτος εἴη πυνθανομένου, «Κοντὸς αἰθίοψ μοι[407] παραστάς», φησί[408], «καὶ καύσειν ἡμᾶς ὅσον οὔπω ἀπειλησάμενος, ᾤχετο φεύγων». Καὶ ὅς, συνεὶς τὸ λεχθέν, «Ἀλλ' ἡμᾶς», ἔφη, «πάτερ, τῶν αὐτοῦ βελῶν καὶ παγίδων ἐξέλοιτο κύριος, τοῦτο ἡμῖν τῶν εὐχῶν τῶν σῶν διαπραττομένων· πρὸς σὲ γὰρ ἐκεῖνος, ὑπὸ Θεοῦ σκεπόμενον, ἄπρακτός ἐστι καὶ κενός».

69. Σὺν αὐτῷ τοίνυν ὁ μοναχὸς οὗτος Γρηγόριος τὰς ἱερὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν διανύων, οὐ διελίμπανε προσιὼν αὐτῷ καὶ ὑπὲρ τῆς συντρόφου δεόμενος ἀσθενείας, Θεοῦ δεηθῆναι καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτῷ εὔξασθαι τοῦ πιέζοντος· ἦν γὰρ νοσερὸν[409] ἔχων τὸ σῶμα καὶ ὁ στόμαχος αὐτῷ ἀρρώστως πάνυ διέκειτο. Ἐκείνου δὲ ἀναβαλλομένου καθάπερ ἐν ἅπασι τοῖς

τοιούτοις καὶ μεῖζον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν εἶναι τὸ αἴτημα ἰσχυριζομένου, ὁ Γρηγόριος καὶ ἀλγῶν καὶ θαρρῶν — ᾔδει[410] γὰρ ὅπως ἐκείνῳ τὰ πρὸς Θεὸν— οὐκ ἀφίστατο ἀλλ' ἐπέμενε τὴν αἴτησιν ἐπισπεύδων, ἕως οὐ πλέον εἴργειν αὐτὸν δυνάμενος ὁ θαυμάσιος, «Ταπεινὲ Γρηγόριε», λέγει, «περὶ σοῦ με τῆς παρελθούσης νυκτὸς δαίμονες ἠπατήκασι καὶ οὐκ ἔχω τί σοι ἐρῶ». Τοῦ δὲ μὴ ἁπλῶς τοῖς ῥήμασιν ὑπαχθέντος, ἀλλὰ θείαν εἶναι τὴν ὄψιν πιστεύσαντος, εἶτα καὶ δεομένου δῆλον αὐτῷ ποιῆσαι τὸ ὁραθέν, « Ἄνδρα τινά», ἔφη, «φοβερὸν ἐδόκουν ὁρᾶν, ὃς πλησίον μὲν ἵστατο, χρυσοῖς δὲ καὶ φιλοτίμοις τοῖς ἐσθήμασιν ἐκεκόσμητο. Σοῦ δὲ παρὰ μέρος ἱσταμένου», φησί, «καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς[411] ἡμᾶς ἔχοντος, "τί δήποτε", πρὸς ἐκεῖνον εἶπον, "οὑτοσί μοι διενοχλεῖ;" παραδείξας σέ. "Οἴκτειρον αὐτὸν ἢ κἀμὲ μᾶλλον, τῆς τοιαύτης λύσας ὀχλήσεως". Ὁ δέ, " Ἄφες αὐτόν", ἔφη, "ἐθέλει γὰρ μοναχὸς γενέσθαι"· ἐμοῦ δέ, "Ἀλλὰ καὶ ἤδη γεγένηται, ὡς ὁρᾷς", εἰπόντος καὶ δακτύλῳ τὸ σχῆμα ἐπιδεικνύοντος, ἐκεῖνος, "Τὸ μέτρον εἴρηκα"[412], λέγει[413], "τῆς μοναδικῆς τελειότητος, οὐχ ἁπλῶς τὸ σχῆμα· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν[414] πραγμάτων μᾶλλον καὶ τῆς πρὸς ἀρετὴν ἐπιδόσεως ὁ ἀψευδὴς δείκνυται τοῦ μοναχοῦ χαρακτήρ"». Καὶ ταῦτα μὲν ὁ τῷ μεγάλῳ φανείς. Εἰ οὖν ἡ σταύρωσις καὶ τὸ νεκροῦσθαι τῷ κόσμῳ σύμβολον ἀκριβὲς τῆς πρὸς ἀρετὴν τελειότητος, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸ νοσεῖν εἰς αὐτὸ φέρει καὶ γυμνάσιον ἀρετῆς ἐστι καιριώτατον· ὥστε πρὸς τὸ ἐθέλειν εἶναι μοναχὸν ἀληθῆ πλεῖστα συνεισφέρει καὶ τὸ νοσεῖν. Καὶ τοῦτο ἦν αἰνιττόμενον[415] τὸ ῥηθέν, « Ἄφες αὐτόν, ἐθέλει γὰρ μοναχὸς γενέσθαι». Οὐδὲν οὖν τὸ μετὰ ταῦτα προστίθησιν ὁ Γρηγόριος, ὅτι μὴ μόνον τὸν τριακοστὸν ἔνατον ἐπῇδεν ἑαυτῷ ψαλμόν, πλὴν οὐκ εἰς τέλος αὐτόν. Οὐμενοῦν περιεῖδεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὄναρ ἐπιφανεὶς ἐν ἰατροῦ προσχήματι καὶ καυτῆρας αὐτῷ[416] τῷ στομάχῳ ἐπιβάλλειν δόξας, « Ἄπελθε», φησί, «ταπεινὲ Γρηγόριε, ὑγιῶς ἔχων· οὐκέτι γὰρ ἐκ βρωμάτων ὀδυνήσῃ τὸν στόμαχον». Τοῦτο εἰς ἔργον ἐξέβη, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος εἰσέτι περιὼν μαρτυρεῖ.

70. Πόθος, ὃν ἴσασι πάντες, ὃς καὶ τὴν[417] τῆς Ἑλλάδος

ἀρχὴν οἷα στρατηγὸς ἔτυχε πιστευθείς, οὗτος ἐν Θήβαις τὰς διατριβὰς ἔχων, ἔργῳ καὶ αὐτὸς τῆς συνοίκου[418] τῷ μεγάλῳ χάριτος[419] ἐπειράθη[420]. Ζάλης γὰρ οὐ μικρᾶς τὸ Βυζάντιον ἐχούσης, ἅτε δὴ τυραννίδος[421] ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος —Κωνσταντῖνος οὗτος ἦν ὁ χρηστὸς— μελετηθείσης, ἅπαντας τοὺς ὑπόνοιαν καὶ μικρὰν ὑποσχόντας ἐκεῖ συνήθροιζον. Μετάκλητος οὖν ὁ καὶ δηλωθεὶς Πόθος ὑπὸ τῶν τῆς συζύγου γραμμάτων γίνεται. «Τὸ μηδὲν πάντα τὰ ἐν χερσὶν ἡγησάμενον, τὴν Βασιλεύουσαν ὡς τάχος καταλαβεῖν· τῷ τε γὰρ βασιλεῖ», φησί, «περισπούδαστος ἡ σὴ παρουσία καὶ ὁ τοῦ φιλτάτου σου παιδὸς θάνατος τὴν ἄνοδον ἐπισπεύδει». Ταῦτα σκυθρωπὸν ἐκεῖνον ποιοῦσι καὶ πολλὴν αὐτῷ διαμάχην τοῖς λογισμοῖς ἐμβάλλουσιν. Εἶχε[422] μὲν γὰρ αὐτὸν ὁ τοῦ παιδὸς θάνατος[423] καὶ ἀνελθεῖν ἤπειγεν, ἐδεδίει δὲ τὸν καιρὸν καὶ ὑπώπτευε, μήποτε κινδύνοις ἀνελθὼν περιπέσοι, καὶ μάλισθ' ὅτι πρὸς βασιλέως μὲν οὐδαμῶς, παρὰ δὲ τῆς γυναικὸς μόνης ἀνελθεῖν ἐπιτέτραπτο. Οὕτως οὖν ἐπαμφοτερίζοντι καὶ ὑπὸ δύο παθῶν, πόθου τε καὶ φόβου, μεριζομένῳ, προσελθών τις τῶν ἐν τέλει καὶ μνήμην περὶ τοῦ θείου Λουκᾶ ποιησάμενος, «Ἀλλ' εἰ τούτῳ», φησίν, «ἔλθοις εἰς ὁμιλίαν καὶ περὶ τῶν προκειμένων ἀνακοινώσῃ, οὐδέν σοι τὸ λοιπὸν ἀμφίδοξον[424] ἔσται περὶ τοῦ τί δεῖ ποιεῖν, ἀλλὰ σαφῶς περὶ τοῦ λυσιτελοῦντος εἴσῃ». Τοῦτο ἀκούσας ὁ στρατηγός, οὐ χρόνῳ καὶ ἀναβολαῖς τὸ πρᾶγμα ἐδίδου, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τὸ τῷ ἁγίῳ πρὸς ὄψιν ἐλθεῖν. Καὶ τυχὼν ἤκουεν[425] οὐ λοξὰ καὶ ἀμφήριστα κατὰ τοὺς πυθίους χρησμούς, ἀλλὰ τὸ συνοῖσον ἐπιδήλως καὶ καθαρῶς. Ἔλεγε γὰρ μετὰ τοῦ προσήκοντος ἤθους καὶ παραστήματος, οὔτε πρὸς ἐπίδειξιν ἀφορῶν οὔτ' αὖθις τὴν ἐκείνου ἀρχὴν ὥς τι μέγα καὶ θεσπέσιον ἐκπληττόμενος, οὐδ' ὥσπερ ἡμεῖς[426], οἱ ὅλως τοῦ καιροῦ γινόμενοι[427], ἀμέτρως τε ἅμα καὶ πρὸς τὸ ὑπερέχον ταπεινούμενοι καὶ τῶν μετριωτέρων ὑπεραιρόμενοι, «Ἄνελθε, κῦρι, ὁ στρατηγός, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀλύπως καὶ ἀδεῶς καὶ πάντα σοι τὰ σκολιὰ Κύριος εἰς[428] εὐθέα μεταποιήσει[429]. Ὅ τε γὰρ βασιλεὺς εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὄψεταί σε, πρὸς δὲ καὶ τιμῆς ἀξιώσει σε, τό τε παιδίον ἐρρωμένον αὐτὸς ὄψῃ καὶ πάθους παντὸς ἐλεύθερον».

Ταῦτα ὁ στρατηγὸς ὡς ἐκ προφητικῆς καὶ θεοπνεύστου γλώττης ἀκούσας καὶ μηδὲν ἐφ' οἷς ἀκήκοεν ὅλως ἐπιδοιάσας ὁδοῦ εἴχετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατέλαβε, πάντα ἐκβεβηκότα ἰδών, οὐ σιωπῇ κρύπτει τὸ θαῦμα, ἀλλὰ καλὸν διήγημα πολλῶν ἀκοαῖς παραδίδωσιν.

71. Τὰ δὲ κατὰ τὸν[430] ἐπιφανῆ καὶ περίβλεπτον Κρηνίτην πῶς ἄν τις, μὴ γραφῇ καὶ μνήμῃ παραδούς, ἢ φθόνου καὶ κακίας ἢ ῥᾳθυμίας ἐκφύγῃ γραφήν; Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁμοίως, τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν πιστευθεὶς καὶ πρὸς αὐτὴν[431] ἀπιών, ἐπεὶ τῇ Λαρίσῃ προσήγγισε, τῶν περὶ τοῦ ἁγίου διηγημάτων ἢ θαυμάτων μᾶλλον[432] εἰπεῖν τὰ ὦτα ὑποπλησθείς, εἰς ἔρωτα ἦλθε τῆς ἐκείνου θέας καὶ ὁμιλίας. Ὡς οὖν ἤδη περὶ τὰς Θήβας ἦν, αὐτίκα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψας μετεκαλεῖτο· καὶ ὅς, οὐδὲν ὑπερθέμενος, τῷ πεμφθέντι συνηκολούθει. Εὑρίσκει τοιγαροῦν[433] ἐπὶ τραπέζης ἁβρᾶς[434] αὐτὸν[435] ἀνακεκλιμένον, ἐπεὶ καὶ ἀρίστου καιρὸς ἦν. Εἶτα μαθόντος ἐκείνου καὶ ἐπιτρέψαντος, εἴσεισι καὶ αὐτὸς καὶ εἷς τῶν ἑστιωμένων γίνεται καὶ ἀναστᾶσι συνανίσταται καὶ ὑποστροφῆς ἅπτεται, μηδὲ λόγου βραχέος[436], οὕτω συμβάν, παρὰ τοῦ θερμῶς λίαν καλέσαντος καταξιωθείς. Λύπη τὸν ἅγιον ἐν τούτῳ κατέσχεν οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, —τίς γὰρ τούτου μᾶλλον[437] ἐραστὴς ἀδοξίας;— ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνου καὶ τοῦ σεβασμίου τῶν μοναχῶν σχήματος καὶ ὀνόματος, οὕτως ἐπ' αὐτῷ περιφρονουμένου. Ἐξιὼν τοίνυν πρός τινα τῶν τῷ στρατηγῷ διακονουμένων, «Οὕτως ὄναιο», φησί, «ζωῆς τε καὶ σωτηρίας, μηδὲν ὅλως ὑποσταλεὶς ἀπάγγειλον[438] τάδε τῷ στρατηγῷ: Τί δήποτε, τὸ κελλίον ἀπολιπόντα με τὸ ἐμόν, παρεσκευάσας ἐνταῦθα καταλαβεῖν; Τί δέ μοι κόπων τοσούτων πρόξενος ἐπὶ ματαίῳ κατέστης; Τί δὲ[439] εἰς[440] τὴν πόλιν ἐλθεῖν τὸν φιλέρημον κατηνάγκασας; Οὐ λόγου με κατηξίωσας, οὐκ ἀσπασμοῦ μετέδωκας, οὐκ ἄλλο τι ἔδρασας, ὧν ἔδει φιλάρετον ἄνδρα καὶ ποσῶς[441] εὐλαβείας μεταποιούμενον δρᾶν· ἢ τάχα με[442] τοῦτο μόνον[443], ὡς τρυφῆς ἐφιέμενον, κοινωνῆσαι τραπέζης σοι παρεσκευάσας[444]; Τίσι δὲ καὶ λόγοις ἐδεξιώσω[445] πνευματικοῖς ἐν ταύτῃ σου τῇ τραπέζῃ; Ποίᾳ[446] τῶν ἐπωφελῶν ἀναγνώσεων ἡμᾶς ηὔφρανας, ὅτι μὴ μᾶλλον γελώτων ἔπλησας καὶ ἀνειμένης εὐτραπελίας; Οἷον

δὲ καὶ σαυτὸν ἐπέδωκας τοῖς ἑστιωμένοις, οὐκ ἐπὶ θρόνου τινός[447], οὐκ ἐπὶ κλίνης, οὐκ ἐπ' ἄλλου του[448] καθεζόμενον εὐσχημόνως, ἀλλ' ἐπὶ στρωμνῆς ὕπτιον ἀνακείμενον, οὐδ' ἐπὶ τῆς ὀσφύος τὴν ζώνην, ἀλλὰ πόρρω που βεβλημένην αὐτὴν ἔχοντα καὶ μηδὲν ὅλως ἐν τούτοις[449] τῶν ἐθνικῶν διαφέροντα; Ἆρα χριστιανῶν ταῦτα[450] ἢ Θεὸν ἐπὶ νοῦν ἐχόντων ἢ σωτηρίας ἐφιεμένων;»

72. Ταῦτα ὁ μέγας εἰπών, ἐπισκήψας τε αὖθις διασαφῆσαι πάντα τῷ στρατηγῷ, εἰς τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος[451] ἔξεισι σεμνεῖον πρὸς τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον, ὃν καὶ φθάσαντες ἤδη διὰ μνήμης ἐποιησάμεθα. Ἐκείνῳ τοιγαροῦν πάντων[452] ἀπαγγελθέντων, ἐπεὶ ταῖς ἀληθείαις ἐπιεικὴς καὶ μέτριος ὁ ἀνὴρ καὶ συνῆκε μὴ τὸ δέον πεποιηκώς, πολλὴν ἑαυτοῦ κατεγίνωσκε περὶ τὰ σπουδῆς ἄξια ῥᾳθυμίαν. Σπεύδει γοῦν ὀξύτητι μετανοίας τὸ δι' ἀπροσεξίαν[453] ἁμαρτηθὲν ἰάσασθαι καί, ἵππου εὐθὺς ἐπιβὰς καὶ μηδὲ πολλῶν ὡς χθὲς καὶ πρώην δεηθεὶς τῶν ἑπομένων ἢ προαγόντων, ἐπὶ τὸν ἅγιον ἔρχεται. Καὶ πρῶτα μέν, τοῦ σφάλματος θερμὴν καὶ πεπονημένην δοὺς τὴν ἀπολογίαν, ταχείας ἀξιοῦται καὶ[454] τῆς συγγνώμης, ἐπεὶ καὶ ἔτυχε συνιὼν ὁ[455] ἀνὴρ πρὸς τὸν ἑτοίμως λίαν εἰς συμπάθειαν ἐπικλίνοντα· ἔπειτα, τοὺς παρεστῶτας ἐκχωρεῖν ἐπιτρέψας, μόνος πρὸς μόνον διελέγετο, παρατείνας ἄχρις ἑσπέρας. Τί οὖν ἐντεῦθεν γίνεται; Συνάπτεται τῷ ἁγίῳ πρὸς ἀγάπην οὕτω θερμήν, ὡς «κεκολλῆσθαι[456] ὀπίσω αὐτοῦ τὴν ψυχήν»[457], ἵνα τὸ τοῦ Δαβὶδ εἴποιμι, καὶ μηδὲ βραχύ τι καιροῦ χωρὶς αὐτοῦ τὸ παράπαν εἶναι βούλεσθαι. Ἀμέλει καὶ πρὸς πᾶσαν ἐκείνου χρείαν δηλαδὴ καὶ ὑπηρεσίαν προθυμότατα διακονῶν ὑπῆρχε καὶ δαπανῶν, ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τοῦ ναοῦ τῆς καλλινίκου μάρτυρος Βαρβάρας τὰ καιριώτατα συνεβάλετο καὶ πολλὴν αὐτῷ συνεισήνεγκε μετὰ τῆς χειρὸς καὶ δαπάνην. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνατρέχειν ἔδει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἅτε καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ἤδη πρὸς πέρας ἰούσης[458], προσελθὼν τῷ ἁγίῳ, εὐχάς τε ᾐτεῖτο τὰς ἐκείνου συνοδοιπόρους λαβεῖν καὶ περὶ τοῦ μὴ λήθῃ δοθῆναι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐκθύμως ἠξίου. Ὁ δέ, «Ἀλλὰ σύ γε», φησί, «τὴν Βασιλεύουσαν νῦν οὐκ ὄψῃ, ἔτι γάρ σε τῶν Ἑσπερίων ἄρχειν[459] ὁ Θεὸς βούλεται». Ὁ μὲν

εἴρηκεν, ὁ δέ, τῆς ὁδοῦ ἀρξάμενος καὶ ἤδη περὶ τὴν Λάρισαν ὤν, ἐπίστου τὰ εἰρημένα, πάλιν ἐπανιών[460]· γράμμα γὰρ βασιλικόν, εὐθέως καταλαβόν[461], στρατηγεῖν αὐτὸν τῆς τοῦ Πέλοπος καὶ ἄρχειν ἐχειροτόνει. Ἄξια μὲν καὶ ταῦτα θαυμάζειν.

73. Ἡ δέ γε περὶ τῆς Κρήτης αὐτοῦ προαγόρευσις οὐδὲ μακράν ἐστιν ἀπιστίας, καίτοι πολλὴν ἔχουσα τὴν μαρτυροῦσαν ἀλήθειαν. Σχεδὸν γὰρ εἴκοσι πρότερον χρόνοις προλέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι τε ἁλώσεται καὶ ἐπὶ τίνος ἡ ἅλωσις ἔσται, οὕτω καθαρῶς εἰπών, «Ῥωμανὸς Κρήτην χειροῦται». Ἐπεὶ δὲ Ῥωμανὸς ἦν ὁ πρεσβύτερος τότε τὴν βασιλείαν διέπων, ὅτε ταῦτα παρ' αὐτοῦ προηγόρευτο, πυθομένου τινὸς τῶν παρόντων εἰ οὗτός ἐστιν ὁ νῦν βασιλεύων, «Οὐχ οὗτος», εἶπεν, «ἀλλ' ἕτερος».

74. Γυνή τις τῶν ἐπιφανῶν τῆς πόλεως Θηβῶν νόσῳ περιπίπτει δεινῇ. Ταύτης τοιγαροῦν ὁ ἀνήρ, πολλὰ τῶν χρημάτων εἰς ἰατροὺς ἀναλώσας, τὴν μὲν οὐσίαν ἔβλαψεν, ὠφελῆσαι δὲ ταύτην οὐδὲν ἴσχυσεν. Ὅθεν ἐσχάτη τούτοις ἐλπὶς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται, ὅς, ἀλγοῦντι τῷ ἀνδρὶ καὶ δεομένῳ θερμῶς, συναλγήσας, τὸν μοναχὸν ἐφώνει Παγκράτιον. «Καὶ τοῦτο δή», ἔφη, «λαβών», ληκύθιόν τι δείξας ἐλαίου πλήρες, «ἄπιθι πρὸς τοῦδε τοῦ[462] ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα καὶ αὐτὴν καθ' ὅλου χερσὶν ἰδίαις χρῖσον αὐτὸς ἐπὶ γυμνοῦ τοῦ σώματος». Ὁ δέ, μηδὲν διακριθείς, ἁπλότητι γὰρ καὶ τοῖς ἐκείνου ἤθεσι τοῖς χρηστοῖς ἐκεκόσμητο, ἄπεισι πρὸς τοὺς δεηθέντας. Κἀκεῖνοι πρῶτα μὲν τὴν ἁφὴν ἐδυσχέραινον, ἀκόσμου τοῦ πράγματος νομισθέντος, ἔπειτα, καὶ τὸν κελεύσαντα ὅστις εἴη μὴ ἀγνοοῦντες καὶ αὐτοὶ[463] νόμοις ἀνάγκης[464] πειθόμενοι, καταδέχονται τὴν λειτουργίαν[465]. Χρίει τοιγαροῦν αὐτὴν ὁ Παγκράτιος ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν, εὐπειθῶς εἴκων πατρὸς[466] ἐντολαῖς καὶ υἱὸς ὑπακοῆς[467] δεικνύμενος. Καὶ ὅρα οἷος ὁ τῆς εὐπειθείας καρπός· ἄπεισι, μηδὲ μέχρι[468] λεπτῆς[469] ἐννοίας ὑπὸ τῆς ἁφῆς ἐκείνου βλαβεὶς τοῦ σώματος. Ὅρα δὲ καὶ τὴν δύναμιν τῆς τῶν δεηθέντων πίστεως· ἀποτίθεται τὴν νόσον μετὰ τὴν χρῖσιν εὐθὺς ἡ γυνή, ῥᾷον ἀποδυθεῖσα ταύτην ἢ τὰ ἱμάτια.

75. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς ἐσχάτης τοῦ ἀνδρὸς ἀπαθείας σύμβο-

λον ἀκριβές, τὸ καὶ γυναιξὶ πολλάκις ἐγγύς που συγκαθευδήσαντα, οὕτω δὴ συμπεσόν[470], μηδὲ βραχείας αἰσθέσθαι[471] βλάβης ἢ προσβολὴν μόνην λογισμοῦ παραδέξασθαι. Εἴρηκε γὰρ ὁ αὐτός μοι Παγκράτιος, ὅτι συνήθως τῷ πατρὶ φωνῆς ἄνωθεν γινομένης, ἐφόδου χάριν ἐθνῶν, ὥστε πρῶτον αὐτὸν[472] πάντων ὑποχωροῦντα κρύπτεσθαι φειδοῖ τῆς τῶν πλησιοχώρων ἁλώσεως, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνος εἶπεν ἐρωτηθείς, καὶ γὰρ ὡς προφήτη προσεῖχον ἅπαντες καί, εἰ μὴ πρῶτον αὐτὸν εἶδον εἰς φυγὴν κλίναντα, οὐδεὶς ὅλως τῶν ἔργων ἢ τῆς οἰκίας ἀφίστατο, ἀλλὰ περιεφρόνουν ὡς ψευδῆ τὴν ἀγγελίαν καὶ ὑγιὲς οὐδὲν ἔχουσαν. Τῆς φωνῆς[473] οὕτω γενομένης καὶ φυγῇ[474] ποτε χρησαμένων ἡμῶν, ἐμοῦ τε τῷ πατρὶ συνόντος καὶ σπήλαιόν τι ἀμφοτέρων ὑπελθόντων[475] ὁμοῦ, γυναῖκες ἁλώμεναι δύο πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἡλίου ἤδη κλίναντος πρὸς δυσμάς, ἃς ὁ πατὴρ οἰκτείρας, ἐπεὶ πρὸς τῇ φυγῇ καὶ χειμὼν ἦν, οὐκ ἔγνω δεῖν ἀπωθεῖσθαι, ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν τε εἰσεδέχθησαν καὶ προνοίας κατὰ τὸ ἐγχωροῦν[476] ἠξιώθησαν[477]. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὕπνου καιρὸς ἦν, ἡμᾶς τῷ ἑνὶ μέρει δούς, ἑαυτὸν δὲ πρὸς θάτερον ἀνακλίνας, μέσον ἀπολειφθῆναι[478] ταύτας διὰ τὸ ψῦχος ἐπέτρεψε καὶ διῆλθεν οὕτως, ὡς μητρὶ παῖς ἐγγίζων ἢ ὡς λίθων τινῶν ἢ ξύλων παρακειμένων[479], μηδὲ λογισμοῦ τινὸς αὐτὸν σαρκικοῦ μηδόλως ὑποδραμόντος[480]. Παρὰ τοσοῦτον ἁπλότης τε καὶ ἀπάθεια τὸν ἐπὶ γῆς ἄγγελον οἷα μήτηρ ἐνεκολπώσατο.

76. Φίλιππος ἦν αὐτάδελφος τῷ μοναχῷ Θεοδοσίῳ, ὃς καὶ τῶν τῷ ἁγίῳ συνόντων μοναχῶν[481] ἦν. Οὗτος τοιγαροῦν ὁ Φίλιππος, κοσμικὸς ὢν καὶ κοσμικῷ τιμώμενος ἀξιώματι, — σπαθαρίους αὐτοὺς συνήθως καλοῦμεν— εἰώθει τῷ μεγάλῳ πυκνότερον παραβάλλειν διὰ τὴν περὶ τὸν ἀδελφὸν γνησιότητα. Ποτὲ γοῦν αὐτοῦ κατὰ τὸ σύνηθες ἐρχομένου, βλέψας[482] αὐτὸν ὁ μέγας οἷς ἐκεῖνος ἔβλεπεν ὀφθαλμοῖς, «Ἑτοίμασον», πρὸς τὸν Θεοδόσιον φησὶ χαριέντως, «ὅσα δεῖ[483] πρὸς ὑποδοχήν· ὁ γὰρ ἀδελφὸς ὁ σὸς μεθ' ἡμῶν ἔρχεται δειπνήσων». Οὕτω τοῦ πατρὸς εἰπόντος, τὸν Θεοδόσιον εὐφροσύνη τε ὁμοῦ καὶ ἔκπληξις εἶχε· καὶ παραχρῆμα λεωφόροι καὶ ἀγυιαὶ[484] καὶ ἄμφοδοι αὐτῷ ἐσκοποῦντο τῇ προσδοκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ. Ἤδη δὲ οὔσης ἑσπέρας ἐφίσταται καὶ αὐτός, χρειῶν ὅσην παρασκευὴν συγκεκομισμένος[485]. Τράπεζα οὖν ἑτοιμάζεται καὶ ὁμοῦ τῷ μεγάλῳ πάντες συνανακλίνονται. Εἶτα οὐδὲν ἦν τῶν παρακειμένων ἐκεῖ, ὃ μὴ πᾶσιν ὁμοίως βρώσιμον ἦν διὰ τὸ τῆς ἀγάπης ἐξόχως καλόν. Φαγόντες δὲ οὕτω καὶ συμπαρακληθέντες ἀλλήλοις, πρὸς δὲ καὶ τὸν μετὰ δεῖπνον συνήθη κανόνα διατελέσαντες, πρὸς ὕπνον ἐχώρουν· οὗπερ ὀλίγα[486] μεταλαχόντας, ἀνίστησιν εὐθὺς ὁ πατήρ, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἡ σύναξις εἶχε, τῷ δέ γε Φιλίππῳ ὁ ἀδελφός, ἅτε δὴ γινώσκων ἀσυνήθη στάσεως τοιαύτης καὶ πόνου καὶ ἀγρυπνίας, κατακλιθῆναι αὖθις ἐπέτρεπεν ἄχρι γοῦν καὶ τέλους τῶν προοιμιακῶν[487] ὕμνων καὶ τῆς οὕτω καλουμένης στιχολογίας. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτον, ἡ στρωμνὴ πάλιν λαβοῦσα, πολλοῖς ἐποίει λογισμοῖς[488] παλαίειν, «ὠδίνειν τε πόνον καὶ τίκτειν», τὸ τοῦ Δαβίδ, «ἀνομίαν»[489], φάγον εἶναι καὶ οἰνοπότην τὸν θεῖον ἄνδρα ὑπολαμβάνοντα καὶ τὸν εὐλαβῆ πρὸς πλάνην ὑποκρινόμενον. Καὶ ἦν μὲν τοῦτο προηγουμένως τοῦ λαθραίως τὰ[490] πονηρὰ σπέρματα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν διασπείροντος, ἦν δὲ καὶ σμικρᾶς[491] ἐκείνου καὶ ἀγενοῦς διανοίας, ἀπὸ[492] τῶν φαινομένων ἁπλῶς πάντα κρινούσης[493] καὶ μηδὲν μέγα μηδὲ ὑψηλότερον λογίσασθαι δυναμένης· μηδ' ὅτι μὴ[494] γαστριμαργίας ἦν μηδ' ὀψοφαγίας, ἀλλ' οἰκονομίας μείζονος ἡ τῶν παρατεθέντων αὐτῷ[495] μετάληψις, τὸ μὲν δι' ἀγάπης περιουσίαν, ὡς ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν, ἐν τῷ κέρδει τοῦ μείζονος τοῦ ἐλάττονος περιφρονουμένου, —τί γὰρ ἀποχὴ βρωμάτων πρὸς ἀγάπης τοιαύτης ὑπεροχήν;— τὸ δέ, ἵνα δόξῃ μᾶλλον τοιοῦτος διὰ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολήν, οἷον αὐτὸν ἐκεῖνος ἐκ πολλῆς ἔδοξε παχύτητος καὶ φρενοβλαβείας. Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως εἶχε καὶ κακῶς ἦν ὀνειροπολῶν ὁ Φίλιππος καὶ σφόδρα τῆς ἀληθείας ἀποπλανώμενος[496], αὐτό, φασίν, ἔδειξε καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός. Οὕτω γὰρ στρέφοντα καὶ ἀδολεσχοῦντα τοῖς λογισμοῖς, ὕπνος ἐκεῖνον αἱρεῖ καὶ ὄναρ δύο τινὰς ὁρᾷ νεανίας[497]. Τὸ κάλλος ἐκείνων καὶ ἡ ἐκπίπτουσα τοῦ προσώπου μαρμαρυγὴ οὔτ' ὀφθαλμοῖς φορητὴ[498] οὔτε λόγῳ ῥητή. Οἵ γε παραστάντες αὐτῷ μορφῇ δυσμενεῖ καὶ ψυχῆς πικρίαν ἀπαγγελλούσῃ, «Τί σεαυτόν», εἶπον, «ἐκταράττεις τοῖς λογισμοῖς; Τί τὸν ἀναίτιον ὑποβάλλεις αἰτίαις; Ἆρον ὁ

κάτω βλέπων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἴδε ποίας οὗτος ἠξίωται τῆς τιμῆς, ὁ παρὰ σοί γε κριτῇ πλάνος ὢν καὶ ὑποκριτὴς καὶ τοῦ τῶν μοναχῶν ὁσίου καταψευδόμενος σχήματος[499]». Εἶτα, τὸν ὀφθαλμὸν διάρας ἐκεῖνος πρὸς ὃν αὐτοὶ ὑπεδείκνυον[500], μέγα τι καὶ θαυμάσιον καθορᾷ: Πορφύρα τις ὑπέρτιμος ὑπὲρ γῆν[501] ἥπλωτο, ὑπεράνω δὲ ταύτης ὁ μέγας εἱστήκει, θαυμαστὸν οἷον καὶ ἄρρητον ἐκ τῆς μορφῆς ἅμα καὶ τῆς περιβολῆς ἀπολάμπων καὶ ὅλος[502] αὐτόχρημα φῶς ὁρώμενος[503]. Ἐπεὶ δὲ τὸν Φίλιππον ὁ ὕπνος ἀνῆκε, σύντρομος πρόσεισι καὶ ἠλλοιωμένος ἔνθα τὴν σύναξιν οἱ πατέρες εἶχον καί, πάντα διασαφήσας ὅσα τε ὕπαρ αὐτὸς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἔστρεφε καὶ ὅσα ὄναρ ὑπερφυῶς ἐθεάσατο καὶ συγγνώμης τυχών, μένει τὸ θαῦμα κηρύττων εἰσέτι, ἑαυτοῦ τε καταγινώσκων καλῶς ἐφ' οἷς τοῦ δικαίου λίαν κακῶς κατεγίνωσκεν[504].

77. Ἡνίκα, ταῖς παραλίοις χαίρειν εἰπὼν ὁ θεσπέσιος, τὸν[505] τοῦ Στειρίου[506] κατέλαβε χῶρον καὶ τὴν ἀσκητικὴν ἐν τούτῳ καλύβην ἐπήξατο, ἕβδομον ἐν αὐτῷ διανύσας ἔτος, προέγνω μὲν τὴν μακαρίαν αὐτοῦ τελευτὴν ἐπὶ θύραις οὖσαν, γνώριμον δὲ ταύτην κατέστησεν οὐδενί, ἀλλά, προελθὼν τῆς κέλλης ὡς ἐπί τι τῶν ἀναγκαίων καὶ πᾶσι φίλοις, γείτοσι καὶ γνωστοῖς παραβάλλων, συντασσόμενός τε καὶ ἀσπαζόμενος ἑκάστου χείλη, ὄμματα, πρόσωπον, «Εὔχεσθε, ἀδελφοί», ἔφασκεν[507], «ὑπὲρ ἐμοῦ, εὔχεσθε· ἄδηλον γὰρ τὸ λοιπὸν εἰ καὶ βλέψοιμεν ἀλλήλους». Εἶτα πάντας οὕτω περιελθόντα καὶ εἰς τὸ ἑαυτοῦ κελλίον ἐπανελθόντα τὸν ὅσιον, τρεῖς ἐπιζήσαντα μῆνας, πρῶτα μὲν νόσος τις ὑπέδραμε μαλακή· σφοδροτέρου δὲ ἤδη τοῦ πυρετοῦ προσβάλλοντος, ἐπεὶ ὀγδόη παρῆλθεν ἡμέρα, δῆλος κατέστη πᾶσι τοῦ σώματος χωριζόμενος καὶ πρὸς Θεὸν ὃν ἠγάπησε πορευόμενος[508]. Ὅπερ μαθόντας τοὺς τὰς κύκλῳ κώμας οἰκοῦντας, καίτοι σφοδροῦ τοῦ χειμῶνος ὄντος καὶ χιόνος ἀμυθήτου καταπεσούσης, ὡς σχεδὸν καὶ ὁδοὺς ἀβάτους καὶ οἰκίας ἀνεκβάτους[509] γενέσθαι[510], ὅμως οὐδὲν ἐκείνους τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπέσχε πορείας, ἀλλὰ πανδημεὶ πάντες συνέρρεον καὶ παρ' αὐτῷ μέχρι καὶ ἐνάτης ὥρας παρέμενον, οὔτε τροφῆς οὔθ' ὑποστροφῆς ὅλως μνήμην ποιούμενοι, ἀλλ' ἵσταντο πάντες αὐτῷ προσέχοντες καὶ ὄψιν ἐκείνην

τὴν ἱλαρὰν[511] βλέποντες καὶ φωνῆς φιλτάτης ἀκούειν καὶ λόγων ἐσχάτων καὶ εὐχῆς μεταλαγχάνειν ἐπιθυμοῦντες καὶ ὑποστῆναι τὸν χωρισμὸν οὐ φέροντες, τοῦτον τέως, φημί, τὸν ἀπὸ τῆς κλίνης, ὥστε, τοῦ ὁρᾶν αὐτὸν ἀφεμένους, ἐπανελθεῖν οἴκαδε. Ἐπεί τοί γε τοῦ ἐσχάτου[512] καὶ μετὰ θάνατον χωρισμοῦ οἵαν ἐκεῖνοι τὴν πληγὴν ἐδέχοντο καὶ ὅπως αὐτοῦ χάριν ἔπασχον τὰς ψυχάς, ἐκ τῶν δακρύων, ἅπερ ἀστακτὶ κατέρρεον, ὑπεσήμαινον· ἕως ἀσπασάμενος πάντας, ἐπευξάμενός τε τὰ ἀγαθὰ καὶ ἄκοντας ἀφῆκε γοερὸν στένοντας καὶ βαρέως παθαινομένους.

78. Τοῦ πρεσβυτέρου μέντοι Γρηγορίου προσμένοντος, πυνθάνεται παρ' αὐτοῦ τὸν καιρὸν ὁ μέγας· τοῦ δὲ πρὸς δυσμὰς εἰπόντος εἶναι τὸν ἥλιον, γνοὺς ἐκεῖνος καὶ ἑαυτὸν[513] ἤδη, τὸν καλὸν ἀστέρα, καταδυόμενον, «Ἀπελθών», λέγει, «τὰς ἑσπερίους ὡς τάχος ἀπόδος εὐχάς». Ὁ δὲ πληρώσας τὸ κελευσθέν, ἔπειτα δοκῶν περί του τῶν ἀναγκαίων πυνθάνεσθαι, ποῦ μετὰ θάνατον[514] ἠρώτα φίλον αὐτῷ[515] κατατεθῆναι. Τὸν δὲ δυσχερῶς πρὸς τοῦτο διατεθέντα, «Τί δαί[516]; οὐκ αἰσχύνῃ», φάναι, «σαφὴς ἀγνοοῦντα φαίνεσθαι περὶ τούτου, ὅτι δεῖ σχοινίον[517] ἐκδήσαντα[518] τῶν ποδῶν εἴς τινά με τῶν φαράγγων καταβαλεῖν, εἰ πρὸς μηδὲν ἄλλο χρήσιμον, ἀλλ' οὖν βρῶμα τοῖς θηρίοις ἐσόμενον;» Τοῦ πρεσβυτέρου δὲ πρὸς ταῦτα μηδὲν ὑποδεδοικότος, ἀλλὰ περὶ τῆς ταφῆς καὶ αὖθις μαθεῖν ἀξιοῦντος μάλα θερμῶς, ὡς καὶ δάκρυα τοῖς λόγοις συμπροϊέναι —ἤθελε γὰρ μηδὲ μετὰ θάνατον παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην ποιεῖν ἐκεῖνος μηδέν[519]— «Τὸν τόπον ἐν ᾧ κατάκειμαι», φησίν, «ἀνορύξας, πλίνθους ὀπτὰς εὑρήσεις, ἃς διάρας καὶ τὸν χῶρον μετρίως φιλοκαλήσας, ἀποδοῦναι τὸν χοῦν τῷ χοῖ φρόντισον· εἶτα τὰς πλίνθους τῇ ἐπιφανείᾳ παράθες τῆς γῆς· μέλει[520] γὰρ τῷ Θεῷ», φησί, «λόγοις οἷς αὐτὸς οἶδεν ἀρρήτοις δοξάσαι τὸν τόπον, ἄχρι γοῦν καὶ τῆς συντελείας πλήθους τῶν πιστῶν ἐνταῦθα συνερχομένων καὶ τὸ ἐκείνου θεῖον ὄνομα δοξαζόντων». Οὕτως εἰπὼν καὶ ἀσπασάμενος αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ καὶ τελευταῖον ὑψοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς διάρας καί, «Εἰς χεῖράς σου, Κύριε, τὸ πνεῦμά μου παρατίθημι»[521] ἐπειπών, τὴν μακαρίαν ἀφῆκε ψυχήν, τοῖς μὲν ὢν ἀπέ-

στη πολὺ τὸ πένθος καταλιπών, τοὺς δέ, οἷς συνῆλθε, χαρᾶς πάσης καὶ εὐφροσύνης πεπληρωκώς, μᾶλλον δὲ καὶ τούτοις προσθήκη γενόμενος καὶ ὧν ἀπέστη μὴ διαλείπων τοῦ συνεῖναι πνευματικῶς καὶ οἷα τέκνων πατρικῶς[522] κήδεσθαι.

79. Ἕωθεν δὲ τοὺς ἐν[523] γειτόνων[524] χωρίτας μετακαλεσάμενος ὁ πρεσβύτερος, τὸν τόπον τε διορύττει[525] καὶ ὡς οἷόν τε κοσμεῖ, τόν τε συνήθη κανόνα ἐπιτελέσας τὸ ἱερὸν ἐν αὐτῷ κατατίθησι σῶμα, οἷόν τινα πλοῦτον, οὐ φειδωλῶς οὐδὲ μικρολόγως ὡς[526] ἑαυτῷ μόνῳ κεῖσθαι τὸν θησαυρόν, ἀλλ' ὥστε κοινὴν εἶναι τοῖς φιλοχρίστοις ἀπόλαυσιν. Εἶτα, τὰς[527] πλίνθους ἄνωθεν ᾗ[528] προσετάγη καταστρωσάμενος, τὸ μὲν παρὸν ἐπὶ σχήματος τὸ ἔδαφος καταλείπει.

80. Ἐπεὶ δὲ μῆνες παρῆλθον ἓξ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς κοίμησιν, μοναχός τις εὐνοῦχος, τῆς μὲν τῶν Παφλαγόνων ὁρμώμενος χώρας, Κοσμᾶς δὲ καλούμενος καὶ πρὸς Ἰταλίαν τὴν πορείαν ποιούμενος, ὡς ἤδη τὰ τοῦ Χρυσοῦ[529] κατείληφε μέρη, ἔγνω μικρὸν ἐκεῖ που τὸ σῶμα διαναπαῦσαι. Τούτῳ κοιμωμένῳ θεῖός τις ἐφίσταται ὄνειρος, ὃν καὶ ἀπαγγείλας τοῖς ἐγχωρίοις ἤκουε[530] παρ' αὐτῶν, «Ἐνταῦθα χρῆναί σε τὴν πορείαν στῆσαι» λεγόντων. «Καὶ γὰρ τῷ Θεῷ βούλημα», φασί[531], «τῷ θείῳ σε καὶ νέῳ διαλειτουργῆσαι[532] Λουκᾷ καὶ πρὸς τοῦτό σε τὴν ὁδὸν ταύτην στείλασθαι παρεσκεύασεν». Ὁ δέ, μηδὲν ὅλως ἐπιδοιάσας, ὥσπερ ὑπό τινος θείας χειρὸς ἑλκόμενος, πρὸς τὸ τοῦ ἁγίου ποδηγεῖται κελλίον, ἔνθα παραστὰς καὶ τὸ ἐπιτερπὲς οἷον τοῦ τόπου καὶ πρὸς ἡσυχίαν ἡρμοσμένον καταμαθὼν καὶ λίαν ἡσθείς, τὸ λοιπὸν οἰκεῖν ἐκεῖσε τῷ Θεῷ[533] καθυπέσχετο. Αὐτίκα γοῦν ἀκαλλῆ καὶ ἀνεπιμέλητα τὰ περὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ θήκην ἰδών, μετρίας τέως ἀξιοῖ τῆς φροντίδος. Ὑψοῖ τε γὰρ αὐτὴν καὶ τῆς γῆς ὑπερανέχειν[534] παρασκευάζει, πλαξί τε ταῖς ἐγχωρίοις κοσμεῖ καί, κιγκλίδας κύκλῳ περιστήσας καὶ στεφανώσας[535], ἄβατον οὕτως αὐτὴν καὶ ἄψαυστον εἶναι ποιεῖ, ὅτι μὴ μόνοις τοῖς πιστῶς ἐγγίζειν αὐτῇ βουλομένοις μετὰ πολλοῦ τοῦ σεβάσματος.

81. Δυσὶ δὲ ὕστερον χρόνοις ἔνιοι τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν τὰς ἐκεῖ βλυζούσας ἰάσεις ἴσα καὶ πηγαίοις νάμασι καθορῶντες, ἀγαθοῦ πατρὸς οὐκ ἀγαθὰ τέκνα κρίναντες ἑαυτούς, εἰμὴ καθάπερ τροφεῖα καὶ μετὰ τέλος ὀφθεῖεν ἀποδιδόντες αὐτῷ τὰ μετὰ τέλος[536] προσήκοντα, παραχρῆμα πρὸς οἰκοδομὴν κελλίων καὶ ναοῦ διανίστανται. Καὶ πρῶτα μὲν τὸν τῆς θείας μάρτυρος Βαρβάρας ναόν, ἀτελῶς ἔχοντα, σπουδῇ τελειοῦσι, κόσμον αὐτῷ περιθέντες τὸν κατὰ δύναμιν, εἶτα καὶ οἰκίσκους ἱκανούς τε καὶ τὸ σχῆμα διαφόρους οἰκοδομοῦσι πρός τε κοινὴν χρείαν καὶ τῶν ἐπιξενουμένων[537] ὑποδοχήν. Ἔπειτα καὶ αὐτὸ δὴ τὸ κελλίον, ἐν ᾧπερ ὁ τοῦ μεγάλου τάφος, τῆς προτέρας μεταβάλλουσιν ὄψεως καὶ εἰς ἱερὸν εὐκτήριον ἐν σταυρικῷ τῷ σχήματι παγκάλως μεταποιοῦσιν, ὥστε πέρας λαβεῖν τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου λεχθὲν καὶ περὶ τοῦ τόπου δηλαδὴ τούτου καὶ περὶ τῶν ὡς[538] αὐτὸν εἰς πλῆθος συνερχομένων.

82. Ὥρα δὲ καὶ τῶν μετὰ θάνατον τοῦ σοφοῦ θαυμάτων μνήμην ποιήσασθαι, οὐ πάντων[539] ἀκριβῶς οὐδὲ καθεξῆς, πῶς γὰρ τῶν τοσούτων καὶ ἃ νάμασι ποταμίοις ἐπίσης ῥέουσι καὶ μάλισθ' ὅτι μηδὲ μέχρι καὶ νῦν ἐκεῖνα τῆς ῥοῆς ἔστησαν; Ὀλίγα δὲ τούτων ἀπολαβόντες, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ὑμῶν ὠφέλειαν τῶν εἰς τοῦτο συνειλεγμένων, διηγησόμεθα. Ἄτοπον γάρ, εἰ, περὶ τῶν ἔτι ζῶντος γεγενημένων διαλαβόντες, τέλεον περὶ τῶν μετὰ θάνατον ἀποσιωπήσαιμεν, ὥσπερ τῷ νόμῳ τῶν τεθνεώτων λήθην αὐτοῦ καταψηφισάμενοι, καίτοι γε φανερῶς ἐκείνου ζῆν ἐν Χριστῷ διὰ τῶν ἔργων ἡμῖν ἐπιδεικνυμένου· ἄλλως τε δὲ καὶ πολλῷ τῶν μετὰ τέλος θαυμασιωτέρων ὄντων καὶ πιστοτέρων, ἅτε δὴ καὶ ὑπονοίας πάσης καθαρευόντων, ἀλλὰ καὶ πλέον ἡμῶν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον οὑτωσὶ μαρτυρούντων.

83. Γυνὴ τοιγαροῦν εἰσίτω πρώτη, μετὰ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας ἔτι καὶ χαλεπῷ πάθει βαρυνομένη, μᾶλλον δὲ καὶ ἄλλῳ πιεζομένη κακῷ, καθὼς ἤδη καὶ προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει, καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς ἀξία τῆς παρακλήσεως, ὥσπερ δὴ καὶ τυγχάνει παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πάσας φιλανθρώπως τὰς ἐν ὀδύνῃ παρακαλοῦντος ψυχάς. Αὕτη γοῦν ἐκ φθόνου τάχα καὶ πονηρᾶς ἐνεργείας ἀκινήτους εἶχε τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσίν, ἅτινα τοῦ μὲν ὅλου σώματος ἀπηρτῆσθαι καὶ τὴν οἰκείαν σώζειν ἐβλέπετο πῆξιν· ὅσον δὲ πρὸς ἐνέργειαν, ἀλλότρια ἦν καὶ τὴν ἰδίαν ἕκαστον ἐξῃρνεῖτο[540] λειτουργίαν, ὥστε, τὸ εἰς αὐτὰ

ἥκον, θανεῖν ἐκείνην νομίζεσθαι καὶ μὴ ζῆν. Καὶ τό γε[541] εἰς προσθήκην τοῦ τοσοῦδε κακοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ λεχθέντος ἤδη βαρύτερον, ὅτι τὸν υἱόν, ὃν εἰς ἀναψυχὴν ἔμελλεν ἔχειν καὶ τοῦ ἐνδέοντος ἀναπλήρωσιν, αὐτὸς[542] οὗτος δαιμονῶν ὑπῆρχε καὶ συνεχῶς εἰς γῆν κείμενός τε καὶ σπαραττόμενος. Ταύτην οἱ προσήκοντες κατὰ γένος, τῆς συμφορᾶς ἐλεήσαντες καὶ οἱονεὶ φόρτον ἄψυχον ὄνῳ ἐπιβιβάσαντες καὶ περικρατοῦντες[543], πρὸς τὸν νέον Σιλωάμ, τὸν τοῦ μακαρίου Λουκᾶ φέρουσι τάφον, συνεπομένου δηλαδὴ ταύτῃ καὶ τοῦ υἱοῦ, ἔνθα καὶ καταλιπόντες αὐτοὺς ἐπανῄεσαν. Οἷα δὲ[544] τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα! Ὑπερεῖδεν αὐτὴν ὁ ἅγιος καὶ χρόνον ἤδη συχνὸν τὴν ἴασιν ἀνεβάλλετο. Ἀμέλει καὶ ἡ γυνή, καμοῦσα τῷ χρόνῳ καὶ τὴν θεραπείαν ἀπαγορεύσασα, ὑποστρέφειν διενοεῖτο. Ἀλλ᾽ ὦ τῆς ἀπορρήτου σου, Χριστέ, χρηστότητος καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἀρρήτου θαυματουργίας! Ὀλίγῳ γὰρ πρότερον, τῆς τοῦ ἁγίου θήκης πηγῇ[545] παραπλησίως μύρον εὐῶδες ἀποβλυσάσης, ὁ νεωκόρος, ἐπιμελὲς θέμενος καὶ τούτου λαβών, εἰς μίαν τε τῶν φωταγωγῶν ἐμβαλών, τοῦ ἱεροῦ ταύτην ἀπήρτησε τάφου. Τούτῳ οὖν προσεδρευούσης τῆς γυναικός, μεσούσης ἡμέρας καὶ μηδενὸς ἄλλου ὅτι μὴ τοῦ παιδὸς αὐτῇ συμπαρόντος, ἠρέμα πρὸς αὐτὴν ἐκεῖνος, «Ἀλλ᾽ ἐγώ», φησίν, «ἀναστάς, τὸ[546] ἐν τῇ φωταγωγῷ ταύτῃ πιοῦμαι». Ἡ δέ γε μήτηρ ἀπεῖργε τοῦ ἐγχειρήματος, «Μή, τέκνον, ὀξὺς ὁ νεωκόρος», λέγουσα, «καὶ μή ποτε καὶ μαστίξας ἡμᾶς ἀπώσηται». «Οὔ», φησίν, «ἀλλὰ τὸ ἐνθύμημα περανῶ». Καὶ ἅμα διανίστατο καί, τῆς φωταγωγοῦ δραξάμενος, ἐγχέει τῷ στόματι παραχρῆμα καὶ τὸ λοιπὸν οὐδὲν ἕτερον ἦν, ἀλλ᾽ ὁ παῖς εὐθὺς ἐκυλίετό τε καὶ ἐσπαράσσετο. Ἡ δὲ μήτηρ, —καὶ μὴ παραδράμῃ τὸ θαῦμα τὰς ἀκοάς, ἀλλὰ προσεκτέον, εἰρήσεται γὰρ ἤδη τὸ χαριέστατον— ἡ οὖν μήτηρ, οἷα μήτηρ πάντως ἀλγήσασα καὶ τῷ φιλτάτῳ βοηθῆσαι προθυμουμένη, ὦ καινοῦ πράγματος! ὦ θαύματος ἀπορρήτου! οὐκέτι ἄχειρ οὐδὲ ἄπους ἦν ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνεργὸς[547] ἐδείκνυτο πρὸς ἀμφότερα· τοῖς τε γὰρ ποσὶν ἥλατο[548] καὶ ταῖς χερσὶν[549] ὑπήρειδε καὶ διανίστη τὸν παῖδα, σώφρονα καὶ αὐτὸν ἤδη καὶ τοῦ δεινῶς θλίβοντος ἐλεύθερον δαιμονίου[550]. Οὕτω μεγάλης καὶ διπλῆς

χάριτος ἡ γυνὴ μιᾶς ὥρας ἀπολαύσασα παραδόξως, οὐκ εἶχεν ὅ,τι καὶ[551] γένοιτο, ἡδονῇ καὶ θαύματι νικωμένη, οὐδέ τινα προσαγαγεῖν εἶχε τοιαύτης χάριτος ἀμοιβήν. Διό, τῶν ἄλλων ἀπογνοῦσα, οἴκοθεν καὶ παρ᾽ ἑαυτῆς ἀπεδίδου καὶ τὰ τῆς εὐγνωμοσύνης δάκρυα ἐν θέρμῃ ψυχῆς καὶ συντριβῇ[552] πνεύματος τοῦ ἱεροῦ κατέβλυζε τάφου, οἱονεὶ τὸ ποθὲν ὑπὸ τοῦ παιδὸς μύρον ἀντισηκῶσαι τοῖς δάκρυσι βουλομένη, ἡδέως τε πάνυ τὸν τάφον ἀσπαζομένη καὶ τοὺς τῆς εὐχαριστίας[553] λόγους ἐπᾴδουσα, εἶτα καὶ κῆρυξ ἅπασι τοῦ διπλοῦ τούτου θαύματος γίνεται[554].

84. Μετὰ γυναῖκα καὶ ἄλλη τις εἰσαγέσθω γυνή, τὰ μὲν εἰς ἑαυτὴν οὐχ ὁμοίως τῇ προτέρᾳ διακειμένη, ὅσα γε εἰς πηρώσεις ἐστὶ σώματος, τὰ δὲ πρὸς τέκνα διπλῆν ὑπομείνασα παρ᾽ ἐκείνην τὴν συμφορὰν ἐπὶ διπλοῖς τοῖς φιλτάτοις. Ταύτῃ Νικολαῶ μὲν ὄνομα· δύο δὲ παίδων γενομένη μήτηρ, ἄρρενός τε καὶ θήλεος, «οὐκ ἦν ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένη»[555], κατὰ τὸν θεῖον Δαβίδ, ἀλλ᾽ ἀχθομένη μᾶλλον καὶ πολλὰς ὀδύνας ὑφισταμένη. Καὶ γὰρ ἀμφοτέρους εἶχε χωλούς, τὰς βάσεις τε ἀστηρίκτους ὄντας καὶ βαδίζειν μὴ δυναμένους. Ἤλγει τοιγαροῦν ἐπ᾽ αὐτοῖς τὴν καρδίαν, «Οἴμοι», λέγουσα, «οὓς ἔμελλον ἔχειν ἀφορμὴν εὐφροσύνης, τούτους πολλῶν ἔχω δακρύων πρόφασιν. Οὓς ἐγὼ βακτηρίαν γήρως εὑρεῖν ἤλπιζον, τούτους οὐδὲ βακτηρία[556] νῦν ὅλως βοηθεῖν δύναται· ὥστε τοῦτο δεῖ με θρηνεῖν, τίς, ἐμοῦ θανούσης, ὑμᾶς περιθάλψει; Τίς ποὺς[557] ὑμῖν ἔσται, χεὶρ δὲ μᾶλλον ἐλέους φιλανθρώπως ἀνοιγομένη;» Οὕτως ὀδυνηρῶς ἐχούσῃ, τὸν τοῦ ἁγίου τις εἰσηγεῖται τάφον, τὴν ἄψευστον ἐλπίδα, τὸ ἄμισθον ἰατρεῖον, τὴν ἀπόνως πᾶσι πηγαζομένην ὠφέλειαν. Ἡ δὲ οὐκ ἠμέλει[558], ἀλλ᾽ ὄνοις ἐπικαθίσασα τοὺς φιλτάτους, ἄγει παρὰ τὸν τάφον, ᾧ προσεδρεύουσα θερμῶς ἠξίου τὸν ἕτοιμον εἰς εὐεργεσίαν ῥανίδος μιᾶς τυχεῖν[559] ἐλέους, πολλὰ δάκρυα καταβάλλουσα. Ἐπεὶ δὲ τρόποις ἀρρήτοις οἰκονομίας καὶ ἐπ᾽ αὐτῇ τὸ φιλάνθρωπον ἀνεβάλλετο, ὀκτὼ ἤδη παρελθουσῶν ἡμερῶν, ἥττων[560] τε[561] ῥαθυμίας γίνεται ἡ γυνὴ[562] καὶ τῆς οἴκαδε φερούσης λυπηρῶς ἅπτεται, τῆς[563] τῶν τέκνων ἀπελπίσασα θεραπείας[564]. Οὐδὲν μέντοι τῆς ἀναβολῆς αἴτιον, ὅτι μὴ τὸ ἀνά-

ξιον ἑαυτῆς ἔλεγε γεγενῆσθαι, κατὰ πολλὴν αὔτη[565] μετριοφροσύνην. Διὸ καὶ παραδόξου τυγχάνει τῆς τοῦ ἁγίου χρηστότητος. Ἅμα γὰρ τῆς οἰκίας ἐπέβη, καὶ τοὺς παῖδας ἑώρα ὑγιεῖς τοὺς πόδας καὶ στερεμνίους καὶ λίαν ἀσφαλῶς βαίνοντας. Τοῦτο θάμβους μὲν[566] πάντας, τὴν μητέρα δὲ καὶ ἡδονῆς ἔπλησε καὶ δάκρυα προΐει θερμὰ[567] τῆς πρὸς τὸν εὐεργέτην εὐχαριστίας, ἀντίθετα τῶν ἄλλων, φημί[568], δακρύων, ὧν ἠφίει τὸ πρότερον· φίλους τε ἅμα καὶ συγγενεῖς συγκαλέσασα[569], κοινοὺς ὕμνους καὶ φωνὰς[570] εὐφροσύνης ἀνέπεμπε τῷ Θεῷ.

85. Τρίτη πάλιν ἐπὶ ταύταις προσίτω γυνή, ἣν πάθος εἶχε χαλεπὸν καὶ δυσίατον ἢ τάχα καὶ παντελῶς ἀνίατον. Φαγέδαιναν αὐτὸ παῖδες ἰατρῶν οἴδασιν ὀνομάζειν, ὅ, πρὸς τῇ ἐκ φύσεως ἀγριότητι, ἔτι καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧπερ ἦν, ἐλεεινὴν ἐποίει τῇ πασχούσῃ τὴν συμφοράν. Ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ ὄψει φυὲν ἔκειτο, πολλῶν μὲν ὀδυνῶν αὐτῇ, πολλῆς δὲ καὶ αἰσχύνης τελοῦν πρόξενον. Αὕτη, μυρίων ἰατρικῶν ἀνασχομένη βοηθημάτων, μετὰ τοῦ μηδόλως τυχεῖν ὠφελείας ἔτι καὶ χρόνον[571] ἀπολέσασα, διέγνω θεραπείας πρωιμοτέρας. Ὀψὲ γὰρ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου φοιτήσασα τάφον καὶ τοῦτο μὲν ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς ἐκεῖσε φωταγωγοῦ, τοῦτο δὲ καὶ τῶν νοτίδων τῆς τιμίας σοροῦ λαμβάνουσα καὶ τὸ πάσχον ἀλείφουσα μέρος, δάκρυά τε πολλὰ τοῦ ἱεροῦ κατασπένδουσα τάφου, πολλῶν οὐκ ἐδεήθη πρὸς τὴν ἴασιν ἡμερῶν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ἡ ὀγδόη τοῦ πάθους αὐτὴν ἀπήλλαξε καὶ καθαρὰν παρέσχε τῷ προσώπῳ τὴν ἐπιφάνειαν, μηδὲ μικροῦ ἴχνους ὑποφαινομένου τοῦ προλαβόντος κακοῦ.

86. Μὴ οὖν[572] κάμωμεν καὶ ἔτι[573] γυναικὸς ἀκούοντες[574] θεραπείας[575], αἰδεσθέντες, εἰ μή τι ἄλλο, τοῦ[576] θεραπεύοντος τὸ φιλάνθρωπον. Διὸ πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ ἡ Βοιωτία παρίτω γραῦς, ὁμοίως μὲν ταῖς προλαβούσαις ὑπὸ πάθους πιεζομένη, οὐ κατ' ἐκείνας δὲ καὶ τὸν βίον πενιχρὸν[577] ἔχουσα. Αὕτη τὸν λύχνον τοῦ σώματος, τὸ καιριώτατόν τε καὶ χαριέστατον μέλος, ἤλγει, τὸν ὀφθαλμόν. Πάθος γάρ τι περὶ αὐτὸν ἐκφυέν, οὐχ ἧττον δυσώνυμον ἢ δυσίατον, δριμείας αὐτῇ καὶ πολυχρονίους παρεῖχε τὰς ἀλγηδόνας, ἰατρῶν ἐλέγχον[578] καὶ τέχνας καὶ χεῖρας[579] καὶ παντὸς ὑπάρχον βοηθήματος ἰσχυρότερον.

Τοῦτο ζοφώδη καὶ κάθυγρον δεικνύον[580] τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ὡς ἐκ πηγῆς πονηρᾶς ἀενάους παρέχον[581] τὰς ῥοάς, οὐδὲ ὀφθαλμὸν εἶναι οὐδὲ καλεῖσθαι μετὰ τῆς ἀληθείας ἐποίει, τῆς ὀπτικῆς ἐνεργείας ἐστερημένον. Αὕτη τοιγαροῦν τῷ τοῦ ἁγίου προσελθοῦσα σεμνείῳ καὶ τὸ θεῖον τέμενος εἰσελθοῦσα, τῇ ἁγίᾳ προσπίπτει σορῷ καί, ὢ χάριτος ἀπόρρητα δυναμένης! Πρὸς γὰρ τοσοῦτον κακὸν καὶ ὅλως ἄμαχον οὐδὲν ἤρκεσεν ἄλλο ἢ ἔλαιον, ὁμοίως τῆς φωταγωγοῦ λαμβανόμενον, τῇ νοτίδι τε τῆς σοροῦ μετὰ θερμῆς τῆς πίστεως συγκιρνάμενον[582] καὶ ὀφθαλμῷ τῷ πάσχοντι προσχριόμενον. Ὀλίγαι τὸ μεταξὺ διῆλθον ἡμέραι καὶ ἡ γυνή, μήπω τελείας τυχοῦσα τῆς θεραπείας, ὑποστρέφειν ἔγνω, οὐ κατά τι μικρόψυχον ἢ περὶ πίστιν ἀσθενές, ἀλλὰ μᾶλλον περιουσίᾳ πίστεως καὶ τῷ[583] θαρρεῖν ὅτι, καὶ μακρὰν οὔσῃ, οὐκ ἀδύνατος ἐφ' ὃν ἤλπισε καὶ τὸ ἐλλεῖπον αὐτῇ δοῦναι τῆς θεραπείας. Οὔκουν οὐδὲ διήμαρτε[584] τῆς οἰκείας κρίσεως καὶ τῶν καλῶν ἀπὸ[585] τοῦ πιστεύειν ἐλπίδων. Οὔπω γὰρ οἴκοι γενομένης, ἀλλ' ἐχομένης ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς ὁδοιπορίας, ὁ πάσχων αὐτῇ ὀφθαλμὸς ὅλως[586] φωτίζεται καὶ καθαίρεται καὶ οὐδὲ[587] λείψανον[588] οὐδὲ τύπος οὐδεὶς τοῦ πάθους ὑπολιμπάνεται, ἀλλ' ἀκριβοῦς ἀπέλαυσε[589] τῆς[590] ὑγείας[591] καὶ τῷ ἄλλῳ εἶχεν ὁμοίως.

87. Οὐδὲ τὸ Νικολάου θαῦμα σιωπᾶν δίκαιον, ὅσῳ μηδ' αὐτὸς ὑπὸ τοῦ ἁγίου παροφθῆναι δίκαιος ἐνομίσθη, βαρυτάτην ὑπομένων τὴν συμφοράν. Καὶ γὰρ τῷ θείῳ Ἰὼβ παραπλησίῳ πάθει τρυχόμενος ἦν, πᾶν μέλος ἀλγῶν καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι καὶ ποδῶν ἕλκει πονήρῳ βαρυνόμενος καὶ ἰχῶρας, φεῦ! ἀενάους ῥέων. Ἱερὰν ἐκάλουν τὴν νόσον ὅσοι περὶ αὐτῆς[592] ὀρθῶς ἔκρινον. Τοιούτῳ πάθει Νικόλαος κάτοχος ὢν καὶ ὑπὸ πάντων, ὥσπερ εἰκός, βδελυττόμενος, τῷ ἱερῷ τεμένει τοῦ θείου προστρέχει Λουκᾶ καὶ τοῖς αὐτοῖς χρῆται φαρμάκοις, οἷς πᾶσα νόσος καὶ πᾶσα[593] μαλακία[594] λίαν[595] εὐχερῶς διελύετο, τῷ ἐλαίῳ, φημί, τῆς φωταγωγοῦ καὶ τῇ νοτίδι τῆς ἱερᾶς λάρνακος. Πλημμυρούσῃ[596] γοῦν ποτε τῇ δεξαμενῇ προσκαθήμενος καὶ τῷ ῥεύματι προσέχων ἡδέως, ἄκων μέν, ἀλλ' οὐκ ἀθεεὶ πάντως[597] ἐν αὐτῇ καταπίπτει. Καὶ τίς οὐκ ἂν ἥσθείη καὶ τὸ καινὸν ἐκπλαγείη τοῦ θαύματος; Λύεται τοῦ

πάθους εὐθύς, καθάπερ κόνιν τινὰ καὶ ῥύπον εὐχερῶς τὴν νόσον ἀπολουσάμενος.

88. Καὶ οὗτος ἀνὴρ μνήμης ἄξιος, ὃς ἐγκρατείᾳ μὲν καὶ λιτότητι διαζῶν ἦν[598], δαίμονι δὲ[599] κατάσχετος γίνεται, κρίμασιν οἷς οἶδεν ὁ πάντα συμφερόντως οἰκονομῶν, εἴτε πρὸς κάθαρσιν ἀδήλου τινὸς καὶ προλαβούσης κακίας, εἴτε μὴν καὶ καθαίρεσιν φυσήματος ὀλεθρίου, εἴτε δι᾽ ἄλλην, ἡμῖν μὲν ἄγνωστον, Θεῷ δὲ σαφῶς γινωσκομένην αἰτίαν. Οὗτος πολλοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ χρόνοις πολλὰς ὑπέμενε καὶ χαλεπὰς τὰς βασάνους ῥησσόμενος, σπαρασσόμενος[600], δείμασι[601] φρικτοῖς βαλλόμενος[602]· τί μὴ τῶν κακῶν ὑφιστάμενος; Ὕστερον δέ, τῇ τοῦ ἁγίου προσελθὼν θήκῃ, ἡμέρας τε οὐκ ὀλίγας ἐν αὐτῇ προσμείνας, ὅμως[603] μέλλουσαν καὶ αὐτὸς εἶχε τοῦ θερμῶς ἐπικουροῦντος τὴν χάριν. Τί οὖν ὁ εὐσεβὴς ἀνὴρ καὶ φιλόθεος; Ἀναστρέφει μὲν οἴκαδε, πλὴν καὶ οὕτως οὐκ ἀπέγνω τὴν θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ ἔτι θαμινὰ προσῄει καὶ προσέπιπτε τῇ σορῷ δεόμενος καὶ τρεῖς ἢ καὶ πλείους ὑπομένων ἡμέρας· οὕτως[604] ὑποστροφῆς ἐμέμνητο. Ποτὲ[605] γοῦν ἐλθόντι καὶ σὺν τοῖς πατράσι τὸν ἅγιον αἰτουμένῳ[606], ὄναρ αὐτῷ καθεύδοντι ἐπιφαίνεται, πρὸς ὄνομά τε καλεῖ καὶ τὸ στόμα διανοῖξαι κελεύει· τοῦ δὲ ταχέως τὸ κελευσθὲν δράσαντος, ἐκεῖνον ἐμφυσήσαντα ἔνδον, «Ἄπιθι νῦν», εἰπεῖν, «ὑγιὴς ἀπαγγέλλων πᾶσι τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια». Καὶ ὅς, ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου καὶ τὸ ὄναρ μὴ ἀγνοήσας φανερὰν ὑπάρχειν ἀλήθειαν, πᾶσί τε διηγεῖτο καὶ σὺν αὐτῷ πάντας εἶχε Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα μεγαλύνοντας.

89. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου θαῦμα πῶς ἄν τις παρέλθοι δικαίως, ἀνδρὸς εὐγνώμονος μὲν καὶ τὰ περὶ τὸν ἅγιον εὖ διακειμένου, δαίμονι δὲ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ζοφώδει[607] ληφθέντος[608] καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ πολλοῖς χρόνοις ἀθλίως πάσχοντος; Ἐπεὶ οὖν χαλεπὴ καὶ χρόνιος ἡ μάστιξ καὶ οὐδαμῶς ἐνδόσιμος, —πῶς γὰρ ἂν καὶ παρ᾽ ἑαυτοῦ φείσαιτο καὶ οἴκτου τινὸς ἄνθρωπον ἀξιώσειε, φύσις ὢν ἀληθῶς φθονερὰ καὶ μισάνθρωπος;— ὀψὲ τὴν θεραπείαν ὅθεν ἂν εὕροι[609] συνείς, ἐπὶ τὸν ἱερὸν τοῦ Λουκᾶ καταφεύγει τάφον καὶ τοῖς ἰσχυροῖς χρῆται καὶ αὐτὸς βοηθήμασι, τῷ ἐλαίῳ, φημί, τῆς φωταγωγοῦ καὶ τῷ μύρῳ τῷ ἐκ τοῦ τάφου βλύζοντι, ᾧ καὶ χρίων αὐτὸν ἦν ὁ ἀδελφὸς Παγκράτιος χερσὶ ταῖς ἰδίαις. Τούτῳ[610] γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς οὕτω πάσχουσι σύνηθες ἀείποτε συναλγεῖν καὶ δεξιὰν αὐτοῖς εἶναι συνεργὸν καὶ φιλάνθρωπον, ὡς καὶ φανερῶς εἰς βοήθειαν ὑπ᾽ αὐτῶν καλεῖσθαι[611] πρὸς αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος, ἡνίκα γοῦν τῆς[612] τοῦ δαίμονος ἀθρόας προσβολῆς αἴσθωνται. Πολλῶν δὲ μεταξὺ διελθουσῶν ἡμερῶν, ὁ Ἰωάννης ἐξαίσιος ἦν τὴν ὑπομονήν· οὐκ ἔκαμε γάρ, οὐκ ἐδίστασεν, οὐ μικροψυχίας αὐτὸν[613] ὑπέδραμον λογισμοί, ἀλλ᾽ «ὑπομένων[614] ὑπέμεινε[615] τὸν Κύριον[616]», ἕως, «τῆς δεήσεως αὐτοῦ εἰσακούσας», τῆς χαλεπῆς ἀνῆκε τοῦ δαίμονος τυραννίδος. Ἀνῆκε δὲ οὕτως: Ἓξ ἤδη παρῴχοντο μῆνες· εἶτα, κοιμωμένῳ νυκτός, ὁ μέγας ἐπιφανείς, ἐξωθεῖ μὲν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸν ἐπαχθῆ σύνοικον, τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, στόμα δὲ πρὸς στόμα λόγους αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων κοινολογεῖται καὶ παραγγέλλει μηδενὶ ἐξειπεῖν ἄχρι γοῦν καὶ τῆς ἀναγκαίας τοῦ θανάτου σιγῆς.

90. Καὶ ἕτερος δέ, ὡσπερεὶ τοῦ ὀνόματος, οὕτω καὶ τῆς ὁμοίας αὐτῷ κοινωνῶν συμφορᾶς· Ἰωάννης γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκαλεῖτο καὶ δαιμονῶν ἦν, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τοῖς χρόνοις καθ᾽ ὁμοίωσιν τυραννούμενος, ἴσων δὴ καὶ βοηθημάτων, ἴσης σχεδὸν ἀπολαύει καὶ θεραπείας. Νυκτὸς γὰρ ἐπιφανεὶς αὐτῷ καθεύδοντι, ἐν σχήματι τῷ οἰκείῳ, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κατασχών, ἀνοῖξαι τὸ στόμα διακελεύεται. Εἶτα, τῇ δεξιᾷ χαλᾶν ἄγκιστρον δόξας ἄχρι δὴ καὶ τοῦ φάρυγγος καὶ τοῦτό γε αὖθις ἀνελκύσας, «Ἰδού», φησίν, «ἠλευθέρωσαι τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπὸ τῆς πίστεως εὑρηκὼς ἐν εἰρήνῃ πορεύου». Οὕτω τε[617] εἶπε καὶ ὁ λόγος εἰς ἔργον ἐξέβη καὶ ἅμα τοῦ τε ὕπνου καὶ τοῦ δαίμονος λύεται[618] καὶ τὰς εὐχαριστηρίους ᾠδὰς ἀποδούς, εἶτα καὶ τῷ αὐτοῦ οἴκῳ εὐθυμῶν ἀποδίδοται.

91. Ὁ τοῦ μέλλοντος ῥηθήσεσθαι θαύματος ἀπολαύσας οὔτε τὴν πόλιν ὅθεν ἐστὶν[619] οὔτε τὸ ὄνομα ᾧ[620] κέκλητο δῆλος ἡμῖν καθίσταται· ὅτι[621] τὰς τῶν ὀμμάτων εἶχε βολὰς ἀμαυράς, τοὺς τοῦ σώματος ἀμφοτέρους ἀπέσβετο λύχνους, τοῦ γλυκυτάτου πᾶσιν ἐστερεῖτο[622] φωτός. Οὗτος, ἁπάσης τῆς ἐξ

ἀνθρώπων ἀπογνοὺς βοηθείας, ὡς κρεῖττον ὂν τὸ πάθος ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην καὶ τέχνην καὶ θεραπείαν, ἐπὶ τὸν ἅγιον καταφεύγει καὶ τὸν αὐτοῦ[623] ναὸν εἰσελθών, χεῖράς τε ἅμα καὶ τὰ τῆς διανοίας[624] ὑψώσας ὄμματα, «Λῦσόν μου τὸ σκότος ὁ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός», ἔλεγε, «παραστάτης καὶ κληρονόμος, ἀπάλλαξόν με τῆς κατεχούσης νυκτός, ἴδω σου τὴν εἰκόνα, προσβλέψω τὴν θήκην, τὸ σεμνεῖον θεάσομαι[625], τοῦ τεμένους κατατρυφήσω, κηρύξω πᾶσι καὶ διηγήσομαι[626] τὰ θαυμάσιά σου, πλησθέντος μοι χαρᾶς τοῦ στόματος καὶ τῆς γλώττης ἀγαλλιάσεως». Οὕτως ἐκεῖνος δεόμενος, ἐπείπερ ὁ ἅγιος τὴν ἴασιν ἀνεβάλλετο, ῥᾳθυμίας ἡττηθεὶς οἴκαδε ἀνεχώρει, δευτέραν θέμενος μικροψύχου θελήματος τὴν ἐλπίδα τῆς θεραπείας. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐχ ὑπερεῖδεν αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος καὶ περὶ τὸ συμπαθεῖν[627] ἑτοιμότατος, ἀλλ' ὁδεύοντι καὶ ἔτι ὁδοῦ ἐχομένῳ τὰ τῆς εὐχῆς ἐκπληροῖ καὶ τὸ λίαν διψώμενον χαρίζεται φῶς. Οὐ μὴν ἀθρόαν οὐδὲ παραχρῆμα τὴν ὅλην αὐγὴν δίδωσιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ὑφαπλουμένην αὐτῷ καὶ τρανουμένην τῇ τοῦ λυπηροῦ σκότους ὑποχωρήσει. Ἀμέλει καὶ διαπιστεῖν[628] εἶχε τὸ πρῶτον καὶ οὐκ ἀληθὲς τὸ πρᾶγμα ἐνόμιζεν. Ἐπεὶ δὲ σαφεῖς ἐδέχετο τὰς τῶν ὁρατῶν ἀντιλήψεις καὶ πᾶσιν ὁμοίως ἑώρα τοῖς καλῶς βλέπουσι, χαρᾶς[629] πλησθεὶς μετὰ θαύματος τῷ θείῳ Λουκᾷ τὴν εὐχαριστίαν καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς πᾶσι τὸ θαῦμα δίδωσι, τρανωθεὶς μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν γλῶτταν τῇ περιουσίᾳ τῆς ἡδονῆς.

92. Οὐκ ἔμελλε πάντως ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ὀφθαλμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ποδῶν εἶναι θεραπευτὴς θαυμαστότατος[630], μᾶλλον δὲ καὶ παντὸς πάθους καὶ[631] μέλους καὶ μέρους[632], ὥσπερ ἄρα καὶ ὢν φαίνεται. Αὐτίκα γοῦν Ἰωάννης ὁ ἐκ νήσου τῆς Τερβενίας τοὺς πόδας ἀλγῶν, καὶ ἀλγῶν[633] κομιδῇ πονήρως, ὡς καὶ ἐπὶ κλίνης βεβλῆσθαι καὶ τῇ[634] περὶ αὐτοὺς ὀδύνῃ[635] ἀθλίως ἀπομαραίνεσθαι, ἐπεὶ οὖν, τό γε εἰς ἀνθρώπους ἧκον, ἡ νόσος οὐδαμῶς ἰάσιμος, τῶν τοῦ μεγάλου Λουκᾶ θαυματουργιῶν εἰς ἀκοὰς αὐτῷ ἐρχομένων, ἐδίψα μὲν τὸ αὐτοῦ καταλαβεῖν μοναστήριον καὶ τῇ θαυματουργῷ σορῷ προσπεσεῖν, ἠπορεῖτο δὲ τοῖς ὅλοις καὶ οὐκ εἶχεν ὅ,τι καὶ[636] δράσειεν.

Οὔτε γὰρ ἱππάσασθαι δυνατὸν αὐτῷ, τῆς ὀδύνης μὴ ἐφιείσης[637], καὶ τὸ κλινοπετῆ πάλιν ἀνύσαι τοσαύτην ὁδὸν[638] ἐπιεικῶς δυσχερές. Τί οὖν ποιεῖ; Φθάνει τὸν τόπον τῇ διανοίᾳ, τοῖς τῆς πίστεως διαθέει πτεροῖς, αὐτῆς ψαύει τῆς σοροῦ τοῖς χείλεσι, καλεῖ, καὶ[639] σώματι μακρὰν ὤν, τὸν ἐγγὺς παρεῖναι μὴ ἀποροῦντα διὰ τῆς χάριτος, «Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου», λέγων, «ἐνώπιόν σου[640] καὶ ἡ δέησις[641] ἐγγισάτω καὶ δὸς τῇ πρὸς Θεόν σου δυνάμει, μὴ ἱκετείαν ἀλλ' εὐχαριστίαν προσάγοντα, τὴν σὴν ἐμὲ σορὸν ὄψεσθαι ποσὶν ἐρρωμένοις». Τοιαύτην τῷ ἁγίῳ προσάγων τὴν ἱκετείαν, οὐκ ἐπὶ πολλαῖς προσῆγεν ἡμέραις, ἀλλὰ ταχύνας ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐεργεσίαν ὁ ἅγιος ἄφνω κουφίζει τῶν ἀλγηδόνων, λύει τὰς πέδας αὐτῷ τῶν ποδῶν, ἄρτιον εὐθὺς ὅλον δείκνυσιν, οὐ βαδίσμασι μόνον ἐλευθέροις ἀλλὰ καὶ ἅλμασιν ἤδη χρώμενον, μικροῦ καὶ ἑαυτῷ διαπιστεῖν ἔχοντα, εἰ ἐκεῖνος εἴη ὁ πρὸ ὀλίγου πάθει τοσούτῳ πεπεδημένος. Μετ' οὐ πολὺ γοῦν καταλαμβάνει τὸ μοναστήριον εὖ ποδῶν ἔχων, εὖ πίστεως, καὶ τὸν θεῖον ναὸν εἰσελθὼν τῷ σημειοφόρῳ προσπίπτει τάφῳ, «Εὐχαριστῶ σοι», λέγων, «τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε, ἀνθ' ὧν ἐρρύσω[642] τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος[643]». Εἶτα, βραχὺ τοῖς πατράσι συμμείνας καὶ τὴν νόσον ὅπως εἶχε διηγησάμενος καὶ οἵαις ὀδύναις τῶν ποδῶν κατετρίβετο, —ἡδὺ γὰρ ἀτεχνῶς διήγημα[644] τὰ τῆς νόσου λέγειν μετὰ τὴν νόσον, ὥσπερ ἄρα καὶ λυπηρὰ πάντα, δηλαδὴ μετὰ τὴν παρέλευσιν— ἔπειτα, καὶ τὰ τῆς ὑγείας ὅπως ἀθρόᾳ καὶ ταχυτάτῃ[645] γέγονε πάντα διασαφήσας, εὐθυμῶν οἴκαδε[646] ἐπανῄει.

93. Θερμὸν ἡ νεότης καὶ αὔθαδες καὶ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν πολλάκις ἐπιχειρεῖν προθυμούμενον[647], καὶ μάλισθ' ὅταν καὶ φυσικὴν ἔχῃ πρὸς τοῦτο ῥοπήν. Ἱκανὸν τοῦ λεγομένου μαρτύριον ὁ νῦν προκείμενος εἰς διήγησιν Δημήτριος ὁ καὶ Καλωνᾶς, διώνυμος γάρ. Οὗτος, σφριγῶν[648] νεότητι καὶ ῥώμῃ σώματος ἐγκαυχώμενος, σιρὸν ἐπ' αὐτῆς οἰκίας, ὃν καὶ γούβαν ἄγροικοί τινες ἂν καλέσειαν, ἀνορύσσων ἦν εἰς ἀπόθεσιν πάντως σίτου τε καὶ[649] κριθῆς ἢ ἑτέρου, φημί, τῶν χεδροπῶν[650]. Εἶτα, ἐπὶ πολὺ τοῦ βάθους προήκων, ἐντυγχάνει λίθῳ βαρεῖ[651] καὶ μεγίστῳ, ὃν καὶ ἀμφοτέραις διαλαβὼν καὶ ἀνελκύ-

σαι φιλοτιμούμενος, πολλῷ μείζονα ὄντα ἢ ὥστε καὶ χερσὶν ἑνὸς πείθεσθαι, δεινῆς ἀπέλαυσε καὶ ἀθλίας τῆς ἀλόγου ταύτης φιλοτιμίας, τῶν ἐγκάτων αὐτῷ[652] πρὸς βίαν καταρρυέντων καὶ φόρτου, φεῦ! ἐλεεινοῦ τοὺς διδύμους πεπληρωκότων, καθάπερ τιμωρίαν ὑποσχὼν ἐκεῖνος τῆς ἀμέτρου περὶ τὴν ἐπίδειξιν προθυμίας, καὶ ταῦτα παθών, ἅπερ[653] οὐκ ἐπιδείκνυσθαι μᾶλλον ἀλλὰ κρύπτειν[654] ἐκείνῳ κάλλιον ἦν. Ἐπεὶ οὖν δυσκίνητος ἐντεῦθεν ἢ καὶ[655] ὅλως ἀκίνητος ἦν, συνδραμόντες οἱ κατὰ γένος αὐτῷ προσήκοντες ἀνελκύουσι μόλις καὶ τῇ κλίνῃ, ἀθυμίᾳ πολλῇ[656] καὶ ὀδύνῃ βαλλόμενον, κατακλίνουσιν, ἔνθα[657], μετακλαίοντι καὶ ἀπορουμένῳ καὶ τοὺς τῆς ἀφροσύνης δρεπομένῳ καρπούς, οὐδεμίαν τε ὑπό τινος παράκλησιν δεχομένῳ, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ τῇ τοῦ ἀγαθοῦ θεράποντος αὐτοῦ συμπαθείᾳ καὶ γίνεταί τις πρόφασις ἐκ τοῦ παρήκοντος θεραπείας. Ἀνὴρ γάρ τις τῶν γνωρίμων αὐτῷ, νῦν ἀπὸ τοῦ Στειρίου[658] ἐληλυθώς, ἔλαιον ἦν ἀπὸ τῆς φωταγωγοῦ, ἣν[659] ὁ τοῦ ἁγίου σεπτὸς ἔχει τάφος, ἐπιφερόμενος, ὅπερ δεδωκὼς ἐκείνῳ, χρίειν ἐκέλευε τὰ πάσχοντα μέρη· καὶ ὃς ἐποίει τὸ κελευσθέν. Οὕτω δὲ πράττοντος, οὐ[660] πλέον ἢ τρεῖς παρῆλθον ἡμέραι καί, τοῦ ἀλγεῖν καὶ πάσχειν[661] ὅλως παυσάμενος, τοῦ ὑμνεῖν τὸν ἅγιον ἤρχετο[662], ἅτε δὴ καὶ καθαρᾶς ἀπολαύσας τῆς ὑγιείας, καὶ τὰς αὐτοῦ κηρύττειν θαυματουργίας.

94. Οὐδὲ τὸ Κωνσταντίνου θαῦμα παροπτέον ἐστίν, οὔτε μὴν τῶν γραφῇ δοθῆναι διὰ τὸ πλῆθος οὐκ ἀναγκαίων, ἐπεί, μετὰ τοῦ πρὸς δόξαν εἶναι Θεοῦ, καὶ ὑπομονῆς ὑπόδειγμα φέρει κάλλιστον καὶ διδάσκει μὴ δεῖν ἀπαγορεύειν ἡμᾶς ἐν τοῖς λυπηροῖς, τῆς[663] τοῦ Θεοῦ χρηστότητος δεομένους[664], ὅταν, βραδύνων αὐτὸς πρὸς τὸν ἔλεον, τὴν τοῦ λυποῦντος ἀπαλλαγὴν ἀναβάλληται λόγοις βαθυτέρας οἰκονομίας. Ὁ τοίνυν Κωνσταντῖνος οὗτος πατρίδα καὶ πόλιν ἔσχε τὰς Θερμοπύλας, ἐν ᾗ καὶ[665] διάγων δαίμονι χαλεπῷ περιπίπτει, οὐ συναρπάζοντι μόνον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ δειμάτων οἵων καὶ σκότους τὴν ἐκείνου πληροῦντι ψυχὴν καὶ πάντα τρόπον ἐπηρεάζοντι. Ἐρρήσσετο[666] γοῦν[667] πυκνότερον αὐτὸς[668] καὶ κατέπιπτε καὶ τὰ τῶν δαιμονώντων[669] ἅπαντα, στρεβλώσεις, σπαρα-

γμούς, σκοτοδινίας[670], τἄλλά τε, ὅσα πάσχειν ἐστὶ τοὺς κακῷ τοιούτῳ πεπεδημένους, ὁμοίως ἔπασχε. Τί οὖν ἐκεῖνος; Παριδὼν ἅπασαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, ἐπὶ Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα καταφεύγει καί, τὸ ἱερὸν ἐκείνου καταλαβὼν τέμενος, τῇ θείᾳ προσπίπτει σορῷ καὶ θερμοῖς αὐτὴν λούει τοῖς[671] δάκρυσιν. Εἶτα τῷ καὶ δαιμόνων καὶ παντὸς πάθους ἀλεξικάκῳ καὶ αὐτὸς χρῆται φαρμάκῳ, τῷ τοῦ ἐλέους ὄντως ἐλαίῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ ἔργον νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν, ὅτι μὴ[672] εὐχαί, προσπτώσεις, δάκρυα καὶ ἡ τοῦ ἐλαίου χρῖσις τοῖς δάκρυσι κιρναμένη[673]. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν προσεδρεύων ἐν τούτοις τὸ τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπον ἐξεδέχετο, ἡ δὲ χρηστότης μέλλουσα ἦν καὶ τὴν εὐεργεσίαν εἰς ἀναβολὰς παραπέμπουσα, πάντως δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου ψυχῆς πρός τι χρήσιμον καὶ σωτήριον· ἓν γὰρ οὐδέν ἐστι τῶν πάλαι τε καὶ νῦν εἰς ἡμᾶς ἐπιγινομένων[674], ὃ μὴ συντείνειν οἶδε προηγουμένως εἰς ψυχῆς ὄνησιν. Ταύτῃ τοι κἀκεῖνος, εἰς δέον τῇ βραδυτῆτι[675] χρώμενος, οὐ ῥαθυμῶν ἦν, οὐκ ἐπιδοιάζων, οὐ τὴν θέρμην τῆς ψυχῆς ὑποχλιαινόμενος, οὐ τὴν ἀκμὴν τῆς πίστεως ἀμβλυνόμενος[676], οὐδεμίαν οἴκου καὶ[677] ἐπανόδου μνήμην[678] ποιούμενος[679], οὐδὲν μικρόψυχον λέγων ἢ πράττων ἢ ὅλως εἰς νοῦν βαλλόμενος. Καὶ τοῦτο, πρὸς βραχύν τινα χρόνον πραχθέν, ἐπαινετὸν μὲν ἦν, οὐ μὴν ὥστε καὶ θαυμάζεσθαι τῆς ὑπομονῆς ἄξιον. Κωνσταντίνῳ δὲ οὐ πρὸς μῆνα μόνον ἤρκεσεν ἡ ἀναβολή, οὐδὲ δύο ἀλλὰ παρ' ὅλους ἓξ ὑστερίζουσα ἦν, πρὸς τὸ πλάτος πάντως τῆς ἐκείνου ψυχῆς παρατεινομένη, ὡς μὴ τῆς[680] τοῦ δαίμονος μόνον[681] ἐλευθερίας[682], ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας ἀξιωθῆναι, ὃ καὶ γέγονε. Καὶ τῆς μὲν δαιμονικῆς λύεται τυραννίδος, τό γε νῦν ἔχον, τοὺς δὲ τῆς[683] ὑπομονῆς μισθοὺς καὶ τῆς πίστεως εἴς γε τὸ μέλλον ἀτεχνῶς λήψεται.

95. Καὶ ἄλλος δέ, τὸ μὲν γένος ἐξ Εὐβοίας ἕλκων, τὸ δὲ ὄνομα ἡμῖν ἄγνωστος, ὁμοίῳ περιπίπτει κακῷ, δαίμονι ἁλοὺς πικροτάτῳ· ὁμοίοις τε πάθεσι καὶ τῇ ὁμοίᾳ χρῆται καὶ οὗτος καταφυγῇ, τῇ τοῦ θείου, φημί, Λουκᾶ λάρνακι. Εἷς δὲ τῶν τὰς τοῦ κοινοῦ λειτουργίας πιστευομένων, —κομμερκιάριον αὐτὸν καλεῖν σύνηθες— ὄνομα Χριστοφόρος, πίστεως χάριν τῷ ἱερῷ προσβάλλει ναῷ καί, τῆς τοῦ τιμίου τάφου ἀξιωθεὶς

προσκυνήσεως, ἐπεὶ καὶ τῆς παρὰ τῶν πατέρων ἐπιμελοῦς ἔτυχε ξενίας, ἑσπέρας ἤδη καταλαβούσης, ἠξίου παρὰ τῇ σορῷ καθευδῆσαι. Τῶν δὲ πατέρων τοῦτο ἐπιτρεψάντων, «Οὐδεὶς γὰρ ἕτερος», εἶπον, «ὅτι μὴ ὁ πάσχων ἐκεῖ προσεδρεύει». «Ἀλλὰ καὶ τοῦτον», ἔφη, «κατὰ τήνδε τὴν νύκτα τόπος ἕτερος ἕξει, ἐμοὶ δὲ δοθήτω μόνῳ τὸ πρὸς τῇ θείᾳ καθευδῆσαι[684] σορῷ· καὶ γὰρ ἀηδής μοι ἔσται πάντως τοῦ πάσχοντος ἡ συνοίκησις». Συγχωρεῖται καὶ τοῦτο πρὸς τῶν πατέρων. Καὶ ὁ μὲν μόνος τῇ θείᾳ παραμένει σορῷ[685], ὁ δὲ πάσχων, ἀλλαχοῦ που τὴν νύκτα κελευσθεὶς διανύσαι, πολλῇ περιβάλλεται ἀθυμίᾳ, παρόρασιν καὶ ὕβριν τὸ πραχθὲν ἡγησάμενος καὶ ὥσπερ οὐδὲ τευξόμενος τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου[686], ἐπεὶ καὶ τῆς πρὸς τὴν ἱερὰν θήκην ἐκβέβλητο[687] προσεδρείας. Ὁ δὲ παρακαλῶν τὰς ἐν λύπῃ[688] ψυχὰς Κύριος οὐχ ἁπλῶς ἐκεῖνον ἀθυμοῦντα παρακαλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας παραδόξως ἐλευθεροῖ. Καὶ ὅπως ὁ λόγος διδάξει, ὑπνοῦντι νυκτὸς ἐπιφανεὶς ὁ θεῖος Λουκᾶς φαιδρὸς καὶ χαρίεις, λίαν τε πρὸς αὐτὸν εὐμενὲς ὁρῶν, πρῶτα μὲν πρὸς ὄνομα τοῦτον καλεῖ, ἔπειτα καὶ τὸ στόμα διανοῖξαι κελεύει· εἶτα, τοὺς δακτύλους καθείς, τρίχα μέλαιναν ἔδοξεν ἀνελκύειν, ἧς τοῦ ἄκρου κάνθαρος ἦν ἀπηρτημένος, ὃν καὶ ὁ μέγας ὑποδεικνύς, «Ὁρᾷς», ἔφη, «τὸν σὸν πολέμιον; ὥστε τὸ λοιπὸν ἀφείθης τοῦ τυραννοῦντος». Οὕτως ὁ ἅγιος καὶ τὸ πρὸς τὸν δαιμονιῶντα φιλάνθρωπον ἔδειξε φιλανθρώπως καὶ τὰ τοῦ δαίμονος ἁρμοδίως παρέστησεν ἀπὸ τῆς εἰκόνος, διὰ μὲν τοῦ κανθάρου τὴν βδελυρίαν, διὰ δὲ τῆς τριχὸς τὴν ἀσθένειαν. Τελείας οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυχὼν τῆς ἐλευθερίας, οἴκαδε ἐπανήει, χαίροντας ἰδὼν τοὺς οἰκείους χαίρουσιν ὀφθαλμοῖς.

96. Ἀλλὰ τὸ περὶ τὸν κληρικὸν Νικόλαον θαῦμα, ὃς ἐκ Διαυλείας[689] ἦν ὡρμημένος, σιωπᾶν τις ἐθελήσας[690] καὶ μὴ δοῦναι γραφῇ, πῶς ἂν οὐ τὰ μεγάλα φαίνοιτο ἀδικῶν καὶ καλοῦ διηγήματος τοῖς τῶν τοιούτων ἐπιθυμοῦσι[691] φθονῶν[692]; Οὗτος γάρ, ὑδέρῳ περισχεθεὶς καὶ ἰατροῖς τὸ πρῶτον ἑαυτὸν[693] ἐγχειρίσας, ἔγνω κακῶς καὶ ἀβουλήτως περὶ τούτου δράσας· τὴν μὲν γὰρ οὐσίαν καὶ σφόδρα γε ἠλάττωσεν, ηὔξησε δὲ τὴν νόσον καὶ οὐ μακρὰν ἑαυτὸν[694] τοῦ θανεῖν παρεσκεύασεν. Ἔσχατον οὖν τὸ συνοῖσον μεταμαθών, τῷ κοινῷ πρόσεισι τῶν ἑσπερίων καλῷ, τῇ θεοδωρήτῳ χάριτι, τῇ ἀμίσθῳ καὶ ἀψευδεῖ θεραπείᾳ, τῇ τοῦ θείου, φημί, Λουκᾶ λάρνακι, ἔνθα, προσεδρεύοντα τοῦτον ὁ ἀδελφὸς Παγκράτιος φιλανθρώποις ὁρῶν ὀφθαλμοῖς, οὐ μέχρι τοῦ συναλγεῖν τὸ φιλάνθρωπον ἐπεδείκνυ, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖν τι τῶν εἰς ὠφέλειαν ἐπεχείρει. Ὕδωρ οὖν ἐν σπόγγῳ λαβών, τὴν θείαν ταύτην ἀποσμήχει σορὸν καί, τούτῳ[695] τὸν ἄρρωστον ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι καὶ ποδῶν ἀλείφων, ὢ[696] θαύματος ἀπορρήτου! τὴν νόσον οἷα κόνιν εὐθὺς ἀπήλειψε καὶ ὑγιᾶ καὶ ἄρτιον ἔδειξε[697] τὸν ὅσον[698] οὔπω θανεῖν ἐλπιζόμενον. Εἰ τοιούτου θαύματος μικρὸν ἦν ἀδίκημα στερεῖν τοὺς ἀκροατάς, εἰπάτω τις ἄλλα[699] καὶ πεισάτω.

97. Καὶ τὸ περὶ τὸν ἕτερον δὲ Νικόλαον γεγονὸς οὐδὲν ἧττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, γραφῆς τε καὶ ἀκοῆς ἄξιον, ὅσῳ καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἔχει θαύματος. Τοῦτον ἤνεγκε κώμη τις περὶ τὴν Κορώνειαν μὲν διακειμένη, Ῥασταμῖται[700] δὲ ἀγροικικῶς[701] οὕτω πως[702] καλουμένη[703]. Οὗτος οὖν, εἴτε[704] τινος χολέρας ἀναζεσάσης, εἴτε καὶ κατ᾽ ἄλλην σώματος κακοήθειαν, ἅπαν τὸ πρόσωπον ἐπληρώθη φλυκτίδων, οὐδὲν ἀνομοίως ἐχουσῶν ἀνθράκων πεπυρωμένων, ἐξ ὧν οὐ μόνον κατεχραίνετο τοῖς ἰχῶρσι καὶ πονήρως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον ἴσα καὶ πυρὶ τὴν ὅλην ὄψιν[705] ἐφλέγετο. Ἰατροῖς οὖν καὶ οὗτος ὁμοίως ἑαυτὸν ἐπιτρέψας καὶ χρυσίον πολὺ τὸ μὲν διδούς, τὸ δὲ καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἰ τοῦ χαλεποῦ τούτου νοσήματος ἀνεθῇ, ἔγνω κάκιστα περὶ ἑαυτοῦ διανοηθείς. Ἕως μὲν γὰρ ἡ χεὶρ ἔρρει καὶ τὸ βαλάντιον οὔπω διάκενον ἦν, ἤκουε παρ᾽ αὐτῶν τὰ ἡδέα ταῦτα[706], καὶ αὐτὸν μὲν ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦντα, τούτοις δὲ τὴν ἐκείνου χεῖρα προχειρότερον διανοίγοντα: «Οὐδέν σοι τῶν χαλεπῶν ἔσται, ἔτι μικρὸν καὶ ἐκποδὼν[707] ἡ νόσος καὶ ἀκριβοῦς ἀπολαύσεις τῆς ὑγιείας[708]». Ἐπεὶ δὲ ἅπαν αὐτοῦ σχεδὸν[709] κατεδηδόκασι τὸ χρυσίον καὶ ἡ χεὶρ ἐπαύσατο δαπανᾶν εἰς οὐδὲν χρήσιμον, φιλαλήθεις ἦσαν οἱ μικρῷ πρόσθεν πορισμοῦ πρόφασιν τὸ ψεῦδος ἔχοντες καὶ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ἁπάντων ἐλεγχόμενοι[710]. «Ἡ νόσος[711] οὐδαμῶς ἰάσιμος· κρεῖττον ἀνθρωπίνης τέχνης τὸ πάθος· Θεοῦ δεῖται μόνου, ᾧ τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ[712] καὶ ῥᾴδια

διανύειν». Τούτων ἐκεῖνος ἀκούσας, ἄνοιάν[713] τε ἑαυτοῦ κατεγίνωσκε καὶ πολλὴν εἶχε μετάνοιαν ἐπὶ τοῖς προτέροις· ἀλλὰ καὶ λύπης ἐπληροῦτο καὶ ἀθυμῶν ἦν, ἀνθ' ὧν μετὰ τοῦ χρυσίου καὶ ἃς εἶχε τῆς[714] ὑγιείας[715] ἐλπίδας ἀπώλεσεν. Οὕτως οὖν ἀλύοντι καὶ ἀπορουμένῳ ἐντυχών τις τῶν συνήθων, ἔναγχος ἔλαιον ἐκ τῆς φωταγωγοῦ τοῦ τάφου διακεκομισμένος[716], τοῦ[717] τάφου, λέγω, τοῦ θείου Λουκᾶ, καὶ εἰδὼς οἷα περ αὐτῷ δύναμις καὶ ὁπόσοις γέγονε παθῶν τε καὶ νόσων φυγῆς αἴτιον[718], εἰσηγεῖται περὶ αὐτοῦ τῷ φίλῳ[719]. Εἶτα, σπεύσας καὶ τοῦ οἴκου μεταγαγών, ἀλείφει τούτῳ[720] τὴν πάσχουσαν ὄψιν μετὰ πολλῆς τῆς ἐξ ἀμφοτέρων πίστεως, τοῦ ποιοῦντος δηλαδὴ καὶ τοῦ πάσχοντος, ἐπιφωνουμένου τῇ χρίσει καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ θαυμασίου Λουκᾶ, οἷά τινος σωτηρίου κατὰ τῶν ἰοβόλων καὶ βλαβερῶν ἐπᾴσματος. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν τί; Ἡμερῶν ὀλίγων διάστημα καὶ ἡ καυσώδης ἐκείνη τῶν φλυκτίδων δύναμις ἀσθενεῖ καὶ ἡ τῶν τραυμάτων πονηρὰ χύσις αὐτοῖς ἰχῶρσιν ἀφανὴς γίνεται οὕτω καθαρῶς, ὡς μηδ'[721] ἴχνος μηδὲ τύπον οὐλῆς ὅλως ὑπολειφθῆναι[722].

98. Ἀλλὰ πῶς ἄν τις, τὰ ἐκείνου λέγειν[723] φιλοτιμούμενος, μὴ καὶ ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν δόξειεν, ὥσπερ ἀστέρων πληθὺν ἢ ψάμμον παράλιον ἢ χώρας θαλαττίους ἐθέλων ἀπαριθμεῖν; ὃς οὐδὲ μέχρι καὶ νῦν παύεται ἢ παύσεται τὰ τῶν θαυμάτων ἐνεργῶν παραδόξως καὶ[724] φιλανθρώπως, ἅτε φιλανθρώπου Θεοῦ μαθητής τε καὶ θεραπευτὴς γενόμενος καὶ ποταμῶν ἀενάους ῥοὰς μιμούμενος[725]. Ὀλίγα δέ τινα δείγματα[726] τῆς ἐκείνου πρὸς Θεὸν παρρησίας[727] ἀπολαβόντες[728] εἰρήκαμεν, ἐκ τοῦ γεύματος, ὅ[729] φασιν[730], τὸ πᾶν παριστῶντες.

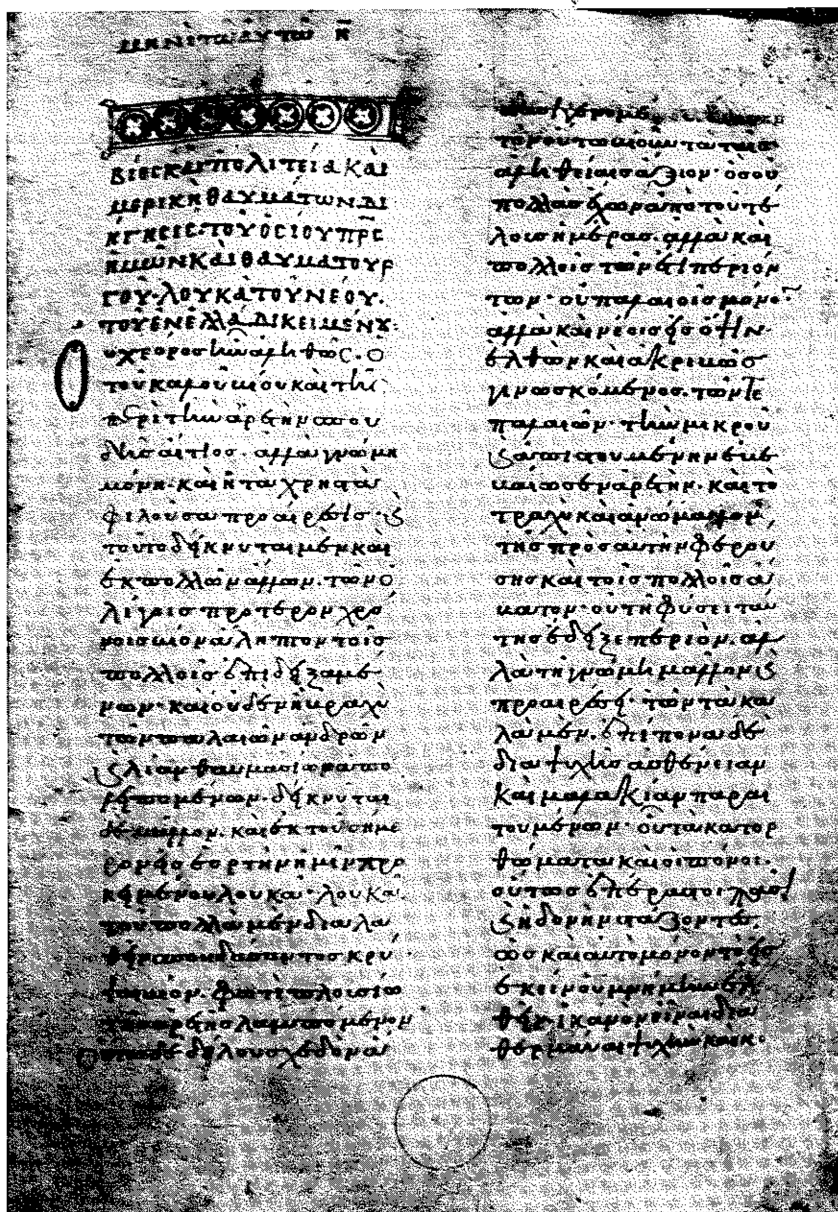
99. Ἔστι μὲν οὖν ὁ τῆς κατὰ σάρκα ζωῆς τοῦ θείου Λουκᾶ χρόνος οὕτως: Τέσσαρα πρὸς τοῖς δέκα γεγονὼς ἔτη, τὸ τῶν μοναχῶν ὅσιον ὑπέρχεται σχῆμα καὶ τῆς κατὰ κόσμον ἀγωγῆς ἐξέρχεται, οἰκεῖ δὲ καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἰωαννίτζη παράλιον ὄρος πρὸ[731] μὲν τῆς μετοικεσίας[732] Πελοποννήσου χρόνους ἑπτά, μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν δώδεκα, διακονεῖ καὶ τῷ στυλίτῃ τῆς[733] Ζημενᾶς[734] δέκα, ἐν τῷ Καλάμῳ τρεῖς, ἐν τῷ νησίῳ τοὺς ἴσους· ἑπτὰ δὲ διανύσας ἐν τῷ Στειρίῳ[735], τῆς μὲν ἐπικήρου[736] ζωῆς πέρας εὑρίσκει —εἰσὶ δὲ τὰ πάντα ἔτη τοῦ θείου

καὶ ἱεροῦ Λουκᾶ νϛ [737]— ἑβδόμην τοῦ φεβρουαρίου μηνὸς ἄγοντος, πρὸς δὲ τὴν μακαρίαν καὶ πέρας οὐδαμῶς ἔχουσαν μεταβαίνει.

100. Αὐτὸς δέ μοι ἄνωθεν εἴης προστάτης τοῦ βίου καὶ τῆς ζωῆς, ἱερὲ Λουκᾶ, τὸ ἐμὸν ἐντρύφημα καὶ καλλώπισμα· καὶ τοῦ μικροῦ τούτου πόνου, οὗ περὶ τὸν σὸν ἐθέμεθα βίον τοὺς σοὺς συντάττοντες πόνους, τὰ σὰ θαυμάσια, ἧττον μὲν τοῦ σοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ μέτρου, πλὴν οὐ τῆς ἡμετέρας ἧττον δυνάμεως, εὕροιμεν παρὰ σοῦ τοὺς μισθοὺς οὐ πρὸς τὴν εὐτέλειαν, οὗ προσηγάγομεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀξίωμα τὸ σὸν μετρουμένους. Ἔσται δὲ τοῦτο πάντως, εἰ ταῖς σαῖς πρεσβείαις, ταῖς[738] σαῖς ὁδηγίαις[739] καὶ τοῖς ἄνωθεν φωτισμοῖς σώσεις ψυχὴν καὶ ῥύσῃ κολάσεως αἰωνίου, τὴν ἀξίαν ὄντως γεέννης καὶ ἀπορρήτων κολάσεων· ὃ καὶ ἐμοὶ γένοιτο καὶ πᾶσι τοῖς[740] σὲ[741] βοηθὸν ἐπιγραφομένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Μ	=	κώδ. 554 Μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων, XI αἰ.
Κ	=	κώδ. 24 Μονῆς Κουτλουμουσίου Ἁγ. Ὄρους, XI αἰ.
Δ	=	κώδ. 43 Μονῆς Διονυσίου Ἁγ. Ὄρους, XI αἰ.
$Π_1$	=	κώδ. 247 Μονῆς Θεολόγου Πάτμου, XII αἰ.
$Π_2$	=	κώδ. 253 Μονῆς Θεολόγου Πάτμου, XII αἰ.
$Π_3$	=	κώδ. 255 Μονῆς Θεολόγου Πάτμου, XII αἰ.
$Π_4$	=	κώδ. 259 Μονῆς Θεολόγου Πάτμου, XII αἰ.
Β	=	κώδ. 150 Μονῆς Βαρλαάμ Μετεώρων, XVI αἰ.
ed.	=	Γ. Π. Κρέμου, *Φωκικά – Προσκυνητάριον τῆς ἐν τῇ Φωκίδι Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοὐπίκλην Στειριώτου*, τόμ. Α΄, Ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 25-62, ὅπου ἔκδοση τοῦ Βίου τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ.
codd.	=	ὅλοι οἱ κώδικες

Κώδ. 259 Μ. Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου (ΙΒ΄ αἰ.), φ. 49r. Βίος ὁσίου Λουκᾶ.

ΚΡΙΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

(*Οἱ παραπομπές στήν Ἁγία Γραφή κ.ἀ. ἔχουν ἐνσωματωθεῖ στό κριτικό ὑπόμνημα καί δηλώνονται μέ μαῦρο αὔξοντα ἀριθμό*).

1 *καὶ* om. Π_2 2 *ἀρετῆς* om. Π_2 3 *λαμπόμενον*: *λαμπομένου* Π_1
4 *ἐπέραστοι*: *ἑσπέρ(ας) τοῖς* Π_2 5 *ἱκανὸν*: *ἱκανὴν* Π_1
6 *τοῦτον*: *τοιοῦτον* Π_2 7 *οἵων*: *ὅπως* ed. 8 *τούτου*: *του* Π_2
9 *μητρυιαῖς*: *μητρύαις* Π_2 10 *τὴν*: *τὸν* Π_2 11 Χρυσοῦ: Χρύσου ΒΠ_4
12 *θαλασσοκρατοῦντες*: *θαλασσοκροτοῦντες* ΜΚΔΠ_1
13 *ἀποχωρεῖν*: *ἐκεῖθεν ἀπαναχωρεῖν* Π_2 14 *μὲν* om. ΜΚΠ_1
15 *τότε*: *ποτε* Π_2 16 *οὖν* om.ed. **17** *ὅτι... αὐτῶν*: Ἰὼβ 29, 4
18 *ἐξέβαλον* Π_2 19 ante *ἐποίουν* add. *οὐκ* ΔΒ
20 *διωθεῖσθαι*: *διῶσθαι* Κ$\Pi_1\Pi_4$ 21 *δὲ* om. Π_2 22 *τούτων*: *τούτου* Π_2
23 Εὐφροσύνην Π_2 24 *ὁρμωμένη*: *ὡρμημένη* Π_2 25 *ἐξ ἧς*: *ἑξῆς* Π_2
26 *εἰσέτι*: *εἰς ἔτι* Π_4 27 *ἐκεῖνος*: *ἐκείνων* Π_4 28 *ἡδονῆς* Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_4$
29 *ᾧ*: *ὁ* $\Pi_1\Pi_4$ 30 *ἐγκρατείας*: *ἐγκρατὴς* Π_2 31 *τῶν*: *τὴν* Π_2
32 *δυσμῶν*: *δεσμῶν* Π_2 33 *συνεσθίοντος αὐτοῦ τοῖς* om. Π_2
34 *προσιέμενος* ΔΒ ed. 35 *ἀπλάστου*: *ἀπλήστου* ed.
36 *ἀπόδειξις... βαρυθυμίας* om. ΜΚ 37 ante *ἐμεῖ* add. *ὁ δ'* ΔΒ
38 *δὲ* om. Π_2 39 *πρὸς ἀξίαν*: *προσαξίαν* Π_1 40 *ὅλως* Μ
41 post *ποτε* add. *δὲ* ΔΒ 42 *διατριβὰς καὶ* om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_4$Β ed.
43 *ἰδίαν*: *ἡδείαν* Δ 44 *δὲ καὶ περὶ τὰ ἐνδύματα* om. Π_2
45 *ὀνειδισμὸν* Κ$\Pi_1\Pi_2$ 46 *μῶμον* Κ$\Pi_1\Pi_2$ 47 *προσετίθη* ed.
48 *θαλερώτερον*: *θαρραλεώτερον* ΔΒ 49 *διετίθη* ed.
50 *ὅτ' ἂν*: *καὶ ὅταν* Π_4 ed. 51 *ἀκριβές*: *ἐναργὲς* Μ 52 *ὃν*: *ὂν* Π_2
53 *παραδεξάσθαι* Π_2 54 *ἀδύνατον* om. Π_2
55 *ἀπαγγεῖλαι*: *ἐπαγγεῖλαι* Μ 56 *ἀλλ' οἱονεὶ... ἀλλὰ καὶ* om. Π_2
57 *ἀφίσταντο* Μ$\Pi_2\Pi_3$ 58 ante *μηδὲν* add. *αὐτοὺς* Π_2
59 *ἐκεῖνοι*: *ἐκείνου* Π_2 60 *αὐτὸν τὴν δουλείαν* om. Π_1
61 post *αὐτὸν* add. *καὶ* Π_4 62 *ὑπέμεινε* Κ
63 *καὶ μέντοι καὶ ἤγαγεν* om. Π_2 64 *ἐξ ἧς*: *ἑξῆς* Π_2
65 *αὐτὸν* ΜΔ$\Pi_1\Pi_4$Β ed. 66 *θεασάμενον* ΜΔ$\Pi_1\Pi_4$Β ed.

67 ἀνένευον: ἀνένδοτον Π_2 68. μικρᾶς ΚΔ
69 καταλείπουσι: καταλίπωσι Π_2 70 κόμην: κώμην ΚΠ_1
71 τοῦ: debebat esse τῷ 72 γάμου $\Pi_1\Pi_2$ 73 θεάσωμαι ed.
74 τὸ om. Π_2 75 ἐδίδασκεν Π_1 76 τὸ om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_4$
77 καὶ om. $\Pi_2\Pi_4$ 78 διαναστῆσαι: διαναστῆναι ΜΠ_1· διαστῆσαι Π_2
79 χήρα $\Pi_1\Pi_2$ 80 ἥρπασας: ἔπεισας Π_1 81 ἀπόδος μοι: ἀποδώσει Π_1
82 οὐ om. $\Pi_1\Pi_2$ 83 καθηγούμενον ed.
84 ῥήματι καὶ προσχήματι: ῥήματι καὶ σχήματι Π_2· βλέμματί τε
καὶ ῥήματι Π_4 ed. 85 ὅλος: om. Π_2· ὅλως ed. 86 εἰ: ἤ Π_2
87 σὺ: ἂν ΜΚΠ_1 88 οὐδ᾿ ἂν: ἃ Π_2· οὐκ ἂν Π_4Β 89 post δῆλα add. δὴ Μ
90 ἄγω: om. ΚΠ_2 91 ταύτην om. Κ 92 ante νύκτα add. τὴν ΚΔ$\Pi_1\Pi_4$
93 ὑπομένω ΚΠ_2· ὑπομένειν Π_1 94 τῇ σῇ om. Π_4
95 πάντα... καταπτήσσοντα: Παρ. 28, 14 96 φέρουσαν: ἄγουσαν ed.
97 ἡδονὴ Π_2 98 ταῦτα: πάντα Π_2
99 Εὐλογητὸς... ἀπ᾿ ἐμοῦ: Ψαλμ. 65(66), 20 100 ἥτις: εἴ τις Π_1
101 ἥτις... παρ᾿ υἱοῦ om. Δ 102 προτιμᾶν: πρὸ τιμᾶν Π_2
103 ὁδηγὸν: ὁδὸν Π_4 104 τῆς ὁδοῦ om. ΜΠ_1 105 ἰωανιτζὰ Π_2
106 θαυματῶν Π_2 107 Ἀναργύρους αὐτοὺς: ἀνάργυρον αὐτὸν Κ$\Pi_1\Pi_2$·
ἀναργύρων αὐτὸν Π_4 108 τὴν πρὸς: πρὸς τὴν Π_4 109 αὐτῶν: αὐτὸν Π_1
110 ἀναμφίλογος: ἀμφίλογος Π_2 111 εὐχὴ Π_2
112 ἐνεθισθῆναι: ἀνεθῆναι Δ· ἀνεθισθῆναι Π_1 113 ἡ om. $\Pi_2\Pi_4$
114 γίνεσθαι: γενέσθαι Π_1 115 τῶν καὶ: καὶ νῦν γὰρ Π_2
115α ἔμπλεω codd. ed. 116 προσκλίνοντα Π_2 ed. 117 αὐτῷ: αὐτοῦ Π_2
118 ἐνεργὸν: ἐνεργεῖν Π_1 119 ἐν om. Π_2 120 ἄχρι om. Π_2
121 post συνήθων add. αὐτῷ ed. 122 ἐδίδου: ἐνεδίδου Π_2
123 ἐκεῖνον πάλιν: αὐτὸν ed. 124 ἐν: ἐκ Π_2 125 καὶ om. Π_2
126 ἐκείνης ed. 127 τε: γε $\Pi_1\Pi_2\Pi_4$ 128 ἤκουσε Π_2 ed. 129 εἴδη Π_2Β
130 πανταδοπεῖ ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$Β ed.· παντοδαπῇ Π_2 131 μηδὲν: μὴ δὲ σὺ Π_2
132 τὸ om. ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_4$Β **133** σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν: Ἠσ. 58, 9
134 ὀρέων: ὁρίων Μ 135 ὁτὲ... ὁτὲ: ὅτε... ὅτε Π_2
136 post μιᾶς add. γὰρ Π_2
137 ἀδικίας εἰσπραχθήσῃ: ἀδικίας εἰσπραχθεὶς κατὰ πάντων ἔχω τὴν
ἐξουσίαν· ὑπ᾿ αὐτοῦ τοίνυν ἐγκελεύσῃ τὸν τόπον ἀλλὰ τὴν ἀξίαν αὐτόθι
τῆς ἀδικίας εἰσπραχθήσῃ (iter.) Π_2 138 ἣν om. Π_2 139 ἑρμαῖον Π_1
140 εἷλκον: εἵλκυον ΜΚ$\Pi_1\Pi_4$Β 141 ἡμέροις: ἡμετέροις Μ
142 ἔδοξεν ὀφθαλμοῖς: ὀφθαλμοῖς ἔδοξεν Π_2
143 προβληθὲν: προαυληθὲν Π_2 144 τὸν: τὴν Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_4$
145 ὀσπρίοις cor. nos: ὀσπρίων codd. ed. 146 ἐμποιεῖν: ποιεῖν $\Pi_1\Pi_2\Pi_4$ ed.
147 καὶ σκληρυνόμενος... σκυθρωπὸς om. Π_2 148 πολλῷ: πολλῶν Π_2
149 ἄχρι: μέχρι ΔΒ ed. 150 ante ἔκρινε add. οὐκ Π_1
151 χόρτον... ἀνθρώπων: Ψαλμ. 103(104), 14 152 ἀξιοῦτε Π_2
153 πολιὰ Π_2 154 ἀρετὴ Π_1 **155** στενῆς... ὁδοῦ: Ματθ. 7, 13-14
156 εἶτ᾿ ΔΚ$\Pi_1\Pi_4$Β ed. 157 παραταττόμενον: πραττόμενον Π_3
158 ὑπῆν: εἰπεῖν Π_3 159 τοιοῦδε: τοιούτου ΔΒ ed.
160 ὁ δεξιὰν... εὐδοκίας: Ψαλμ. 144(145), 16 161 κάθηνται ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_3$Β

162 τὰ om. Π_2 163 ante τὸ add. κατὰ Δ 164 ἡ: ἢ Π_2
165 πανολεθρίαν $\Pi_1\Pi_3$ 166 ὄντως Μ· ὄντως Κ 167 αἰνιγμάτων ΔΒ ed.
168 τοῦτο: τοῦ Π_2 169 ante κρυφίων add. καὶ $\Pi_1\Pi_3\Pi_4$ ed. 170 σκηνὴ Π_2
171 τῶ: τὰ $\Pi_1\Pi_3$ **172** προέφθασαν... τὰ λόγιά σου:
Ψαλμ. 118(119), 147-148 173 ante ἑρπετῶν om. καὶ Μ 174 ἔστι: ἔτι Π_3
175 ἄχρι: μέχρι Π_3 **176** ἀνὴρ... κιχρῶν: Ψαλμ. 111(112), 5
177 αὐτοὺς: αὐτοῖς $\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 178 φασὶν nos, ed.: φησὶν codd.
179 συμβόλων Π_2 180 ἡ: ἢ $\Pi_2\Pi_3$
181 τί κόπους ἐμοὶ: τί κόπους ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_4$Β· τί μοι κόπους ed.
182 ἐνώπιον ed. 183 διέδωκαν: διέθηκαν Κ$\Pi_1\Pi_3$· διέδωκεν Π_2
184 ταύτης Π_3 185 εἰς: ὡς ΔΠ_3Β· εἴ γε ed.
186 καρδίας καὶ om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ 187 τὸν om. Π_3
188 πῦρ γὰρ ἐγκάρδιον om. Π_3 189 κατῃσχυμένας ed. 190 τὴν: τῆς Π_2
191 σωτηρίας Π_2 192 ἀμβλύνει Π_2 193 τὸ om. Π_3
194 ἀλλήλας $\Pi_1\Pi_3$ **195** ὁ τοξεύων... καρδίᾳ: Ψαλμ. 10(11), 2
196 ὁπλίζειν: ὁπλίζεσθαι Μ 197 καθαρὸς nos: καθαρῶς codd. ed.
198 καθεῖναι: θεῖναι $\Pi_1\Pi_3$ 199 καὶ om. $\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
200 τούτου om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed. 201 δὲ om. $\Pi_1\Pi_3\Pi_4$
202 αὔξην: αὔξειν Μ· αὔξιν $\Pi_1\Pi_3$· αὔξησιν ΚΔΒ 203 διαστὰς: διαναστὰς Μ
204 ἀναγκαίας ΚΔ ed. 205 φασὶν nos, ed.: φησὶν codd.
206 μέλλει $\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 207 καὶ ἀρχιποίμενας om. Π_4· καὶ ἀρχιποιμένας Π_3
208 ἐθάρσησας Π_3 209 ἔφριξας: ἔπτηξας Μ 210 οὐ: μὴ Π_2
211 ἐκκαλύπτεις ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed. 212 ὑπὸβιασάμενος Π_3
213 συνεχεῖ: συνεῖχε Π_3 **214** τὴν τρίβον... προεῖδες: Ψαλμ. 138(139), 3
215 κακῶς: καλῶς Μ 216 πεφονευμένου: πεφονημένου $\Pi_1\Pi_3$
217 πολυτελῶς: ποτελῶς Π_2 218 ἐπαγγειλάμενος ΔΠ_4Β ed.
219 ante ἐπιτήδευμα add. τὸ μὲν Π_2 220 ὡς om. Π_3· εἰς ΚΔΠ_4Β ed.
221 μικρὰς Π_2 222 καθαρεύων $\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 223 καί τι: κέτι Κ$\Pi_1\Pi_3$
224 δελέατι: δελεάματι Π_4Β ed. 225 καὶ ἀσφαλῶς ἀνέλκεται om. Π_2
226 μικρὸν om. ΜΚΠ_4 227 ὑποφθείρει: διαφθείρει Μ
228 μὲν καὶ φανερῶς ἀποδέχεται om. Π_2 229 ὑποκρινόμενος Μ
230 Κάιν: Γεν. 4, 1-16 **231** Ἀνανίας: Πρ. Ἀπ. 5, 1-11
232 οἰκείαν ἀπόλαυσιν: ἀπόλαυσιν οἰκείαν Π_2 233 ante τοῦτον add. τοῦ Π_2
233α συγγνώμην: συγχώρησιν Δ 234 post ἴσως add. δὲ Π_3
235 προσήγαγεν: προσῆγεν ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed. 236 καὶ om. Π_2
237 τῇ: τῆς Π_2 238 δ᾿: δὲ Π_4 ed. 239 χωρητικοὶ ΜΚ 240 ἐν: ἐκ Π_2
241 ἐν γειτόνων: ἐγγειτόνων Π_4
242 ὑπελθόντες: ἐπελθόντες ΜΚ$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$ ed.· ἐπανελθόντες Π_2
243 πάντας: πάντως Π_2 244 οὖν om. Π_2 245 τοὺς: καὶ Μ
246 τοῦτο: οὕτω Π_2 247 νεότης: νεότητός τε Π_2 248 εὐχερέστερον Π_2
249 Ζεμενᾶ ed. 250 post φορτικὸν add. αὐτῷ Π_2
251 διέλιπε ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$
252 μὴ διακονηθῆναι... ἐληλυθότος: Μάρκ. 10, 45
253 post αὐτὸν add. καὶ Μ 254 καὶ om. Μ
255 καὶ θερμότερον ἐξενεχθῆναι om. Π_2 256 ἐκδικία: ἐκδημία Π_2

257 *ὁ Θεὸς... κρίσιν*: Ψαλμ. 75(76), 9   258 *δαιμονιώντων* ed.
259 *φειδῶ* MKΠ_3B   **260** *τῷ σατανᾷ... σωθῇ*: Α΄ Κορινθ. 5, 5-6
261 *δ*: *ὁ* $\Pi_2\Pi_4$ 262 *ὡς* om. Π_2 263 *ἀπάδων* Π_1
264 *περιεχόμενον*: *περιερχόμενον* M   265 *ἀλλὰ πολλῷ ταύτης* om. Π_2
266 *πολεμίοις* Π_2 **267** *ῥομφαία... μετεσκευάζοντο*: Βασ. Α΄, 13, 19-20
268 *ποθεινῶς*: *ποθεῖν* $\Pi_1\Pi_3$ 269 *φιλανθρώπου* om. Δ
270 *φιλοξενίας*: *ξενίας* Π_2 271 *μάλιστα*: *κάλλιστα* ed.   272 *λαχάνου* Π_2
273 *αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν* om. Π_2
274 *κόμπον*: *κόπον* Π_2· post *κόμπον* add. *γὰρ* ed.   275 *πένης*: *πένητος* Π_3
276 *παραλαβών*: *περιλαβὼν* ed.
277 *ὑπεροψίαν... ἐκείνου μᾶλλον* om. $\Pi_1\Pi_3$
278 *οὐχ ὡς μὴ*: *ὡς οὐ* Π_2· *ὡς μὴ* Π_4 279 ante *τὴν* add. *περὶ* M$\Pi_1\Pi_3$
280 *ὁ* om. Π_1 281 *μιμητὴς*: *μιτὴς* Π_2
282 *προσίῃ*: *προσίσῃ* $\Pi_1\Pi_3$· *προσήσῃ* $\Pi_2\Pi_4$
283 *σοι μηδὲν ὅλως δεῖ*: *σὺ μηδενὶ* K$\Pi_1\Pi_3$· *σὺ μὴ δέῃ* Π_2· *σὺ μηδὲν δεῖ* Π_4
284 *οὕτως* Π_2 285 *ποιήσῃ*: *περιποιήσῃ* Π_2 ed.
286 *μετέχοιμεν μυστηρίων*: *μυστηρίων μετέχοιμεν* Δ
287 *συζητεῖς*: *σὺ ζητεῖς* Δ$\Pi_2\Pi_4$
288 *πιῇ*: *πιεῖν· τὸ μέντοι ποτήριον οἴνου πιεῖν* (iter.) Π_2
289 *μαργαρίτην καὶ καταπατηθῆναι*: Ματθ. 7, 6
290 *καταπατηθῆναι*: *πατηθῆναι* Π_2 291 *τῆς* om. Π_3 292 *ἔχοντι* ΔB
293 post *ἐλέησον* add. *ὥσπερ ἔθος* Π_2 294 *ἐπιβοῶντι* ΔB
295 *ἔχιν*: *ἔχειν* Δ   296 *ἡμεῖς*: *ἡμῖν* Π_2 297 *διέμενεν* Π_2
298 *δείγματος* Π_3 299 *εἶδε*: *εἷλε* ed.   300 *ἀποψυχῶντα* MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
301 *δεινῶς*: *δεῖν* Π_4 302 *συνεμαρτύρουν* ed.   303 *ἔχειν*: *ἔχων* Π_2
304 *ὡς* om. Π_3 305 *αἴτησιν*: *αἰτίαν* Π_2
306 ante *ὑπακούειν* add. *μὴ* MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 307 *ἀνεβάλλετο δὲ* om. MK$\Pi_1\Pi_2$
308 *ᾗ*: *ἣν* MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ 309 *ἀλλὰ... αὐτοῦ* om. Π_2
310 *πορείαν*: *ἄφιξιν* Π_2 311 *εἴξας*: *ὑποδείξας* Δ· *ὑπείξας* Π_4 ed.
312 *τῇ δεήσει... ἐπινεύσει* om. M   313 *δὲ* om. Π_3 314 *οἴκω* $\Pi_1\Pi_3$
315 *ὁ ποτίσας... κατανύξεως*: Ψαλμ. 59(60), 5
316 *τράπεζαν... αὐτὸν*: Ψαλμ. 22(23), 5   317 *προσχὼν* $\Pi_3\Pi_4$
318 *ἑαυτὸν*: *αὐτὸν* Π_2
319 *ἐμβλέπων*: *ὁ βλέπων* KΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$B· *βλέπων* ed.
320 *μέλλει* $\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 321 *κλοπὴ* Π_2 322 *αὐτῷ*: *αὐτοῦ* $\Pi_1\Pi_3$B
323 ante *Χριστὸς* add. *ὁ* ed.   324 *σου* K   325 *λέγων*: *τὸν Θεὸν λέγειν* Π_2
326 *τοῖς*: *ταῖς* Π_3 327 *Θηβῶν* om. Π_2 328 *ἣν* om. Δ$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$
329 *τυχόντων*: *ἐπιτυχόντων* Π_2 330 *οὖσαν* Π_2 331 *συγγενῶς* Π_1
332 *εἰς*: *εἷς* Π_2 333 ante *τῶν παρόντων* add. *τῶν παρὸν* (iter.) Π_1
334 *εἰ* om. Π_2
335 *τε* om. Π_4 336 *ἐπισπάσασθαι* Π_4 ed.   337 *ἐγὼ* om. K$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
338 *δεδακρυμένος* om. Π_2 **339** *ἀσθενὴς... με*: Ματθ. 25, 43-44
340 *νοσοῦντας*: *ἀσθενοῦντας* ΔB   341 *καὶ τοῦ*: *καὶ τὸ τοῦ* Π_2
342 *πολλὰ*: *πολλῷ* ΔB ed.   343 *συνοίσω*: *συνήσω* Π_2 344 *σοι* om. K$\Pi_1\Pi_3$
345 *τῷ* om. ed.   346 *τὸ*: *τὸν* K$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$

347 *ποίησον... ἀγαθόν*: Ψαλμ. 85(86), 17   348 ante *Θεὸν* add. *τὸν* M
349 *ᾔδει*: *ἤδη* Π_2 350 *γινόμενος* K$\Pi_1\Pi_2$ 351 *σοὶ*: *σὺ* K$\Pi_1\Pi_2$
352 *ποιήσας*: *ποιησάμενος* Π_2 353 *ἑτοιμάσαι... πρὸς ἑστίασιν* om. Π_2
354 *αὐτῶν προσαγγείλας*: *αὐτὸν προαγγείλας* Π_2 355 *δὴ*: *δεῖ* KΠ_1
356 *οὖν* om. MKΠ_1 357 *ἑστιώμενοι*: *ἐσθίοντες* ΔB   358 *τροφὴ* K$\Pi_1\Pi_2$
359 *δαὶ*: *δὲ* Π_3B   360 *ἐπ᾿ ἴσης*: *ἐπίσης* MK$\Pi_2\Pi_3$ ed.
361 *εὐφημεῖν*: *εὐθυμεῖν* KB   362 *εἰ*: *εἰς* Π_3 363 *πολλοὺς*: *πολλὰς* Π_2
364 *αὐτῷ*: *αὐτὸ* KΠ_1 365 *Καλάμιον* om. Π_1
366 *οὕτως ἐπιχωρίως* om. $\Pi_1\Pi_3$ 367 *ἐκεῖνος* nos, ed.: *ἐκεῖσε* codd.
368 *τι*: *ποτὲ* Π_2 369 *ὁ*: *οὐ* K   370 *οὐκ ἔστιν* om. KΠ_1· *ἐστὶν οὐκ* Π_2
371 *ἀπῄτει*: *ἀπαιτεῖν* ΔΠ_2BΠ_4 ed.   372 *ὑφελόμενος*: *ἀφελόμενος* Π_2
373 *καρπὸς... γῇ*: Ψαλμ. 57(58), 12   374 *τοῦτο*: *τὸ* $\Pi_1\Pi_3$· *αὐτὸ* Π_2
375 *δὲ* om. Π_3 376 *ἀπώνασθαι* ΔK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$B ed.   377 *πείσετε* ed.
378 *ἐπιστάμενος* om. Π_2
379 *αὐτοῖς* nos, ed.: *αὐτοῖς* MKΔ$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$B· *αὐταῖς* Π_2
380 *αὐτοῦ*: *αὐτὸν* $\Pi_1\Pi_3$ 381 ante *ὕδατος* add. *τοῦ* ed.
382 *διατηκόμενος*: *κατατηκόμενος* M· *τηκόμενος* B   383 *ἢ* om. Π_2
384 *θεραπείας* ed.   385 *διοχλήσαντος* MΠ_2 386 *αὐτὴν*: *αὐτῶν* ed.
387 *ἑτέρων*: *ἑτέραν* Π_2
388 *συμπάσχειν*: *συμπάσχουσι* M$\Pi_1\Pi_3$· *πάσχουσι καὶ συμπάσχουσι* K
389 *τὴν* om. M   390 *καὶ* om. MK$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$ 391 *πλουτῶν*: *πληρῶν* Π_2
392 *αὐτοῖς*: *αὐτοὺς* MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 393 *προθυμότερον*: *πρότερον* $\Pi_1\Pi_3$
394 *αἰδῶ* ed.   395 *μεταβάσεως*: *μεταστάσεως* Δ· *μεταθέσεως* Π_2
396 *ἐπανήξοντα*: *ἐπανῆξαι* Π_2 397 *τοῖς*: *ταῖς* $\Pi_1\Pi_3$ 398 *ὧδε*: *ὅδε* Π_2
399 *εὐπρόθυμον*: debebat esse *εὐπροθύμους*
400 *ὁ Λουκᾶς καὶ τὸν χῶρον τῆς θέσεως*: *καὶ τὸν τόπον* Π_4 ed.
401 *γεῦσιν* Π_2 402 *χαριζόμενα* Π_4 403 *τῆς* om. Π_2
404 *ἐκεῖνος* M$\Pi_1\Pi_3$· *ἐκεῖνο* Π_2 405 *ἐπίμεινον*: *ἀνάμεινον* M
406 *ἐγίνετο* Π_2 407 *μοι* om. Π_2
408 *παραστάς, φησὶ*: *φησὶ παραστὰς* Π_2 409 *νοσερὸν*: *νοσερῶς* ed.
410 *ᾔδει*: *ἤδει* K· *ἤδη* Π_1B   411 *ὡς*: *εἰς* KΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed.
412 *εἴρηκεν* K$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 413 *λέγει* om. Π_2
414 *ἐνδυμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν* om. Π_2 415 *αἰνιττόμενον*: *αἰττόμενον* Π_2
416 *αὐτῷ*: *αὐτοῦ* Δ$\Pi_2\Pi_4$ ed.   417 *τὴν* om. ed.
418 *συνοίκου*: *συνοικούσης* B
419 *τῷ μεγάλῳ χάριτος*: *χάριτος τῷ μεγάλῳ* Π_2 420 *ἐπειράνθη* Π_2
421 *τυραννίδος*: *τυραννικῆς* ΔΠ_4 ed.   422 *εἶχε*: *ἦγχε* ed.
423 post *θάνατος* add. *τὴν ἄνοδον... ἐμβάλλουσιν* (iter.) Π_2
424 *ἀμφίδοξον*: *ἀμφίξον* M   425 *ἤκουσεν* MK$\Pi_1\Pi_3$ 426 *ὑμεῖς* Π_1
427 *γενόμενοι* MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 428 *εἰς* om. Π_2
429 *πάντα σοι... μεταποιήσει*: Ἡσ. 40, 4· 42, 16   430 *τὸν*: *τῶν* Π_2
431 *αὐτὴν* om. Π_2 432 *μᾶλλον* om. Π_3
433 post *τοιγαροῦν* add. *αὐτὸν* ΔB   434 *ἀβρᾶς* om. MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
435 *αὐτὸν* om. ΔB   436 *βραχέως* KΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 437 *τίς... μᾶλλον* om. Π_2
438 *ἀπαγγείλον* Π_2 439 *δὲ*: *δαὶ* K$\Pi_1\Pi_4$ 440 *εἰς* add. nos, ed.

441 ποσως Π_2 442 με om. ed. 443 δρᾶν· ἤ.... μόνον om. M
444 παρασκευάσας Π_4 445 ἐδεξιώσω om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 446 ποῖα Π_3
447 οὐκ ἐπὶ θρόνου τινὸς om. ed. 448 του: τοῦ $\Pi_1\Pi_3\Pi_4$· που Π_2
449 ἐν τούτοις om. ed. 450 ἄρα... ταῦτα om. Π_2
451 πρὸ τοῦ ἄστεος: τοῦ προάστεος Κ$\Pi_1\Pi_3$· του προάστεος Π_2
452 πάντων: ἁπάντων ed. 453 post ἀπροσεξίαν add. ἀνοί(ας) Π_2
454 καὶ om. ed. 455 ὁ om. Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
456 κεκολλῆσθαι: κολλῆσθαι Κ$\Pi_1\Pi_3$
457 κεκολλῆσθαι... ψυχήν: Ψαλμ. 62(63), 9 458 ἰούσης: οὔσης Π_2
459 ἄρχειν om. Κ$\Pi_1\Pi_3$ 460 ἐπανιὼν: ἐνιὼν Π_2 461 καταλαβὼν ΚΔΠ_1
462 τοῦ om. Π_2 463 αὐτοὶ: αὐτοῖς ed. 464 ἀνάγκης: ἀνάγκῃ ed.
465 καὶ αὐτοὶ... λειτουργίαν om. $\Pi_1\Pi_3$ 466 πατρὸς: π(ατέ)ρες Π_1
467 υἱὸς ὑπακοῆς: Α´ Πέτρ. 1, 14 468 μέχρις Κ
469 ante λεπτῆς add. τῆς ed. 470 συμπεσὼν Κ$\Pi_1\Pi_3$Β
471 αἴσθεσθαι ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$Β 472 πρῶτον αὐτὸν om. $\Pi_1\Pi_3$
473 post φωνῆς add. οὖν ed. 474 φυγὴ Π_2
475 ὑπελθόντων: συνελθόντων $\Pi_1\Pi_3$· ὑπεισελθόντων Π_2
476 κατὰ τὸ ἐγχωροῦν om. Π_3· ἐγχωροῦν om. Π_1 477 κατηξιώθησαν Π_3
478 ἀποληφθῆναι ΜΚΔ$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$Β
479 ἢ ξύλων παρακειμένων: παρακειμένων ἢ ξύλων Π_2
480: ὑποδραμόντος: παραδραμόντος Μ· ἐπιδραμόντος ed.
481 post μοναχῶν add. εἷς Β 482 βλέψας: προβλέψας ed.
483 δεῖ: δὴ ΜΚ$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$ 484 ἀγυιαὶ: ἁγναὶ Π_2
485 συγκεκομιμένος Κ· συγκεκοσμημένος $\Pi_1\Pi_3$· συγκεκοσμισμένος Π_2
486 ὀλίγον Μ· ὀλίγου Π_2 487 προοιμιακῶν: παρυμιακῶν Δ
488 ante λογισμοῖς add. τοῖς Π_3 **489** ὠδίνειν... ἀνομίαν: Ψαλμ. 7, 15
490 post τὰ add. προηγουμένως τοῦ λαθραίως τὰ (iter.) Π_2 491 σμικρὰς Π_1
492 ἀπὸ: ὑπὸ ΜΚ$\Pi_1\Pi_3$ 493 κρινούσης: διακρινούσης ΜΚ$\Pi_1\Pi_3$
494 μὴ om. Π_2 495 αὐτῷ: αὐτοῦ Π_2 496 ὑποπλανώμενος ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
497 νεανίας: νεανίσκους Π_2 498 οὔτ᾽ ὀφθαλμοῖς φορητὴ om. $\Pi_1\Pi_3$
499 ὁσίου καταψευδόμενος σχήματος: σχήματος τοῦ ὁσίου καταψευδόμε-
νος Π_2 500 αὐτοὶ ὑπεδείκνυον: αὐτὸς ὑπεδείκνυ ΚΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$Β ed.
501 ὑπὲρ γῆν: ἐπὶ γῆς Μ· ὑπὸ γῆς Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$Β· ὑπὸ γῆν Π_4 502 ὅλως ed.
503 ὁρώμενος: γενόμενος Μ· καθορώμενος Π_2
504 κακῶς κατεγίνωσκεν: κατεγίνωσκεν κακῶς Π_3
505 ante τὸν add. εἰς codd., quod del. 506 Στειρίου: μοναστηρίου Β
507 ἔφασκεν om. $\Pi_1\Pi_3$ 508 καὶ πρὸς... πορευόμενος om. $\Pi_1\Pi_3$
509 ἀνεμβάτους ΔΚΠ_1· ἀνεμβάντους ΜΠ_4
510 καὶ οἰκίας ἀνεκβάτους γενέσθαι: γενέσθαι καὶ οἰκίας ἀνεκβάτους Π_2
511 ἱλαρὰν: ἱερὰν ΜΠ_2 512 post ἐσχάτου add. γε ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_4$ ed.
513 ἑαυτοῦ Π_2 514 post θάνατον add. αὐτὸν Μ· αὐτῷ Κ$\Pi_1\Pi_3$Β
515 αὐτῷ om. Δ$\Pi_1\Pi_3$ 516 δαὶ: δὲ Π_3 517 σχοινίω Π_2· σχοινίων Β
518 ἐκδύσαντα Π_2 ed. 519 μηδὲν om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 520 μέλλει ΔΒ ed.
521 Εἰς χεῖράς σου... παρατίθημι: Λουκ. 23, 46
522 πατρικῶς: π(ατ)ρικῶν $\Pi_1\Pi_3$ 523 ἐν: ἐκ Π_2

524 ἐν γειτόνων: ἐγγειτόνων Π_4 525 διορύττει: διορύγει Π_2
526 ὡς: ὥσπερ Π_2 527 τὰς: τοὺς Π_1 528 ᾗ: ἡ Κ· ἡ Π_1 529 Χρύσου Π_4
530 ἤκουσε ed. 531 φασὶ nos, ed.: φησὶ codd.
532 διαλειτουργῆσαι: διαλειτουργήσασθαι Π_2
533 οἰκεῖν ἐκεῖσε τῷ Θεῷ: οἰκῆσαι τῷ Θεῷ Π_2· οἰκῆσαι τῶ Θεῶ ἐκεῖ Β
534 ὑπερανέχειν: ἀνέχειν Π_1
535 περιστήσας καὶ στεφανώσας: στεφανώσας καὶ περιστήσας $\Pi_1\Pi_3$
536 ὀφθεῖεν... τέλος om. Π_2 537 ἐπιξενομένων ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
538 ὡς: εἰς ΚΠ_1 539 πάντων: παντελῶς Π_3
540 ἐξηρνεῖτο: ἀπηρνεῖτο ΔΒ 541 τό γε: τότε Π_2
542 ἀναπλήρωσιν αὐτὸς om. Π_2 543 καὶ περικρατοῦντες om. Π_2
544 δὲ: δὴ Δ 545 πηγὴ $\Pi_1\Pi_2$ 546 τὸ om. Π_2
547 ἐνεργὸς: ἐναργῶς ΔΒ 548 ἥλετο Μ· ἥλλατο Β
549 ἥλατο καὶ ταῖς χερσὶν om. Π_2 550 δαιμόνιον Π_2 551 καὶ om. Π_2
552 συντριβῆς Κ$\Pi_1\Pi_3$ 553 εὐχαριστίας: εὐχαριστηρίας Π_2
554 γίνεται: γενομένη Δ$\Pi_2\Pi_4$Β ed.
555 οὐκ... εὐφραινομένη: Ψαλμ. 112(113), 9
556 γήρως εὑρεῖν... βακτηρία om. Π_2 557 ποῦς ΚΔ$\Pi_2\Pi_4$ ed.· πους Β
558 ἠμέλλει ed. 559 τυχεῖν om. ΜΚ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$· τυχοῦσα Δ
560 ἧττον Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$Β 561 τε: δὲ Μ
562 γίνεται ἡ γυνή: ἡ γυνὴ γίνεται ΔΠ_2Β 563 τῆς: τὴν Π_2
564 θεραπείας: σ(ωτη)ρίαν Π_2 565 αὕτη: αὐτῇ Π_2 566 μὲν om. Κ$\Pi_1\Pi_2$
567 προΐει θερμά: θερμῶς προΐει Π_2
568 τῶν ἄλλων φημὶ: φημὶ τῶν ἄλλων Π_2
569 συγκαλέσασα: καλέσασα Π_2 570 φωνὰς: φωνὴν ΜΔΠ_4 ed.
571 χρόνων ΚΔ$\Pi_1\Pi_3$ 572 οὖν om. ΜΚ$\Pi_3\Pi_4$Β 573 ἔτι: ὅτι $\Pi_1\Pi_2$
574 ἀκούοντες om. $\Pi_1\Pi_3$ 575 θεραπείαν Π_2 576 τοῦ: ἢ τοῦ ΔΒ ed.
577 πενιχρ(ῶς) Π_2 578 ἐλέγχων Κ$\Pi_1\Pi_3$
579 τέχνας καὶ χεῖρας: χεῖρας καὶ τέχνας ΔΠ_2Β 580 δεικνύων Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
581 παρέχων Π_2 582 τῇ νοτίδι... συγκιρνάμενον om. Π_2
583 τῷ: τὸ ΚΔ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$ 584 διήμαρτε: ἥμαρτε Μ
585 ἀπὸ: αὐτῷ Κ$\Pi_2\Pi_3$Β 586 ὅλος Κ$\Pi_1\Pi_3$ 587 οὐδὲ: οὐδὲν ed.
588 ὅλως... λείψανον om. Π_2 589 ἀπέλαυσε: ἀπέλαυεν Κ· ἀπήλαυσε ed.
590 τῆς om. $\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$Β 591 ὑγιείας $\Pi_1\Pi_4$ 592 αὐτῆς: αὐτὴν Π_2
593 πᾶσα om. Δ$\Pi_2\Pi_4$Β ed. **594** πᾶσα... μαλακία: Ματθ. 4, 23· 9, 35· 10, 1
595 λίαν om. Π_4 596 πλημμυροῦσι Κ· πλημμυροῦσα $\Pi_1\Pi_3$
597 πάντως om. ed. 598 διαζῶν ἦν: διαζώνην Π_2 599 δὲ om. Π_3
600 σπαρασσόμενος om. Π_2 601 δείμασι: δήγμασι Π_2
602 δείμασι φρικτοῖς βαλλόμενος om. Κ 603 ὅμως: ὅπως $\Pi_1\Pi_3$
604 ὑπομένων ἡμέρας οὕτως om. Π_2 605 ποτὲ: τότε Κ$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
606 αἰτουμένων Κ$\Pi_1\Pi_3$ 607 ζοφώδει om. $\Pi_1\Pi_3$ 608 ληφθέντες Π_2
609 εὕροι: εὗρον ΚΠ_1 610 τούτῳ: τοῦτο Κ$\Pi_1\Pi_3$
611 καλεῖσθαι: προκαλεῖσθαι ΔΒ 612 τῆς: τοὺς Π_2
613 αὐτὸν: αὐτῆς Δ· post αὐτὸν add. οὐχ ὑποστροφῆς Π_2 614 ὑπομένον Δ
615 ὑπέμενε Π_2 **616** ὑπομένων... Κύριον: Ψαλμ. 39(40), 2

617 οὕτω τε: οὔ ποτε KΠ_1 618 λύεται: ῥύεται Π_2
619 οὔτε... ἐστὶν om. K· post ἐστὶν add. οὔτε τὴν πόλιν ὅθεν ἐστὶν (iter.) Π_2
620 ᾧ: ὁ $\Delta\Pi_2\Pi_4$B ed. 621 ὅτι: ὅτι δὲ M· ἢ ὅτι ed.
622 ἐστερεῖτο: ἐστέρητο Π_3B 623 αὐτοῦ: αὐτὸν Π_2
624 διανοίας: καρδίας Π_2 625 θεάσωμαι ed. 626 διηγήσωμαι ed.
627 συμπαθεῖν: παθεῖν Π_3 628 διαπιστεῖν: δυσπιστεῖν ed.
629 χαρὰς K$\Pi_1\Pi_2$ 630 θαυμαστότατος om. MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed.
631 πάθους καὶ om. MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed. 632 καὶ μέρους om. Π_1
633 καὶ ἀλγῶν om. MΔB ed. 634 τῇ: τὴν Π_2 635 ὀδύνην Π_2
636 καὶ om. Π_3 637 ἐφίεισης Π_2 638 ὁδὸν om. K$\Pi_1\Pi_3$
639 καὶ om. Π_2 **640** εἰσέλθοι... ἐνώπιόν σου: Ψαλμ. 118(119), 170
641 δέησις: δέησίς μου ed. 642 ἐρύσω $\Delta\Pi_3$ ed.
643 ἐρρύσω... ὀλισθήματος: Ψαλμ. 55(56), 14 644 διήγημα om. Π_2
645 ταχυτάτῃ: ταχὺ Π_2 646 γέγονε... οἴκαδε om. Π_2
647 προθυμουμένη Π_2 648 σφριγγῶν Π_2 649 καὶ om. Π_2
650 χεδρόπων Π_2 ed.· χϊδροπῶν B 651 βαρὺ $\Pi_1\Pi_3$
652 αὐτῷ: αὐτων αὐτῶν Π_2 653 ἅπερ: ἃ Π_2
654 ante κρύπτειν add. καὶ M 655 καὶ om. Π_2 656 πολλὴ Π_4
657 ἔνθα om. ed. 658 Στειρίου: μοναστηρίου B 659 ἣν: ὁ Π_2
660 οὐ: οὐδὲ K 661 ante πάσχειν add. τοῦ Π_2 662 ἤρχετο: ἤρξατο K
663 τῆς: τοῖς ed. 664 δεομένοις ed. 665 πόλιν... ᾗ καὶ om. Π_2
666 ἐρρήσσεται Π_1 667 γοῦν: οὖν ed.
668 πυκνότερον αὐτὸς: αὐτὸς πυκνότερον ΔB 669 δαιμονώντων Π_2
670 σκοτοδίνας K$\Delta\Pi_1\Pi_3\Pi_4$B ed. 671 τοῖς om. MKΠ_4
672 ante μὴ add. καὶ K$\Pi_1\Pi_3$
673 κιρνουμένη M· κιρνομένη KΠ_1· κηρνωμένη Π_2· κιρνωμένη BΠ_3
674 ἐπιγινομένων: ἐπιγενομένων Π_1· ὑπογινομένων Π_2 675 βραδύτητι Π_2
676 οὐ τὴν ἀκμὴν... ἀμβλυνόμενος om. Δ 677 καὶ: ἢ Π_2
678 μνήμην: μνείαν ΔB 679 οὐ τὴν ἀκμὴν... ποιούμενος om. B· post ποιούμενος add. αὐτῷ προσήκοντες ἀνελκύουσι (§93)... μνήμην ποιούμενος (iter.) Π_2 680 τῆς: τῇ Π_1 681 μόνον om. Δ
682 ἐλευθερίᾳ KΠ_1 683 τῆς om. MKΠ_1
684 θείᾳ καθευδῆσαι: ἀληθείᾳ βαδίσαι K
685 καὶ γὰρ ἀηδὴς... σορῷ om. $\Pi_1\Pi_3$ 686 ἁγίου: ὁσίου Π_2
687 ἐκβέβληται MK$\Pi_1\Pi_3\Pi_4$ 688 λύπῃ: θλίψει Π_2 689 Δαυλείας ed.
690 ἐθελήσας: καὶ θελήσας Π_2 691 ἐπιθυμοῦσαι Π_2
692 φθονῶν: φθόνων K· φθόνον $\Pi_1\Pi_3$ 693 ἑαυτὸν om. K$\Pi_1\Pi_2\Pi_3$
694 ἑαυτοῦ Π_2 695 τούτῳ: τοῦτο Π_2 696 ὧ om. Π_3
697 ὑγιᾶ καὶ ἄρτιον ἔδειξε om. K$\Delta\Pi_1\Pi_3\Pi_4$B· ὑγιῆ ἀπέδειξε M
698 ὅσον: ὅσω(ν) ΔB 699 ante ἀλλὰ add. οὐ μὴν ed.
700 Ῥασταμῖται: Ῥασμίτα Π_2 701 ἀγροικικῶς: ἀγροικῶς Π_2
702 πως om. Δ· πῶς Π_4 703 καλουμένη: προσκαλουμένη Δed.
704 οὗτος οὖν εἴτέ: οὔτέ $\Pi_1\Pi_3$ 705 ὅλην ὄψιν: ὄψιν ὅλην M· ὅλην om. ΔB ed.
706 ταῦτα: πάντα $\Delta\Pi_4$B ed. 707 ἐκποδὼν: ἐκ ποδῶν Π_2 708 ὑγείας ed.
709 αὐτοῦ σχεδὸν: σχεδὸν αὐτοῦ Π_2

710 ἐλεγχόμενοι: ἐλεγχόμενον ἀπα τῶ ἔλεγον Π_2
711 post νόσος add. ἔλεγον ed. **712** ᾧ τὰ... δυνατά: Λουκ. 18, 27
713 ἄνοιαν: μετάνοιαν Π_2 714 τῆς om. ΔB
715 ὑγιείας om. B· ὑγείας MΠ_2 ed.
716 διακεκομισμένος: διακεκοσμημένος Π_2 717 τοῦ om. ΔK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$B ed.
718 φυγῆς αἴτιον: φυγαδευτήριον $\Delta\Pi_1$B ed. 719 εἰσηγεῖται... φίλῳ om. Π_2
720 τούτῳ: τοῦτο Π_2 721 μηδ': μηδὲ ed. 722 ὑποληφθῆναι ΔB
723 λέγειν om. ΔB· λέγων ed. 724 παραδόξως καὶ om. MK$\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$
725 μιμούμενος: ἐκμιμούμενος ΔB 726 δείγματα: δεῖγμα K$\Pi_1\Pi_2$
727 παρρησίας: θεραπείας MK$\Pi_1\Pi_3$ 728 ἀπολαυόντες ed. 729 ὁ: ὡς ed.
730 φασιν: φησὶν K 731 πρὸ: πρὸς $\Pi_1\Pi_3$ 732 μετοικεσίας om. Π_2
733 τῆς om. ed. 734 Ζημένας B 735 Στειρίῳ: μοναστηρίῳ $\Delta\Pi_4$B ed.
736 ἐπικήρου: ἐπικαίρου K$\Delta\Pi_1\Pi_2\Pi_3$B ed.
737 εἰσὶ δὲ... ϛ̅ν̅ om. MK$\Delta\Pi_1\Pi_2\Pi_3\Pi_4$ ed. 738 ante ταῖς add. καὶ $\Delta\Pi_2$B ed.
739 πρεσβείαις, ταῖς σαῖς ὁδηγίαις: ὁδηγίαις καὶ ταῖς σαῖς πρεσβείαις B
740 post τοῖς add. σοῖς Π_2 741 σε ed.

Κώδ. 9 Μ. Ἁγ. Στεφάνου Μετεώρων (ΙΘ΄ αἰ.), σελ. 1. Παράφραση τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Λουκᾶ.

Δ΄

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(ἀναφέρονται εἰδικές μονογραφίες καί μελέτες)

Acta Sanctorum Februarii, τόμ. II, Παρίσι 1864, σ. 83-100.

Βασιλόπουλος Χαράλαμπος Δ., Ἀρχιμ., *Ὁ ὅσιος Λουκᾶς Λεβαδείας* [Βίοι Ἁγίων ἀριθ. 169, Ἐκδόσεις «Ὀρθοδόξου Τύπου»], β΄ ἔκδ., Ἀθῆναι 1988.

Βέης Ν. Α., «Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν τζάρον Συμεὼν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας», *Ἑλληνικὰ* 1 (1928), σ. 337-370 (κυρίως σ. 339-349).

Βέης Ν. Α., «Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειριώτου», *Δελτίον Χριστιαν. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας*, περ. Γ΄, τόμ. 2 (1933), σ. 3-16ε.

Βέης Ν. Α., «Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειριώτου καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Κοινότης τῆς Παναγίας τῆς Ναυπακτιωτίσσης, ὁ Ἰωάννης Ἀπόκαυκος καὶ Κυριάκος ὁ ἐξ Ἀγκῶνος», *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 11 (1934/35), σ. 179-192ε.

Chatzidakis M., "À propos de la date du fondateur de Saint-Luc", *Cahiers Archéologiques* 19 (1969), σ. 127-150 [= Chatzidakis M., *Studies in Byzantine Art and Archaeology*, London 1972, ἀριθ. XII, σ. 127-150].

Χατζηδάκης Μ., «Περὶ Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ νεώτερα», *Ἑλληνικὰ* 25 (1972), σ. 298-313, πίν. 7-10.

Chatzidakis M., "Précisions sur le fondateur de Saint-Luc", *Cahiers Archéologiques* 22 (1972), σ. 87-88.

Chatzidakis-Bacharas Théano, *Les peintures murales de Hosios Loukas - Les chapelles occidentales* [Τετράδια Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης, ἀρ. 2], Athènes 1982.

Combefis Fr., *Novum Auctarium*, τόμ. Β΄, Παρίσι 1648, σ. 969-1012 [=Combefis Fr., *Bibliothecae Graecorum Patrum auctarium novissimum*, Ρώμη 1672].

Costa-Louillet G., Da, "Saints de Grèce aux VIIIe, IXe et Xe siècles", *Byzantion* 31 (1961), σ. 330-343 (ὅπου "Vie de S. Luc le Jeune").

Δάλκας Εὐθ. Δ., *Ὁ ὅσιος Λουκᾶς καί τό μοναστήρι του – Βίος, παραδόσεις, ἱστορία, τέχνη*, γ΄ ἔκδ., Ἀθήνα 1987 (α΄ ἔκδ. 1969).

Diehl Ch., *Étude d'archéologie byzantine: L'église et les mosaïques du couvent de Saint-Luc en Phocide*, Paris 1889.

Diez E. - Demus O., *Byzantine Mosaics in Greece: Hosios Lucas and Daphni*, Cambridge Mass. 1931.

Γιαννοῦτσος Ἰ., *Ὁ βυζαντινὸς ναὸς τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος παρὰ τὴν Λεβάδειαν ἱστορικῶς, ἀρχιτεκτονικῶς καὶ καλλιτεχνικῶς*, Ἐν Ἀθήναις 1939.

Κρέμος Γ.Π., *Φωκικὰ – Προσκυνητάριον τῆς ἐν τῇ Φωκίδι Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, τοὐπίκλην Στειριώτου*, Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Α΄ 1874, τόμ. Β΄ 1880, τόμ. Γ΄ 1880.

Λαζαρίδης Π., *Το Μοναστήρι του Οσίου Λουκά - Σύντομος εικονογραφημένος αρχαιολογικός οδηγός*, Αθήνα χ.χ.

Loenertz R.-J., "Hosios Lukas de Stiris dans quelques documents latins (1210.1309)", *Θησαυρίσματα* 11 (1974), σ. 21-35.

Martini E., "Supplementum ad Acta S. Lucae Junioris", *Analecta Bollandiana* 13 (1894), σ. 81-121.

Μελετζῆς Σ. - Παπαδάκης, Θ., *Ὅσιος Λουκᾶς καὶ τὰ βυζαντινὰ ψηφιδωτά του*, Ἀθῆναι χ.χ.

Migne J.-P., *Patrologiae cursus completus: Series Graeca* (P.G.), τ. 111, Παρίσι 1863, στ. 442-480.

Μπάρλος Λ.Ἀ., *Ὁ Κρέμος ἐλεγχόμενος ἐν τῷ κτιτορικῷ τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ* (χωρίς τοποχρονολογία· πιθανότατα: Ἀθῆναι 1882).

Μπούρα Λασκαρίνα, *Ὁ γλυπτὸς διάκοσμος τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας στὸ μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ* [Βιβλιοθ. τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας ἀριθ. 95], Ἀθῆναι 1980.

Νικόδημος Ἁγιορείτης, *Νέον Ἐκλόγιον περιέχον Βίους ἀξιολόγους διαφόρων ἁγίων*, Ἀθῆναι 1974 [ἐκδ. οἶκος «Ἀστήρ»], σ. 173-195 (ὅπου «Βίος καὶ πολιτεία... Λουκᾶ τοῦ νέου, τοῦ ἐν τῷ Στειρίῳ ὄρει τῆς Ἑλλάδος...», μεταφρασμένος σὲ δημώδη γλώσσα).

Pallas D.I., "Zur Topographie und Chronologie von Hosios Lukas: Eine kritische Übersicht", *Byzantinische Zeitschrift* 78 (1985), σ. 94-107.

Παπαδόπουλος Χρυσόστομος, Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, «Ὁ ὅσιος Λουκᾶς ὁ νέος (896-953)», *Θεολογία* 13 (1935), σ. 193-223.

Schultz R.W. - Barnsley S.H., *The Monastery of Saint Luke of Stiris in Phocis and the Dependent Monastery of Saint Nicolas in the Fields near Scripou in Beotia*, London 1901.

Στίκας Εὐστ. Γ., *Τὸ οἰκοδομικὸν χρονικὸν τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ Φωκίδος* [Βιβλιοθ. τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας ἀριθ. 65], Ἐν Ἀθήναις 1970.

Στίκας Εὐστ. Γ., *Ὁ κτίτωρ τοῦ καθολικοῦ τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ* [Βιβλιοθ. τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας ἀριθ. 80], Ἐν Ἀθήναις 1974-75.

Ξυγγόπουλος Ἀ., «Ἡ τοιχογραφία τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ», *Δελτίον τῆς Χριστιαν. Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας*, περ. Δ΄, τόμ. 7 (1973/74), σ. 127-138.

Ζώνας Χριστοφόρος, Ἀρχιμανδρ., *Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ θαυματουργοῦ Λουκᾶ τοῦ Νέου τοῦ ἐν τῷ Στειρίῳ τῆς Ἑλλάδος ἀσκήσαντος καὶ καλῶς τελειωθέντος...*, Ἀθῆναι 1935 (β΄ ἔκδ. 1965).

Ε΄
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

'Ακολουθεῖ περί τά τέλη τοῦ 1989:

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΜΟΡΙΩ 42 ΜΑΡΤΥΡΩΝ
Νεοελληνική μετάφραση, σχόλια Στέφανου Εὐθυμιάδη
Πρόλογος τοῦ καθ. Παν. Κρήτης Α. Μαρκόπουλου

'Ετοιμάζονται στήν ἴδια σειρά:

Ο ΒΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
μετάφραση 'Αλέξανδρου 'Αλεξάκη

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΩΝΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΟΕΙΤΕ
μετάφραση Δημητρίου Σοφιανοῦ

Στίς σελίδες αὐτές παρουσιάζεται γιά πρώτη φορά σέ σύγχρονη γλαφυρή νεοελληνική μετάφραση καί σέ κριτική ἔκδοση, ἐπί τῇ βάσει παλαιῶν χειρογράφων, ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ νέου (896/7 - 7 Φεβρ. 953), τοῦ ἱδρυτῆ καί ἀρχικοῦ κτίτορα τῆς περίλαμπρης ὁμώνυμης βυζαντινῆς μονῆς στό Στείρι τῆς Λειβαδιᾶς.

Προηγοῦνται ἐκτενή διαφωτιστικά καί κατατοπιστικά προλεγόμενα, πού διευκρινίζουν καί λύνουν προβλήματα χρονολογικά κ.ἄ. τοῦ ὅσιου ἀσκητῆ, καθώς καί τῶν γεγονότων (ἐπιδρομές Ἀγαρηνῶν, Βουλγάρων τοῦ Συμεών καί Οὔγγρων) καί ἄλλων προσώπων πού σχετίζονται μέ τήν ἐποχή του.

Ἔτσι τό βιβλίο αὐτό, ὅπως ἄλλωστε καί ὅλα τά ἄλλα πού θά ἀκολουθήσουν στήν ἐγκαινιαζόμενη σειρά «ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ», ἀπευθύνεται στό εὐρύτερο κοινό, ἀλλά καί στούς εἰδικούς ἐπιστήμονες καί μελετητές.

Ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, πού γράφτηκε τό 10ο αἰ., εἶναι ἕνα ἀπό τά ἀξιολογότερα ἁγιολογικά κείμενα ἀπό κάθε ἄποψη: θεολογική, φιλολογική, ἱστορική. Προβάλλει ἕναν ἀπό τούς μεγαλύτερους καί περιφημότερους ὅσιους ἀσκητές τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ὁποίου «τὰ καλὰ ἔργα καὶ τὰ κατορθώματα ἐξέλαμψαν», κατά τόν ὑμνογράφο, «ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι ὥσπερ ἀκτῖνες φωταυγεῖς...»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΡΙΤΑΣ», ΕΦΕΣΟΥ 24, 17121 Ν. ΣΜΥΡΝΗ, ΤΗΛ. 9334 554

ISBN 960-7006-19-4